

ПЛАН ЗА ЖИВОТ ВО МАКЕДОНИЈА

СОЦИЈАЛДЕМОКРАТСКИ СОЈУЗ НА МАКЕДОНИЈА И КОАЛИЦИЈА
ПАРЛАМЕНТАРНИ ИЗБОРИ
2016 ГОДИНА

Здраво,

Прочитај! Во твоите раце е твојата сегашност и твојата иднина!

Ви се обраќам на вас кои сте невработени, на вас со катанци на фирмите, на вас кои работите чесно и посветено, а пак се мачите со долгови, работите прекувремено и пак не можете да си го прехраните семејството. Ви се обраќам на вас кои си ги пуштате децата низ светот за да ги спасите од немаштија и неправда, на вас младите кои живеете во руинирани студентски домови или без можност за живот дома, па го читате ова некаде по странските земји.

Ви се обраќам на вас кои работите за минимални плати во конфекциите, кои ризикувате по скелињата и се потите по полињата, на вас кои живеете од социјална помош што ве држи во сиромаштија. Ви се обраќам на вас самохраните родители, на вас кои сте сами без дом, или во дом, а беспомошни, на вас професорите, лекарите, научниците, административците, новинарите...

Пронајди се низ страниците!

Имаме план што е направен според потребите вас на граѓаните. Овој план е твојата шанса за живот каков што заслужуваш. Овој план става крај на неправдите на работните места, во институциите, неправдите во државата, што ви го одзедоа правото на достоинствен живот.

Ова е план за добар и достоинствен живот, во Македонија за сите.

Ова е светла визија за сите нас, базирана на докажани светски практики и методи, кои ќе придонесат до развој на нашата земја. Ова не е бајка, овој план е базиран на наука, историја и факти.

Ако ви кажат дека се сите исти и дека не може да биде подобро, не им верувајте. Знаете дека работевме посветено на овој план, заедно со вас граѓаните. Имаме план кој е остварлив и можеме заедно и да го реализираме. Република Македонија ќе биде онаква каква што посакуваме да биде. Вие одлучувате за иднината. Но прво мора да ја изберете. Изберете промена.

На гласачкото место ти сам избираш, ти и никој друг!

Придружете ни се, **за живот во Македонија!**

За младите да останат во Македонија!

Со почит,
Зоран Заев

ПЛАН ЗА ЖИВОТ ВО МАКЕДОНИЈА

Обезбедуваме живот за сите граѓани на Македонија!

Пет клучни работи ќе направиме:

1. Гарантираме повисоки плати. Просечна плата до 30.000 денари. Во семејство со двајца вработени, тоа се 1.000 евра. Ќе има и за храна, и за сметки, и за одмор.
2. Домашните фирми финансиски ќе ги поддржиме со 140 милиони евра! Така ќе се отворат нови работни места. Младите тука да работат.
3. Ќе ги насочиме сите пари кај граѓаните. Прво ќе им помогнеме на сиромашните.
4. Институциите ќе работат во служба на граѓаните. Зашто секој човек е важен.
5. И ќе има контрола над власта и правда за сите.

Секој кој крадел од нас граѓаните, крадел од нашиот живот! Овој План – е враќање на својот живот!

Си го сакаме својот живот? Си ги сакаме децата во Македонија? Да го поддржиме овој План и во оваа држава ќе има живот, живот за сите граѓани во Република Македонија! За младите да останат во Македонија.

Заедно градиме сегашност и иднина

Оваа Програма ја пишувавме заедно со вас граѓаните, не сами, зад затворени врати. Внимателно ве слушавме, фаќавме прибелешки и за главните проблеми што ги посочивте, предвидовме мерки – голем дел и од вашите идеи и предлози се тука. Градиме сигурна сегашност и иднина, за сите нас и за нашите деца. И ги отвораме вратите! Секој кој има визија е наш добредојден партнер!

Повисоки плати за да живееме подобро

Обезбедуваме достоинствени, стабилни и нови работни места. Ќе ги зголемиме платите. Работниците ќе бидат мотивирани и задоволни, бидејќи егзистенцијата на нивните семејства повеќе нема да биде загрозувана.

МИНИМАЛНА ПЛАТА

Ќе го вратиме достоинството на работниците и ќе обезбедиме со закон минимална плата од 12.000 денари уште во 2017 година. Тоа ќе важи и за вработените во текстилната и кожарска индустрија, кои се денес потценети. Нема да има отпуштања од работа, бидејќи државата ќе им помогне на стопанствениците. Нашата цел е да обезбедиме минимална плата од 16.000 денари до 2020 година. Тоа ќе значи дека семејство со двајца работници, ќе може безгрижно да ги покрие неопходните трошоци за живот.

ПРОСЕЧНА ПЛАТА

Општеството напредува кога најголем дел од граѓаните имаат задоволителен животен стандард. Целиме, просечна плата да ја покачиме до 30.000 денари. Во едно семејство со двајца вработени, заедничкиот приход да биде околу 1.000 евра месечно.

ПЛАТИ ВО ЈАВЕН СЕКТОР

Платите во јавниот и државниот сектор, ќе растат со развојот на економијата во Македонија. Вработените во јавниот и државниот сектор ќе ги мотивираме преку награди да работат ефикасно и посветено, наместо преку досегашните политики на казни. Испланиравме двојно зголемување на платите за здравствените работници до крајот на мандатот. Ќе ги зголемиме платите на наставниците и професорите, со тоа што за две години, ќе ја изедначиме почетничката наставничка плата со просечната плата во државата. Ниту еден наставник нема да има плата пониска од просечната исплатена плата во Република Македонија.

Работата на секој вработен ќе се цени. Цврсто сме определени – работниците ќе бидат почитувани и ќе се вреднува нивниот труд.

Ќе ги поддржиме домашните фирми

НОВИ РАБОТНИ МЕСТА ВО ДОМАШНИТЕ ФИРМИ

Испланиравме 140 милиони евра за поддршка на домашните фирми. Обезбедуваме голема државна поддршка за сите микро, мали и средни претпријатија за да го постигнеме тоа што на што се обврзуваме, повисоки плати и нови работни места.

РАЗВОЈ НА МАЛИ И СРЕДНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Домашните микро, мали и средни претпријатија ќе бидат носители на економскиот развој во Македонија. Во првата година од мандатот ќе ги стимулираме со годишна поддршка од 20 милиони евра. Таа помош, планираме да достигне до 50 милиони евра во последната година од мандатот. За да поттикнеме отворање нови домашни претпријатија, предвидуваме отворање старт ап центри каде што новите фирми, во првите години од основањето, нема да плаќаат за деловен простор и други потребни услуги, како сметководство, архива, одржување. Ќе овозможиме отворање фирма со само 1 евро основачки капитал. Ќе овозможиме исто така кредити до 15.000 евра со само 1 процент годишна камата, за отворање микро бизнис.

ШАНСА ЗА МЛАДИ ПРЕТПРИЕМАЧИ

Поддаваме рака и ги мотивираме младите да отворат сопствен бизнис. Нашата цел е да создадеме услови за младите да останат да живеат и работат во Република Македонија. Предвидуваме по 10.000 евра неповратни пари за млади луѓе со добра бизнис идеја. Младите луѓе ќе добијат шанса и во старт ап центрите, и при отворањето фирма со 1 евро основачки капитал, и при кредитирањето со само 1 процент камата.

ГАРАНТИРАНА ШАНСА ЗА МЛАДИ

Ќе овозможиме секој млад човек да добие понуда за вработување, можност да го продолжи образованието, да добие пракса или тренинг за подготовка за вработување, во период од четири месеци по завршување на школувањето. Со ова овозможуваме активност на секој млад човек, веднаш по завршувањето на високото образование и отвораме пат за нивен професионален развој.

ПОДДРШКА ЗА ИНВЕСТИЦИИ И ИНОВАЦИИ

Нашата цел е да мотивираме инвестиции и иновации и затоа државата ќе помогне на компаниите (ИТ, телекомуникации, архитектура) со покривање до 50% од трошоците за опрема неопходна за нова инвестиција до 50.000 евра. Ќе го намалиме и данокот на добивка за ИТ компаниите на 5%, со што ќе останат повеќе пари за компаниите, коишто ќе можат на тој начин да отворат нови, повисоко платени работни места за обучени млади луѓе. Тоа ќе биде нивната мотивација да работат во својата земја. На фирмите што ќе инвестираат, а коишто имаат таква потреба, ќе им дадеме на користење неискористени парцели државно земјиште. Иновативноста ќе ја поддржиме и со тоа што државата ќе финансира најмалку 10 истражувачки проекти годишно. Уште во првата година ќе го зголемиме Буџетот за наука за 50 проценти.

ПОЧИТУВАНИ И ДОСТОИНСТВЕНИ РАБОТНИЦИ

Ќе биде платен секој час прекувремена работа на работниците. Активно ќе го следиме здравјето на вработените на ризични работни места. Бремените жени нема да стравуваат за работното место, ќе обезбедиме да се вратат на своето место по породилното отсуство. Ќе воведеме помало работно време за повозрасните работници, работничките од 60 години и работниците од 62 старост да работат по 6 часа, до пензија, без да им се намали платата.

Колективните договори ќе бидат задолжителни за сите правни субјекти со над 20 вработени!

ДРЖАВНА ПЕНЗИЈА

Обезбедуваме пензија за секого, преку државна социјална пензија за лица над 65 години кои ги немаат остварено условите за пензија, а живеат над 20 години во Македонија.

Парите ќе ги насочиме кон граѓаните

Освен што ќе ги покачиме платите, ќе ги насочиме сите пари од државата кон граѓаните, за да ги намалиме трошоците за живот секаде каде што е можно.

ГИ НАМАЛУВАМЕ ТРОШОЦИТЕ ЗА ПОГОЛЕМ СЕМЕЕН БУЏЕТ

Враќаме 15 проценти ДДВ: Секој граѓанин ќе добива назад по 15 проценти од платениот ДДВ во фискалните сметки. Тоа ќе значи, на крајот од годината, уште една плата плус во секое семејство.

Праведен даночен систем: Воведуваме фер даноци. Сиромашните ќе плаќаат помалку, а богатите ќе плаќаат повеќе.

Намалуваме јавни давачки: Истото ова ќе важи и при плаќањето на јавните услуги. Семејствата со најнизок доход ќе бидат целосно ослободени од плаќање на јавните услуги.

Еднородителските семејства со пониска плата од просечната, ќе ги ослободиме од такса, јавен превоз, општински комунални давачки, надомест во градинка и основно училиште.

Ја враќаме евтината струја: Во изминативе десет години сметките за струја се зголемени за рекордни 100 проценти. Ќе ја вратиме дневната евтина тарифа на струјата. Ќе воведеме евтина викенд тарифа, што значи дека ќе има евтина струја во текот на целиот викенд, а не само во недела, како што е сега. Природниот гас ќе стане достапен за секое домаќинство, а гасот е најевтин енергенс. Ќе воведеме енергетски ваучери за струја и затоплување, за да им помогнеме на најзагрозените.

Ја укинуваме радиодифузната такса: За сите граѓани, ќе ја укинеме радиодифузната такса, што ќе значи уште една давачка помалку.

Со сето ова, семејствата ќе можат да заштедат, наместо да се задолжуваат за да преживуваат како што е сега.

ДРЖАВНА ПОМОШ ЗА ДОМУВАЊЕ

Ќе субвенционираме 50 проценти од комуналниот надоместок за изградба на индивидуални станбени куќи до 150 м². Преку оваа мерка им олеснуваме на граѓаните со помали трошоци до 9.000 евра.

Социјалните станови ќе прераснат во колективни станбени заедници каде што ќе бидат сместени сите ризични категории граѓани кои имаат потреба од дом.

Државата ќе им помогне на пензионерите со ниски примања, кои немаат свој имот и немаат поддршка од семејството, да бидат сместени во старски дом.

Ќе отвориме преноќувалишта и пунктови за храна за лица без дом.

ДРЖАВНА ПОМОШ ЗА МЛАДИТЕ

Ќе изградиме студентски град во Скопје со нови модерни архитектонски решенија за студентски домови, во којшто ќе има спортски сали, читални, библиотеки, ресторани, кино сали, фитнес центри. Ќе изградиме и студентски кампуси во Битола, Штип и Тетово.

Ќе воведеме студентска платежна картичка за попусти во користењето на услугите во кампусите, во меѓуградскиот превоз, при посетата на државните и националните институции, за посета на спортски и културни настани од национален карактер. Ќе го поддржиме стипендирањето и со државна помош, но и со фискални олеснувања на фирмите коишто ќе одвојуваат процент од добивката за финансирање. Ќе воведеме и субвенции за јавен транспорт, за сите млади лица до 29 години, за да им овозможиме да бидат активни во денот според нивните потреби.

ДРЖАВНА ПОМОШ ЗА ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ

За земјоделците, ќе ги зголемиме субвенциите на 160 милиони евра годишно. Предвидуваме 30 проценти повеќе субвенции за секое ново грло добиток, а 20 проценти за секој нов хектар. Граѓаните на кои основна дејност им е земјоделството и кои ги исполнуваат условите за паушално оданочување, ќе ги ослободиме од плаќање данок. Ќе воведеме субвенции до 50 проценти за нафта за земјоделската механизација. Ќе ги поддржиме младите фармери со 50 проценти при купувањето на првото стадо. Младите земјоделци, до 35 години ќе добиваат за 10 проценти повеќе субвенции од основниот износ на субвенциите, ќе ги ослободиме и од закуп на државно земјоделско земјиште, а финансиски ќе им помогнеме и во трошоците за земјоделска механизација. Субвенциите за тутунот ќе бидат 80 денари за прва класа, 70 денари за втора класа, најниската субвенција ќе биде 60 денари за трета класа тутун – четврта нема да има, ја укинуваме. Ќе го намалиме ДДВ-то за ветеринарните лекови од 18 проценти на 5 проценти. Нашата цел е достоинствени земјоделци кои спокојно живеат од својот труд.

ЕГЗИСТЕНЦИЈА ЗА СИТЕ СТЕЧАЈЦИ

Во првите 100 дена од мандатот, ќе донесеме закон со којшто ќе бидат финансиски обезбедени сите стечајни работници.

ИЗВЛЕКУВАМЕ ОД СИРОМАШТИЈА

Една од главните цели на нашите социјални политики е лицата во сиромаштија, да ги извлечеме од оваа состојба. Затоа ќе воведеме програма преку којашто лицата кои живеат во сиромаштија ќе добијат паричен надомест како надополнување на нивниот приход до линијата на сиромаштија. Секое четиричлено семејство кое живее во сиромаштија и не остварува никаков друг приход ќе добива 12.000 денари месечно. Ако, на пример, семејството има приход од 4.000 денари, тогаш државата ќе помогне со уште 8.000 денари.

РАЗВОЈ

Испланиравме 3 милијарди евра за патната инфраструктура. За 10 години планираме нови 600 километри автопатишта, 550 километри магистрални и 1.000 километри локални патишта. Ќе ги

обновиме домашните енергетски капацитети. Ќе се грижиме за чиста животна средина преку ко-финансирање на системи за намалување на емисија на штетни честички и создавање регионални депонии. Во културата ќе се насочиме кон вистинска заштита на културното богатото културно наследство во Република Македонија.

Институциите ќе работат во служба на граѓаните

ОДГОВОРНИ ИНСТИТУЦИИ

Целата држава ќе ја впрегнеме во служба на граѓаните. Во администрацијата нема да има отпуштања. Клучните институции ќе работат во две смени, во период од 08 до 20 часот, со што граѓаните во секое време ќе можат да ги завршат потребните административни потреби.

Јавните услуги мора да бидат достапни за сите.

ЗДРАВСТВО

Ќе овозможиме квалитетно јавно здравство достапно за сите, во кое што ќе работат стручни и квалитетни лекари. Ќе воведеме бесплатно болничко лекување за сите граѓани – партиципацијата ќе ја укинеме. Ќе обезбедиме достапност до матичен гинеколог за секоја бремена жена. На позитивните листи ќе има најмалку еден бесплатен лек од секоја генерика. Ќе ја прошируваме позитивната листа на лекови барем еднаш годишно.

ОБРАЗОВАНИЕ

Ќе обезбедиме квалитетно државно образование преку примена на успешен европски модел. За сите реформи во образованието ќе водиме јавна расправа и консултации. Веднаш ќе го укинеме екстерното тестирање. Ќе го намалиме бројот на предмети. Ќе го намалиме и бројот на ученици во паралелка, најмногу на 25-мина, со цел квалитетна настава. Предучилишното образование ќе биде проектирано на период од една година, со задржување на деветгодишната поставеност на основното образование. За да ги ослободиме децата од притисок по оценки во првите години од школувањето, оценувањето од 1 до 5 одделение ќе биде само описно. Квалитетот на образованието ќе го обезбедиме со награди, а не со казни. Најдобрите училишта и наставници ќе бидат јавно наградувани.

Ќе воведеме можност за завршување по втора и трета година кај средното стручното образование. Нашата цел е секој ден спорт за учениците во основните и во средните училишта.

На факултетите, ќе ги приспособиме образовните програми кон пазарот на трудот, со можност и за пократки студиски програми што овозможуваат практични знаења на дипломираните студенти.

Ќе започнеме со Планот за реконструкција и изградба на нови градинки со цел да го зголемиме за 50 проценти бројот на деца во градинките.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Ќе ги насочиме надоместоците кај најранливите граѓани, а институциите целосно ќе се посветат кон задоволување на социјалните потреби на сите граѓани на кои им тоа потребно. Ќе воведеме семеен социјален работник.

Лицата со попреченост и старите лица полесно ќе ја добиваат потребната нега, преку сервиси во општините во коишто живеат.

Ќе отвориме центри каде ќе бидат развивани способностите на децата со попреченост за да можат да се вклучат во општеството. Ќе обезбедиме достапни услуги за заштитана жртва на родово базирано насилство.

Ќе има контрола над власта и правда за сите!

Една од нашите приоритетни цели е да ја вратиме слободата во Македонија и да градиме држава во којашто граѓаните ќе се чувствуваат еднакви, сигурни и безбедни. Затоа институциите ќе ги департизираме и ќе работат професионално. Така ќе ја вратиме моќта на одлучување кај граѓаните.

БУЏЕТ ЗА ГРАЃАНСКИ ПОТРЕБИ НАМЕСТО ЗА ЛУКСУЗ НА ФУНКЦИОНЕРИ

Владата ќе работи исклучиво за потребите на граѓаните. Ќе биде целосно транспарентна во намената на парите на граѓаните, кон потребите на граѓаните. Функционерите нема повеќе да можат да се луксузираат за свои лични цели.

Ќе биде вратен криминално стекнатиот имот. По примерот на земјите од Европската унија, ќе донесеме закон за заплenuвање на криминално стекнатиот имот, вклучувајќи и имот стекнат преку корупција и организиран криминал, веднаш по првата правосилна пресуда.

СЕКОЈ ДЕНАР ОД БУЏЕТОТ НА УВИД КАЈ ГРАЃАНИТЕ

Ќе се знае кој и за што ги троши парите на граѓаните. На интернет страницата на Министерството за финансии ќе стојат сите трошоци на парите на граѓаните и за кои цели. Тоа ќе може да го провери секој граѓанин, во секој момент, од својот компјутер.

Криењето на јавниот долг ќе биде кривично дело. Завршните сметки на сите буџетски корисници и јавни претпријатија ќе мора да бидат објавени на интернет, со цел граѓаните самите да бидат “контролори” за евентуални злоупотреби.

Гарантираме отчетност пред граѓаните. Владата ќе одговара еднаш неделно на пратенички прашања. Министрите ќе учествуваат во дебати со опозицијата и со експерти.

НЕЗАВИСНО И ПРАВЕДНО СУДСТВО

Ќе има правда за сите. Гарантираме целосен реизбор во судството. Пресудите ќе ги пишуваат судиите, а не партиски штабови.

Веднаш по изборите ќе го продолжиме мандатот на Специјалното јавно обвинителство, за целосно да се истражат сите злоупотреби поврзани со незаконското прислушување, со што ќе отвориме пат целосно да профункционира правната држава. Ќе предложиме воведување на специјализирано одделение во судот за постапување по предметите кои се во надлежност на Специјалното јавно обвинителство.

Сите ќе бидеме еднакви пред законите.

БЕЗБЕДНИ ГРАЃАНИ

Безбедноста на граѓаните е услов за слобода, развој и напредок на општеството. Затоа ќе обезбедиме професионална полиција. Го враќаме маалскиот полицаец, на кого граѓаните ќе можат да му се обратат во секое време, кој ќе ги знае безбедносните ризици во реонот во којшто ќе работи и кој ќе биде првиот пријател заштитник на граѓаните – достапен за граѓаните и нивните потреби. Ќе го вратиме и достоинството на Армијата на Република Македонија и на војниците, кои ќе ги добијат сите услови за работа според врвните НАТО стандарди.

ЕДНО ОПШТЕСТВО

Република Македонија ќе ја градиме во едно општество за сите граѓани: Македонци, Албанци, Турци, Срби, Власи, Роми, Бошњаци, други, кои ќе имаат еднакви права и еднакви обврски пред законите во Република Македонија.

За младите да останат во Македонија

Стоиме пред предизвикот да ја изградиме Македонија во економски напредна држава, со силни домашни претпријатија, земја во којашто ќе се отвораат нови работни места, коишто ќе обезбедат достоинствен живот и повисоки плати за сите граѓани. Македонија ќе стане членка на НАТО и Европската унија бидејќи ги споделува истите вредности и на своите граѓани им ги должи истите стандарди и придобивки. Свесни сме за предизвикот што ни следува, но сигурни сме дека со засукани ракави, заедничка работа и многу труд може да успееме. Ќе го обновиме државниот систем со независни и професионални институции во коишто граѓаните ќе имаат доверба. Тргнуваме од идејата за праведно општество за сите, едно општество за сите, во кое што секој ќе се чувствува заштитен и секој ќе има своја шанса. Бидејќи секој е важен!

Нашата конечна цел е живот за сите граѓани, во Република Македонија! За младите да ни останат во Република Македонија!

ЗА ЖИВОТ

ВО МАКЕДОНИЈА

ВРЕМЕ ЗА ОДЛУКА

Почитувани граѓани, време е да ја донесеме клучната одлука!

Дали сакаме да продолжи уништувањето на средната класа и богатењето на една мала група луѓе на власт или поврзани со власта, или сакаме да се спротивставиме на нееднаквоста и да се избориме за поправедно општество?

Дали сме подготвени во Македонија да ја одземеме огромната моќ на малата група луѓе на власт и да ги ослободиме механизмите за нивна контрола, или сакаме земјава да се втурне во уште полош авторитарен режим?

Дали мислите дека е потребна државна поддршка на домашните претпријатија со фокус на пристојни вработувања, поголема продуктивност и раст на платите или сметате дека странските инвестиции се доволни, а исекувањето да продолжи?

Дали верувате дека сиромашните треба да плаќаат данок по пониска стапка од богатите, или да продолжиме со рамните даноци коишто се целосно на страната на богатите?

Дали сакате јавното образование и здравство да обезбедуваат квалитетни услуги, или сакате уште повеќе да се оди во приватни училишта и болници?

Дали мислите дека местото на Македонија е во НАТО и ЕУ, или гледате друга алтернатива за земјава?

Дали ја гледате Македонија како едно општество кое ги обединува различностите, или сакате да продолжи градењето на општеството на различни колосеци?

Ова се најважните прашања на нашето време. Од тоа како ќе одговориме на нив, зависи по кој пат ќе тргне нашата земја.

НАШАТА ЦЕЛ

Нашата цел е Македонија да биде земја со бројна и економски стабилна средна класа, наместо општество со мала група на многу богати и мнозинство на сиромашни граѓани!

Зошто е тоа важно?

За нас средна класа е основата на општеството. **Ние сметаме дека не може да има економски и демократски напредок без бројна и економски стабилна средна класа.** Општеството напредува кога најголем дел од граѓаните имаат задоволителен животен стандард.

Во изминативе години постојано се прокламира дека се прават реформи за подобрување на демократијата во нашата земја. За жал, после 25 години, повеќе од јасно е дека состојбата со демократијата е далеку од задоволителна во Македонија.

Проблемот е што обидот за демократизација на земјата е правен со истовремено рушење на средната класа, односно паѓање на животниот стандард на мнозинството на граѓани. Ние тоа ќе го промениме!

Ние сметаме дека само создавањето на бројна и економски моќна средна класа ќе обезбеди вистинска демократија во Македонија. За демократија се потребни различни интересни групи кои се борат и ги штитат своите интереси. Демократијата не може да функционира кога избран глас се купува за 500 денари.

Ние ќе ја вратиме средната класа за таа да биде носителот на демократијата во Македонија!

Во изминативе години постојано се повторува дека целта на економската политика е да се оствари значаен економски раст. Само сетете се на ветувањето на ВМРО-ДПМНЕ од 2006 година, за просечен економски раст во мандатот помеѓу 6% и 8%, што ќе донесе зголемување на стандардот на живот на граѓаните на Македонија.

Секако ваков раст никогаш не се случи. Тие не само што не успеаја да остварат ниту половина од ветениот економски раст, туку и плодовите на тој недоволен економски раст, исклучително нефер ги распределуваа помеѓу граѓаните.

Во нивното владеење Македонија стана држава со најголема социјална раслоеност во Европа. Нивните политики на систематски начин го прелеваа доходот и богатството кон малата група луѓе на власт или блиски до нив, а ги осиромашуваа останатите.

Не случајно, нашите граѓани масовно се иселуваат од Македонија. Тие се во потрага по егзистенција и подобар живот.

Македонската економија не може да расте и да има добра иднина ако нашата земја остане без работници, инженери, доктори, земјоделци, наставници, студенти...

Затоа, нашата цел е да го подигнеме доходот на сите граѓани кои секојдневно вредно работат!

ФАКТИ ЗА УНИШТЕНАТА СРЕДНА КЛАСА

Со колку пари секој месец располагаат домаќинствата во Македонија?

Табелата го прикажува месечниот просек на расположливите средства на домаќинствата во Македонија. Сите домаќинства во Македонија се подредени во десет групи според висината на расположливите средства, а тие опфаќаат повеќе категории: од приходи во редовен и вон редовен работен однос, преку приходи од пензии и примања од социјално осигурување, па сè до позајмици и намалување на штедењето.

Првата група ги претставува 10% од домаќинствата во земјава со најниски расположливи средства. Нивните просечни месечни расположливи средства изнесуваат 6.554 денари. Втората група ги претставува вторите 10% од домаќинствата во земјава според расположливите средства. Нивните просечни месечни расположливи средства изнесуваат 11.083 денари. И така, движејќи се нагоре низ групите се стигнува до 10% од домаќинствата во земјава кои имаат највисоки расположливи средства. Нивните просечни месечни расположливи средства изнесуваат 74.597 денари.

Месечен просек на расположливи средства по домаќинство во денари, 2015 година

прва	втора	трета	четврта	петта	шеста	седма	осма	девета	десета
6.554	11.083	15.044	19.444	23.540	28.065	32.780	38.991	49.514	74.597

Извор: Државен завод за статистика [2016] Потрошувачка на домаќинствата во Република Македонија, 2015.

Колку домаќинства живеат во средна класа во Македонија?

Долната граница за влез во средната класа претставува точка од која на домаќинството му останува една третина од неговиот расположлив доход за дискреционо трошење, откога ќе ги покрие основните трошоци за храна и домување.

На едно четиричлено домаќинство за да ги покрие најнеопходните трошоци за храна и домување во месецот му се потребни 23.796 денари, според синдикалната минимална кошница. А, за да му остане уште една третина од расположливиот доход на домаќинството, тоа треба да има месечни примања од 35.694 денари. Табелата јасно покажува дека 70% од домаќинствата имаат расположлив доход кој е недоволен за да бидат во средна класа во Македонија.

Дополнително, сумата од 23.796 денари е прениска. Таа не ги претставува просечните трошоци, туку минималните – најнеопходните за егзистенција. Основата на синдикалната минимална кошница е четиричленото семејство кое купува само најнеопходни производи за храна, живее во стан од 50 квадрати и не поседува автомобил. Тоа не е средна класа.

Ако се смета дека за покривање на основните трошоци за храна и домување на домаќинството во земјава му се потребни 32.000 денари, тоа треба да има месечни примања од 48.000 денари, за да му остане една третина (16.000 денари) за дискрециони трошења. Табелата покажува дека повеќе од 80% од домаќинствата имаат помал расположлив доход од 48.000 денари.

Едно домаќинство излегува од средна класа доколку се наоѓа во 5% од домаќинствата со највисок расположлив доход. Главна причина е што во оваа група се влегува, пред сè, заради наследено богатство, или врз основа на претходни или тековни економски ренти што се поврзани со монопол или други привилегии, односно се многу помалку поврзани со продуктивни и, пред сè, активности на труд.

Тоа значи дека во средна класа живеат помалку од 15% од домаќинствата во Македонија. Средната класа е речиси целосно уништена!

Нашата клучна цел е зголемување на доходот на домаќинствата што живеат под долната граница на средната класа или во средната класа, со намера обезбедување на бројна и економски стабилна средна класа!

СТОП ЗА НЕЕДНАКВОСТА

За да се врати средната класа во Македонија потребно е силно да се спротивставиме на сите облици на растечка нееднаквост во Македонија!

Стоп за растечката нееднаквост во доходот!

Македонија има најголема неправедност во распределбата на доходот во Европа. Џини индексот е повисок од која било друга земја во регионот. Учеството во вкупниот доход на 1% најбогатите во земјава е зголемен двојно за време на мандатот на ВМРО-ДПМНЕ и денес изнесува речиси колку и учеството во вкупниот доход на 40% од најсиромашните во земјата. Ако продолжи овој тренд, Македонија многу брзо ќе ги достигне латиноамериканските земји, кои се познати по исклучително неправедната распределба на доходот.

Стоп за растечката нееднаквост во имотот!

Доходот ги претставува примањата што се добиваат секој месец (или година), додека имотот е вредност што се поседува во моментот (акумулиран нето-доход). Поради тоа, големата неправедност во распределбата на доходот низ повеќе години, создава уште поголема неправедност во распределбата на имотот во земјава денес.

Стоп за нееднаквоста во законите!

Законите што го уредуваат пазарот на трудот во Македонија целосно се на страната на работодавачите. Работниците не се заштитени. Ова не е случај во поголемиот број на земјите од Европската Унија каде што работничките права се штитат.

Стоп за нееднаквоста во спроведувањето на законите!

Државните институции се злоупотребени од партиите на власт. Многу често спроведувањето на законите не е исто за сите. Малата група луѓе на власт и блиските до нив се постојано привилегирани и над законите.

Стоп за нееднаквоста во користењето на јавните добра и услуги!

Најбогатите во државава со своите лимузини и џипови повеќе ги користат автопатиштата во земјава. Најбогатите полесно доаѓаат до луѓе кои треба да им завршат работа во администрацијата, здравството и слично.

Стоп за нееднаквоста во доделувањето на државната поддршка!

Државна поддршка за домашните мали и средни претпријатија речиси и да не постои. Од државниот буџет кој изнесува 3 милијарди евра, за сите домашни мали и средни претпријатија, а ги има околу 70 илјади претпријатија, се издвојуваат помалку од 200 илјади евра. За споредба, само за едно странско претпријатије, од нашиот државен буџет се издвојува 17 милиони евра.

Нееднаквоста во Македонија има уште многу други облици.

ПЕТ СТОЛБА, НАМЕСТО 100 ЧЕКОРИ

Програмите и реформите во 100 чекори, надградени и проширени, беа само една фина маска во зголемување на нееднаквоста во нашата земја. Секојдневното рекламирање на мерки, проекти и реформи се одвива во време на најголемото рушење на средната класа и иселување на граѓаните од Македонија.

Нашиот план е наместо програми или реформи во 100 чекори, 1.000 чекори или 1.000.000 чекори, да подигнеме 5 столба. Секој од овие 5 столба има за цел да намали определени облици на нееднаквост во Македонија.

Првиот столб обезбедува **ОДГОВОРНА ВЛАСТ И КОНТРОЛА НАД ВЛАСТА**. Неговата цел е да го разголи работењето на луѓето на власт, пред сè преку радикално воведување на транспарентност во трошењето на парите на граѓаните преку државниот буџет, и да ги ослободи механизмите за контрола над власта (независно судство, департизација на полицијата, слободни медиуми...). Без постоењето на овој столб, зголемувањето на програмите за враќање на средната класа, како на пример, активните мерки за вработување, социјалните трансфери и буџетите во здравството и образованието, нема да дадат резултат, бидејќи малата група луѓе на власт секогаш ќе најде начин нив да ги искористи, пред сè, во своја корист.

Вториот столб обезбедува **ПРАВЕДЕН ДАНОЧЕН И СОЦИЈАЛЕН СИСТЕМ**. Неговата цел е да воведи промени во даночниот систем и во системот на социјални трансфери, коишто ќе започнат да вршат намалување на нееднаквоста во распределбата на расположливиот доход во Македонија. Праведниот даночен систем треба да воведи пониски стапки на данок за сиромашните, а повисоки за богатите. Праведниот систем на социјална заштита треба, на транспарентен начин, да ги распредели собраните пари од даноците кон граѓаните кои живеат во социјален ризик и да делува превентивно во намалување на можностите за понатамошни осиромашувања на поголеми општествени слоеви.

Третиот столб обезбедува **РАЗВОЈ НА ДОМАШНИТЕ КАПАЦИТЕТИ И ПРИСТОЈНА РАБОТА**. Неговата цел е да создаде цврста основа од домашни претпријатија во економијата коишто ќе создаваат работни места со фер плати и заштита на трудот. Намерата е да се поддржат домашните претпријатија да создаваат повисока додадена вредност. Неопходен е и државен консензус за крупни инвестиции во транспортната и енергетската инфраструктура во следните 10 години, со цел да се обезбеди иднина за економијата.

Четвртиот столб обезбедува **ЕВРОПСКА ИДНИНА И КВАЛИТЕТЕН ЖИВОТ**. Неговата цел е да ги изгради клучните сфери во општеството, како образованието, здравството, животната средина, културата и слично, по европски терк и да ја реafirмира евро-атлантската агенда на Македонија. Обезбедувањето на повисоки приходи, преку обезбедување на фер плати и достоинствени пензии, е неопходен, но не и доволен услов за враќањето на средната класа. Она што е подеднакво важно е какви услуги добиваат граѓаните од јавниот сектор и во каква средина живеат.

Петтиот столб обезбедува **ИЗГРАДБА НА ЕДНО ОБЕДИНЕТО ОПШТЕСТВО**. Неговата цел е да стави крај на изградбата на различните колосеци на општеството во Македонија: македонски, албански, или какви и да се. Идејата е фокусот на граѓаните да биде на социјалните разлики, наместо на меѓуетничките и другите тензии, за да се прави притисок за подобрување на социјалните прашања.

Петте столба е потребно да се кренат истовремено. Успехот во борбата со сиромаштијата не е можен ако не се обезбеди развој на економијата. Развојот на економијата не е можен без добри меѓуетнички односи. Интеграцијата во НАТО и ЕУ не значат ништо без обезбедување на одговорна власт и контрола над неа...

Петте столба за една цел: создавање на бројна и стабилна **СРЕДНА КЛАСА**.

**Одговорна власт нема
што да крие. Чесни
политичари не се
плашат од независно
судство, објективни
медиуми, ниту од
активни граѓани.
Такви ќе бидат нашите
политики.**

1. ОДГОВОРНА ВЛАСТ И КОНТРОЛА НАД ВЛАСТА

1. ОДГОВОРНА ВЛАСТ И КОНТРОЛА НАД ВЛАСТА

Одговорна власт нема што да крие. Чесни политичари не се плашат од независно судство, објективни медиуми, ниту од активни граѓани. Такви ќе бидат нашите политики.

Во изминативе десеттина години, актуелната власт ја претвори Република Македонија во земја со нарушена демократија во која владее самоволието, а не правото. Мала група луѓе од власта е над правото, над Уставот и над законите на Република Македонија. Ним им е дозволено неказнето да ги кршат правилата, неказнето да влегуваат во криминални и коруптивни зделки и да ја злоупотребуваат својата моќ. Институциите кои се задолжени да ги спречат или по закон да ги гонат ваквите појави се целосно подредени на партијата на власт. Судовите се претворија во партиски судови. Обвинителството работи според партиска агенда. Полицијата стана поклопена од партиската машинерија што им служи на малата група луѓе од власта. Известувањето на медиумите за состојбата во државата е нарушено заради груби притисоци врз нив, или поради нивна корупција со безмилосно трошење на народни пари од страна на власта.

Во вакви услови, борбата против нееднаквоста, односно борбата за средната класа не може да даде резултат. Сè додека не постои одговорна власт, но и независна контрола врз неа, нема да биде важно дали во земјава се зголемуваат, на пример, парите за активни мерки за вработување, паричните надоместоци за социјална помош, субвенциите во земјоделието, буџетот во културата или инвестициите во инфраструктурата, бидејќи секогаш таа мала група на власт ќе наоѓа начини како добар дел од парите наменети за остварување на јавни интереси – да завршуваат кај неа. Тоа, некогаш, го прават со повеќе креативност, замајувајќи ја јавноста со градење споменици и садење жални врби; но, често злоупотребите се прават директно и без срам. Притисоците за повеќе гласови се и индиректни (со условувања за вработување, давање пензии, доделување субвенции или социјална заштита), а некогаш директно и грубо, со лични закани и уцени. Но, секогаш малата група на власт ќе добива најмногу, а за сите останати ќе остане по некоја „коска“.

Затоа, борбата за враќање на средната класа започнува токму тука. Затоа ни е потребен Првиот столб од нашата програма. Тој треба да го разголи работењето на луѓето на власт и да ги ослободи механизмите за контрола врз власта. Основни елементи во нашиот Прв столб се одговорна власт и ефикасна контрола врз неа.

1.1 ОДГОВОРНА ВЛАСТ

ВМРО-ДПМНЕ на нетранспарентен начин ги трошеше парите на граѓаните преку државниот буџет. Тоа создаде голема можност за злоупотреби и криминал. Владините претставници десет години избегнуваат каква било отчетност и дебата во медиумите за својата работа. Јавната администрација ја претворија во свој партиски слуга, а не во сервис на граѓаните. Кај голем број јавни и државни службеници постои страв, послушност или апатија, а стручноста, знаењето и советите на професионалците немаат никакво значење.

Одговорна власт значи транспарентно и отчетно работење, согласно интересите на граѓаните, без злоупотреба на државните ресурси за лични или партиски потреби. За таа цел, ќе воведеме правила кои ќе значат редовна отчетност и транспарентност на секој во власта. **Ние сметаме дека првиот чекор во создавање на нормална држава е сериозно зголемување на транспарентноста на трошењето на парите на граѓаните преку државниот буџет.** Во овие рамки, ќе направиме реформа на јавната администрација. Таа е неопходен предуслов за вистински одговорна власт.

ЈАВНОСТА ИМА ПРАВО ДА ЗНАЕ

Непостоењето на отчетност во работењето и нетранспарентното трошењето на парите на граѓаните се најважните карактеристики на владите на Никола Груевски. Тие ги избегнаа сите јавни дебати и соочувања во медиумите во изминатите 10 години. Македонија пристапи кон Партнерството за отворена влада (Open Government Partnership), но власта продолжи со нетранспарентната политика. За тоа говорат бројни примери: половина од законите усвоени од Собранието не биле претходно објавени (на Единствениот национален електронски систем ЕНЕР), иако е тоа законска обврска; дури и таму каде е направена консултација, предлозите на заинтересираните страни не се земени предвид; кај 47% од објавените предлог-законски решенија не е овозможена консултација; 40% од приговорите за пристап до информации не се уважени од страна на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информации од јавен карактер; додека во поглед на отворените податоци, само 24 институции обезбедиле некаков вид информации, а само 14 од нив објавиле датотеки и бази на податоци (најголемиот број само еднократно, односно завршиле со само една објава).

Нетранспарентноста најлесно се уочува кога се во прашање трошењата на парите од државниот буџет. Индексот за отворен буџет (Open Budget Index) во 2015 година ја става Македонија во групата на земји со недоволна буџетска транспарентност, заедно со земји како Ангола, Руанда, Зимбабве и Нигерија. При тоа, оценката за нас е во надолна линија години по ред: бевме со оценка 54, а денес сме со 35 – на историски најлоша позиција.

Без отчетност и транспарентност **во трошењето на парите на граѓаните можноста за злоупотреба е голема и значаен дел од нив ќе заврши во џебовите на малата група луѓе на власт.**

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Во првите шест месеци, Македонија ќе има Стратегија за добро управување којашто ќе гарантира зголемена транспарентност на сите државни институции, задолжителни консултации со граѓаните, бизнис-заедницата и граѓанските организации и засилена контролна улога на Собранието.
- Во рок од една година, Македонија да премине во повисоката група на земји на индекс-листата за Отворен буџет.
- Во рок од две години, да ја зголеми оценката од 35 на 65, со што ќе се вброи во листата земји со значајна транспарентност на буџетот (каде се наоѓаат Словенија, Романија и Германија, меѓу останатите).

НАШИОТ ПЛАН:

Ние радикално ќе ја зголемиме отчетноста и транспарентноста на државните институции, особено во делот на трошењето на парите на граѓаните од страна на власта. Воведуваме мерки со кои секој граѓанин од својот компјутер ќе може да провери колкава е платата на секој министер, дали и колкави надоместоци зема за патни или други трошоци и слично. Ова ќе претставува важен чекор во спречување на злоупотребите на власта. Секој ќе знае дека контролата веќе не ја врши само некое одделение во рамките на власта, туку дека негов контролор е секој граѓанин на Македонија. Граѓаните ќе знаат за што, колку и каде се трошат нивните пари кои се собрани преку даноци и такси.

Институциите континуирано ќе ги објавуваат своите извештаи, програми, стратегии, мислења, студии и други документи, дури и без тоа да се бара од нив. Одлуките ќе се носат низ консултативен процес што ќе создава инклузивни институции и ќе донесе подобро управување. Носителите на власта ќе имаат обврска редовно да се појавуваат на јавни дебати и соочувања со опозицијата во медиумите.

ОТВОРЕНА ВЛАДА

- Ние целосно ќе го имплементираме концептот на отворена влада, согласно Партнерството за отворена влада (Open Government Partnership).
- Ќе го преполовиме од 30 на 15 дена законскиот рок за одговор на барањата за пристап до информации од јавен карактер, според искуствата во Хрватска, Латвија, Србија, институциите на ЕУ и други.
- Ќе воведеме т.н. „активна транспарентност“ на институциите, што подразбира објавување (без да им бидат побарани) на нивните програми (и предлог-програми), стратегии, мислења, студии и други документи за работа; сами ќе ги објавуваат податоците за организацијата и трошоците на работењето, како и одлуките, актите и мерките со кои се влијае врз животот и работата на граѓаните и фирмите.
- Ќе обезбедиме процес на загарантирани консултации со граѓанскиот сектор, со коморите, со синдикатите и со други релевантни чинители во сферите на работа на власта, при носење нови закони и измени на постојните. Секое министерство ќе мора правовремено да ја извести јавноста за процесот на консултации и за неговите ефекти. Задолжителниот период на консултација ќе изнесува 60 дена.
- Јавноста има право да знае – ќе обезбедиме увид на јавноста во работата на Владата не преку телевизиски наместени јавни седници за потребите на рекламирањето на власта, туку со целосна јавност во сите документи и за-

клучоци како правило (материјали за седници, дневен ред, записници, заклучоци и одлуки).

- Секоја година за 10% ќе го зголемуваме бројот на институции коишто ги следат препораките на Пристап за отворени податоци (Open Data Approach).
- Ќе спроведеме попис на населението според меѓународни критериуми и стандарди. Податоците ќе им овозможат на државните институции, академскиот свет и граѓанскиот сектор вистинска анализа и креирање на реални политики во секоја сфера.

ОТЧЕТНОСТ НА ВЛАСТА

- Заради отчетност на Владата пред Собранието, седниците за пратенички прашања, наместо еднаш месечно, ќе се држат еднаш неделно.
- Најмалку тројца министри, барем еднаш месечно ќе учествуваат во дебата на МРТ заедно со претставници на опозицијата.
- Премиерот и министерот за финансии, во текот на постапката за носење на буџетот, ќе учествуваат во јавна дебата на МРТ заедно со лица од опозицијата и со експерти.
- Ќе воведеме редовна практика на надзорни и јавни расправи во Собранието и отворени дебати во процесот на создавање, но и следење на јавните политики.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ ВО ТРОШЕЊЕТО

- Ќе формираме „Фискален совет“, како независен орган формиран од страна на Собранието на Република Македонија, во којшто ќе членуваат истакнати експерти по финансии или економија, со мисија да го оцени кредибилитетот на фискалната политика и да обезбеди нејзина транспарентност и предвидливост.
- Секоја година ќе ја обновуваме тригодишната фискална стратегија (според принципот на *rollover*) и таа ќе се објавува на почеток на годината, откако ќе бидат утврдени приоритетите на Влада за наредната фискална година. Оваа стратегија ќе се дискутира и ќе се гласа во Собранието на РМ, со цел да охрабри дебата за фискалните и буџетските агрегати, за таа да претставува основа за очекувања од страна на економските агенти.
- Јавниот долг ќе мора да се објавува целосно и редовно, без исклучоци и политички калкулации. Криењето на јавниот долг ќе стане кривично дело.
- Ќе обезбедиме објавување податоци и за гарантираниот, но и за негарантираниот долг на јавните претпријатија и општините.
- Буџетските корисници, фондовите, јавните претпријатија ќе бидат обврзани да достават до Министерството за финансии детални месечни извештаи за исплатата на доделените пари од Буџетот, заедно со обврските што ги презеле, а не ги платиле. Овие податоци, со помош на платформа за пребарување, ќе се објавуваат на веб-страницата на Министерството за финансии. Со тоа, граѓаните стануваат вистински контролори на можните злоупотреби, бидејќи секој граѓанин од својот домашен компјутер може во детали да види каде се трошат парите од неговите даноци и придонеси.
- Завршните сметки на сите буџетски корисници и јавни претпријатија ќе мораат да бидат објавени на интернет.

- Ќе објавуваме детални месечни листи за сите вработени во јавната администрација и за корисниците на земјоделските субвенции, со цел граѓаните самите да бидат „контролори“ доколку се прават злоупотреби.
- Сите оф-шор компании што инвестираат во Македонија ќе бидат обврзани да ги соопштат вистинските сопственици. На сите оф-шор компании ќе им биде даден рок за достава на целокупниот историјат на овие фирми.

СТОП ЗА КОМОДИТЕТОТ НА ВЛАСТА

- Бројот на возила што ги поседува државната и јавната администрација ќе го намалиме за најмалку 50%. Исклучок ќе бидат возилата со кои се обезбедува функционирање на одредени институции, како што се оние од здравството, полицијата, одбраната и слично. Намерата е, од една страна, да се намали комодитетот на луѓето во власта, така што и директорите на јавните претпријатија и министрите во владата, наместо со службени возила, да одат на работа со сопствен или јавен транспорт, како и секој друг вработен граѓанин. Од друга страна, така ќе се ослободат средства што ќе се употребат за продуктивни и општокорисни цели.
- Нема да се купува нов мебел за опремување на министерските кабинети за време на целиот мандат.
- Доколку во одредена година се појави вишок на средства кај регулаторните тела (АЕК, Комисија за супервизија на осигурувањето и Регулаторна комисија за енергетика), по задоволување на потребите и барањата на дејностите кои тие ги регулираат, истиот во целост ќе оди во посебна буџетска сметка за изградба на студентски и ученички домови, и градинки.

ЈАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА ЗА ГРАЃАНИТЕ

Последниве десет години, јавната администрација во Република Македонија стана сервис за згрижување на партиските кадри на власта и систем за изборна корупција и клиентелизам. Тоа создаде целосно партизирана, често нестручна и неефикасна јавна администрација.

Се напредува само по партиска заслуга. Оценувањето стана алатка за одржување на политичка дисциплина и казнување на партиски неподобните административци. Во администрацијата владее состојба на страв, послушност и апатија.

Една од најдобро чуваните тајни во Република Македонија денес – е вкупниот број на вработени во јавната администрација. На почетокот на годината, Министерството за информатичко општество и администрација излезе со бројка во која не се опфатени сите вработени во администрацијата. Посебен проблем е што илјадници вработени во јавната администрација примаат плата, а не одат на работа.

Сето ова резултира во погрешни политики, правна несигурност и хаос во давање-то услуги на граѓаните.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Создавање стручна и ефикасна администрација која ќе обезбеди квалитетни услуги за граѓаните и бизнис-секторот и ќе ги заштити нивните права;
- Отчетна и транспарентна администрација;
- Администрација за граѓаните, а не за партиите.

НАШИОТ ПЛАН:

Со примена на принципите на праведност и стручност при вработувањето и објективност при унапредувањето и наградувањето на вработените во јавната администрација, ќе создадеме администрација која ќе се ослободи од партиските спреги и ќе се посвети на решавање на проблемите на граѓаните и деловните субјекти, почитувајќи ги начелата на законитост и непристрасност при вршењето на должноста.

Главен критериум за вработување нема да биде партиската книшка, туку стручноста, компетентноста и работното искуство во струката. Административните службеници нема да бидат бркани од работа. Со претходна анализа на состојбите во администрацијата, ќе се направи нејзина реорганизација со една цел: да ги зголемиме квалитетот на услугите кон граѓаните и претпријатијата и степенот на заштита на нивните права.

Реформите нема да бидат необмислени и хаотични, туку ќе се базираат на нова стратегија за реформи во администрацијата која ќе се усвои од страна на Собранието на Република Македонија. Дополнително, ќе воспоставиме Центар за одличност кој ќе врши реална и независна анализа и оценка на јавните политики и ќе предлага нови методи и начини за подобрување на работата на институциите и администрацијата.

ЈАВЕН РЕГИСТАР НА АДМИНИСТРАЦИЈАТА

СДСМ ќе воспостави целосен регистар и јавно ќе го објави вкупниот број на постојани и привремено вработени лица во јавниот сектор. Регистарот ќе биде јавно достапен и редовно ќе се ажурира. Граѓаните ќе имаат увид на сите вработени во јавната администрација, за секоја институција.

ВРАБОТУВАЊЕ БЕЗ НЕПОТРЕБНИ ТРОШОЦИ

Потребните документи за учество на јавен оглас за вработување кои кандидатот треба да ги обезбеди од други институции, по службена должност ќе ги обезбедува институцијата која ја спроведува постапката.

УКИНУВАЊЕ НА ТЕСТ НА ЛИЧНОСТ (ПСИХОЛОШКИОТ ТЕСТ) КАКО УСЛОВ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Ќе го укинеме нереалниот психолошки тест, кој само создава буџетски трошоци и поголем простор за корупција и манипулација од страна на власта и ним блиските.

ФЛЕКСИБИЛНО РАБОТНО ВРЕМЕ

Ќе воведеме работно време на институциите што ќе започнува од 7.30 до 8.0 часот наутро и ќе трае соодветно, до 15.30, односно 16.30 часот попладне. Дополнително, во една институција ќе направиме пилот-проект за 6-часовно работно време, со цел да се утврдат ефектите врз продуктивноста во работата.

ИНСТИТУЦИИ ОТВОРЕНИ ЗА ГРАЃАНИТЕ ДО 20 ЧАСОТ

Институциите кои имаат значителен обем на работа, и во кои граѓаните реализираат клучни права, ќе работат двосменски, односно до 20 часот, за да може да се обезбеди услуга на сите граѓани навремено.

ВОВЕДУВАЊЕ НА КАРИЕРЕН МОДЕЛ ЗА НАПРЕДУВАЊЕ ВО РАМКИТЕ НА ЕДНО ЗВАЊЕ

Секое звање ќе има степен на кариера што ќе зависи од годините поминати во исто звање и оценката за работењето и ќе влијае на платата на вработениот во јавниот сектор.

НАМЕСТО ПАУШАЛНИ ОЦЕНКИ, ВИСТИНСКИ СИСТЕМ СО МЕРЛИВИ ПАРАМЕТРИ

Ќе го укинеме постоечкиот начин на оценување во администрацијата кое е основ за малтретирање на вработените и расчистување со политичките неистомисленици.

Ќе отпочнеме процес на широки консултации со заинтересираните страни за воспоставување на нов систем на оценување во јавниот сектор. Оценувањето ќе се врши според параметри кои се видливи и можат да се мерат како што се редовност во работењето, ефективност, ефикасност, професионалност и стручност при извршувањето на работните задачи.

НАГРАДУВАЊЕ НА ВРАБОТЕНИТЕ ВО ЈАВНИОТ СЕКТОР

Ќе ги зголемуваме платите во јавниот сектор врз основа на растот на македонската економија.

Вработените во јавниот сектор ќе се наградуваат заради постигање на исклучителни резултати и поголема посветеност на работата.

РЕВИЗИЈА НА СИСТЕМОТ НА ОБУКИ

Ќе го ревидираме постоечкиот систем на обуки и ќе воведеме систем на обуки и за избрани и за именувани лица.

Ќе создадеме централизирана база на податоци за обуки, за нивно подобро користење, анализа и унапредување.

КОЛЕКТИВНО ДОГОВАРАЊЕ

Реално воспоставување на колективното договарање како столб за уредување на односите помеѓу синдикатот на администрацијата и Владата.

ПАРТНЕРИ СО БИЗНИС-СЕКТОРОТ

Администрацијата мора да има системски и отворен дијалог со бизнис-заедницата. Дополнително, таа мора да обезбедува навремени и точни информации, квалитетни услуги и ефикасност. Ќе го зголемиме минималниот број денови за консултација во рамките на Националниот електронски регистар на регулативи (ЕНЕР) на 20 до 30 дена (зависно од период на година).

Воедно, ќе го реформираме механизмот за проценка на влијание на регулативата (ex-post), со задолжително учество на НВО и бизнис заедницата.

Ќе ставиме крај на правната несигурност и дискреционите одлуки на институциите кои влијаат на деловната клима. Тие ќе мора да објавуваат официјални и правнообврзувачки упатства за примена на законите во нивната област. Ова особено се однесува на Управата за јавни приходи како и инспекциските служби. Сите ќе мораат да ги објават сите релевантни закони, подзаконски акти и интерни постапки на својата веб-страница.

РАЦИОНАЛИЗАЦИЈА НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА НА ВЛАДАТА НА РМ

Бројот на министри во Владата од постојните 26 ќе го намалиме на најмногу 20.

ОГРАНИЧУВАЊЕ НА БРОЈОТ НА МАНДАТИТЕ ЗА ПРЕМИЕР

Ќе воведеме ограничување на реизборот на функцијата Претседател на Владата, така што еден човек да не може да биде премиер повеќе од 2 мандата.

1.2 КОНТРОЛА НАД ВЛАСТА

Системот на одговорност не може вистински да функционира без силно Собрание, департизирана полиција, независно судство, слободни медиуми и силен граѓански сектор. Ќе обезбедиме услови овие корективни механизми во општеството да се ослободат и вистински да ги заштитат човековите права и македонската демократија. Наша приоритетна цел е да ја вратиме слободата во Македонија и да градиме држава во која граѓаните ќе се чувствуваат еднакви, сигурни и достоинствени.

СИЛНО СОБРАНИЕ ЗА МОЌНИ ГРАЃАНИ

Власта на ВМРО-ДПМНЕ систематски го претвораше Собранието на Република Македонија во безгласна буква. Рекорден број на закони се гласаа во скратена постапка, надзорните расправи се спречуваа или минимизираа, пратениците се претставуваа како слуги на власта, а не на граѓаните. Собранието дополнително се деградираше со владините диктати до пратениците од владејачкото мнозинство да гласаат еднаш против, а потоа за идентични предлози. Учеството на граѓанското општество во креирањето политики и надзорот над извршната власт беше ретко и симболично.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Силно Собрание кое нема да се сведува на гласачка машина;
- Собрание со изразен плурален, демократски капацитет кој ќе стимулира отворена дебата, широки консултации и вистинска контрола на од него избраната извршна власт.

НАШИОТ ПЛАН:

Ќе ја обновиме и почитуваме уставната позиција на македонското Собрание. Тоа ќе значи дека избраните претставници на граѓаните, а не нивните партиски шефови, ќе ги носат клучните законодавни одлуки и ќе имаат вистинска моќ и политичка волја да обезбедат контрола над извршната власт.

Собранието ќе покаже дека вистински ги контролира разузнавачките служби и ќе обезбедува гаранции за почитување на основните човекови права и слободи.

ДОМ НА ГРАЃАНИТЕ

Собранието широко ќе ги отвори своите врати кон граѓаните кои го бираат. Но, не само за организирани посети – туку и за учество во вистинска дебата.

Ќе иницираме деловничка обврска за сите комисии да овозможат учество на заинтересирани субјекти (невладини организации, синдикати, комори и слично) во дебатите за генерални политики, стратегии и клучни закони. Истата можност ќе биде дадена и во текот на надзорните расправи.

СТРАТЕШКИ ПРИСТАП

Клучните политики бараат стратешки пристап и силна политичка волја за градење консензус по нив. Затоа, најважните стратегии (како што се Стратегијата за надворешна политика, Стратегијата за реформи во администрацијата, Фискалната стратегија и други) ќе ги дебатираме во Собранието каде ќе бараме широк и суштински консензус.

ПОМАЛО СОБРАНИЕ, ПОСИЛНИ ПРАТЕНИЦИ

Ќе се залагаме за уставни промени со кои ќе се намали бројот на пратеници во Собранието на Република Македонија. Воедно, ќе предложиме нивниот избор да се врши по принципот на отворени листи што ќе резултира во посилни пратеници кои нема да станат партиска гласачка машина.

СЕКОЈ ГЛАСТ ПОДЕДНАКВО ДА ВРЕДИ

Ќе предложиме промена на изборниот модел, при што Република Македонија ќе биде една изборна единица. На тој начин ќе обезбедиме еднаквост на гласот на сите граѓани во Република Македонија, ќе создадеме шанса помалите политички партии да имаат самостоен настап наместо да зависат од предизборните коалиции и ќе ги прекинеме непродуктивните политички дебати за промена на границите кај изборните единици.

СКРАТЕНА ПРОЦЕДУРА Е ЛОША ПРОЦЕДУРА

Скратените и итни процедури на носење на закони го осакатуваат нивниот квалитет и создаваат правна несигурност кај граѓаните и правните субјекти. Ќе ја ограничиме нивната примена само во оправдани ситуации. Еднаш годишно, претседателот на Собранието ќе реферира пред Законодавно-правната комисија за употребата на овие процедури и нивната оправданост.

НАДЗОР НАД ВЛАСТА

Извршната власт нема да бега од собраниски надзор над нејзината работа. Ќе воведеме јасни обврски за премиерот, министрите и други именувани лица да се појават и сведочат пред пратениците. Ќе воведеме редовна практика на јавни сослушувања (public hearings) во Собранието и отворени дебати во процесот на создавање, но и следење на јавните политики.

Конечните ревизорски извештаи за работа на државните институции ќе се разгледуваат од страна на матичните собраниски тела.

КОНТАКТ СО ГРАЃАНИТЕ

Ќе обезбедиме услови за непречено функционирање на Пратеничките канцеларии низ цела држава. Воедно, секој пратеник ќе треба да ги објавува податоците за присуство, дискусии и гласање и во овие канцеларии.

СТОП ЗА ЗЛОУПОТРЕБА НА ПАТНИТЕ ТРОШОЦИ

Пратениците им должат отчетност и транспарентност на своите граѓани. Ќе го ревидираме начинот на исплата на патните трошоци на пратениците кои не живеат во Скопје за да се спречат сите можни злоупотреби. Пратениците ќе одговараат за поднесување на нереални трошоци.

Сите податоци за приходите и трошоците на пратениците ќе бидат јавно достапни и погодни за анализи.

Со овие промени ќе се зголеми буџетската транспарентност и одговорност на Собранието. Но, тоа не е сè. Клучниот резултат ќе биде зголемена доверба во избраните претставници на граѓаните и во Собранието на Република Македонија.

ПРИСТАП ДО ПРАВДАТА

Власта на ВМРО-ДПМНЕ ги претвори судовите во партиски судови во кои правдата е тешко достижна, а политички или деловно чувствителните пресуди се пишуваат во Владата. Голем број од судиите се избираа и напредуваа врз основа на партиски критериуми, односно блискост и послушност кон партиите на власт. Владата немилосрдно вршеше притисок врз судството кој го признаваат и самите судии. Македонија се најде на листата на земји со политички затвореници. Судството и јавното обвинителство се покажаа неефикасни во борбата против корупцијата на највисоките нивоа и во заштитата на основните човекови права. Токму затоа се формираше специјално обвинителство со надлежност да ги гони делата сторени од власта во врска со прислушувањето, како и делата кои произлегуваа од прислушуваниите материјали.

Граѓаните се заглавени во лавиринтите на неефикасно, непрофесионално и партизирано судство. Правдата не беше еднакво достапна до сите. За блиските до власта правото не важеше и судовите им даваа заштита која често не им следуваа. Сите други зависеа од интересот на власта за „нивниот судски случај“.

Поради сето ова, судството и јавното обвинителство не уживаат доверба во јавноста. Тоа ја направи правдата уште понедостапна до граѓаните и доведе до неприфаќање на судските одлуки и упатување на надежите кон Европскиот суд за човекови права.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Независно, департизирано судство;
- Ефикасна судска заштита за сите;
- Правда достапна до сите;
- Транспарентни постапки за избор, напредување и разрешување на судии;
- Обесштетување на жртвите на монтираните политички случаи.

НАШИОТ ПЛАН:

Идната влада радикално ќе го смени досегашниот однос кон судството и ќе спроведе правни и институционални реформи за надминување на актуелната катастрофална состојба во судството. Правото нема да биде подредено на политиката, ниту судството на извршната власт. Ќе ја отстраниме невидената партизација и политичките притисоци со кои се соочува судството денес. Пресудите ќе се пишуваат од страна на судиите и нема да им се диктираат од страна на високи партиски и владини службеници. Ќе ја симнеме Македонија од листата на земји со политички затвореници. Ќе ги одглавиме граѓаните од судските лавиринти, во кои не можат да ги остварат своите права. Судството мора да стане независно, непристрасно и ефикасно. Судскиот совет на Република Македонија ќе стане чувар на независноста на судството, а не продолжена рака на Владата. Само независно, непристрасно и ефикасно судство може да создаде амбиент на почитување на човековите права и еднаквост на сите граѓани пред уставот, законите и институциите.

Свесни дека зависното и партизирано судство создава несигурни и уплашени граѓани и ги одвраќа инвеститорите, ќе го направиме судството столб на демократијата и владеењето на правото во Република Македонија. Ќе се бориме за радикално и трајно решавање на состојбите во оваа сфера. Тоа ќе биде нашиот влог во идните генерации!

РЕФОРМА НА СУДСКИОТ СОВЕТ

Судскиот совет треба да биде чувар и гарант на независноста на судството, а не продолжена рака на извршната власт. Со цел да ја исклучиме секоја можност за влијание на Владата врз судството, ќе покренеме иницијатива за уставни измени за исклучување на министерот за правда од Судскиот совет. Заради поголема професионалност и совесност во работата на овој орган, ќе обезбедиме законска обврска за значителна транспарентност во работата на Судскиот совет.

ЈАСНИ КРИТЕРИУМИ ЗА ИЗБОР, НАПРЕДУВАЊЕ И РАЗРЕШУВАЊЕ НА СУДИИТЕ

Законот ќе пропише јасни и прецизни критериуми и мерила за избор и напредување на судиите врз основа на нивниот квалитет и знаење, професионалност и стручност, а не врз основа на блискоста со одредена политичка партија.

Истото ќе важи и за разрешување на несовесните и нестручните судии. Ќе го укинеме Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија.

Квалитетот и ефикасноста на судиите ќе се мерат објективно, според бројот на решени предмети, бројот на обжалени пресуди, бројот на потврдени пресуди, причините за укинување на пресудите и времетраењето на судските постапки. Покрај тоа, критериумите за оценка на квалитетот на судиите ќе бидат насочени кон оценување на клучни вештини за професијата, како на пример правна логика, организациски вештини, учество во обуки, специјализација, образложеност на пресуди и сл.

ОБЕСШТЕТУВАЊЕ НА ЖРТВИТЕ НА ПОЛИТИЧКИ МОНТИРАНИТЕ СУДСКИ СЛУЧАИ

Ќе воведеме законска основа за преиспитување на судските одлуки кои беа донесени врз основа на политички диктат и обесштетување на жртвите.

ПОДОБРА РАБОТА НА АКАДЕМИЈАТА ЗА СУДИИ И ЈАВНИ ОБВИНИТЕЛИ

Академијата за судии и јавни обвинители не ги даде очекуваните резултати, поради што нејзината работа ќе биде предмет на реформа. Критериум за упис во Академијата за судии и јавни обвинители ќе биде квалитетот на кандидатите, а не нивната партиската припадност.

Ќе обезбедиме континуирана квалитетна едукација на судиите во областа на европските стандарди за човекови права, чии резултати ќе бидат мерливи.

ЕФИКАСНОСТА НА СУДСТВОТО – НАШ ПРИОРИТЕТ

Ако правдата е бавна, како да ја нема. Со јасни закони и подобри услови за работа ќе создадеме основи за ефикасно судство. Ќе подготвиме листи на започнати судски постапки кои, спротивно на принципот на судењето во разумен рок, сè уште не се завршени. Претседателите на судовите ќе бидат должни да ги обезбедат сите неопходни претпоставки за завршување на ваквите предмети. За неажурноста на судот и неефикасноста на судењето, заедно со конкретниот судија, ќе одговара и претседателот на судот кој не ги презел сите мерки за подобрување на состојбата.

ЗАКОНИТЕ ДА ВАЖАТ ЗА СИТЕ

Различното толкување и примена на законите во судовите создава правна несигурност кај граѓаните и непредвидливост на судските одлуки. Недозволиво е судовите во слични случаи сосема различно да го применуваат и толкуваат законот. Затоа, една од целите на новата влада е да обезбеди правна сигурност и преку еднообразна примена на законите. Ќе формираме одделенија во судовите кои ќе ја анализираат еднообразната примена на законите и ќе се грижат за усогласување на судската практика.

Ќе обезбедиме единствена примена на законите и единствена судска хиерархија и ќе го укинеме Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, како закон кој содржи парадоксални и неодржливи решенија.

ГИ НАМАЛУВАМЕ СУДСКИТЕ ТАКСИ

Граѓаните во Република Македонија често пати се откажуваат од судска заштита на своите права заради високите судски такси. Ќе ги намалиме судските такси, бидејќи високите судски такси ја прават правдата достапна за граѓаните.

Во судските постапки во кои се тужи државата за прекршување на правата на граѓаните, судските такси ќе се плаќаат единствено по завршување на процесот, ако судот утврди дека немало нивно прекршување.

ДОСТАПНА БЕСПЛАТНА ПРАВНА ПОМОШ

Бесплатната правна помош во Република Македонија постои само на хартија. Ранливите категории граѓани тешко доаѓаат до бесплатна правна помош, а со тоа и до правдата во Република Македонија.

Ќе ја направиме правдата достапна до сите и ќе овозможиме вистинска бесплатна правна помош за ранливите категории граѓани, со зголемување на капацитетот на Министерството за правда и интегрирање на здруженија кои обезбедуваат правна помош во единствен систем.

СПЕЦИЈАЛИЗИРАНИ ТРГОВСКИ СУДОВИ

Многу инвеститори се жалат на бавните судски одлуки и нивниот квалитет. За да го подобриме бизнис амбиентот и да им гарантираме правна сигурност на оние кои отвораат работни места, ќе побараме поширока поддршка во Собранието за воведување на специјализирани трговски судови. Тие ќе бидат побрзи, постручни и независни.

ПОДОБАР СТАТУС НА СУДСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ

Ќе го измениме Законот за судска служба заради подобрување на статусот на судските службеници.

ГО РЕФОРМИРАМЕ ЈАВНОТО ОБВИНТЕЛСТВО

Ќе направиме сериозни реформи и во Јавното обвинителство. Министерот за правда нема да биде член на Советот на јавни обвинители. Основите за одговорност на јавните обвинители ќе бидат точно прецизирани и утврдени во Законот за јавно обвинителство, за да се спречи несовесното, непрофесионалното и партизираното работење на јавните обвинители. Ќе бидат прецизирани кратки рокови за постапување по поднесените кривични пријави.

Ќе ги овозможиме сите институционални, материјални и севкупни услови за специјалното јавно обвинителство пред кое стои огромна одговорност за борба против корупцијата, криминалот и злоупотребите на власта.

Две години по преземањето на власта ќе содадеме правен основ јавниот обвинител на Република Македонија да се избира по предлог на опозицијата.

НЕПРЕЧЕНА РАБОТА НА СПЕЦИЈАЛНОТО ЈАВНО ОБВИНИТЕЛСТВО

Ќе предложиме воведување на специјализирано одделение во судот за постапување по предметите кои се во надлежност на Специјалното јавно обвинителство.

Ќе обезбедиме целосна заштита на сведоците во случаите кои се во надлежност на Специјалното јавно обвинителство со што ќе овозможиме квалитетни истраги, одговорност за злоупотребите и ефикасно функционирање на правната држава.

Ќе го продолжиме крајниот рок за покренување обвиненија од страна на Специјалното јавно обвинителство за целосно и до крај да се истражат сите злоупотреби откриени со „Вистината за Македонија“.

Ќе ги овозможиме сите институционални, материјални и севкупни услови за Специјалното јавно обвинителство пред кое стои огромна одговорност за борба против корупцијата, криминалот и злоупотребите на власта.

Ги намалуваме трошоците во постапките пред извршителите и нотарите

Ќе ги измениме Законот за нотари и Законот за извршители со цел да ги намалиме трошоците на граѓаните во постапките пред извршителите и нотарите.

ЕФИКАСЕН СЕРВИС ЗА ГРАЃАНИТЕ

Нашите граѓани се заморени од долгите и неефикасни административни процедури. Таквите процедури ги загрозуваат нивните права и интереси. Како резултат на ваквите погрешни политики бројките се поразителни: на три четвртини од поднесените барања на граѓаните во управната постапка не е одлучено навремено, со што се отежнува, а во многу случаи и се оневозможува остварувањето на правата на граѓаните.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Брза и ефикасна услуга во сите државни институции, со минимум потребни документи;
- Јавност и транспарентност во постапките пред управните судови.

НАШИОТ ПЛАН:

Администрацијата не смее да е товар, туку сервис на граѓаните. Нејзин приоритет се задоволни граѓани кои лесно, брзо и достапно можат да ги остваруваат своите права.

Нашите политики ќе обезбедат суштинска промена во таа насока: ќе гарантираме професионална и департизирана јавна администрација способна да ги обезбеди правата и интересите на граѓаните во постапките пред органите на управата и во постапките по управните спорови.

Граѓаните ќе ги обезбедуваат своите права побрзо, полесно и поквалитетно.

ЕДИНСТВЕН ЕЛЕКТРОНСКИ СИСТЕМ

Ќе воведеме единствен електронски систем на кој ќе бидат поврзани сите држани институции. Овој електронски систем ќе го користат сите апликации за давање на јавни услуги кои државата ги нуди на граѓаните. Притоа секој граѓанин ќе добие единствен дигитален потпис, за најава при користење на сите тие апликации, по урнекот на скандинавските земји. Со тоа, ќе обезбедиме лесна контрола во давањето на услуги за сите граѓани, а истовремено ќе се стави крај на чекање во редови и давање мито на надлежните административни службеници.

Ова решение целосно ќе биде во употреба во третата година на мандатот. Во меѓувреме:

- Во првите 180 дена од мандатот ќе ги елиминираме сите непотребни документи кои ги бараат институциите во управните постапки. Така ќе се намалат дополнителните трошоци, а вкупната цена на услугите ќе биде јасно прикажана.
- Ќе обезбедиме целосно електронско издавање на 50 најчесто издавани потврди или документи. За секоја постапка поединечно јавно ќе се објават чекорите во постапка и кои службеници се задолжени за постапување.
- На секои шест месеци, ќе се зголемува за 10% бројот на е-сервиси кои институциите им ги нудат на граѓаните.

КРАТКИ И ЕФИКАСНИ ПОСТАПКИ

Целосна и неселективна примена на законските решенија поврзани со имплементација на управните постапки. За тоа ќе бидат преземени следниве чекори:

- за секоја постапка поединечно јавно ќе се објават чекорите во постапка и кои службеници се задолжени за постапување;
- сите прекршувања на постапката ќе бидат санкционирани, за што во Државниот управен инспекторат ќе се воспостави телефонска линија каде граѓаните и компаниите ќе може да пријават сомнеж за сторен прекршок.

Анализа на работата на Државна комисија за одлучување во управна постапка и постапка од работен однос во втор степен и Државната комисија за одлучување во втор степен во областа на инспекцискиот надзор и прекршочната постапка и подобрување на нивната ефикасност.

ДОСЛЕДНО СПРОВЕДУВАЊЕ НА ПРЕСУДИТЕ

Со законски промени ќе обезбедиме доследно спроведување на пресудите на управните судови во случај на поништување и укинување на управниот акт.

Ќе ставиме крај на долгите процедури во кои граѓаните го губат времето на релација органи на управа-судови. Ќе воведеме обврска за мериторно одлучување од страна на Вишиот управен суд секогаш кога за поништување на ист управен акт е поднесена тужба по втор пат.

ТРАНСПАРЕНТНОСТ НА УПРАВНИТЕ СУДОВИ

Ќе го промениме Законот за управните спорови за да се зголеми транспарентноста на управните судови преку задолжително одлучување на главна јавна расправа.

ЧОВЕКОВИ ПРАВА

Во текот на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ **беше загушена демократијата во Република Македонија и заменета со тоталитарна матрица на владеење.** Завладеа стравот, несигурноста, заканите, уцените, притисоците. Ни го згазија човековото достоинство. Ни ги згазија основните човекови права. Власта ги користи сите тоталитарни методи за да ги дисциплинира, заплашува и казнува граѓаните. На провладините медиуми како „хит серии“ се прикажуваа спектакуларни апсења на неистомислените, а потоа и наместените судски процеси. Република Македонија стана земја на **политички затвореници.** ВМРО-ДПМНЕ и неговите „мегафони“ го користеа тоталитарниот образец на поделба на граѓаните на „предавници“ и „патриоти“, „пријатели“ и „непријатели“. Слободоумните граѓани беа изложени на неказнет говор на омраза од страна на партиските мегафони. Власта објавуваше „потерници“ во весниците со цел да шиканира и да дискредитира луѓе кои мислат поинаку од неа. Го делеа народот, нè спротивставуваа едни против други, го тераа народот да протестира против својот народ. Кога протестираа некои кои размислуваа поинаку од власта, не сакаа да се соочат со нив, туку измислуваа **„контрапротести“**, користејќи недолжни, уценети граѓани како жив штит меѓу нив и оние кои протестираа.

Во Македонија е прекршен принципот на еднакви права за сите, што придонесе за силна поделеност меѓу граѓаните во категории на еднакви и „поеднакви“ пред законот, во насока на несигурност и страв. Стравот произлегува и од постојаната пракса на власта на ВМРО-ДПМНЕ за одземање или ограничување права кои се веќе стекнати. Исто така, селективноста во штитењето на правата, особено на социјалните и економски права и, генерално, постоењето на дискриминаторски практики придонесе за зголемување на нееднаквоста во општеството.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Европски стандарди за човекови права;
- Еднаквост за сите граѓани: Македонија – земја без дискриминација;
- Ефикасна заштита на човековите права;
- Македонија – земја во која граѓаните ќе бидат слободни, еднакви, сигурни и достоинствени!

НАШИОТ ПЛАН:

За СДСМ заштитата на човековите права е примарна цел! Само заедница заснована врз почитување на човековите права и демократија има иднина во 21. век. СДСМ ќе ги промовира и унапредува човековите права во Република Македонија и ќе создава институционални капацитети за нивна ефикасна заштита и одговорност на сите кои ќе се обидат да ги повредат човековите права. Посебен акцент ќе биде ставен на враќање на довербата во власта како чувар на човековите права и заштита на оние права кои грубо беа кршени во периодот на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ. **Приоритетна цел на СДСМ е да ја врати слободата во Република Македонија! СДСМ ќе гради држава во која граѓаните ќе се чувствуваат слободни, еднакви, сигурни и достоинствени!**

Почитувањето на човековите права и еднаквоста во нивната заштита ќе придонесат кон сигурност, запирање на поделбите на еднакви и „поеднакви“, како и до доверба во институциите на системот кои треба да ги штитат тие права. Еднак-

воста и правната сигурност ќе се врати само доколку еднаш стекнато право не се скратува, ниту, пак, се одзема, туку подлежи на заштита и почитување од страна на државата во сите случаи, без исклучок. Доследното почитување на Европската конвенција за човековите права, Уставот и законите и неселективноста како во гарантирањето, така и во почитувањето на човековите права, ќе влијае на враќање на концептот за еднакви права за сите.

ГИ ЗАЈАКНУВАМЕ ГАРАНЦИИТЕ ЗА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

Лицата на кои им било прекршено некое човеково право добиваат право на реален, а не – како досега – на симболичен надомест за прекршувањето. Тоа ќе биде и основа за лична одговорност на судиите и обвинителите кои учествувале во кршењето на правото.

ГИ ЗАЈАКНУВАМЕ ГАРАНЦИИТЕ НА ПРАВОТО НА СЛОБОДА

Слободата е од витално значење за секој човек. Никој не смее да си игра со слободата на граѓаните. Притворот ќе се користи само кога е законски и неопходен како превентивна мерка, а не како казна. Владата нема да го користи притворот за пресметување со своите неистомисленици.

Ќе иницираме уставни измени и ќе побараме поддршка за уставно ограничување на траењето на притворот. Ќе ги зајакнеме и законските основи и механизмите за контрола на основаноста на лишувањето од слобода и користењето на мерката притвор.

ВОВЕДУВАМЕ ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ ЗА ПОЧИТУВАЊЕ НА ПРЕЗУМПЦИЈАТА НА НЕВИНОСТ

Во досегашното владеење на ВМРО-ДПМНЕ, полицијата приведуваше и „осудуваше“ без почитување на презумпцијата на невиност. Гледавме спектакуларни снимки од приведување на луѓе, за кои подоцна се утврдуваше дека биле невини. Ние ќе предвидиме законска рамка во која ќе бидат содржани европски стандарди за заштита на презумпцијата на невиност. Ќе промовираме казнена политика согласно европските стандарди во случај на прекршување на ова право.

МАКЕДОНИЈА ЌЕ БИДЕ ЗЕМЈА БЕЗ ДИСКРИМИНАЦИЈА

Еднаквоста и забраната на дискриминацијата се основно човеково право, кое во Република Македонија не се почитува. Тоа може да се согледа и од извештаите на меѓународните организации, но и во извештаите на Народниот правобранител на Република Македонија. Воспоставувањето на систем на целосно отстранување на сите форми на дискриминација во Република Македонија ќе биде еден од приоритетите на новата влада. За таа цел, ќе ја реформираме Комисијата за заштита од дискриминација, која ќе прерасне во независно, стручно тело со зголемени надлежности, составено од лица кои се вистински посветени на заштитата на ова човеково право. Праксата на ВМРО-ДПМНЕ на партизација на оваа комисија и нејзино пополнување со партиски послушници, ќе биде минато. Ќе спроведеме и обуки на судиите за препознавање на дискриминацијата, со цел да се обезбеди и ефикасна судска заштита од дискриминација.

ВОВЕДУВАМЕ ЕФИКАСНИ ГАРАНЦИИ НА ПРАВОТО НА ПРИВАТНОСТ

Прислушувањето и нарушувањето на правото на приватност стана масовна појава во Република Македонија. Веќе никој не е сигурен во приватноста на телефонските разговори. Затоа, ќе воведеме гаранции на правото на приватност и ќе го смениме Законот за следење на комуникациите. Предлог за следење на комуникации нема да може да даде кој било полициски службеник, и ќе го намалиме периодот во кој може да трае ограничувањето на тајноста на комуникациите. Ограничувањето на тајноста на комуникациите ќе биде строго контролирано и само кога е неопходно за собирање на податоци заради остварување на целите на следењето.

Ќе го измениме и Законот за полиција, со цел прецизно да се утврдат методите на оперативната контрола, максималниот период на набљудување на лицата и да се воведат и други гаранции, со кои ќе се ограничи произволното однесување на полицијата.

ВОВЕДУВАМЕ ЕФИКАСНИ ГАРАНЦИИ ЗА СЛОБОДА НА ИЗРАЗУВАЊЕТО

ВМРО-ДПМНЕ ги замолчи граѓаните на Република Македонија. Тие се плашеа за секој јавно изречен збор, не говореа гласно, молчеа, а оние похрабрите шепотеа. Новата влада нема да ги замолчува граѓаните, нема да заплашува, казнува и шиканира за изречен збор! За нас гарантирањето и целосното почитување на слободата на изразување е врвен приоритет. За остварување на оваа цел ќе создаваме демократски амбиент, во кој сите индивидуи ќе се чувствуваат слободни и ќе воведеме дополнителни правни гаранции. Ќе го смениме Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета и ќе ја намалиме висината на надомест на штета за изречена навреда или клевета во Република Македонија. Од друга страна, ќе спроведуваме систематски обуки на судовите, но и на пошироката јавност за препознавање и соодветно реагирање на говорот на омраза.

МАКЕДОНИЈА ЌЕ БИДЕ ЗЕМЈА БЕЗ ТОРТУРА

ВМРО-ДПМНЕ ја вброи Република Македонија меѓу земјите во кои постои прекршување на членот 3 од Европската конвенција за човекови права кој забранува тортура, нечовечко и понижувачко казнување и постапување. Нашата цел е Македонија да биде земја во која сите граѓани ќе бидат заштитени од прекршувањето на ова нивно витално човеково право. Нехуманите услови за престој во затворите и притворските установи ќе бидат минато. Ќе воведеме целосна контрола над остварувањето на полициските овластувања во овие установи со цел да се отстранат појавите на несоодветен третман и прекумерна сила од страна на полицијата во овие институции. Ќе воведеме и системска обука на затворските службеници, како и постапки за детално разгледување на сите оплаки за евентуално прекршување на право на достоинствен третман. Во таа насока и ќе ја зајакнеме улогата на Народниот правобранител како превентивен механизам за заштита од тортура, нечовечко и понижувачко казнување и постапување. Дополнително, ќе ги подобриме условите во казнено-поправните институции, особено оние врзани за здравствена заштита и достоинствен третман.

ОБЕЗБЕДУВАМЕ УСЛОВИ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ГРАЃАНИТЕ ДА УЧЕСТВУВААТ ВО НОСЕЊЕТО НА ЈАВНИ ОДЛУКИ

Во изминатиов период ВМРО-ДПМНЕ ги користеше сите механизми да ги спречи граѓаните во остварување на своето право на непосреден начин да одлучуваат за определени прашања. На пример, таква злоупотреба беше направена во постапката за собирање потписи за измена на Законот за енергетика.

Новата влада ќе овозможи доследно почитување на правото на граѓаните да ја практикуваат директната демократија. За таа цел, ќе биде изменет Законот за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните. Измената ќе предвиди прецизни рокови за сите дејствија на државните органи кои имаат надлежност во остварувањето на ова право на граѓаните, како и прецизирање на одредени одредби кои предизвикаа проблеми во праксата и беа злоупотребени од страна на власта за да ги оневозможи или обесхрабри граѓаните во користењето на механизмите за директна демократија.

ОБЕЗБЕДУВАМЕ ГАРАНЦИИ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЈАВЕН СОБИР

За разлика од ВМРО-ДПМНЕ, новата влада нема да спречува јавни собири, нема да ги прогонува лицата кои на јавните собири искажуваат поинакво мислење од власта, нема да организира контрапротести, нема со жив штит да се брани од оние кои сакаат да го искажат својот став. Полицијата ќе биде чувар на оние кои го користат правото на јавен собир, а не орган кој селективно се однесува кон граѓаните, во зависност дали на власта ѝ се допаѓаат пораките од собирот или не. Ќе воведеме поцврсти законски гаранции за користење на правото на јавен собир, со јасни и прецизни надлежности на полицијата, во насока на промовирање на користењето на ова клучно демократско право.

ЈА ГАРАНТИРАМЕ СЛОБОДАТА НА ВЕРОИСПОВЕД

Владата ќе гарантира целосно остварување на слободата на вероисповед и ќе се залага за доследно почитување на дигнитетот на верските заедници во Република Македонија. Нема да дозволиме политичка злоупотреба на верските чувства на граѓаните и политичка инструментализација на верските заедници. Социјалдемократијата, како и верата, се темели на почитување на човекот и солидарноста, па затоа посветува посебно внимание на сиромашните, послабите и онеправданите и се залага за еднаквост, хуманост и праведно општество. Позитивно го вреднуваме придонесот на верските заедници низ историјата на Македонија и ќе им овозможиме непречено да го вршат духовното, културното, просветното, социјално-заштитното и хуманитарно влијание врз општеството во рамките на целокупниот општествен и правен поредок.

ДЕПАРТИЗАЦИЈА НА ПОЛИЦИЈА

Полицијата се претвори во партиска машинерија и наместо да им служи на интересите на државата и на граѓаните, им служи на интересите на тесни партиски елити. Тие станаа средство за принуда, малтретирање, заплашување и уцена на граѓаните. Полицијата беше директен учесник и извршител на противуставните наредби за исфрлање на опозициските пратеници и медиумите од Собранието на РМ, на 24 декември 2012 година и во исполнувањето на партиска агенда за време на избори.

Назаконското прислушување што го правеше Управата за безбедност и контра-разузнавање за партиските и бизнис интересите на ВМРО-ДПМНЕ, ја вброи Република Македонија во редот на земјите во кои не се почитуваат човековите права, независноста на судството и медиумите. Полицијата стана институција во која секојдневно на нетранспарентен и незаконски начин секојдневно се згрижуваат партиски кадри, а место за стручни кадри нема. Власта ја злоупотребуваше полицијата во борбата против политичките неистомисленици и политичките противници.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Департизација на полицијата и борба против корупцијата;
- Непристрасно и недискриминирачко спроведување на законите;
- Ефикасна борба против корупцијата;
- Обука, стручно оспособување и надоградување;
- Отчетност и транспарентност во работата на полицијата.

НАШИОТ ПЛАН:

Нашата намера е да обезбедиме полиција која ги штити граѓаните, а го гони криминалот. Само таква полиција може да гарантира безбедност и правна држава. Полицијата ќе биде надвор од партиските влијанија и ќе гарантира непристрасно спроведување на законите за сите. Ќе воведеме механизми за подобрување на надворешната и на внатрешната контрола на работата на полицијата и безбедносните служби. Ќе ја зајакнеме парламентарната контрола и ќе формираме полициски омбудсман, со надлежност да спроведува независна истрага за евентуалните пречекорувача на полициските овластувања и кршење на човековите слободи и права. Препораките од „Извештајот на Прибе“ ќе ги спроведеме целосно и без одлагање.

ПОЛИЦИЈА ЗА ГРАЃАНИТЕ

Безбедноста на граѓаните е услов за слобода, развој и напредок на општеството. Безбедноста на децата и младите ќе биде наш врвен приоритет. Полицијата ќе ги заштити невините од измами, чесните од криминал, мирољубивите од насилство и безредија, а сите граѓани од заплашување и притисок. Нема да има компромиси со злоделата и криминалот. Полицијата ќе го заштитува народот, ќе му служи на народот и нема да биде партиска војска.

Ќе го вратиме полицаецот-позорникар на улиците во населените места. Тој ќе биде нашиот пријател и заштитник – достапен за граѓаните и нивните потреби. Јакнењето на довербата помеѓу полицијата и граѓаните е предуслов за соработка, превенција од социопатолошки и криминални појави – предуслов за безбедноста на граѓаните.

ЌЕ ЈА ДЕПОЛИТИЗИРАМЕ И ПРОФЕСИОНАЛИЗИРАМЕ ПОЛИЦИЈАТА

Ќе обезбедиме департизација и професионализација на полицијата и безбедносните служби. Полицијата постојано ќе се професионализира и образува. Компетентноста, стручноста и професионалноста на вработените во МВР е предуслов за ефикасност, законитост и успех во работењето. Без тоа нема неселективно и политички неутрално постапување.

Ќе го вратиме во функција системот на кариера на вработените во МВР со почитување на правилата за унапредување и распоредување на вработените, водејќи грижа за искористување на стручниот и професионален капацитет на вработените во МВР.

ВРЕДНОСТИ ВО ПОЛИЦИСКОТО РАБОТЕЊЕ

Полицијата ќе ги гони и апси крадците, насилниците, убијците, а законите ќе важат и за луѓето од власта. Никој нема да биде толериран за своето криминално, или коруптивно однесување, заради блискоста со полицијата, или со власта. Штетните политики на власта не смеат да бидат легитимирани со полициска заштита

и послушност на полициските службеници. Полициските службеници се првиот браник на демократијата и владеењето на правото.

Ќе воведеме механизми за мониторинг над полициското постапување во случаи на директна или индиректна инволвираност на полицијата во општествено непожелни дејствија. Еднаквоста пред законот мора да биде гарант за безбедноста на граѓаните. На полициското работење ќе се гледа како заштита, а не како закана.

ЌЕ ГИ ОБЕЗБЕДИМЕ ДОСТОИНСТВОТО И ПРАВАТА НА ПОЛИЦИСКИТЕ СЛУЖБЕНИЦИ

Полицијата постојано ќе се реформира и демократизира одвнатре. Ќе се создаваат услови за почитување и соработка помеѓу полициските службеници. Полицијата ќе води грижа за своите вработени, за нивните права, нивната мотивација, за стручно-то оспособување и континуирано образование. Грижата за полицискиот службеник е предуслов за неговата мотивација, ефикасност и успех во работењето.

Ќе направиме евалуација за примената на Колективниот договор за вработените во МВР и почитување на работното законодавство. Доколку се утврдат пропусти, слабости и недоречености ќе го отвориме социјалниот дијалог за подобрување на колективниот договор заради заштита на правата на полициските службеници. Ќе дозволиме слободно синдикално организирање на полициските службеници и слобода на одлучување за членство во синдикати. Нема да дозволиме злоупотреба на синдикалното организирање во цели кои не се во функција на заштита на правата и слободите на вработените во МВР. Ќе го подобриме стандардот и квалитетот на живот на припадниците на МВР на тој начин што тие ќе се распоредуваат на работа во местото на живеење. На тој начин, ќе им се намалат трошоците за одвоен живот и патувања кои досега паѓаа на нивен товар. Во исклучителни случаи, во кои ќе има потреба од работа надвор од местото на живеење, министерството ќе обезбеди надомест за одвоен живот и патни трошоци.

УСОГЛАСУВАЊЕ НА ПЛАТИТЕ НА ВРАБОТЕНИТЕ

Ќе пристапиме кон усогласување на основницата на платите на вработените во МВР и утврдување на надоместоците и додатоците на плата, согласно Колективниот договор на МВР и Законот за работните односи.

ПОЛИЦИСКИ ОМБУДСМАН И СОБРАНИСКА КОНТРОЛА

Надворешната контрола на полицијата е суштинска за реформата на полицијата. Ќе ја зајакнеме парламентарната контрола над работата на полицијата и безбедносните служби. Во рамки на институцијата Народен правобранител ќе формираме посебна организациона единица – полициски омбудсман, со надлежност да спроведува независна истрага за евентуални пречекорувањата на полициските овластувања и кршење на човековите слободи и права.

Собраниските комисии за надзор над работата на УБК ќе имаат целосен пристап во работата на Управата и реално ќе можат да го контролираат почитувањето на човековите слободи и права, законите и процедурите за работа.

Ќе ја зајакнеме парламентарната контрола над законитоста на користењето на посебните истражни мерки и ќе ја зголемиме одговорноста за злоупотребите и пречекорувањата. Прислушувањето мора да биде исклучок, а не правило во постапката за собирање докази. Ќе покренеме иницијатива за преоценување на законитоста на доказите прибавени со примена на посебни истражни мерки во случаи за кои постои сомневање за политичка мотивираност.

РЕАЛНА ВНАТРЕШНА КОНТРОЛА

Темелни, независни и професионални истраги во случај кога полицијата, или нејзин вработен, прекршил човеково право во неговото постапување ќе ја вратат довербата во полицијата. Истрагите мора да се професионални, независни и ефикасни. За таа цел, ќе ги зајакнеме независноста и капацитетот на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при МВР. Ќе воведеме нов начин на избор на помошникот на министерот за внатрешна контрола и професионални стандарди, врз основа на критериуми кои ќе гарантираат независност во постапувањето и професионални истраги. Ќе ги зајакнеме капацитетите на Секторот за независна истрага и ќе ги спречиме политичките влијанија врз неа.

СТРОГИ АНТИКОРУПЦИСКИ МЕРКИ ВО ПОЛИЦИЈАТА

Борбата со корупцијата ќе биде наш приоритет – преку јасно изразена политичка волја и обезбедување на услови за независност на институциите. Полицијата ќе покаже решителност во борбата против криминалот и корупцијата во сопствените редови. Полиција ослободена од криминал и корупција во своите редови може да обезбеди и гарантира општество без криминал и корупција. Ќе ги унапредуваме условите за градење на професионалниот интегритет на вработените во полицијата.

ЦЕЛОСНА РЕФОРМА НА УБК

УБК ќе ја ослободиме од полициската компонента на нејзиното функционирање и ќе ја вратиме на нејзината изворна функција – контраразузнавањето: собирање, анализирање и оценување податоци и информации за дејствување на поединци, групи, организации и странски служби против интересите на Република Македонија. Таа првенствено ќе биде насочена кон превенирање и откривање на подривачите на правниот и уставниот поредок. Ќе биде ориентирана кон заштита на државните, а не партиските интереси. Прислушувањето кое беше главен елемент во работењето на УБК се покажа дека е под партиска капа, злоупотребено за политички и бизнис интереси. Согласно ЕУ препораките, ќе го укинеме директниот пристап на УБК на техничката опрема за прислушување и нејзината посредничка улога. УБК ќе има обврска за законско спроведување на мерката следење на комуникации во процедура пропишана во закон.

ВИСТИНСКА БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Ќе ги зајакнеме институционалните и кадровските капацитети на Одделот за организиран криминал при МВР и институциите со кои соработува. Правилно ќе ги балансираме човечките ресурси меѓу различни органи за спроведување на законот во делот на организираниот криминал. Ќе го формираме и оперативна-лизираме Националниот координативен центар за борба против организиран-от криминал. Ќе се залагаме за целосна имплементација на законодавството за обесштетување на жртвите од организираниот криминал.

ДОСЛЕДНА ПРИМЕНА НА ЗАКОНОТ ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА

Ќе создадеме услови за целосна имплементација на Законот за кривичната постапка во делот на ресурсите, организацијата, опремата и обуката на агентите и обвинителите. Формирање на истражни центри и судска полиција како обврска од ЗКП. Целосната и соодветната примена на ЗКП е гаранција за професионална и независна истрага, во која би се отстраниле сомневањата за пристрасност на полицијата во политички монтирани случаи.

ЌЕ ГИ ЗАЈАКНЕМЕ КАПАЦИТЕТИТЕ ЗА СПРЕЧУВАЊЕ НА ИЛЕГАЛНАТА МИГРАЦИЈА И ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ

Ќе ги зајакнеме капацитетите на институциите за спречување на нелегалната миграција и трговијата со луѓе, и ќе обезбедиме одржливост и функционалност на Центарот за заштита на жртвите од трговијата со луѓе. Ќе развиеме мултидисциплинарен пристап ориентиран кон жртвите на трговијата со луѓе и идентификација на жртвите.

ЌЕ ПОТТИКНЕМЕ ПРОАКТИВЕН ОДНОС ВО ИСТРАГИТЕ ЗА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИСКИ КРИМИНАЛ

Ќе го поттикнеме проактивниот однос во делот на истрагите за перење пари и финансискиот криминал. Кадровски ќе ги екипираме институциите надлежни за справување со економско-финансискиот криминал и ќе го поттикнеме системското користење на финансиските истраги.

ЗАПЛЕНУВАЊЕ НА КРИМИНАЛНО СТЕКНАТИОТ ИМОТ

По примерот на земјите од Европската Унија, ќе се донесе закон за заплenuвање на криминално стекнатиот имот, вклучувајќи и корупција и организиран криминал, веднаш по првата правосилна пресуда.

БРЗИ И ПОЕДНОСТАВНИ АДМИНИСТРАТИВНИ УСЛУГИ ВО МВР

Ќе го преполовиме времето потребно за вадење на личните документи и ќе ги елиминираме долгите и хаотични редици. Овие услуги ќе влезат во приоритетните за електронско издавање. Првата услуга ќе биде електронско издавање на извод од матична книга на родени. Вадењето на личните документи на граѓаните ќе стане обврска која ќе се извршува лесно и брзо, а не со протекционизам и корупција. Ќе создадеме функционална база на податоци за странци (азил, виза, миграција) и брза процедура за соодветните документи.

НАДЗОР И КОНТРОЛА НА РАБОТАТА НА ПРИВАТНИТЕ АГЕНЦИИ ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ

Во рамките на МВР ќе формираме самостојно тело што ќе работи на развој, стандардизирање и контрола во примената на овластувањата дадени на друштвата за обезбедување. Преку него ќе се врши надзор врз работењето на приватните агенции за обезбедување и Комората за обезбедување.

ЌЕ ГИ РЕНОВИРАМЕ ПОЛИЦИСКИТЕ СТАНИЦИ И ПОЛИЦИСКИТЕ СТАНИЦИ ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА ДРЖАВНАТА ГРАНИЦА

Ќе пристапиме кон инфраструктурно уредување на полициските станици низ Република Македонија и полициските станици за обезбедување на државната граница. Субстандардните услови, во кои до сега работеа полициските службеници, мора да се надминат со капитална инвестиција која ќе влијае на зголемување на ефикасноста на полицијата и мотивираноста за работа на вработените.

СИЛНА ШУМСКА И СУДСКА ПОЛИЦИЈА

Прецизно ќе ги уредиме надлежностите, правата и обврските на овластените службени лица во Шумската и Судската полиција.

СЛОБОДНИ МЕДИУМИ

Медиумскиот систем во Македонија е во длабока криза. За само неколку години, нашата држава падна од 34 на 118 место на листата за слобода на изразување, позиционирана помеѓу Таџикистан и Мали. Од месец мај 2016 година Македонија според Freedom house, се наоѓа во рангот на неслободни земји во делот на медиумите.

Медиумскиот пазар е сосема нарушен и разнишан заради арбитрарното учество на власта со големи средства на пазарот на комерцијалното рекламирање – голем дел од медиумските сопственици се „продолжена рака“ на власта, наместо на јавноста. Законите кои ја регулираат дејноста се менуваа повеќе пати за да се обезбеди целосна партиска контрола врз уредувачката политика во медиумите. Неколку медиуми, кои ја критикуваа власта, беа затворени, а многу новинари беа отпуштени. Новинарите и медиумските работници се под постојан социјален и професионален притисок. Јавниот радиодифузен сервис, Македонската радио телевизија, е претворен во слуга на власта, наместо со својот професионализам, со избалансираната уредувачка политика и со негувањето на критичката новинарска мисла да биде релевантен извор на информации за македонската општествена реалност.

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги е нетранспарентна, политички зависна и селективно ги применува законските обврски. Во извештаите на ОБСЕ/ОДИХР за парламентарните и претседателските избори во 2014 година јасно беше нотирана нејзината политичка зависност и пристрасност. И покрај забелешките на сите релевантни странски институции, власта не презеде ништо да го елиминира политичкото влијание при изборот на членовите на советот и директорот на агенцијата. Политичката криза го докажа она што сите го знаевме: дека владејачката партија е главен и одговорен уредник на голем број македонски медиуми и дека нивното бизнис-царство постојано презема нови. Целата операција е платена од парите на граѓаните, на сметка на нивната слобода и информираност.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Создавање медиумски простор за непристрасно и објективно информирање на граѓаните, бидејќи само вистински информирани граѓани може слободно да донесат одлука за иднината на својата држава;
- МРТ да биде целосно непристрасен и независен од политички, комерцијални и други влијанија, за да ја остварува својата информативна улога во интерес на јавноста во Македонија;
- Одржливо финансирање на МРТ;
- Транспарентни, професионални и компетентни регулаторни тела.

НАШИОТ ПЛАН:

СДСМ ќе им гарантира на новинарите слобода да истражуваат и да информираат за сите случувања во државата и ефикасна заштита од злоупотреба од сопствениците на медиумите и од притисоци од различни интересни групи.

Одговорен уредник на медиумите во државата нема да бидат владата и владејачките партии.

Ќе спречиме трошење на буџетски средства во медиумите. Бесплатните објави ќе бидат наменети исклучиво за проекти од јавен интерес.

Ќе забраниме рекламирање на политичките партии, освен за време на изборна кампања.

МРТ за време на изборната кампања ќе има обврска за бесплатно, непристрасно и избалансирано претставување на сите политички партии и кандидати.

Ќе обезбедиме вистинска политичка независност на регулаторните тела од оваа област. Ќе ги поттикнеме операторите заеднички да градат мрежи, за да ги намалат трошоците во работењето, а со тоа и цените на услугите кон граѓаните.

РЕДЕФИНИРАЊЕ НА РЕГУЛАТИВАТА ВО МЕДИУМСКАТА СФЕРА

Ќе понудиме цел пакет реформи на медиумската сфера. Тој ќе ги опфати клучните мерки за итни демократски реформи на групата невладини организации изнесени на конференцијата “Blueprint for Urgent Democratic Reforms”. Постапките за промени ќе ги спроведеме транспарентно и со вклучување на сите релевантни чинители од оваа област. Нашата намера е на печатените и на електронските медиуми да им обезбедиме слобода за информирање на граѓаните, за артикулација на нивните потреби и за развој на медиумскиот бизнис. Радиодифузерите ќе добијат еднаков третман во насока на развивање на здрава конкуренција меѓу медиумските куќи. Ќе ја преиспитаеме регулативата која се однесува на медиумската концентрација и на медиумската сопственост, во насока на обезбедување на повисоки стандарди за поддршка на демократскиот систем во државата.

ЕФИКАСНИ РЕГУЛАТОРНИ ТЕЛА

Регулаторните тела ќе имаат можност непречено и без политичко влијание да ги извршуваат своите задачи на проактивен и ефективен начин, без надворешно влијание и без политичка цензура и самоцензура при исполнување на нивните задачи. Ќе пристапиме кон реорганизација на овие тела по урнекот на сличните во земјите членки на ЕУ, особено британскиот OFCOM. На чело на тие тела, во соработка со граѓанскиот сектор, ќе поставиме искусни, непристрасни и докажани професионалци.

МРТ ЌЕ БИДЕ ПРОФЕСИОНАЛЕН СЕРВИС НА СИТЕ ГРАЃАНИ

Нашиот став е дека работењето на МРТ ќе биде регулирано со посебен Закон за МРТ. Во законот да се предвиди фер распределба на времето за претставување на политиката и тоа 1/3 од предвиденото време за претставување на јавните политики, 1/3 од предвиденото време за претставување на ставовите на владејачките политички партии и 1/3 од предвиденото време за промовирање на ставовите на опозиционите политички партии. Ќе ја претвориме МРТ од партиски билтен во професионален сервис на сите граѓани и во силен идентитетски столб на Република Македонија. Со МРТ ќе управува генерален директор, професионален менаџер и совет на МРТ од стручни лица избрани со двотретинско мнозинство во Собранието на РМ.

ЌЕ ЈА УКИНЕМЕ РАДИОДИФУЗНАТА ТАКСА

Финансирањето на МРТ повеќе нема да биде преку радиодифузна такса, како задолжителна давачка на граѓаните. МРТ ќе се финансира комбинирано од Буџетот на РМ и други средства, од приходи на кабелските оператори и од приходи остварени со продажбата на програма произведена во МРТ.

Од Буџетот на Република Македонија ќе се одвојува помеѓу 0,5% и 0,7% за МРТ. Надоместокот од Буџетот на РМ, Министерството за финансии ќе го исплаќа

најдоцна до средината на тековниот месец. Нема да има комерцијални реклами на МРТ, освен за откупените програми каде е задолжително рекламирање на спонзорите. МРТ ќе продуцира програма со користење на сопствените технички и кадровски потенцијали за свои потреби или ќе ја продава на останатите комерцијални радиодифузери.

СТОП ЗА ВЛАДИНО ПОТКУПУВАЊЕ НА МЕДИУМИТЕ

Целосна забрана за трошење на средства од Буџетот на РМ, буџетите на единиците на локална самоуправа и јавните претпријатија за реклами во медиумите, освен за проекти од јавен интерес. Јавниот интерес ќе го утврдува Собранието со двотретинско мнозинство.

СТОП ЗА ТРУЕЊЕ НА ЈАВНОСТА СО ПОЛИТИЧКА ПРОПАГАНДА

Целосна забрана за политичко рекламирање на радиодифузерите, освен за време на изборна кампања, во строго регулирани услови.

ГРАЃАНСКИОТ СЕКТОР ВО РЕГУЛАТОРНОТО ТЕЛО И УПРАВУВАЊЕТО НА МРТ

Ќе овозможиме поголема присутност на граѓанскиот сектор во работењето на регулаторното тело и МРТ. Невладините организации од сферата на медиуми, слободата на говорот и човековите права ќе имаат можност да предлагаат членови во регулаторното тело и во органите на управување на МРТ.

ПОМАЛИ НАДОМЕСТОЦИ ЗА РАДИОДИФУЗЕРИТЕ

Ќе ги намалиме надоместоците за дозволите за работа на радиодифузерите.

ПОДДРШКА ЗА САМОРЕГУЛАЦИЈАТА

Ќе промовираме саморегулација во медиумската сфера и ќе ги поддржиме финансиски сите такви тела.

ПРОМЕНИ ВО НОВИНАРСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Ќе ги преиспитаеме образовните програми на државните и на приватните университети преку кои се школуваат идните медиумски професионалци. Ќе стимулираме нивно приспособување кон модерните потреби на медиумите и на демократската јавност во Македонија, а ќе ги стимулираме и неформалните образовни процеси и проекти кои го засилуваат капацитетот на новинарскиот и другиот медиумски кадар.

ПОМАЛ НАДОМЕСТ ЗА КЛЕВЕТА И НАВРЕДА

Ќе ја намалиме висината на надомест на нематеријална штета за клевета и навреда за новинарите, уредниците и медиумите. До влезот на Македонија во ЕУ, тој надомест ќе биде симболичен и ќе изнесува 1 евро.

2. ПРАВЕДЕН ДАНОЧЕН И СОЦИЈАЛЕН СИСТЕМ

Праведна прераспределба
на доходот и богатството и
извлекување од сиромаштија

2. ПРАВЕДЕН ДАНОЧЕН И СОЦИЈАЛЕН СИСТЕМ

Праведна прераспределба на доходот и богатството и извлекување од сиромаштија

Во европски рамки, Македонија има најнеправедна распределба на доходот меѓу граѓаните. Или, поточно, на расположливиот доход. Тоа е оној дел од доходот што им останува на домаќинствата откако пазарот ќе го распредели доходот, а даноците и социјалните трансфери ќе направат негова дополнителна прераспределба.

При тоа, најголемиот проблем не е примарната распределба на доходот, т.е. нееднаквоста која ја создава пазарот, без корекциите со даноците и социјалните трансфери. Таа примарна распределба е пониска од онаа во Германија, слична е на онаа во Данска и Словенија, а поголема е од Бугарија и Србија. Туку, главниот проблем во Македонија е што даноците и социјалните трансфери не вршат намалување на нееднаквоста во доходот, како што е тоа случај со други земји. Така, на пример, во една Словенија нееднаквоста во доходот која ја создава пазарот значајно се намалува откако во функција ќе стапат механизмите за прераспределба на доходот – даноците и социјалните трансфери.

Праведниот даночен систем треба да земе повеќе данок од богатите, а помалку од сиромашните. Праведниот систем на социјална заштита треба, на транспарентен начин, да ги распредели собраните пари од даноците кон граѓаните кои живеат во социјален ризик и да делува превентивно во намалување на можностите за понатамошни осиромашувања на поголеми општествени слоеви. На овој начин ќе се обезбеди намалување на нееднаквоста во распределбата на расположливиот доход во Македонија. Промените во даночниот и социјалниот систем што ние ги предвидуваме не се радикални, туку нашата идеја е преку постепени промени да обезбедиме зголемена праведност.

Вториот столб се состои од два елемента: првиот е воведувањето на праведен даночен систем, а вториот е спроведување на политика на социјална заштита и праведност во општеството.

2.1 ПРАВЕДЕН ДАНОЧЕН СИСТЕМ

Постојниот даночен систем во нашата држава делува во корист на најбогатите граѓани, а на штета на сите останати. Владата на ВМРО-ДПМНЕ го вовеле така-наречениот „рамен данок“, според кој сите граѓани плаќаат данок на својот доход по една иста даночна стапка од 10%, без разлика на тоа колкави се нивните плати, пензии и останати приходи. По иста даночна стапка плаќаат и најбогатите и најсиромашните, и оние што најмногу ги користат и оние што најмалку ги користат јавните добра. Граѓанин со минимална плата плаќа персонален данок по иста даночна стапка како и граѓанин со стопати повисока плата.

Покрај рамниот данок, и ниските даноци на имот се целосно во корист само на најбогатите. Затоа и државниот буџет во најголема мера се полни од данокот на додадена вредност (ДДВ), кај кого посиромашните, како процент од својот расположлив доход, плаќаат поголем данок во споредба со побогатите.

Ова не е праведно. Ние тоа ќе го промениме!

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Даночен систем што ја исправа неправедната распределба на доходот и општественото богатство;
- Намалување на сивата економија во Македонија.

НАШИОТ ПЛАН:

Промените во даночниот систем треба да обезбедат поголема праведност во распределбата на доходот и богатството во нашата земја. Тие се така замишлени за да воведат повисок данок за најбогатите и намалување на даноците за сиромашните.

Ние ќе воведеме поправеден персонален данок на доход, укинување на максималната горна граница за плаќање на придонесите на плати, повисок данок на имот за најбогатите, повисока стапка на акциза за луксузни возила и враќање на дел од ДДВ на секој граѓанин. Дополнително, ќе овозможиме и праведност во плаќањето на некои јавни услуги, бидејќи тие ќе зависат од доходот на корисниците. Приливите од поголемите зафаќања во доходот и богатството на најбогатите ќе се користат во обезбедување на подобри јавни услуги за граѓаните.

Ние сметаме дека мора да заврши периодот во кој на најбогатите во Македонија им беше важно само да плаќаат пониски даноци, без да водат адекватна грижа за последиците од рушењето на институциите и за некои други општествени одговорности. Време е најбогатите да плаќаат поголеми даноци од сиромашните и да покажат поголем интерес за правилното трошење на парите од даноците од страна на јавните институции.

Промените во даночниот систем ќе ги правиме паралелно со обезбедувањето на транспарентност во трошењето на парите на граѓаните преку државниот буџет. А, брзината на воведувањето на праведноста во даночниот систем пред сè ќе зависи од наследената состојба на буџетот и задолженоста на земјата.

ПОПРАВЕДЕН ПЕРСОНАЛЕН ДАНОК НА ДОХОД

Ќе воведеме поправеден персонален данок на доход со две стапки (10% и 18%) што ќе содржи и враќање на платениот персонален данок на доход за граѓаните кои имаат многу ниски месечни лични доходи.

- На граѓаните кои имаат вкупен месечен личен доход до нивото на законски определена минимална плата, ќе им биде вратен износот кој како персонален данок на доход претходно бил уплатен од страна на нивните работодавачи.
- Оние кои се во групата на 5% граѓани со највисока годишна даночна основица ќе им се воведат даночна стапка од 18%, за износот на дополнителниот доход. Прагот ќе се дефинира во апсолутен износ врз основа на даночните пријави за 2016 година.
- За големо мнозинство граѓани ќе остане само постојната даночна стапка на персоналниот данок на доход од 10%.
- Намалувањата на даночната основица за персонален данок на доход што се применуваат со членот 10 од постојниот закон ќе останат да бидат применувани и понатаму.
- Граѓаните на кои основна дејност им е земјоделството и ги исполнуваат условите за паушално оданочување, ќе ги ослободиме од плаќање данок. Со тоа, покрај зголемувањето на праведноста, ќе се влијае и врз развојот и подобрувањето на конкурентноста на земјоделието.

НЕМА ДА ИМА ПРОМЕНА НА СТАПКАТА НА ДАНОКОТ НА ДОБИВКА

Инвеститорите и бизнисот бараат предвидливост и стабилност на законите и деловното окружување. Затоа нема да ја промениме постојната единствена стапка од 10% кај данокот на добивка. Исто така, ќе продолжи важењето на сите постојни даночни ослободувања и олеснувања кои важат за инвестирање во технолошките и индустриските развојни зони (ТИРЗ). Но, ќе создадеме реални можности во тие зони, под исти услови, да можат да инвестираат и домашните претпријатија (инвеститори).

СТОП ЗА РЕГРЕСИВНОТО ДАНОЧНО ОПТОВАРУВАЊЕ КАЈ ПЛАТИТЕ

- Ќе ја укинеме максималната горна граница за плаќање на придонеси на плата, со цел да го отстраниме регресивното даночно оптоварување на платите.
- Во моментот, поради постоењето на максималната горна граница за плаќање на придонеси на плата, на граѓанин којшто има бруто месечна плата од 600 илјади денари, вкупните придонеси и данок му изнесуваат 17% од бруто платата, додека на граѓанин којшто има минимална бруто месечна плата (14.114 денари), вкупните придонеси и данок му изнесуваат 32% од бруто платата. Ова не е праведно!

ПОВИСОК ДАНОК НА ИМОТ ЗА НАЈБОГАТИТЕ

- Ќе воведеме можност даночната стапка на данокот на имот за резидентен и нерезидентен недвижен имот со пазарна вредност повисока од 400.000 евра да се зголемува за 0,1 процентен поен.

ПОПРАВЕДНО ОДАНОЧУВАЊЕ ЗА ПОСЕДУВАЊЕ НА ПОВЕЌЕ ИМОТ:

- За граѓанин кој поседува еден стан или една куќа во која живее со своето семејство, стапката на данокот на имот да изнесува 0,05% од вредноста на станот, односно куќата.
- За поседување на втор стан или куќа, даночната стапка за тие станови/куќи да изнесува 0,1% од нивната вредност.
- За поседување на трет стан или куќа, даночната стапка за тие станови/куќи да изнесува 0,15% од нивната вредност.
- За поседување на четири или уште повеќе станови или куќи, даночната стапка за тие станови/куќи да изнесува 0,3% од нивната вредност.

ПОСИЛНО ОДАНОЧУВАЊЕ НА ЛУКСУЗОТ

- Стапката на акцизата на патнички автомобили во вредност повисока од 40 илјади евра ќе ја поставиме на 25%. Ова не се автомобилите што ги вози средната класа.

ВРАЌАЊЕ НА ДЕЛ ОД ДДВ НА СЕКОЈ ГРАЃАНИН

На секој граѓанин (т.е. на секој краен потрошувач), ќе му се врати 15% од платениот ДДВ, со исклучок на данокот на луксузни производи. Целта е, од една страна, да се обезбеди поголем приход за секое семејство; и, од друга страна, да се воведи силна иницијатива на граѓаните да инсистираат на издавање на фискална сметка, со што сите би ја имале улогата на даночните инспектори, со што би се подобрило плаќањето врз основа на ДДВ. Дополнително, со ова решение ќе се обезбеди зголемена потрошувачка моќ на граѓаните, ќе се поттикне и дополнителна домашна инвестициска активност, ќе се создадат фер услови на пазарот и ќе се зголеми отстранувањето на сивата економија.

При купување на кој било производ или услуга, односно при секое плаќање, секој потрошувач со сметката плаќа и данок на додадена вредност (ДДВ). По овој основ, во буџетот годишно треба да влезат околу 45 милијарди денари.

Според официјални податоци, даночната евазија (неплаќањето на данокот) изнесува над 30%. Некои изјави дадени од власта говорат за тоа дека, по еден „поход“ на контроли од страна на УЈП кога беа затворени стотици фирми и дуќани, кај над 60% од даночните обврзници било откриено сокривање на вистинскиот промет и даночно затајување. Со можноста за повраток на 15% од платениот ДДВ, секој граѓанин ќе има голема мотивација да инсистира на издавање фискална сметка; всушност, така сите граѓани би ја имале улогата на „даночни инспектори“.

Преку тоа, со тој „ненасилен“ начин на контролирање на даночната евазија, ако таа се намали за две третини, приходите на буџетот врз основа на ДДВ би се зголемиле на 54 милијарди денари.

Со враќање на 15% од платениот ДДВ, секоја година на граѓаните ќе им бидат дадени на сопствено располагање дополнителни 8 милијарди денари.

По плаќањето/враќањето на целокупниот износ на граѓаните, во буџетот на РМ ќе останат 1 милијарда денари повеќе од претходно.

Со оваа мерка ќе обезбедиме:

- Враќање на 8 милијарди денари годишно кон граѓаните на Република Македонија;
- Поголеми приходи во секое семејство;
- Зголемена потрошувачка моќ на граѓаните;
- Поттикнување на дополнителна домашна инвестициска активност (нови градби, реновирања, погони, купување станови, опрема, апарати за домаќинство);
- Создавање фер услови на пазарот и отстранување на „сивата економија“;
- Со намалена евазија, ќе се намали и опасноста од затворање на дуќани и фирми заради фискални недоследности;
- Намалување на бројот на непријавени работници (со зголемување на прометот преку фактура или со документи, ќе се намалат „црните пари“ за плаќање на непријавени работници);
- Отстранување на шверцот и неплаќање на царини и акцизи (при продажбата на тие производи се наплаќа ДДВ).

ПРАВЕДНОСТ ВО ПЛАЌАЊЕТО НА ЈАВНИТЕ УСЛУГИ

- Ќе воведеме праведност при плаќањето на некои јавни услуги, како на пример за дете во градинка, во зависност од доходот во семејството. Семејствата со доход над одреден износ ќе плаќаат 100% од услугата, а останатите за определен процент пониско, во зависност од нивото на нивниот доход. Семејствата со најнизок доход ќе бидат целосно ослободени од плаќање за тие јавни услуги.

2.2 ПОЛИТИКА НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА И ПРАВЕДНОСТ

Македонија е држава со една од највисоките стапки на сиромаштија во Европа. Висината на социјалната парична помош е недоволна да ги извлече корисниците од сиромаштија. Таа е во просек за 60% пониска од прагот на сиромаштија. Затоа на голем дел од населението социјалната положба не им овозможува минимум пристоен животен стандард.

Материјалната депривација во Република Македонија е присутна во голем обем. Според достапноста до одредени добра и можноста за задоволување на одредени егзистенцијални потреби, речиси 40% од домаќинствата во Република Македонија се материјално погодени, бидејќи не можат да ги обезбедат ниту најосновните потреби. Исто така, повеќе од половина од домаќинствата не можат да си дозволат оброк со месо, пилешко или риба секој втор ден, а 26% од домаќинствата не можат соодветно да си го затоплат домот.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Да се намали стапката на сиромаштија под 16% во 2020 година;
- Да воспоставиме систем за социјална заштита кој делува превентивно врз социјалните ризици.

НАШИОТ ПЛАН:

Нашата цел е да ја намалиме стапката на сиромаштија во Македонија за 7 процентни поени до 2020 година. Ние ќе создадеме систем што ќе ја намали зависноста на луѓето од волјата на поединци. Ќе обезбедиме социјална заштита што ќе обезбеди достоинствен живот за семејствата кои живеат во сиромаштија. Во изградбата на овој систем, централен елемент ќе биде транспарентноста.

Политика на социјална заштита ќе ги вклучува сите, а не само луѓето со ниски примања. Бидејќи сите ги споделуваме правата и обврските, сите треба да се вклучени во нивното обезбедување под еднакви услови. Граѓаните не треба да се поделени на оние кои „примаат“ и оние кои „плаќаат“. Политика на универзална благосостојба е нешто што граѓаните си го нудат едни на други, во духот на солидарноста. Нашата социјална политика ќе се занимава со економската безбедност, со праведна распределба на животните можности, како и со обезбедување на услови за избор во различни животни фази.

Ние ги почитуваме следните принципи на социјалната политика:

- сите имаат право на сигурност во детството;
- сите имаат право на достоинствено домување со разумни трошоци;
- сите имаат право на безбедност и достоинство во нивната старост;
- сите имаат право на сопствен избор во животот, без да се соочат со предрасуди и дискриминација и без ризик да се најдат во социјално загрозувана позиција поради својот избор;
- сите треба да преземат дел од одговорноста за одржување на системите за социјална помош и да не дојде до злоупотреба на социјалните бенефиции.

ПРОГРАМА ЗА ИЗВЛЕКУВАЊЕ ОД СИРОМАШТИЈА

Во Законот за социјална заштита ќе воведеме Програма за минимален адекватен приход, преку којашто лицата кои живеат во сиромаштија ќе добијат паричен надомест како надолупнување на нивниот приход до линијата на сиромаштија во државата, со цел да бидат извлечени од состојба на сиромаштија. Секое четиричлено семејство кое живее во сиромаштија и не остварува никаков друг приход ќе добие 12.000 денари месечно. Семејствата со приход под 12.000 денари, ќе ја добиваат разликата од оваа Програма. (На пример, ако во семејството влегува приход од 4.000 денари, државата ќе помогне со уште 8.000 денари плус). Програмата ќе се одвива во две фази започнувајќи од 2018 година.

СОЦИЈАЛНА ДЕБИТНА КАРТИЧКА

- Воведуваме социјална дебитна картичка – Солидарност. Картичката, воедно, служи како идентификувачки образец со којшто се докажува дека лицето е корисник на оваа услуга. Регистарот на овие лица ќе го водат ПИО/МТСП/УЈП.

РЕШЕНИЕ НА ПРОБЛЕМОТ НА СТЕЧАЈЦИТЕ

Во првите 180 дена од мандатот, ќе го донесеме законот за материјално обезбедување на невработени лица поради приватизација на претпријатија со општествена и државна сопственост. Законот ќе ги опфаќа работниците:

- на кои им престанал работниот однос по основ на стечај, ликвидација или технолошки вишок поради приватизација на претпријатија со општествена и државна сопственост;
- кои ќе имаат најмалку 15 години стаж и старост од 52 години за жени и 55 години за мажи во моментот на стапување на сила на законот;
- на кои работниот однос им престанал со добивање на решение од стечаен управник, решение од АВРМ како невработено лице и технолошки вишок со решение од работодавач заклучно 31.12.2013 година.

Сите тие ќе можат да добијат паричен надоместок во износ од 30% од просечно исплатена месечна нето плата во претходната година (околу 6600 денари).

РЕФОРМА НА СИСТЕМОТ ЗА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

- Промените на системот за социјална заштита се во две насоки: (1) подобро насочување на надоместоците, т.е. нивно насочување само кај најранливите граѓани; (2) издвојување на материјалните права од стручната социјална работа.
- Ќе обезбедиме функционирање на 8 регионални агенции за исплата на материјалните права од системот на социјална заштита. Со поделба на материјалните права од стручната социјална работа и со воведување посебни институции што ќе се грижат за материјалните услуги се овозможува подобро задоволување на социјалните потреби на граѓаните, а и поголема контрола на исплатата на социјалните бенефиции.
- Ќе воведеме семеен социјален работник, близок со граѓаните кој работи на превенција и интервенција во семејниот систем. Бројот на опфатени семејства од страна на секој социјален работник се предвидени со стандарди и нормативи кои за првпат гарантираат квалитет на социјалната работа во Македонија, како за граѓаните, така и за стручните работници.

- Социјалните услуги ќе бидат поблиски до граѓаните, со тоа што нивното програмирање и управување се дава во надлежност на локалната самоуправа (сервиси за поддршка и палијативна грижа за стари лица, центри за нега, грижа, вклученост, учество и внимание на лица со попреченост, заедници за домување на лица со попреченост над 26 години, превенција и заштита од родово базирано насилство, сервиси за заштита на други групи на граѓани кои имаат потреба, а кои се во некој социјален ризик).

ЗАШТИТА НА ДЕЦАТА – СЕКОЕ ДЕТЕ НИ Е ВАЖНО

- Ќе направиме мапа на критични општини каде нема постоечки капацитети за сместување и заштита на деца.
- Ќе направиме прецизен План за проширување на мрежата на градинки низ Македонија. Со инвестицијата ќе опфатиме реконструкција и изградба на нови градинки, во голем број на урбани и рурални општини меѓу кои Струга, Ѓорче Петров, Сопиште, Центар, Теарце, Лозово, Карбинци. Наша цел на крајот од четиригодишниот мандат е за 50% зголемен опфат на деца со предучилишно образование.
- Ќе воведеме програма за индивидуална поддршка на деца од семејства кои се во системот на социјална заштита и семејства со ниски примања, како поддршка на семејствата кои се во зголемен ризик. На тој начин ќе ја намалуваме детската сиромаштија која ги загрозува децата, но и иднината на Македонија.
- Законски ќе гарантираме воведување на специјален едукатор (дефектолог, логопед...) во секоја градинка и училиште каде што има деца со попреченост со цел адекватна поддршка на децата и семејствата.
- Ќе обезбедиме мрежа на професионални згрижувачките семејства на кои им е регулиран работниот однос во договор со државата. Децата сместени во гломазните институции за згрижување ќе добијат можност да живеат во семејства каде добиваат топлина, грижа и нега соодветна за нивната возраст и за нивното ниво на развој.
- Ќе воспоставиме регионални мали групни домови за децата чиј социјален ризик не дозволува згрижувачко семејство. Интервенциите и третманот ќе бидат во насока на градење капацитети и вештини на детето преку посебен пристап за повторно вклучување во општеството.

ЕДНАКВИ РОДИТЕЛСКИ ПРАВА ПО РАЗВОД

- Двајцата родители имаат еднакви права и обврски спрема децата по разводот. Целта треба да биде по разводот децата половина од времето да го користат со едниот родител, а половина со другиот родител. Со ова ќе се овозможи здрав развој на децата и можност за позитивно влијание врз децата од двајцата родители.
- При реализација на оваа мерка ќе се земат предвид родовите аспекти и системите за заштита од насилство врз жените.
- Воедно, државата ќе реагира ако едниот родител не ги исполнува своите законски обврски. Ќе креираме Државен фонд за исплата на законска издршка на деца. Во случај родителот да не ја исплаќа издршката навреме, Фондот ќе ги исплати средствата кои потоа ќе ги наплати од неплаќачот. Со ова гарантираме навремена исплата на сите законски издршки од страна на родителите кон децата.

ЕДНОРОДИТЕЛСКИТЕ СЕМЕЈСТВА НЕ СЕ САМИ

- Ќе спроведеме измена и дополнување на Законот за семејство, со прецизно дефинирање на статусите „самохран родител“ и „еднородителско семејство“.
- Ќе промовираме бесплатни сервиси за еднородителските семејства (каде едниот родител е починат или е непознат/непризнат) со потпросечни примања на локално ниво за поддршка во секојдневното функционирање на овие граѓани.
- Законски ќе го обезбедиме остварување на правото на флексибилно работно време за родителот од еднородителско семејство.
- Ќе ги ослободиме од јавни давачки (такса, јавен превоз, општински комунални давачки, ослободување на плаќање на надомест во градинка и основно училиште) еднородителските семејства со плата пониска од просечната плата.

ДОМУВАЊЕТО Е ПРАВО, НЕ Е ПРИВИЛЕГИЈА

Потребна е ревизија на начинот на доделување на социјалните станови во Македонија.

- Ќе предложиме законски измени со цел да воведеме право на користење, не на сопственост, на социјалните станови. Социјалните станови ќе прераснат во колективни станбени заедници коишто ќе бидат управувани од локалната самоуправа. Право на користење ќе имаат граѓани кои се во системот на социјална заштита и граѓани со ниски примања, како и млади партнерски заедници и лица со попреченост кои не поседуваат друг имот.
- Со законски измени, ќе ги обврземе локалните самоуправи да издвојуваат пари за исплата на бенефиции за домување на лица кои немаат каде да живеат, доколку немаат можност да изградат колективни станбени заедници.
- Ќе ги спроведеме сите потребни чекори за пристапување на Македонија кон Меѓународната асоцијација за заштита на социјални и човекови права со цел олеснување на пристапот кон фондови за изградба на социјални станови.
- Ќе субвенционираме сместување во старски домови за пензионерите со ниски примања, без поддршка од семејството и без сопствен имот.
- Ќе отвориме преноќувалишта и пунктови за храна за бездомните лица, во соработка со националните и локалните здруженија на граѓани во сите општини каде што има потреба.
- Ќе воспоставиме пензионерски заедници, со организирано домување на стари лица во населби во кои домувањето ќе биде обезбедено по поволни цени, со лесно достапни медицински и други служби, со понуда на прехранбени продукти по поволни цени.

ЦЕЛОСНА ИНТЕГРАЦИЈА НА ЛИЦАТА СО ПОСЕБНИ ПОТРЕБИ

- **Креираме систем за проценка на специфичните потреби (категоризација) на деца со попреченост базиран врз Меѓународната класификација на функционалноста**

Ќе направиме систем за проценка на специфичните потреби (категоризација) на деца со попреченост базиран врз Меѓународната класификација на функционалност. Моделот ќе има за цел функционално да ги определи специфичните ка-

рактеристики на децата со попреченост, но не според она што не го можат, туку според нивните преостанати способности, т.е. според она што го можат (функционално оценување).

■ **Унапредување на инклузивната пракса во предучилишните установи во РМ (вработување на специјални едукатори, утврдување на нормативи за состав на групите во кои има деца со попреченост)**

Оваа реформа предвидува донесување на законски одредби за можност за вклучување на деца со попреченост и во предучилишните установи, според определени критериуми за бројот на деца и категоријата за вклученост во една група.

Тоа ќе бара и ангажирање на специјални едукатори во градинките според соодветна систематизација за нивно вработување. Ќе се изработат и нормативи според кои ќе се знае колку деца треба да опслужуваат овие едукатори во предучилишните установи.

Досега децата со какви било нарушувања беа дискриминирани – одбивани од предучилишно образование. За децата со потешки попречености (телесна попреченост, интелектуална попреченост, аутизам, комбинирана попреченост) ќе бидат организирани посебни групи (интегрирани) во состав на објектите на градинките, со кои ќе работи специјален едукатор.

■ **Реорганизација на дневните центри за лицата со попреченост и отворање на центри за ран детски развој**

Ќе отвориме центри за ран детски развој кои ќе ги опфаќаат децата на рана возраст, веднаш после раѓање, чијашто основна функција ќе им биде развојот на способностите на децата со одделен вид попреченост (церебрална парализа, аутизам и др.). Во центрите ќе бидат вработени стручни лица од сите профили, со што родителите ќе бидат поштедени од одење од еден до друг центар и губење на драгоцено време. Центрите за ран детски развој ќе работат по програма од МТСП, а ќе бидат финансирани делумно од МТСП и делумно од локалната самоуправа или граѓанскиот сектор.

Ќе ги реорганизираме дневните центри за лицата со попреченост. Ќе се изработат јасно дефинирани нормативи за видот на групите според категоријата на вклучување, според возраста, според бројот што треба да го има една група. Ќе донесеме посебни планови и програми за активностите на групите во Дневните центри, според категории и области на обработка на програмите. Ќе се усвојат нормативи за неопходниот стручен кадар кој ќе работи во Дневните центри (дефектолог, логопед, социјален работник, психолог, медицинска сестра, негувателка...), како и за потребните технички ресурси. Во првата година, сите дневни центри ќе бидат опремени со неопходниот кадар.

- Ќе го зголемиме износот на средства за заштита на правата на лицата со посебни потреби за 50%.
- Ќе го зголемиме бројот на паркинг-места на територија на РМ за лицата со посебни потреби.
- Ќе ја укинеме квотата за поврат на ДДВ за увоз на специјална возила за лица со попреченост.
- Ќе воспоставиме телефонска линија за пријавување непристапни точки за лицата со телесна и сензорна попреченост.
- Навремено ќе ги рефундираме придонесите за пензиско и здравствено осигурување по основ на вработување на заштитните друштва.

- Ќе обезбедиме пристап до посебни програми за заштита и унапредување на репродуктивното здравје на жените со попреченост.
- Трошењето на парите од посебниот фонд за вработување на инвалидни лица во АВРМ ќе биде јавно објавено. Со тоа ќе ги спречиме злоупотребите од страна на одредени фирми кои заработуваат на сметка на лицата со попреченост, а притоа не им го исплаќаат трудот.
- Ќе се почитуваат квотите за вработување лица со посебни потреби во јавната администрација, со уважување на стручните мислења издадени од центрите за социјална работа, за приоритет при вработување. Ќе дадеме можност за набавка на активни колички за лицата со посебни потреби. Во прва фаза тоа ќе се овозможи за вработените лица.
- Скратеното работно време за родителите на деца со попреченост ќе продолжи и после 26 години, односно ќе се укинат временскитеограничувања(измени во Законот за социјална заштита, Законот за работни односи и Законот за пензиско инвалидско осигурување).
- Лекарската комисија ќе ги посетува лицата во домот кај кои треба да се обезбеди додаток за мобилност, слепило и глувост, а веќе има воспоставено дијагноза (измени во Законот за социјална заштита и Правилникот за остварување на право на мобилност, слепило и глувост).
- Ќе обезбедиме право на додаток и за лица со тешка и најтешка интелектуална попреченост.
- Ќе обезбедиме право на посебен додаток до 26 година по автоматизам да премине во право на помош и нега од друго лице.
- Лицата кои користат посебен додаток по навршување на 18-годишна возраст ќе добијат можност да го остварат и правото на постојана парична помош.

„НЕМА ТОЛЕРАНЦИЈА ЗА НАСИЛСТВОТО“

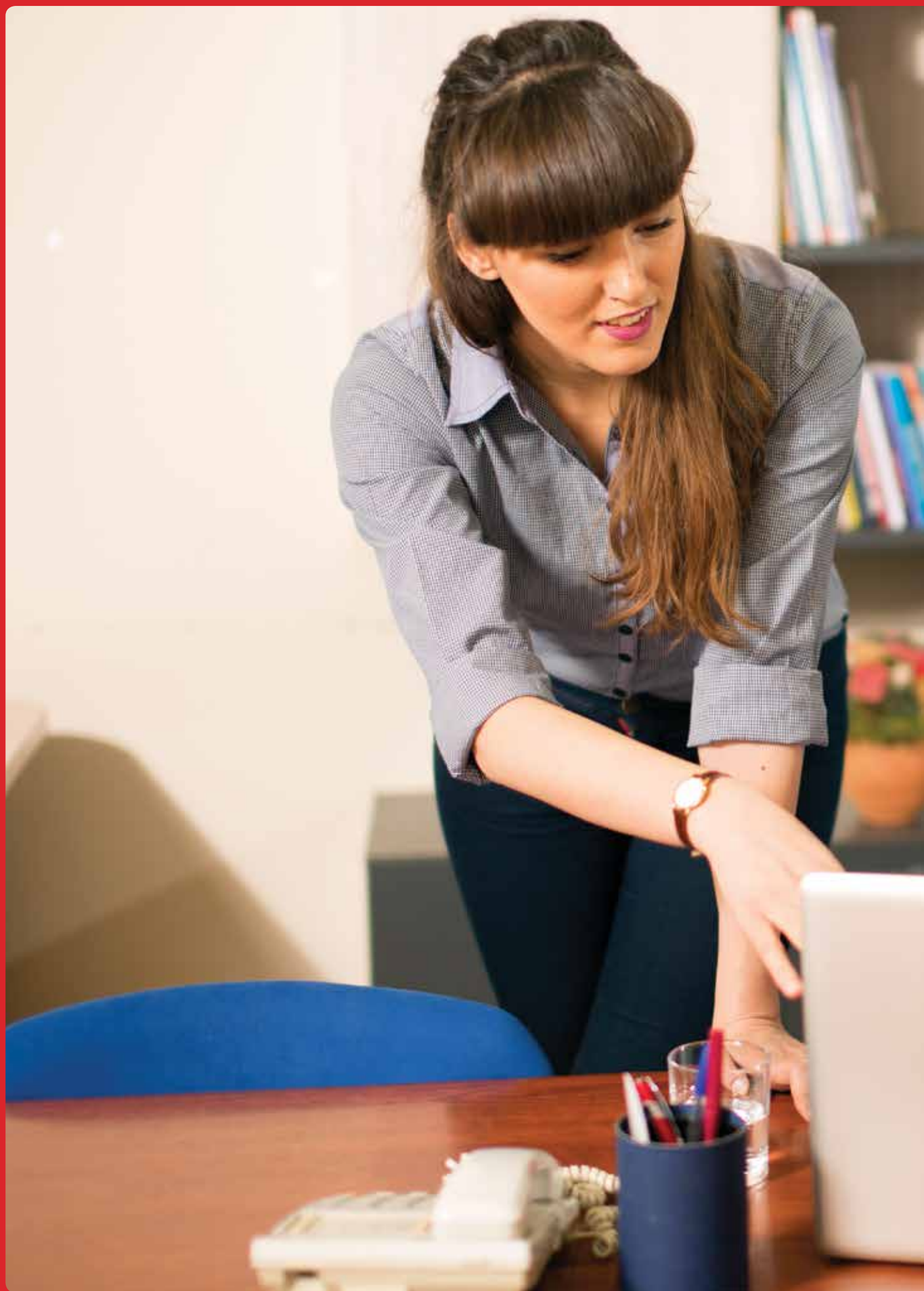
- Ќе усвоиме единствена правна рамка што ги уредува сите форми на родово базирано насилство, преку Закон за родово базирано насилство. На Македонија и требаат јасни и недвосмислени законски решенија со кои ќе се спречува насилството и ќе се штитат жртвите.
- Ќе ја ратификуваме конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство од 2011 година (Истанбулска конвенција). Етапно ќе ја воспоставуваме мрежата на стандардизирани институции која го гарантира минималниот пакет на услуги за заштита од домашно насилство согласно конвенцијата.
- Ќе воспоставиме доволен број на достапни и функционални засолништа за жени- жртви на сите видови насилство и нивните деца. Ќе воведеме бесплатна 24-часовна национална СОС линија за жртви на родово засновано насилство според стандардите на Истанбулската конвенција, чија одржливост се гарантира со однапред дефинирано финансирање.
- Во националното законодавство родовата заснованост на насилството не е предвидено како основа за квалификуван облик на кривичните дела. Исто така, постоечката дефиницијата во Кривичниот законик за семејно насилство треба да се измени и да се прецизира во насока на определување на семејното и домашното насилство како специфичен вид на родово засновано насилство, односно како специфична форма на дискриминација

на жената. Во поглед на психичкото насилство, ќе воведеме кривично дело за психичко насилство или дополнување на постоечкото кривично дело за Загрозување на сигурноста, каде сериозното нарушување на психичкиот интегритет на едно лице со примена на присилба или закани ќе се санкционира. Ќе дефинираме и ново кривично дело демнење. Кај сексуалното насилство ќе се рedefинира кривичното дело од член 186 – силување, според стандардот на Конвенцијата и ќе се воведат нови кривични дела: принуден брак, женско генитално осакатување и присилен абортус и присилна стерилизација.

- Ќе обезбедиме казнено-правна заштита на децата сведоци, односно жртви на родово засновано насилство, вклучително и домашно насилство. Ќе воведеме правила со кои ќе се гарантира остварувањето на најдобриот интерес на детето.
- Ќе ги вклучиме здруженијата на граѓани во нудење на услуги за превенција и заштита од родово базирано насилство. Тие ќе бидат поддржани преку насочени грантови шеми за обезбедување на соодветна, квалитетна и специјализирана поддршка (психо-социјална поддршка за жртвите на силување, кризни центри за жртвите на силување, засолништа и др.).
- Иако сексуалното вознемирување е вклучено во Законот за вработување, ќе се воведат одредби во Кривичниот законик за да се покријат сите случаи на сексуално вознемирување. Тоа треба да се рефлектира и во политиките на јавна безбедност и урбаниот развој, како што се урбано планирање, транспорт, јавно осветлување итн.
- Воспоставување на кризни центри за спроведување на стручен третман за жртви на силување или центри за упатување и поддршка при сексуално насилство врз жртвите чија одржливост се гарантира со однапред дефинирано финансирање.
- Воведување на законска обврска за развивање, акредитација и евалуација на програми за ненасилно однесување на сторителите и програми за третман како и нивна соодветна територијална дистрибуција и одржливост преку однапред дефинирано финансирање.
- Воведување на законска обврска за систематско спроведување на акредитирани структурирани обуки за сите професионалци од надлежните институции, вклучително и здруженијата на граѓани.

ЛИЦА БЕЗ ЛИЧНА ДОКУМЕНТАЦИЈА

- Формирање на локални координативни тела за решавање на проблемот со личната документација, бидејќи долго време се игнорира овој проблем, а истиот се потенцира во извештаите на ЕУ за напредокот на земјава. Граѓанските организации сметаат дека бројот на лицата без лична документација во нашава земја се движи помеѓу 3 и 5 илјади, додека институциите располагаат со бројка од 548 лица.
- Донесување на правен акт со кој ќе се овозможи правно водење на матична книга на лица без лична документација.
- Билатерално и мултиратерално отворање на ова прашање со соседните држави од причина што за еден дел од случаите потребна е и документација од другите држави.

3.

РАЗВОЈ НА ДОМАШНИТЕ КАПАЦИТЕТИ И ПРИСТОЈНА РАБОТА

**Создаваме цврста
основа од домашни
претпријатија кои
обезбедуваат
пристојна работа**

3. РАЗВОЈ НА ДОМАШНИТЕ КАПАЦИТЕТИ И ПРИСТОЈНА РАБОТА

Создаваме цврста основа од домашни претпријатија кои обезбедуваат пристојна работа

Економијата не може да успее со сегашниот модел на развој кој се базира на странски инвестиции, ниски плати и државни инвестиции во фасади, споменици и административни згради. Странските инвестиции во Македонија се привлекуваат, пред сè, со ниските плати и огромните поволности што им ги дава државата. Но, тие сепак не успеваат да го решат проблемот со невработеноста и да ја подигнат продуктивноста во економијата. Од друга страна, мизерните плати само нè прават губитници во големата игра помеѓу државите. Јавните краткорочни инвестиции кои ги правеше владата на ВМРО-ДПМНЕ се одраз само на нејзиниот популизам, со единствена цел за победа на избори. Тие не се за обезбедување на иднината на македонската економија. Секако, содржат и многу криминал.

Нашиот модел на развој се базира врз поддршка на домашните претпријатија, раст на продуктивноста и долгорочни инвестиции. За нас странските инвестиции се дополнување на домашните, но не и нивна замена. Затоа, ние ќе целиме кон странски инвестиции и ќе се грижиме за постојните, но цврста основа на економијата ќе бидат домашните претпријатија. Обезбедуваме поддршка за сите домашни претпријатија коишто инвестираат, отвораат работни места, извезуваат или создаваат повисока додадена вредност.

Со цел да влијаеме на пораст на платите преку зголемувањето на продуктивноста на трудот, посебно ќе се фокусираме врз технолошкиот прогрес и образованието на работната сила. Ќе ја зголемуваме поддршката за истражување и развој, со цел таа постепено да почне да се приближува до нивото на Словенија и, притоа, акцентот ќе го ставиме на развојот на нови производи и подобрувањето на процесите. Квалитетот на образованието е наш приоритет (образованието е дел од четвртиот столб).

Третиот столб е потребен за да се обезбеди иднина на домашната економија. Тој се состои од два елемента: развој на домашните капацитети и пристојна работа.

3.1 РАЗВОЈ НА ДОМАШНИТЕ КАПАЦИТЕТИ

Нашата земја мора да создаде цврста основа од домашни претпријатија со цел да се обезбеди подобра економска иднина. Развојот на домашните мали и средни претпријатија е наш приоритет. Постојат многу региони во Европа кои успеваат да обезбедат значаен економски раст преку развојот на малите и средните претпријатија. Ние ги следиме добрите европски практики.

Крупни инвестиции во транспортната и енергетската инфраструктура се неопходен услов за развојот на домашните претпријатија. Ние ќе создадеме услови во Македонија да се постигне државен консензус за неопходни крупни инвестиции до 2026 година и партиите да преземат обврска елементите од тој план да ги реализираат доколку дојдат до власт. Ad hoc вложувањата не ѝ носат добро на иднината на економијата.

Во земјоделството, иако субвенциите се многукратно зголемени, тие не секогаш завршуваат кај вистинските земјоделци. Речиси кај сите култури и гранки има намалување на посеаните површини и пад на вкупното производство. Ние тоа ќе го промениме. Ќе развиваме модерно и конкурентно земјоделство, со производи со повисока додадена вредност и поголема извозна ориентираност. Земјоделците ќе живеат подобро и ќе имаат квалитетни услови за живот во својата средина.

ПОДДРШКА ЗА ДОМАШНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Приоритет на економската политика во периодот од 2006–2015 година беа странските инвестиции. Нивното привлекување и поддршка се прави на целосно нетранспарентен начин. Изостанува извештај на институциите што би ги споредил трошоците со користа од странските инвестиции.

Поддршката на домашните претпријатија е минорна. Од државниот буџет за поддршка на сите 70 илјади домашни мали и средни претпријатија се издвојуваат просечно годишно по 200 илјади евра – за споредба, поддршката само на едно странско претпријатие изнесува 17 милиони евра. За власта на ВМРО-ДПМНЕ домашните претпријатија служат само за полнење на буџетот преку даноци и казни. Предвидливост на носењето и примената на законите не постои, а најголема причина за нивното често менување е потребата од повеќе пари за државната каса. Ако се продолжи вака, она што ќе остане од македонската економија ќе им припаѓа само на неколкумина.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Просечен економски раст повисок од 5% во периодот на четиригодишниот мандат;
- Стапка на невработеност пониска од 20% во 2020 година;
- Ослободување од политички репресии и притисоци на приватниот сектор и создавање здрава и предвидлива деловна средина;
- Поврзување на домашни претпријатија со странските во технолошко-индустриските зони.

НАШИОТ ПЛАН:

Развојот на домашните претпријатија, пред сè на малите и средните претпријатија, ќе биде наш приоритет. Годишната државна поддршка за поттикнување на домашните претпријатија ќе изнесува 20 милиони евра во првата година, а ќе достигне 50 милиони евра во последната година од мандатот. Овие средства ќе бидат дополнети со надворешни кредитни линии, како на пример од Европската инвестициона банка, и ќе бидат употребувани во систем на мерки и решенија во делот на започнување бизнис, советодавна помош, достапност до финансии, формирање мрежи и кластери, подобро поврзување на домашни со странски инвеститори, поддршка на извоз и иновации и пренос на технологии од странство.

Во поглед на деловната клима, ќе водиме политика на „излегување“ на политичарите од економијата и од нивната непринципиелна вплетканост во економскиот живот. Ќе обезбедиме предвидливост на законите и ќе ставиме крај на нестабилноста заради постојано менување на законодавството. Ќе создадеме економски амбиент кој поттикнува бизнис-иницијатива и еднакви можности за сите.

А. Го поддржуваме приватниот сектор како носител на економскиот развој

УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДЕЛОВНОТО ОКРУЖУВАЊЕ И ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА РАМКА

Овие мерки се насочени, пред сè, кон подобрување на квалитетот на деловното окружување во Република Македонија и зајакнување на капацитетот на институциите кои треба да бидат сервис за компаниите. Во таа смисла:

Ќе водиме политика на оттргнување на политиката од економскиот живот. Ќе се преземат низа мерки и измени на законите кои ќе значат минимизирање на можноста државните институции да ги уценуваат фирмите. Ќе се залагаме за унапредување на независноста на институциите и за зголемување на транспарентноста во нивното работење, на секаков можен начин.

За елиминирање или намалување на степенот на субјективноста во вршењето на инспекциски контроли, ќе воведеме јавен регистер на инспекциски контроли кои ги вршат државните органи и инспекции. Јавниот регистер ќе има за цел стопанските субјекти да бидат информирани за времето на вршење на контрола и наодите од извршените контроли.

Ова е со цел компаниите да не бидат постојана цел на заплашувања од контроли и инспекции. Исто така со јавниот регистер на најавени и извршени контроли и инспекции ќе се намали можноста за субјективни оценки на инспекторите како и злоупотреби на контролната функција на државните службеници односно ќе се зголеми степенот на саморегулација на компаниите.

Ќе воведеме постојани канали на комуникација меѓу бизнис-заедницата и владата. Владата и бизнис-заедницата ќе имаат редовна комуникација за консултации пред измените или носењето на нова регулатива. Бизнисмените ќе можат да укажат на сите недоследности, неусогласености и нелогичности на постојната регулатива. Владата ја презема обврската да ги разгледа и да се произнесе за укажувањата на бизнисмените.

Системски и отворен дијалог со бизнис-заедницата ќе значи и целосна примена на Националниот електронски регистар на регулативи (ЕНЕР). При тоа, ќе го зголемиме минималниот број денови за консултација на 20 до 30 дена (зависно од период на година).

Скратените собраниски постапки на носење закони кои создаваат правна несигурност и регулативен баласт на претпријатијата ќе станат исклучок и за нив ќе бидат предвидени посебни ограничувања. При промени на законите ќе се предвидат и периоди за приспособување за претпријатијата, особено МСП. Собранието ќе изготвува пречистени законски текстови според сугестиите на НВО, синдикатите и коморите.

- Ќе го реформираме механизмот за проценка на влијание на регулативата (ex-post), со задолжително учество на НВО и бизнис-заедницата.
- Клучните институции кои влијаат на деловната клима ќе започнат со објавување на официјални и правнообврзувачки упатства за примена на законите во нивната област. Ова особено се однесува на Управата за јавни приходи, како и инспекциските служби. Сите ќе мораат да ги објават сите релевантни закони, подзаконски акти и интерни постапки на својата веб-страница.
- Во првите 180 дена од мандатот, ќе ги елиминираме сите непотребни документи кои ги бараат институциите во управните постапки. Така ќе се намалат дополнителните трошоци, а вкупната цена на услугите ќе биде јасно прикажана. Претходно ќе ја консултираме бизнис-заедницата околу постапките кои им задаваат најголеми проблеми или најдолги процедури.
- Ќе обезбедиме целосно електронско издавање на 50 најчесто издавани потврди или документи. На секои шест месеци, ќе се зголемува за 10% бројот на е-сервиси кои институциите им ги нудат на граѓаните. За секоја постапка поединечно јавно ќе се објават чекорите во постапка и кои службеници се задолжени за постапување.
- Ќе се воведат Регистар на парафискални давачки со цел да се подобри транспарентноста и да се настојува да се намали оптоварувањето на фирмите.

Ќе воведеме инструменти за координација и постојана поддршка на малите и средни претпријатија.

- Ќе го зајакнеме и финансиски и кадровски капацитетот на Агенцијата за поддршка на претприемништво, со цел да постигне делегирање на права и обврски за координација на спроведувањето на политиките за развој на малите и средни претпријатија (МСП).
- Македонската банка за поддршка на развојот (МБРП) ќе се докапитализира со цел да се зголеми кредитната поддршка и нејзината способност за реализација на гарантна шема.
- Ќе создадеме интерминистерски совет од министерствата кои имаат надлежности за работењето на малите и средните претпријатија. Советот ќе биде надлежен за координација на договорените активности за унапредување на работењето на МСП.
- Ќе овозможиме забрзување на постапката за отпочнување на стечај. Ќе се создаде можност за секој потенцијален доверител on-line да иницира барање за отворање стечај. Ќе се инсистира на ажурно внесување на податоците од стечајната постапка во електронскиот систем во судовите, преглед на податоци од стечаите и на донесените одлуки. Ќе се обезбеди интеграција со судскиот систем за управување со документи. Ќе се обезбеди стандардизирање на начинот на водење на финансиското и материјално водење на стечаите, со што ќе се обезбеди воедначеност во постапувањето на стечајните управници. Ќе се овозможи подобар надзор врз водењето на постапката, преку статистички податоци за судиите, статистички податоци за одделението за стечај во Минис-

терство за економија, дополнителни статистички податоци за други јавни институции и трети заинтересирани страни.

- Ќе воведеме Кредитен правобранител, кој треба да го подобри дијалогот помеѓу малите и средни претпријатија и кредитните институции. Кредитниот правобранител треба да обезбеди фер и праведен однос на кредитните институции кон малите и средни претпријатија, коишто за разлика од големите претпријатија не поседуваат правни и други служби за заштита на своите интереси.
- Ќе обезбедиме вистинска контрола на производите кои се увезуваат, заради спречување на нелојалната конкуренција и спречување на праксата трговците само формално да даваат изјави за усогласеност со сертификатот.
- Ќе го олесниме работењето на малите и средните претпријатија во руралните средини преку финансирање на инфраструктурни проекти.
- Ќе воведеме програми за помагање на развојот на жените-претприемачи во руралните области. Ќе реализираме тренинзи и обуки, како и доделување на неповратна финансиска помош.
- Ќе подготвиме стратегија за развој на активниот туризам.

НОВ ПРИСТАП ВО КАЗНЕНАТА ПОЛИТИКА

- Превенцијата ќе биде темелот на казнената политика.
- Инспекциските служби нема да бидат инструмент за репресија и политички притисоци. Изборот на правните субјекти кои ќе бидат контролирани ќе се спроведува по случаен избор или по пријава со цврсти докази.
- Прво – опомена за сторен прекршок; само при негово повторување – казна. Наша определба се пропишување казни коишто се пропорционални на приходите и на големината на деловните субјекти.
- Едукацијата по изречената опомена нема да биде формален, туку вистински инструмент за почитување на законот, за поспокојни даночни обврзници. Тие ќе имаат широки можности за обука за нивните права и обврски според позитивните прописи.
- Ќе обезбедиме правна сигурност и ќе го намалиме надоместокот за извршувањето. Ќе воведеме ограничувања според кои кумулативот на процесните трошоци (судски такси и трошоци, адвокатски, нотарски и/или извршителски трошоци) нема да може да биде повисок од 20% од спорот, а кумулативот на каматите нема да смее да биде повисок од 50% од висината на главнината, за сите семејства чии просечен месечен приход е понизок од една просечна месечна плата.

ЗАПОЧНИ СОПСТВЕН БИЗНИС

Сите спроведени политики нема да дадат резултат, доколку не постои високо ниво на деловна иницијативност и динамичен претприемачки дух. Првиот знак дека Македонија има сериозен проблем со претприемачката култура е поголемиот интерес за работа во државната администрација на сметка на иницијативата за покренување сопствен бизнис. Политиките треба да овозможат доволно силен внатрешен импулс кој ќе резултира со одлуката за преземање на ризик и започнување на бизнис. Влезните бариери треба да се намалат, а *старт-ап* бизнисите да се помогнат. Во таа насока, ќе ги преземеме следниве мерки:

- Ќе креираме деловни *старт-ап* центри во сите поголеми општини, во коишто државата ќе обезбеди деловен простор за повеќе новоосновани компании, заедно со инфраструктура и заеднички служби (одржување, архива, сметководство и сл.) коишто ќе бидат бесплатни за учесниците во центарот. Клучен параметар за влез во *старт-ап* бизнис-центарот е степенот на иновативност на проектот и можноста што ја пружа за остварување на повисока додадена вредност. Секоја компанија ќе може да се задржи во овој центар максимум 2 години.
- Можност за основање посебен вид трговско друштво со минимален износ на основна главнина од 1 евро. Овие трговски друштва ќе имаат определена, видно обележана ознака, за секој што ќе соработува со ваков тип на деловен субјект да знае дека неговиот основачки капитал е 1 евро.
- Ќе ја намалиме фирмарината за претпријатијата со помалку од 5 вработени со што ќе ги намалиме трошоците на работењето и ќе го поттикнеме започнувањето свој бизнис.
- Формирање на деловни развојни центри во секоја поголема општина. Целта на овие центри е да се одржуваат постојани семинари, предавања, презентации и друг вид настани што ќе имаат за цел континуиран проток на информации со малите и средните компании.
- Директна советодавна помош преку Агенција за поддршка на претприемништвото на Република Македонија која ќе биде вистински сервис на малиот бизнис. Агенцијата не треба да претендира сама да ги нуди сите советодавни услуги, туку треба да мотивира и да ангажира и надворешни компании кои имаат специфични познавања и вештини од одредена област. Основна цел е создавање на ефикасен механизам на тие што бараат, и тие што можат да обезбедат квалитетна услуга.

Наставата со претприемачко образование треба да ги збогати учениците/студентите со потребни вештини и да ги развие нивните капацитети за иновации. Основен развивање на личните капацитети. Државата ќе овозможи и инструменти за пристап до импутите неопходни за нивните производи или услуги. Покрај процесот на формално образование, битна компонента е и неформалното образование кое го стекнува секоја личност. Задача на јавната политика е да креира амбиент (преку проекти, трибини, јавни настани и слично) кој ќе поттикне индивидуално неформално образование и развој на претприемачкиот дух.

ДОСТАПНОСТ НА ФИНАНСИИ

Развојот на МСП неминовно е поврзан со достапност на финансиски капитал. Во Македонија, во моментот, не е проблем количеството на расположливи финансиски средства, туку недостасуваат каналите за дистрибуција до крајните инвеститори и механизмите за заштита од кредитен ризик. Значи, пари има; до нив тешко се стигнува.

Основниот недостаток во сегашната политика кон достапноста на финансиите е немањето на соодветна гарантна шема за покривање на ризикот кај деловните банки. За таа цел треба да се основа гарантна шема преку МБПР за два поединечни производа, според следниве параметри:

- Инвестициски кредит: За секоја МСП компанија која може да обезбеди 15% сопствено учество за инвестициски проект, државата преку МБПР да обезбеди гаранција во висина од 75% од инвестицијата, а 10% да останат ризик на банката. Со оваа шема се избегнува „моралниот хазард“, односно сите

имаат интерес проектот да успее, и ќе се минимизираат ризиците од загуби за гарантниот фонд. Максимален износ на гаранција за поединечен проект би била до 750.000 евра, што значи дека таквата инвестиција во вкупна вредност би изнесувала 1 милион евра. Рокот на отплата на ваквите кредити би бил до 10 години.

- Кредит за обртни средства: Државна гаранција за секое МСП кое има потреба од краткорочен кредит за обртни средства би била до износ од 30.000 евра, со рок на отплата до 1 година. Основни предуслови за овој кредит се: 1) Средствата да се наменети за конкретна бизнис-зделка, согласно склучен договор; и 2) Финансиските резултати преку коефициентите на задолженост, ликвидност и профитабилност да докажуваат стабилност на компанијата и задоволување на основните финансиски показатели. Со ова би се минимизирале потенцијалните загуби за гарантната шема.

Бидејќи за двете кредитни линии постои државна гаранција (што подразбира првокласен инструмент за деловните банки), каматите, по автоматизам, би биле релативно ниски и нема да има потреба за дополнителни субвенции во делот на каматната стапка.

Ќе реализираме микро кредитна линија за поддршка на *старт-ап* и микро компании (до 10 вработени) и кредитна линија „Заем за франшиза и мешовити инвестиции“. Поради помалите износи и ризикот деловните банки да немаат соодветен интерес за овие линии, тие директно ќе се реализираат преку МБПР. Конкретните параметри за овие производи се:

- Проект за микрокредитирање: Кредит за инвестиција и обртни средства во висина до 15.000 евра (максималниот износ за обртни средства не треба да надминува 40% од вкупниот износ на кредит) со рок на отплата до 5 години и каматна стапка од 1% годишно. Како услов за добивање на овој кредит ќе биде назначување на супервизор од страна на Агенција за поддршка на претприемништвото на Република Македонија, кој треба да ги одобрува плановите на друштвото за секој семестар. Корисници на овој кредитен производ може да бидат само *старт ап* и микро-бизнис во зачеток (активни не повеќе од 2 години).
- Проект Заеми за „Франшиза“ и „Мешовити инвестиции“ во висина од 15.000 до 50.000 евра: Претприемачите кои сакаат во нашата земја да доведат некој познат бренд, преку склучување на договор за преземање на сите права и обврски за користење на брендот, производите, системот на работа, правилата и процедурите (франшиза) ќе можат да конкурираат за заем во висина од 15.000 до 50.000 евра.

Секој граѓанин на Република Македонија, кој сака да отвори нов бизнис, а за истиот ќе привлече странски партнер кој би вложил барем 30% од вкупната инвестиција, ќе може да конкурира за овој заем. На тој начин, компаниите ќе имаат финансиска поддршка, но истовремено и странски искуства, интернационална мрежа на делување и можност за ефективно учество на странски пазари. За двете можности ги предвидуваме следните услови: 1) 1% каматна стапка; 2) 5 години рок на отплата. Покрај кредитното задолжување, инструмент за пристап до финансиски средства е прибирање на капитал, практика што е исклучително присутна во развиените земји. Овие инвестиции се поврзани со повисок ризик за инвеститорот, но и со поголем очекуван поврат. Најчесто се во технолошко-интензивните бизниси во почетна фаза, со потенцијал за брз раст. Ќе овозможиме координирана акција на државата, заедно со приватни инвеститори, за поттикнување на овој тип на фондови. Согласно меѓународните искуства и спецификите на македонската економија, ќе овозможиме:

- Основање на инвестициски фонд за вложување во *старт-ап* бизниси и МСП со малцинско учество на државата, а преку 51% да биде во приватна сопственост на заинтересирани приватни субјекти. Менаџирањето ќе биде целосно професионално со неколку контролни механизми за заштита од политички одлуки при алокација на средствата. Државата ќе зацрта рок од 10 години во кој постепено би излегувала од овој фонд (би ги продавала своите удели).

Идејата да се оди со комбинирано јавно/приватноучество е поради тоа што ниското ниво на развој на пазарот не дава соодветен поттик за целосно приватна иницијатива, а од друга страна целосно државна структура би довела до ризик од погрешна (политичка) алокација на средствата. Затоа, почетокот на иницијативата треба да дојде од страна на државата преку директно учество во овие фондови; со постепено развивање на пазарот, државата полека да излегува од него. Во втората фаза на развој на пазарот, наместо директно учество, треба да се применува методот на „државно спонзорирани фондови“, што би значело низа на поволности за овие фондови од даночен аспект и од аспект на асистирање при прибирање на финансии, но без директно капитално учество.

НАВРЕМЕНА ИСПЛАТА НА ОБВРСКИТЕ НА ДРЖАВАТА

Владата и јавните претпријатија нема да доцнат во плаќањето на своите обврски по основа на склучени договори, набавени стоки или услуги. Акумулираниот доспеан долг на државните органи е главниот генератор на општата неликвидност во економијата и секое решение за овој проблем треба да започне со навремена исплата на обврските на државата.

Сите акумулирани доспееани обврски на државата ќе ги објавиме во првите 100 дена од мандатот. Ќе донесеме план за нивно плаќање со јасни рокови, а секоја наредна обврска ќе се плаќа до денот на нејзино доспевање. Не може да се очекува дисциплина во плаќањето на обврските на приватниот сектор, ако тоа не го прави самата држава.

ПОДДРШКА НА НОВИ ИНВЕСТИЦИИ

Речиси сите мерки од овој дел на програмата имаат, во најмала рака, индиректно влијание за поттикнување на нови инвестиции. Во овој дел ги наведуваме директните мерки на идната влада во поддршката на инвестициски активности на домашните компании:

- Ќе ги поддржиме инвестициските проекти на домашните претпријатија до износ од 25% од збирот на вкупниот трошок за инвестиција и бруто трошокот за секое ново работно место. Поддршката ќе се одвива преку два канала: (а) директна поддршка во износ од 1.000 до 2.000 евра, во денарска противвредност, врз основ на висината на платата за секое новоотворено работно место, каде работодавачот презема обврска да исплаќа бруто плата во период од 2 години; и (б) ослободување од плаќање на данок на добивка и имот во наредните 5 години. Вкупно искористените средства по двата основа не може да надминат 25% од збирот на трошоците за инвестицијата и бруто платата за првите две години за новите вработени. На пример ако инвестицијата е во вкупен износ од 1 милион евра, а се отворат 5 нови работни места за кои вкупниот бруто трошок за 2 години е 60.000 евра, вкупната поддршка по основ на двете мерки не треба да надминува 25% од 1.060.000 (збир на 1.000.000 евра и 60.000 евра), односно 265.000 евра.

- Ќе овозможиме намалување на каматната стапка на кредитната линија од ЕИБ од сегашните 5,5% на 3% годишно. Во моментните услови на пазарот, каматна стапка од 5,5% не може да се третира како поддршка.
- На фирмите што ќе инвестираат, а кои имаат таква потреба, ќе им дадеме на користење неискористени парцели државно земјиште. Бројот на парцели, што би се дале на поединечна фирма, ќе зависи од условите што ќе ги исполнат фирмите (големина на инвестицијата и број на нови вработувања). Со овој проект ќе се раздвижи македонската економија, ќе се зголемат инвестициите, ќе се отворат нови работни места во приватниот сектор, ќе се искористат економските зони кои се празни и, конечно, ќе им се даде стимул и на домашните инвеститори.
- Целосно ќе ги укинеме давачките при увоз на опрема наменета за нови проекти, за проекти што ангажираат работна сила во недоволно развиени општини, како и за дејности кои се обединети во кластери.
- Ќе обезбедиме директна финансиска поддршка за повисока доработка на примарното земјоделското производство. Ќе се стимулира здружување на примарните производители, како и на преработувачките компании коишто ќе инвестираат во капацитети и опрема за производство на продукти со домашни сировини.

ПОЛЕСЕН ПРИСТАП ДО ЈАВНИТЕ ТЕНДЕРИ

Јавните тендери се важен канал за распределба на собраните пари од граѓаните преку буџетот. Оваа распределба треба да биде ефикасна – максимално да ги штити интересите на даночните обврзници; но и правична – насочена кон што поголем број на субјекти. Домашните мали и средни компании се особено хендикепирани во однос на пристапот кон јавните тендери и неопходна е поддршка од државата во овој сегмент. Конкретни мерки во оваа насока се:

- Јавните институции треба да прават анализа на пазарот на понуда пред да ги објавуваат тендерите. Ако за нивните потреби има соодветна замена (производ или услуга) што може да го понудат домашните компании, тогаш самиот тендер треба да преферира такви производи и услуги.
- Ќе ја прекинеме праксата на политичко фаворизирање на едни исти компании кои ја гушат конкуренцијата. Затоа ќе го олесниме основниот критериум (годишен обрт), како услов за учество на тендерите бидејќи тој главно се злоупотребуваше за елиминирање на конкуренцијата.
- Секогаш кога е возможно, а без да се наруши квалитетот на набавката, големите тендери ќе се делат на повеќе лотови на кои би можеле да конкурираат МСП. Во исто време, ќе се ограничи бројот на лотови за кои една компанија може да конкурира.
- Ќе се применува принципот на вредност за парите (value for the money), а не по автоматизам да се прифаќа најниската цена.
- Ќе ја намалиме информативната асиметрија која ги погодува МСП преку поедноставување на процедурите за конкурирање и брз проток на информации (прашање и одговори).
- Стимулирање на конзорциуми на поединечни МСП за поголеми проекти.

Политиките насочени кон полесниот пристап до јавните набавки не треба да бидат на штета на квалитетот и вредноста што ја добиваат даночните обврзници. Затоа овие политики треба да бидат внимателно дизајнирани. Со нив не треба

да се креира предност на дадена група на субјекти, туку да се анулира пониската стартна основа на домашните (пред сè МСП) компании кои ја имаат во однос на големите странски компании.

ИНОВАЦИИ И ПРОДУКТИВНОСТ

Ќе овозможиме директни мерки во насока на поддршка на иновациите преку кои ќе се дојде до конкурентност на странските пазари. Растот на извозот треба да се гледа преку призмата на вредност, а не на количество. Јавните политиките ќе бидат насочени кон промоција и поддршка на производи и услуги со поголема додадена вредност. Приоритетни мерки ќе бидат следните:

- Владата ќе финансира најмалку 10 истражувачки проекти годишно, понудени од научните институции, а прифатени од стопанските комори во Македонија. Истражувањата треба да покриваат области од заеднички интерес за повеќе субјекти, а не само за една компанија.
- Ќе ги поддржиме услужните активности со поголема додадена вредност (ИТ компании, телекомуникации, архитектура, и сл.) преку покривање до 50% од трошоците за опрема неопходна за нова инвестиција, до максимален износ од 50.000 евра. На пример, набавка на компјутери, софтвер, програмски решенија, техничко-технолошки помагала, аудиовизуелна опрема и сл.
- Ќе воведеме даночни олеснувања за сите ИКТ компании кои извезуваат софтвер и услуги. Сотоа ќе овозможиме нови вработувања, зголемен девизен прилив и градење нови outsourcing ИТ компании.
- Ќе го намалиме данокот на добивка за информатика и информациони технологии на 5%.
- Ќе ја повикаме ИКТ заедницата во Македонија да предложи иновативни решенија кои ќе ја зголемат ефикасноста на политиките во: 1) земјоделие, 2) образование и 3) внатрешни работи. Со тоа ќе се подобри работата на државните институции, но и ќе се стимулира развојот на нови ИКТ продукти кои ќе може да се пласираат на странски пазари.
- Финансиски ќе поддржиме преквалификација/доквалификација на високообразованите инженери (технолози, архитекти, машински и градежни инженери) во ИТ-инженери кои се барани на нашиот пазар. Така ќе обезбедиме намалување на невработеноста на техничките кадри и развој на ИКТ услугите и фирми.
- Ќе започнеме редовни консултации помеѓу македонските ИКТ компании и македонската дипломатска мрежа за пласирање на нивните услуги и решенија на светските пазари, со што ќе се зголеми извозот во областа на обезбедување сервиси и дигитални содржини или решенија.
- Ќе започнеме курси, но ефикасни обуки на ИКТ компаниите за аплицирање за добивање на европски средства со што истите подобро ќе ги искористат парите од ЕУ-фондовите за ИКТ секторот.
- Ќе понудиме поддршка за почетни мали бизниси во ИКТ областа, преку низа поволности, како што се ослободувањето од даноци, субвенции и добивање на неопходна техничка и правна логистика од државата.
- Ќе дадеме посебен акцент на дејностите во коишто Македонија има конкурентски предности, како прехранбената индустрија, текстилната индустрија,

производството на вино и сл., преку организиран настап на сите поважни саеми, конференции и други настани целосно организирани и платени од државата. Ќе обезбедиме директна поддршка за покривање на трошоците за освојување нови пазари, до 50% од вкупните трошоци (истражување на пазарот, маркетинг, дистрибуција).

- Ќе овозможиме комплетна обука за вработените во компании коишто воведуваат нови технолошки процеси со цел да се зголеми продуктивноста.
- Ќе ја поттикнуваме меѓународната соработка и трансферот на знаења и технологии.
- Ќе го зголемиме користењето на меѓународни фондови за техничка помош.

Политиките и мерките нема да се базираат врз принципот на субвенционирање и солидарност, туку врз принцип на поддршка на продуктивноста, иновативноста и растот. Резултатот треба да биде поаметно, побрзо и поевтино производство кое ќе биде конкурентно на надворешниот пазар.

Б. Меѓународно интегрирање на македонската економија

ПРОЕКТИ ЗА ИЗВОЗНА ПРОМОЦИЈА И ПОТТИКНУВАЊЕ НА ИЗВОЗОТ

Потребна е промена на фокусот за перцепција на Македонија, од земја со најниски плати, кон земја со квалитетни производи, по атрактивни цени. Во овој домен, основната улога на владата ќе биде да обезбеди олеснет пристап на домашните компании на странскиот пазар. Тоа значи континуирано и систематско извршување на следните задачи:

- Ќе собираме информации за сите битни аспекти на извозот на странските пазари (институционални, законски, процедурални и административни, производни, здравствени и други хигиенско-технички стандарди, транспортни трошоци и алтернативни патни коридори итн.) и ќе ги ставиме на располагање на сите домашни претпријатија кои пласираат производи или услуги на странски пазари. Истото ќе важи и за маркетинг истражувањата и анализата на конкуренцијата на меѓународните пазари;
- Граничните премини ќе бидат технолошки унапредени, со цел да се намали времето на чекање на граница;
- Ќе обезбедиме обука на менаџерите за извозен маркетинг;
- Ќе отвориме технолошко-развоен истражувачки центар за согледување на предностите на македонските мали и средни претпријатија во однос на европските и за елиминирање на сегментите во кои тие заостануваат, како што се амбалажата, маркетингот, почитувањето на роковите за испорака, нивото на квалитет, конзистентните менаџмент техники итн.;
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка при лансирањето нови производи и нов произведен дизајн;
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за воведување модерни производни методи и методи на контрола на квалитетот, модерна логистика и дистрибуција;
- Финансиски ќе поддржиме проекти за стекнување сертификати за квалитет на производните процеси во деловните субјекти.

Во организациона смисла, целокупната организација на институциите за промоција ќе биде формирана во мрежа, а вработените ќе бидат професионални лица, наградувани и унапредувани според постигнувањата. Ќе се користи и договорно ангажирање на приватни специјализирани даватели на услуги. Тие активности ќе бидат поддржани и од страна на други институции, како стопански и трговски комори, деловни асоцијации, приватни консалтинг куќи, невладини и непрофитни организации итн.

ПРИВЛЕКУВАЊЕ НА СТРАНСКИ ДИРЕКТНИ ИНВЕСТИЦИИ

Ќе водиме активна и транспарентна политика на привлекување странски директни инвестиции. Значењето на странските инвестиции го гледаме, пред сè, како пристап до нови технологии, знаења и нови пазари. Нашата политика ќе се разликува од сегашниот целосно нетранспарентен пристап базиран врз скапи реклами и белосветски патувања на владини функционери. Нашата политика ќе се базира на промоција на поволно и стабилно деловно опкружување, независни и професионални институции, високо ниво на демократска свест, ефикасен правен систем, квалификувана работна сила, активна политика на поддршка на инвестиции и даночни олеснувања.

Без разлика на нашето несогласување со сегашната политика кон странските инвестиции, сите обврски кои се преземени кон постојните странски инвеститори целосно ќе се почитуваат, а преземаме обврска да ги објавиме сите склучени договори.

Основни елементи на политиките насочени кон привлекување на странски инвестиции се:

- Во првите 100 дена ќе подготвиме детална cost/benefit анализа од вложувањата и придобивките од процесот на привлекување на странските компании. Оваа анализа ќе овозможи објективно согледување на ефектите од спроведените политики и ефикасно моделирање на идните мерки;
- Моделот на промовирање на ниско платена и неквалификувана работна сила е трка кон дното, а не кон врвот. Ќе стимулираме инвестиции со поголема додадена вредност за целата економија. Македонија нема да се перцепира само како земја со најниски плати во Европа;
- Ќе овозможиме цврсти врски со постојните странски инвеститори и ефикасен систем за решавање на проблемите со кои тие се соочуваат. Добрата препорака од нив е најсилната реклама за земјата;
- Почетокот на преговорите со ЕУ и членството во НАТО се клучна препорака за странските инвеститори. Ќе делуваме активно на овој план со посебен осврт на приспособување на законодавството со ЕУ во процесот на пристапување и преговори за членство;
- Постојниот систем на економски промотори ќе биде целосно напуштен, бидејќи е скап и не даде соодветни резултати. Наместо тоа, ќе се воведат концептот на економска дипломатија и ќе се искористат искуствата од успешните земји.

В. Мерки за стимулирање на инвестирање и враќање во Македонија на граѓаните заминати на работа во странство

Ние ќе водиме активна политика за поттикнување на инвестирањето и за враќање на граѓаните кои се заминати на работа во странство. Таа политика ќе ги содржи следните основни мерки:

- Ќе ги ослободиме од данок на добивка во траење од 3 години повратниците од странство, доколку своите заштеди ги вложат во отпочнување на сопствен бизнис во Македонија или, пак, ги вложат во опрема (но, како доминантно учество во акционерскиот капитал), во постојно претпријатие во Македонија; ако во тие претпријатија бидат вработени најмалку 50 лица, даночното ослободување ќе може да се продолжи за уште 2 години (на вкупно 5 години).
- Ќе обезбедиме директна поддршка во износ од 30% од инвестицијата за повратник од странство, ако со неа бидат вработени најмалку 10 лица.

Покрај тоа, политиката во однос на стимулирање на македонските државјани кои работат во странство ќе опфаќа и промовирање на инвестиционите можности во Македонија, преку организирање на саеми, што ќе бидат насочени кон дијаспората. Преку таа програма ќе се даваат финансиски бенефиции на домашни претпријатија кои ќе сакаат да учествуваат во презентирањето на своите можности за инвестирање.

Исто така, ќе изградиме мрежа од успешни професионалци во дијаспората кои ќе служат како амбасадори на нивната татковина, ќе им ги презентираат можностите на други сограѓани и ќе ги поврзуваат со домашни компании. Ќе спроведеме и посебна програма за волонтери од дијаспората, преку која ќе се привлекуваат стручни лица кои работат во странство, одреден период да волонтираат во Македонија. Владата ќе им обезбеди можности за работа, односно можност да го применат своето знаење за корисни цели. Активноста за волонтерите ќе има филантропски карактер.

Г. Поттикнување на деловната соработка и „деловното вгроздување“

Стимулирањето на деловното вгроздување подразбира, пред сè, преземање на широка едукативна и промотивна кампања низ која ќе се овозможи подигнување на свеста и сознанијата за користа за економскиот развој што ги создава системот на кластери. Лидерството ќе биде обезбедено од страна на Совет за претприемништво и конкурентност на Република Македонија, како и од страна на други актери на национално и локално ниво, невладини и непрофитни организации. Тоа ќе биде дополнето преку програмите за стимулирање на партнерствата во јавен/приватен сектор од различен вид, како и меѓу различни видови институции. Се издвојуваат следните конкретни проекти:

- Поддршка на постојните и стимулирање на формирањето нови кластери;
- Привлекување на СДИ кои ќе создаваат кластери во Република Македонија;
- Поддршка на заедничките технолошки проекти на претпријатија со различна дејност;
- Поддршка на заедничкиот настап на странски пазари на претпријатијата што се во однос добавувач-купувач;
- Заедничка обука и преквалификација на работната сила на претпријатија со различна дејност што имаат кооперантски односи;
- Поврзување на претпријатија во заеднички информациски систем.

ПЛАН ЗА ИНФРАСТРУКТУРЕН РАЗВОЈ

ТРАНСПОРТ И ВРСКИ

Владата на ВМРО-ДПМНЕ многу малку вложуваше во развојот на патната и железничката инфраструктура. После 10 години, Македонија инфраструктурно е разурната и изолирана. Патиштата се преплавени со црни точки. На територијата на Македонија има 169 црни точки од кои 42 се најопасни. ВМРО-ДПМНЕ најавуваше санација на црните точки, но и после 10 години ние се возиме по истите патишта што се преполни со ризични места за учесниците во сообраќајот. Според ЕУ, во Македонија само 2% од патиштата се оценети како безбедни, а дури 39% како крајно небезбедни за сообраќај. Во последниве две години, со огромно задоцнување, се градат неколку делници, но тоа е премалку за период од 10 години. Притоа, секој изграден километар е финансиран со заеми кои ќе ги враќаат следните влади и новите генерации.

Наместо изградба на инфраструктура што ќе значи иднина за македонската економија, во изминатите години се реализираше контроверзниот проект „Скопје 2014“, за што се потрошија преку 600 милиони евра пари на граѓаните преку државниот буџет. Целиот проект се изведува на нетранспарентен начин и без речиси никаква јавна расправа ниту со експерти од струката, ниту со граѓаните. А, граѓаните плаќаат цена на чинење по метар квадратен на некои од објектите од овој проект и од 5.500 евра, што е многукратно повисоко од реалната вредност.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Проект „Македонија мегалополис“, што ќе овозможи стасување меѓу најголемите градски центри во државата за не повеќе од 90 минути;
- Проект „Македонија без црни точки“, со којшто ќе ги санираме сите црни точки во Република Македонија;
- Проект „Македонија без кал“.

НАШИОТ ПЛАН

Ние ќе работиме на обезбедување државен консензус за неопходни крупни инвестиции во Македонија во следните 10 години, со преземање на обврска од страна на сите партии, доколку дојдат на власт, да ги реализираат нејзините елементи со вложување од најмалку 500 милиони евра годишно. Досегашната практика, според која владејачките гарнитуре ги запоставуваа крупните инвестиции, ја руши иднината на македонската економија.

Нашата позиција ќе бидат проектите во областите на транспортот и енергетиката што ги наведуваме во оваа програма. Ние сметаме дека се неопходни крупни инвестиции во инфраструктурата, бидејќи без развиена инфраструктура нема да имаме ниту домашни, ниту странски инвестиции. Инфраструктурата и економијата се заемно поврзани. Затоа, сметаме дека треба да се вложат 3 милијарди евра во период од 10 години во патната инфраструктура. Нашата намера е на секој граѓанин, без разлика дали живее во град или во село, да му се овозможи да има свој пристапен и сигурен пат, водовод и канализација во 21. век.

Целосно ќе го почитуваме процентот на финансии пропишан со закон од акцизата од горивата и тој ќе се користи за инвестиции и одржување во патната инфраструктура. Финансиите од регистрација на возила и од наплатата на патарини ќе се користат за одржување на патиштата и инвестиции во патната инфраструктура. Ќе бидеме транспарентни во трошењето на овие средства.

Ќе формираме компанија со доминантна државна сопственост (51%) преку која ќе се реализираат дел од инвестиции во инфраструктурни проекти и во обновливи извори на енергија. Почетната големина на компанијата ќе биде 300 милиони евра, од кои 153 милиони евра би биле учество на државата, а за останатите ќе се направи емисија на акции кон заинтересираните лица.

Ќе издвоиме до 3 приоритетни инфраструктурни проекти во фаза на идејно решение и ќе иницираме преговори за финансирање во рамки на иницијативата 16 земји од Европа плус Кина „тешка“ над 10 милијарди долари.

А. Патна инфраструктура

о делот на патната инфраструктура ќе усвоиме план за инвестициите во патната инфраструктура во Република Македонија. Тој ќе значи инвестиции од 3 милијарди евра во следните 10 години. Уште во првите 2 години од мандатот ќе вложиме 600 милиони евра за изградба на патишта. Воедно, ќе ги зголемиме средствата за одржување на патиштата, по кои денес сме на дното во регионот со само 3.300 евра по километар.

Потребните инвестиции во патниот сектор во вредност од 3 милјарди евра за 10 години, ќе обезбедат изградба на:

- 600 километри автопатишта и експресни патишта;
- 550 километри магистрални и регионални патишта;
- 1.000 километри локални патишта.

Ова се поважните делници, во нашиот план за развој, на патиштата во Република Македонија:

- Миладиновци – Штип (во изградба);
- Демир Капија – Смоквица (во изградба);
- Кичево – Охрид (во изградба);
- Скопје – Блаце (Граница со Косово);
- Велес – Прилеп – Битола – Меџитлија;
- Штип – Радовиш – Струмица (во прва фаза експресен пат);
- Струмица – Граница со Бугарија;
- Штип – Кочани;
- Кочани – Винаца – Делчево;
- Охрид – Пештани – Св.Наум;
- Завршување на Коридор 8;
- (западен дел) Гостивар – Кичево, Требеништа – Струга – Ќафасан;
- (источен дел) Романовце – Крива Паланка – Граница со Бугарија (прва фаза експресен пат);
- Рехабилитација на неколку патни правци на Коридор 8 и 10;
- Рехабилитација на автопат Миладиновци – Куманово;
- Рехабилитација на автопат Неготино – Демир Капија;

- Реконструкција на целата делница Охрид – Битола ;
- Реконструкција на Тетово– Гостивар

Сите останати инфраструктурни проекти кои се од витално значење за граѓаните на Република Македонија се нотирани на крајот од оваа програма и се поделени по Изборни единици.

Покрај инвестирањето во изградба на патишта, ќе инвестираме и во многу други проекти кои ќе придонесат за модернизација на патната инфраструктура:

- Ќе направиме истражување и санација на свлечиштата во Република Македонија;
- Ќе воведеме електронски патарини и нивно поместување на излезите на автопатите, сè со цел да се намали времето на патување и да се зголеми протокот на сообраќај;
- Ќе ги модернизираме автопатиштата, експресните, магистралните и регионалните патишта во Македонија со најсовремена сигнализација;
- Ќе поставиме Интелигентен транспортен систем (ИТС) што е управувачка, информатичка и комуникациска надградба на класичниот систем на сообраќај и транспорт, што постигнува значително подобрување на безбедноста и ефикасноста на сообраќајот на патници и стока, на удобноста и безбедноста на патниците и предизвикува намалување на загадувањето на животната средина.

Ќе изработиме проектна документација за делниците за кои сè уште се нема изработено таква документација и ќе пристапиме кон реализација со приоритетните делници, а при тоа ќе внимаваме на рамномерна изградба и санација по плански региони во Република Македонија.

Сите нови проблематични делници ќе ги нотираме и дополнително ќе ги вметнеме во 10-годишната стратегија за работа.

Б. Железници

Во делот на железниците, Македонија е земја со многу слаба развиеност на железничката инфраструктура, со само 27 км пруги на површина од 1.000 квадратни километри. Постоечката железничка инфраструктура е во многу лоша состојба, не се одржува и сервисира. Во последните 10 години не е изградена ниту една нова железничка пруга. Имаме постојано намалување на квалитетниот кадар во Македонски железници – транспорт и Македонски железници – инфраструктура, за сметка на партиските вработувања од ВМРО-ДПМНЕ кои се ставени на платен список, без речиси никаков учинок во овие претпријатија.

Прв пат по 143 години Македонија остана без меѓународни патнички линии. Бројот на патници преку Македонски железници е намален за неверојатни 50%, а превозот на стока за повеќе од 50%. Ова е резултат на упропастената инфраструктура и немање на превозни средства.

Освен тоа, во изминатиот период имавме и неколку незгоди по железничките пруги низ Македонија, а на годишно ниво имаме 34 загинати по македонските пруги.

Новата влада ќе ги насочи своите ресурси за подобрување на состојбите во овој многу важен сектор со инвестиции и модернизација во железничката инфраструктура, обновување на возниот парк, инвестиции во делот на безбедноста во сообраќајот преку осигурување на патни премини и соларни железнички станици.

Во оваа сфера ние ќе ги преземеме следните активности за модернизација и проширување на железничка инфраструктура во Република Македонија:

- брза пруга Табановце – Гевгелија;
- Приградски патнички сообраќај што ќе се состои од 4 краци во и околу Скопје:
 - Зелениково – Драчево – Лисиче – Пинтија – 11 Октомври – Скопје Патничка (24.5 км);
 - Миладиновци – Илинден – Маџари – Скопје Патничка (18.7 км);
 - Скопје Патничка – Пивара – Железара – Скопје Север – Ѓорче Петров – Сарај – Радуша (32.6 км);
 - Изградба на нова пруга од Миладиновци до Аеродром Петровец (5 км);
- Соларни железнички станици – Модернизација за енергетска ефикасност на железничките станици и објекти во две фази:

Прва фаза: Скопје, Табановце, Куманово, Велес, Прилеп, Битола, Неготино, Демир Капија и Гевгелија.

Втора фаза: Кочани, Штип, Кичево, Гостивар, Тетово, Миладиновци, Градско, Богомила и Чашка.
- Изработка на основни проекти и друга потребна техничка документација за изградба и надзор на нова пруга на железнички краци до индустриските зони:
 - крак од железничка станица Миладиновци кон индустриска зона Бунарџик;
 - крак од железничка станица Штип кон индустриска зона Штип;
 - крак од железничка станица Тетово кон индустриска зона Тетово;
- Довршување на реконструкција на пругата од Куманово до Бељаковце (Коридор 8);
- Изградба на нова пруга од Бељаковце до Крива Паланка (Коридор 8);
- Изградба на нова пруга од К. Паланка до Деве Баир (Коридор 8);
- Изградба на железнички крак на Коридор 10 со Коридор 4, преку Струмица до Република Бугарија;
- Довршување на реконструкцијата Битола – Кременица (во изведба) и крак до Индустриска зона Жабени;
- Реконструкција на пругата Велес – Битола;
- Електрифиција на пругата Скопје – Скопје Север – Ѓорче Петров – Волково – Блаце (Граница со Република Косово);
- Безбедност во сообраќајот:

Осигурување и мониторирање на патни премини на Коридор 8 и 10;
- Обновување на возен парк

ревитализација на постојните и набавка на нови влечни и влечени средства.

Довршување на припремата на основен проект и друга потребна техничка документација за изградба на нова пруга од Кичево– Лин (Република Албанија).

Изработка на проектна документација за реконструкција и рехабилитација за градежни работи и надзор на пругата Скопје- Кичево.

Продолжување на реконструкцијата на пругата Ногаевци- Градско- Неготино (30 километри) како дел од Коридор 10 (во изведба).

В. Воздухопловство и капетанија

Ќе направиме нова, функционална и одржлива национална стратегија за развој на воздушниот сообраќај во Република Македонија, која ќе опфати долгорочен развој на сите функционални елементи на глобалниот воздухопловен сообраќај-но-транспортен систем во државата:

- Ќе направиме анализа на нивото на реализација на обврските од концесиониот договор на државата со аеродромскиот оператор, со изработка на инвестициски приоритети.
- Ќе овозможиме брза транспортна врска помеѓу скопскиот и охридскиот аеродром.
- Охридскиот аеродром ќе го промовираме во low-cost аеродром, односно аеродром за нискобуџетни компании, кои ќе нудат евтини летови за бројни атрактивни дестинации.
- Ќе ги анализираме условите и можностите за основање на редовен македонски авиопревозник, односно воздушен превозник како носител на знаме на Република Македонија.
- Проектирање, изградба, адаптација и опремување на 7 хелиодроми во Република Македонија, наменети за медицински, полициски и воени потреби.
- Обележување и маркирање на 4 издвоени водени површини во природните езера, кои ќе се користат за оперирање на хидроавиони за посебни намени.
- Трансформација, реорганизација и правно редефинирање на Капетанијата на пристаништата, со неопходното техничко, технолошко, инфраструктурно и кадровско опремување и осовременување.
- Ќе поттикнеме и обезбедиме активно учество на специјализирани институции, експертски тимови, државни органи, организации, тела и здруженија, за одржливо и конкурентно субвенционирање на туристичките текови поврзани со развојот на воздушниот сообраќај и транспорт.
- Ќе создадеме материјална поддршка, промоција, популаризација и сестрана помош во развојот на аеро-клубовите, спортската, школската и специјализираната авијација во Република Македонија.

Г. Праведен транспортен систем

Транспортот има потенцијал кој дополнително може да ја раздвижи македонската економија и да придонесе за нови инвестиции и отворање на нови работни места имајќи ја предвид географската местоположба на Република Македонија.

Во Македонија е развиен крајно нетранспарентен систем на поделба на ЦЕМТ дозволите за транспорт, со поддршка за одредени компании и целосна деградација за други. Поради неправедна распределба на дозволите, одредени компании целосно го носат капиталот од своите фирми надвор од Македонија, во соседните држави.

Ќе направиме транспортен систем со праведна распределба на ЦЕМТ дозволи-те, со поддршка за учесниците во овој сектор, а со тоа ќе овозможиме сигурност на транспортните компании. Ќе создадеме услови секоја транспортна компанија да функционира непречено, да се бори на пазарот на трудот во еднакви и фер усло-ви. Ќе направиме јасен и прецизен правилник за работа, што нема да го менува-ме на неколку месеци пред доделување на дозволите, со цел да им овозможиме еднаков третман на транспортните компании, а со тоа да оставиме простор за исполнување на законските норми за учество на овој пазар. Нема да дозволиме фаворизирање. Секој ќе биде рамноправен учесник во овој сектор.

Ќе ја намалиме цената на зелениот картон.

Д. Градежништво и урбанизам

Просторното и урбанистичкото планирање е континуиран процес што се обезбе-дува со изработување, донесување и спроведување на просторен план и урба-нистички планови, со цел да се обезбеди урбаното уредување како хуман простор за живеење и заштитата на животната средина. Урбанистичките планови прет-ставуваат развој на одреден град, а при нивно планирање мора да се почитуваат одредени норми, правила и прописи.

Во Република Македонија, во изминатиот период, целосно е уништено урбано-то планирање како струка и е претворено во техничка служба за цртање плано-ви. Се прават урбанистички планови според приватна желба, без почитување на условите и нормите при нивно планирање. Многу често деталните урбанистички планови не соодветствуваат со генералниот урбанистички план. Целото лудило во проектот „Скопје 2014“ почнува со донесување на урбанистички планови без водење на грижа за хуманото живеење и развојот на градот.

Затоа, нашиот пристап ќе биде:

- Ќе воведеме механизам за поголема сигурност кај граѓаните за квалитетот на градбите кои се предмет на купопродажба преку систем за контрола на квалитетот на изградените објекти.
- Ревизија и усогласување на Закон за урбанистичко планирање со Закон за градење и Закон за катастар на недвижности.
- Измени во законските и подзаконските акти кои се однесуваат на простор-ното и урбанистичкото планирање, во однос на зголемувањето на задолжи-телната квадратура со зеленило.
- Ослободување од комунален надоместок за изградба на монтажни и под-земни паркинзи и катни гаражи, со цел да се зголеми бројот на паркинг места, да се реши сообраќајниот хаос и проблемот со паркирањето.
- Ќе направиме интервенција во тарифниците на Агенцијата за катастар на недвижности и цените за услугите ќе бидат намалени до 50%.
- Донесување нов закон за геодетска дејност, надвор од Законот за катастар на недвижности. Овој закон е потребен за да се усогласиме со европската регулатива што се однесува на воспоставување на нов геодетски датум и изработка на нова картографска проекција на Република Македонија.
- Ревизија и враќање на одземените овластувања на приватните геодетски фирми од страна на Агенцијата за катастар на недвижности.

Ѓ. Комунална инфраструктура

Во Македонија само околу 18% од селата имаат свој канализационен систем за одведување на отпадни води. Огромен дел од руралните средини немаат чиста и здрава вода за пиење, со што се загрозува животот и здравјето на граѓаните. Недозволиво е во 21. век да има населени места без канализација, водовод и пристапен пат.

СДСМ ќе пристапи кон реформа на комуналниот сектор со цел подобрување на квалитетот на услугите по реални цени и подобрување на продуктивноста.

Целата програма на СДСМ се темели врз постигнување на еднаквост и рамноправност на сите граѓани, па затоа планираме рамномерна распределба на средства во руралните средини, со цел да имаме рамномерен развој и подобар живот за граѓаните кои живеат во руралните средини во Република Македонија.

СДСМ ќе насочи ресурси за зголемување на процентот на рурални средини кои имаат свои водоводни системи, а со тоа граѓаните ќе добијат чиста вода за пиење.

Имаме план како преку едноставен и евтин систем да се изградат канализациони системи во руралните средини и како, за четири години, да се зголеми процентот на покриеност со канализација од 18% на 40%.

- Ќе го зголемиме квалитетот на живеење на луѓето во руралните средини со изградба на нов тип на канализационен систем. Овој систем е поевтин од класичниот гравитациски систем, бидејќи се инсталира плитко во земјата и има мал дијаметар на цевката, а со тоа се заштедува во големите ископи. Овој систем, кој е под притисок, се напојува со електрична енергија и содржи резервоар-мелница. Може да се инсталира во секој дом. Системот на канализација под притисок се користи во области каде што не може да се инсталира конвенционален гравитациски систем или каде што е прескапо да се изгради таков систем. Голема предност е што може да се инсталира во секаков тип на земја – рамна, ридска, каменеста, влажна.

Воспоставување на видео мониторинг на мрежата на канали.

За овие проекти ќе обезбедиме средства од европските фондови и од Буџетот на РМ.

Е. Станбена инфраструктура

СДСМ се спротивставува на скандалозната распределба на социјални станови според партиски клуч, којашто не ја отсликува реалната состојба во нашето општество во однос на тоа кое семејство треба да добие социјален стан. Затоа и се случува семејства кои добиваат социјални станови потоа да не живеат во нив и да ги издаваат под закуп. Тоа е недозволиво. Ние тоа ќе го промениме.

- Предлагаме субвенционирање на 50% од комуналниот надоместок за изградба на индивидуални станбени куќи до 150 м². Преку оваа мерка директно им помагаме на граѓаните (до 9.000 евра), но исто така ја оставаме можноста секој граѓанин да си изработи проект за својата куќа каков што сака. Притоа ќе стимулираме изработка на урбанистички планови за обезбедување на урбани блокови каде што ќе можат да се изведуваат ваков тип на објекти. Овие урбани блокови ќе ја имаат целата потребна инфраструктура за нормално функционирање на граѓаните.
- Субвенционирање на каматата од кредитите подигнати за купување на стан на млади брачни парови.

- Ќе проектираме и градиме станбени згради и куќи за ранливите групи на граѓани. Но, ќе направиме ревизија и реструктуирање на начинот на доделување на социјалните станови во Македонија. Ќе воведеме право на користење, а не на сопственост над социјалните станови. Социјалните станови ќе прераснат во колективни станбени заедници. Право на користење ќе имаат граѓани кои се во системот на социјална заштита и граѓани со ниски примања, како и млади партнерски заедници кои не поседуваат друг имот и корисници на државна социјална пензија.

ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ ВО СТАНБЕНИ ОБЈЕКТИ

Ќе го субвенционираме секој граѓанин кој ќе реши енергетски да го изолира својот објект, преку директна финансиска помош од Буџетот на Република Македонија што ќе изнесува 20% од вкупната инвестиција на граѓаните. На тој начин ќе добиеме:

- до 70% заштеда на енергија во објектите или плаќање на три пати помали сметки за струја;
- 20% субвенции од државата;
- ќе се намали увозот на струја;
- ќе се зголеми обемот на работа на фирмите што произведуваат градежни материјали или на оние што се занимаваат со монтажа на овие материјали;
- ќе поттикне отворање на нови работни места;
- ќе влијае за намалување на сивата економија.

РАЗВОЈ НА ЕНЕРГЕТИКАТА

Од 2006 година до денес, цената на струјата за потрошувачите во Македонија е зголемена за 84%. Највисоко е покачувањето на цената за пренос на МЕРСО и тоа за 150%; потоа производната цена на ЕЛЕМ, за 95%; и цената за дистрибуција на ЕВН, за 74%. Зголемената цена на ЕЛЕМ се оправдува со наводни инвестиции, но просечното годишно производство на ЕЛЕМ во периодот 2007-2015 година е намалено за 45% во однос на периодот 2003-2006, додека увозот на електрична енергија е зголемен за 70%. Ова јасно покажува дека наменски се намалува производството, за некој да остварува нереална заработка од увоз на струја. Од друга страна, граѓаните се оштетени со големото покачување на цената на електричната енергија.

Заради погрешната енергетска политика, денес Република Македонија е голем зависник од увоз на сите видови енергија. Од 2006 до денес, просечниот увоз на електрична енергија изнесува 300 милиони евра годишно. Трендот на постојан пораст на увозната зависност го загрозува економскиот развој на нашата држава.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Македонија да ја поврати изгубената енергетска сигурност и стабилност и да се намалат трошоците за енергија во Македонија;
- Македонското сонце да биде извор на енергија за секое домаќинство;
- Да се намали енергетската сиромаштија во Македонија.

НАШИОТ ПЛАН

Во Македонија во 21. век достапноста на енергијата во секојдневниот живот мора да биде гарантирано право на македонските граѓани и претпријатија. Македонија мора да стимулира иновативни решенија и напредни технологии за производство на енергија, вклучително и на обновливи извори на енергија.

Ќе обезбедиме одржлив развој на Македонија и заштита на животната средина преку постепено намалување на учеството на фосилните горива во производството на енергија, заедно со зголемувањето на производството од обновливите енергетски извори што, истовремено, ќе биде следено со мерки за енергетска ефикасност и заштеда на енергијата.

Намалувањето на увозот на енергија ќе претставува резултат на комбинирањето на енергетската ефикасност и заштедата на енергија, со рационално производство на сопствена енергија и осмислен настап на регионалните и меѓународните пазари на електрична енергија, природен гас и нафтени деривати.

А. ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

ПРЕНАМЕНА НА ТЕЦ НЕГОТИНО ВО ЕНЕРГЕТСКО-ЗЕМЈОДЕЛСКИ КОМБИНАТ

Пренемана и модернизација на ТЕЦ Неготино во комбинирана електрана на природен гас. Произведената топлинска енергија ќе се користи како евтин енергенс за производство на раноградинарски култури и во прехранбено преработувачката индустрија (конзервна фабрика и ладилници за земјоделски производи). Со ова ќе се зголеми конкурентноста и извозот на македонските раноградинарски култури и ќе се отворат нови работни места во земјоделската и прехранбено-преработувачката дејност.

ИЗГРАДБА НА ХЕЦ ЧЕБРЕН И ХЕЦ ГАЛИШТЕ

Со подобрување на физибилноста на проектот и сопствени средства на АД ЕЛЕМ, ќе ги изградиме ХЕЦ Чебрени и ХЕЦ Галиште, со што ќе го зголемиме домашното производство на електрична енергија и ќе го намалиме увозот на скапа електрична енергија.

ОПТИМАЛНО ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ПЕЛАГОНСКИОТ БАСЕН ЗА ЈАГЛЕН

Со започнување на експлоатацијата на подинската јагленова серија во рудникот Суводол и со јамска експлоатација на јаглен во рудниците Живојно и Витолиште, ќе го продолжиме работниот век на столбот на македонската енергетика, РЕК Битола. Притоа, експлоатацијата ќе се врши со високо продуктивна механизација во сопственост на АД ЕЛЕМ, со што ќе се раскинат постоечките коруптивни договори со кои со години наназад од македонскиот државен буџет се одлеваат 120 милиони евра на годишно ниво.

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА НАЈСОВРЕМЕНИ ЕКОЛОШКИ СТАНДАРДИ ВО ТЕЦ БИТОЛА И ТЕЦ ОСЛОМЕЈ

Преку инсталирање системи за редукција на емисии на стакленички гасови и прашина ќе ја намалиме емисијата на штетни честички во околината и ќе го вратиме чистиот воздух во пелагонискиот и кичевскиот регион.

ЗГОЛЕМЕНО ДОМАШНО ПРОИЗВОДСТВО НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА

Ќе го вратиме изгубениот имиџ на АД ЕЛЕМ и од Република Македонија ќе направиме земја која сама ќе си ги задоволува електроенергетските потреби. Ќе ги подобриме условите за работа на енергетските компании (ќе ги вратиме во функција мензите за исхрана, ќе обезбедиме бесплатен превоз на сите работници), а мерките за заштита на вработените ќе бидат максимално имплементирани во сите компании.

ОТВОРАЊЕ НА ЈАГЛЕНОКОПОТ ПОПОВЈАНИ

Со отворање на новиот јагленокоп Поповјани, како и со модернизација на ТЕЦ Осломеј, ќе се продолжи производниот век на електраната и ќе се обезбедат нови работни места во кичевскиот регион.

НОВ, РЕАЛЕН И ИСПЛАТЛИВ ПРОЕКТ „ВАРДАРСКА ДОЛИНА“

Со нов, реален проект Вардарска долина, ќе се испита физибилноста за изградба на хидроенергетски капацитети по течението на реката Вардар, со цел брзо да се реализираат исплатливите преокти.

ИЗГРАДБА НА НОВА 400 kV ВРСКА КОН КОСОВО

Користејќи ја веќе постоечката траса на 220 kV врска Скопје–Косово, а имајќи ги предвид и најавите за изградба на нови производни капацитети во регионот, ќе се насочиме кон побрза изградба на нова 400 kV врска кон Косово.

ИЗГРАДБАТА НА НОВА 400 kV ВРСКА БИТОЛА–ЕЛБАСАН

Ќе ги забрзаеме активностите за изградба на нова 400 kV врска Битола–Елбасан, со што ќе се обезбеди пристап кон преносната мрежа на Албанија и ќе се засили преносната мрежа во битолско–охридскиот регион, како најслаба точка во електро–енергетскиот систем во Македонија.

Б. ПРИРОДЕН ГАС

ПРИКЛУЧУВАЊЕ НА ТАР (TRANS ADRIATIC PIPELINE)

Со цел да се обезбеди диверзификација на снабдувањето со природен гас и за поефикасна гасификација на југозападна Македонија, веднаш ќе се започнат активности за приклучување на Македонија кон ТАП.

ИНТЕРКОНЕКТИВНО/КОНЕКТИВНО ПОВРЗУВАЊЕ СО БУГАРИЈА И ГРЦИЈА

Со цел да се зајакне сигурноста во снабдувањето со природен гас и да се зголеми конкурентноста, ќе се насочиме кон поврзување на македонскиот преносен гасоводен систем со преносните системи на Република Бугарија и Република Грција.

ПРИРОДЕНИОТ ГАС ЌЕ БИДЕ ДОСТАПЕН ВО ЦЕЛА МАКЕДОНИЈА

Со изградба на магистрални гасоводи и примена на иновативни нови технологии (CNG и LNG) до сите урбани средини и со изградба на дистрибутивни мрежи ќе овозможиме користење на природениот гас, како евтин и еколошки чист енергенс за секого во Република Македонија.

В. ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА

ПОЕДНОСТАВУВАЊЕ НА ПОСТАПКИТЕ И ПРОЦЕДУРИТЕ ЗА РЕАЛИЗИЦИЈА НА ПРОЕКТИ ПОВРЗАНИ СО ОБНОВЛИВИТЕ ЕНЕРГЕТСКИ ИЗВОРИ

Со воведување на „едношалтерски систем“ ќе овозможиме во една државна институција да се добиваат сите потребни податоци, информации и документи потребни за реализација на проекти од областа на обновливите енергетски извори. Таа институција ќе биде задолжена за целата постапка, сè до конечно реализирање на инвестицијата. Исто така, со законски и подзаконски промени ќе ја поедноставиме процедурата околу уредувањето на градежното земјиште и добивањето на одобренија за градење на капацитети за производство на електрична енергија од обновливи извори.

„МАКЕДОНСКО СОНЦЕ ЗА МАКЕДОНСКА ЕНЕРГИЈА“

Ќе воведеме субвенционирање на домаќинствата за изградба на фотоволтаични електрани. Македонското сонце ќе биде извор на енергија за секое домаќинство. Истовремено, ќе поттикнеме домашни или странски инвеститори кои ќе отворат фабрики за производство на фотонапонски панели и модули, со што ќе ја поттикнеме домашната економија и развојот на нови технологии во Република Македонија.

НОВА 10 MW ФОТОНАПОНСКА ЕЛЕКТРАНА

АД ЕЛЕМ ќе изгради фотонапонска електрана со инсталирана моќност од 10 MW, со фотонапонски панели произведени во Македонија.

ИСКОРИСТУВАЊЕ НА ПОТЕНЦИЈАЛОТ НА ВЕТЕР

Ќе овозможиме брза и транспарентна постапка за доделување на дозволите за инсталирање и изградба со цел подобро искористување на потенцијалот на ветер за производство на електрична енергија до максимална инсталирана моќност од 150 MW.

„ДА ГИ ВРАТИМЕ ШУМИТЕ НА МАКЕДОНСКИТЕ ПЛАНИНИ“

По десетгодишно соголдување на македонските шуми, ќе се насочиме кон пошумување на македонските планини. Земјоделските земјишта од пониска класа ќе се доделуваат за одгледување на енергетско квалитетни брзорастечки дрвја за производство на пелети и биомаса. Ќе стимулираме домашни и/или странски инвеститори за отворање на фабрики за производство на дрвен пелет и чипс.

Г. ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА

ПЛАЌАМЕ ОНОЛКУ КОЛКУ ШТО КОРИСТИМЕ

Ќе се насочиме кон брзо поставување на мерни уреди за регистрирање на потрошувачката на топлинската енергија во секое домаќинство (стан), со цел да се плаќа според реално потрошената топлинска енергија. Мерните уреди ќе се постават на трошок на претпријатието коешто ја управува дистрибутивната мрежа за топлинска енергија.

ПОНИСКИ ЦЕНИ ЗА ТОПЛИНСКА ЕНЕРГИЈА ОД ГОЛЕМИТЕ КОГЕНЕРАТИВНИ ПОСТРОЈКИ

Цената на топлинската енергија од големите когенеративни центри ќе се продава по цена што ќе биде најмалку 10% пониска од цената на еднокгенеративните (котелски) регулирани постројки.

Д. ТЕЧНИ ГОРИВА

Либерализација на цените на течните горива

Ќе обезбедиме поголема ценовна конкурентност во снабдувањето на течни горива на домашниот пазар со што ќе овозможиме и пониски цени за граѓаните и помали трошоци за економијата.

НЕЗАВИСНА ЛАБОРАТОРИЈА ЗА ИСПИТУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТОТ НА ТЕЧНИТЕ ГОРИВА

За да обезбедиме соодветен квалитет на течните горива за сите потрошувачи, ќе стимулираме отворање на независна лабораторија за испитување на квалитетот на течните горива.

Ѓ. КОГЕНЕРАТИВНИ ПОСТРОЈКИ

СТИМУЛИРАЊЕ НА МАЛИ КОГЕНЕРАТИВНИ ПОСТРОЈКИ

Ќе ги стимулираме индивидуалните домаќинства или зградите за колективно домување да инвестираат во когенеративни уреди за производство на електрична и топлинска енергија. Целта е топлинската енергија да се користи за домашна употреба, додека произведената електрична енергија да се продава на електроенергетскиот систем. На овој начин, ќе помогне во решавањето на еколошките проблеми бидејќи тоа решение е најатрактивно за корисниците кои се грееат на дрва, електрична енергија или нафта.

ЕНЕРГЕТСКИ ЕФИКАСНИ ЗДРАВСТВЕНИ УСТАНОВИ

Во сите болници и јавни здравствени установи, во соработка со Министерството за здравство, ќе се инсталираат когенеративни постројки за производство на електрична и топлинска енергија.

ЕНЕРГЕТСКО-ЗЕМЈОДЕЛСКИ ЗОНИ

Ќе се доделува земјоделско земјиште од пониска класа за создавање на „енергетско-земјоделски“ зони на сите инвеститори кои се заинтересирани за вложување во когенеративни инсталации за загревање на оранжерии за производство на храна. Топлинската енергија ќе се користи за затоплување на оранжериите, додека електричната енергија ќе се предава во електроенергетскиот систем.

Е. ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

ФОНД ЗА ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

Ќе формираме посебен фонд од кој ќе се финансираат енергетски ефикасни проекти. Средствата од фондот би се обезбедувале од енергетските компании во Македонија, како и од фондови и грантови од ЕУ. Средствата од овој фонд ќе бидат достапни за сите физички и правни лица.

ЛОКАЛНИ ЦЕНТРИ ЗА ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

Ќе формираме локални центри каде што, по барање на граѓаните и малите и средни претпријатија, ќе се изготвуваат и/или ќе се ревидираат веќе изготвените проекти за енергетска ефикасност и за заштеда на енергија. Овие проекти ќе бидат основа за аплицирање пред банките за одобрување на кредити за нивна реализација.

ПОМАЛИ ДАНОЦИ ЗА ЕНЕРГЕТСКИ ЕФИКАСНАТА ОПРЕМА, МАШИНИ, УРЕДИ

Ќе ги намалиме даноците и царинските оптоварувања за енергетски ефикасната опрема, машини, уреди и сите останати трошила.

БЕСПЛАТНА ЕДУКАЦИЈА ЗА ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

Ќе обезбедиме бесплатна едукација на комерцијалните и индустриските потрошувачи за менаџирање на енергијата и како да се рационализира потрошувачката на енергија.

Ж. ПОМАЛИ СМЕТКИ ЗА ЕНЕРГИЈА

ЕНЕРГЕТСКИ ВАУЧЕРИ ЗА ПОМАЛА ЕНЕРГЕТСКА СИРОМАШТИЈА

Ќе ја намалиме енергетската сиромаштија преку воведување на приоритени мерки за поголема енергетска ефикасност и воведување на енергетски ваучери, со кои ќе можат да се плаќаат сметки за електрична и топлинска енергија, природен гас или за купување на огревни дрва или боимаса, за категоријата на граѓани опфатени со Законот за енергетска сиромаштија. Процедурите и постапките за стекнување на правото за користење на оваа помош ќе бидат едноставни и достапни за сите.

ЕВТИНА ТАРИФА

Ќе воведеме евтина викенд тарифа т.е. „евтината струја“, ќе биде достапна не само во недела, туку цел викенд. Дополнително, секој ден граѓаните ќе добијат дополнителни 2 часа евтина тарифа.

З. ЗАШТИТА НА ПРАВАТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ

НЕМАШ ПАРНО - НЕМАШ ТРОШОК

Исклучените потрошувачи од системот за парно греење нема да бидат должни да плаќаат надоместоци за топлинска енергија.

ЕНЕРГЕТСКИ ПРАВОБРАНИТЕЛ - ENERGY OMBUDSMAN

Правата на потрошувачите во Република Македонија се целосно потиснати. Цените растат, квалитетот на испораката на енергија е низок, а трошоците за приклучување на енергетските мрежи се зголемени енормно. Од друга страна, институциите кои треба да се грижат за правата на потрошувачите, а особено Регулаторната комисија за енергетика и Советот за заштита на потрошувачите, целосно се ставени во интерес на компаниите. Со цел да се заштитат правата на потрошувачите во сите канцеларии на Народниот правобранител, вклучувајќи ги регионалните канцеларии, ќе воведеме Енергетски народен правобранител (Energy Ombudsman). Нивна обврска ќе биде да им помогнат на потрошувачите да ги остварат своите загарантирани права, вклучувајќи ја и подготовката на жалби до соодветните институции во либерализиран пазар на енергија.

S. ЗАКОНСКА РЕГУЛАТИВА И ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ИНСТИТУЦИОНАЛНИОТ КАПАЦИТЕТ

МИНИСТЕР ЗАДОЛЖЕН ЗА ВОДЕЊЕ НА КРУПНИ ЕНЕРГЕТСКИ ПРОЕКТИ

Ќе се воведат министер кој ќе биде задолжен за водење на крупни енергетски проекти, со цел да се обезбеди подобра оперативност, отчетност и одговорност.

Берза на електрична енергија

Ќе ја интензивираме подготовката за воведување на национална и регионална берза за струја, во соработка со странски партнер со компаративна предност во областа (пр. Нордпул)

ВРАБОТУВАЊЕ ЗА НАЈДОБРИТЕ СТУДЕНТИ ОД ОБЛАСТА НА ЕНЕРГЕТИКАТА

На најдобрите студенти од областа на енергетиката ќе им се понуди вработување во државните енергетски компании, со цел да се спречи одливот на висококвалификуваните кадри од оваа област.

УСОГЛАСУВАЊЕ НА МАКЕДОНСКАТА СО ЕВРОПСКАТА ЕНЕРГЕТСКА ЛЕГИСЛАТИВА

Случајот на Република Македонија е вистински пример за тоа како неусогласената законска рамка со европското законодавство претставува генератор на постојани конфликти меѓу главните учесници во енергетскиот сектор. Согледувајќи го ова, ќе направиме целосно усогласување на законската и подзаконската регулатива со европските директиви и регулативи од областа на енергетиката, но, притоа, максимално ќе водиме сметка за спецификите и условите во нашата држава.

ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА НА ЕНЕРГЕТСКИТЕ ПАЗАРИ

Со прифаќањето на Договорот за основање на енергетска заедница, Република Македонија презеде обврска за создавање на услови за целосно либерализирање на енергетските пазари. Либерализацијата на среден рок ќе донесе придобивки за крајните потрошувачи и намалени и конкурентни цени на енергенсите. Заради специфичноста на процесот на либерализација, ќе се внимава на избегнување на можни ценовни шокови, а особено на сигурноста во снабдувањето со енергија.

ЕНЕРГЕТСКИТЕ ОБЈЕКТИ ПОВЕЌЕ НЕМА ДА БИДАТ ПРЕЧКА ЗА ЛЕГАЛИЗАЦИЈА НА ОБЈЕКТИ НА ГРАЃАНИТЕ

Со измени во законската и подзаконската регулатива ќе овозможиме легализација на сите бесправно изградени објекти кои се наоѓаат во коридорите или блиску до коридорите на високонапонските далекуводи. Со ова трајно ќе ги решиме проблемите на голем број граѓани кои не можат да си ги легализираат своите домови само поради одредени законски ограничувања.

ГРИЖА ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

Во изминатите десетина години, голем дел од законите во секторот на земјоделството се донесени стихийно, без јасни стратески цели, без анализа за ефектите од нивното спроведување и одржливост, па затоа многу од нив не се целосно применливи во праксата. Тоа е причината за нивно брзо менување и дополнување. Нема ефекти во приспособувањето на конкурентноста на македонскиот земјоделски производ на европскиот пазар. Последица на овие политики е несистематизиран развој на земјоделството. Поради силно изразената раситнетост на поседот и нискиот степен на финализација на преработките, нашата конкурентска способност на странските пазари е слаба. Пазарот на земјоделски производи е неорганизиран и неконкурентен. Ниската продуктивност на трудот, високите трошоци на производство и слабиот квалитет се изразуваат преку ниски цени на производите.

Индустријата не е подготвена да се спротивстави со конкуренцијата ниту на домашниот, ниту на странскиот пазар. Прехранбената индустрија се соочува со силна увозна конкуренција. Постојат мал број компании од агро-индустрискиот сектор чија искористеност на капацитетите се движи од 30-50%, што ја прави оваа индустрија нерентабилна и неконкурентна. Увозот на храна е двојно поголем од извозот.

Искористеноста на европските фондови за земјоделство и рурален развој е многу ниска. Владата на ВМРО-ДПМНЕ од ИПАРД програмата 2007-2013 на располагање имаше 87,5 милиони евра, а реализира само 4 милиони евра. Во буџетот на ЕУ за 2014 година се вратени 15,6 милиони евра како неискористени средства што на Македонија ѝ биле на располагање.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Целосно насочување на аграрната политика кон создавање производи со додадена вредност и создавање модерно, развиено и конкурентно земјоделство;
- Насочување на земјоделските субвенции кон профитабилни и пазарно ориентирани земјоделски стопанства;
- Транспарентност на буџетските средства за националната програма за земјоделство и рурален развој;
- Консолидација и окрупнување на земјоделското земјиште по стопанство;
- Хоризонтална интеграција на субјектите во земјоделско-прехранбениот сектор и формирање на кооперативи.

НАШИОТ ПЛАН:

Примарна задача на земјоделско-прехранбениот сектор во Македонија е зголемување на земјоделските површини и на приносот и квалитетот на земјоделските производи. Потребно е зголемување на индустриско-преработувачките капацитети кои ќе бидат извозно ориентирани и ќе создаваат производи со додадена вредност. На тој начин, ќе се постигне професионализација во земјоделството и зголемување на конкурентноста на земјоделските производи и нивните преработки.

Со оглед на големиот број рурално население, руралните средини треба да постигнат поголема изедначеност во нивниот развој, што ќе придонесе за задржување на бројно население на село, пред сè од младите луѓе. Таквата политика во земјоделството подразбира поголемо социјално вклучување, намалување на сиромаштијата и економски развој во руралните средини.

Целокупната активност во земјоделството ќе биде насочена кон одржливо производство на храна и одржливо управување на природните ресурси во насока на унапредување и заштита на животната средина. Тоа е можно со примена на нови технологии во земјоделството, што се постигнува преку пренесување на нови знаења и иновации.

А. РАСПРЕДЕЛБА НА ЗЕМЈОДЕЛСКОТО ЗЕМЈИШТЕ

Загрижувачки е што на повеќе од 200.000 хектари од обработливите површини не се применува земјоделско производство. Наш приоритет ќе биде максимално искористување на земјоделските површини како природен потенцијал за производство на храна.

РЕВИЗИЈА НА ДРЖАВНО ЗЕМЈОДЕЛСКО ЗЕМЈИШТЕ И НЕГОВА ПРАВИЛНА РАСПРЕДЕЛБА

Ќе спроведеме ревизија на веќе доделеното државно земјоделско земјиште и категоризација на земјиштето според квалитетот, од што ќе зависи големината и времетраењето на концесијата.

Во последните 10 години се доделени околу 80.000 хектари државно земјоделско земјиште на 7.800 субјекти. Но, сега дел од земјоделското земјиште е во раце на поединци на кои им е доделено со концесија и добиваат субвенции за него, но не го обработуваат. Повеќето од нив, второстепено го даваат на други поединци да го користат или, пак, воопшто не го обработуваат. На тој начин погрешно се одлеваат пари од субвенциите, а ефекти нема. Обработливите земјоделски површини се намалуваат, а приносите се ниски. Погрешната распределба при доделување на земјоделското земјиште ќе ја отстраниме со законска регулатива за контрола врз производството. Сите земјоделски површини што се узурпирани од неовластени корисници ќе бидат ослободени за земјоделските производители коишто имаат реална потреба од нив.

Земјоделското земјиште, кое е добиено со денационализација, сè уште нема вистински сопственик и затоа земјоделецот не може да добие субвенција. Затоа, ќе ги забрзаме процедурите во катастарската евиденција по основ на сопственост на земјиштето.

РЕОНИЗАЦИЈА НА ЗЕМЈОДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО

Ќе спроведеме реонизација на земјоделството според почвено-климатските услови на реоните за планско растително и сточарско производство и ќе направиме листи на препорачани култури и сорти, земајќи ги предвид и традиционалните производства. Овој процес е темел на земјоделската политика за пазарно ориентирано и организирано земјоделско производство. Реонизацијата ќе ги спречи погрешните инвестиции, ќе придонесе за зголемување на приносите по единица површина и за подобрување на квалитетот на производот.

ОКРУПНУВАЊЕ И КОНСОЛИДАЦИЈА НА ЗЕМЈОДЕЛСКОТО ЗЕМЈИШТЕ

Окрупнувањето на земјоделското земјиште, како државна политика, ќе се одвива преку процеси на размена на парцелите со или без промена на нивната форма, до целосна промена на границите на земјишните парцели за да се добијат окрупнети земјишни површини со правилна форма, погодна за земјоделско производство. Поголемите парцели ќе овозможат примена на современи технологии, намалување на трошоците за производство, поголема продуктивност и зголемени приходи.

Заради спречување на понатамошно раситнување на земјоделското земјиште, во следниот период ќе продолжи ограничувањето на физичката делба на парцели помали од два хектара.

Б. НОВ МОДЕЛ НА РАСПРЕДЕЛБА НА ЗЕМЈОДЕЛСКИТЕ СУБВЕНЦИИ

Ќе спроведеме насочување на земјоделските субвенции кон вистинските земјоделци и промена на моделот на субвенционирање. Во периодот од 2007-2015 година од предвидени над 800 милиони евра за субвенционирање на земјоделството и руралниот развој, исплатени се само 60-70%. Овој факт е појдовна точка за поправање на состојбите во земјоделските политики.

СУБВЕНЦИИ ОД 160 МИЛИОНИ ЕВРА

Финансиската поддршка за земјоделството ќе изнесува 160 милиони евра годишно. Субвенциите се поттик за одржливоста на земјоделските стопанства кои ќе се залагаат за одржување на плодноста на почвата, за оптимален квалитет на одредени производи, за обезбедување на заштита на животната средина за безбедност на храната и за благосостојба на животните.

СИГУРНИ И НАВРЕМЕНИ СУБВЕНЦИИ

Ќе овозможме еднаквост во остварувањето субвенции од земјоделскиот буџет за да постигнеме мотивираност за окрупнување и конкурентност во земјоделството, а да го избегнеме досегашното субвенционирање коешто во преден план го има социјалниот аспект. Ќе ја елиминираме досегашната практика на нередовна, селективна и ненавремена исплата на овие средства. Во согласност со целта за исплата на субвенциите, тие ќе бидат поддршка за земјоделецот во периодот кога тој има најголеми вложувања во процесот на производството – поледелците овие средства ќе ги добиваат пред сеидбата (специфично за секоја култура); градинарите ќе ги добиваат во април-мај, пред расадувањето; лозарите и овоштарите ќе ги добиваат во текот на месец март, на почетокот на производствената сезона; сточарите во јуни-јули, кога добиточната храна може да се обезбеди по најниска цена.

За секој нов хектар зафатена земјоделска површина, субвенциите ќе ги зголемиме за 20% над основната субвенција и за секое ново грло добиток со кое ќе се зго-

леми основното стадо, субвенциите ќе ги зголемиме за 30% над основната субвенција. Ќе овозможиме субвенционирање на втори култури каде условите тоа го овозможуваат, односно ќе воведеме т.н. двојно субвенционирање за втора култура.

СТОП ЗА ЗЛОУПОТРЕБИТЕ, ПОЕДНОСТАВНИ ПРОЦЕДУРИ ЗА СУБВЕНЦИИ

Целосно ќе го ставиме во употребасистемот кој, врз основа на снимки од воздух, ќе ја утврди моменталната состојба на земјоделското земјиште со што ќе се намалат можностите за злоупотреба. Воедно, системот ќе го искористиме за забрзување и поедноставување на процедурите за доделување субвенции и полесен пристап до ЕУ фондовите за рурален развој.

В. СОЦИЈАЛНИ МЕРКИ ЗА ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ

Социјалната сигурност на земјоделецот ќе ја обезбедиме преку обезбедување на социјални поволности.

ОСЛОБОДУВАЊЕ НА ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ ОД ПЕРСОНАЛНИОТ ДАНОК

Согласно идните реформи предвидени во даночниот систем, на граѓаните на кои основна дејност им е земјоделството и ги исполнуваат условите за паушално оданочување, ќе ги ослободиме од плаќање на данок.

ЕДНАКОВ ТРЕТМАН ПРИ ПЕНЗИОНИРАЊЕ ЗА ЗЕМЈОДЕЛЦИТЕ

За повозрасното земјоделско население ќе го изедначиме правото на пензиско осигурување на земјоделецот со работникот. Со стаж од 15 години и со старост од 64 години, тој ќе може да биде корисник на пензија. Ќе овозможиме остварување на бенифициран работен стаж на земјоделците, за 12 месеци работа, да им се признае работен стаж од 13 месеци.

„ЗЕЛЕНА НАФТА“ – ПОЕВТИНО ГОРИВО ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВОТО

Ќе ја субвенционираме нафтата за земјоделската механизација. Ова ќе го овозможиме преку намалување на акцизната давачка нафта за земјоделска механизација за 50%. Количината на субвенционирана нафта ќе зависи од големината на земјоделските стопанства со што ќе се спречат можни злоупотреби.

РУРАЛНАТА ЖЕНА – ТЕМЕЛ НА СЕМЕЈНИТЕ ФАРМИ

Македонската рурална жена ќе добие поддршка за нејзините развојни иницијативи. Активно ќе ја едуцираме и со тоа ќе отвориме можности за развој на селото и подобрување на животните услови во руралните средини. Со поддршката за нејзино активно вклучување, ќе ги заштитиме нејзините економски, социјални и културни интереси. На тој начин, ќе ја намалиме сиромаштијата и социјалната исклученост на руралната жена.

ЗАДРЖУВАЊЕ НА МЛАДИТЕ ВО РУРАЛНИТЕ СРЕДИНИ

Младиот земјоделец до 35 години ќе добива зголемена финансиска поддршка за 10 % од основниот износ на субвенциите, пет години од периодот на започнување со земјоделска дејност.

Младите земјоделци до 35 години ќе ги ослободиме од закуп на државно земјоделско земјиште во период од првите 3 години и ќе обезбедиме зголемено учество на државата во трошоците за земјоделска механизација.

ПОЕФИКАСНО КОРИСТЕЊЕ НА СРЕДСТВАТА ОД ИПАРД ПРОГРАМАТА

Како помош во инвестирањето и користење на средствата од ИПАРД програмите при подигање на нови производни капацитети и за финансиска помош на земјоделството ќе издвојуваме средства во висина од 50% од каматите за кредитите подигнати од комерцијалните банки наменети за планираната инвестиција.

Ќе ја приближиме отежнатата постапка за одобрување на финансиски средства од европските фондови до секој земјоделец и ќе ги поедноставиме административните процедури за пријавување.

Г. ЗГОЛЕМУВАЊЕ И МОДЕРНИЗАЦИЈА НА ПРИМАРНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Поддршката на земјоделското производство ќе продолжи со поголем интензитет и ќе биде насочена во правец на вистински развој и зголемување на продуктивноста на производството на храна.

ПОДДРШКА ЗА ОБРАБОТЛИВА ПОВРШИНА ОД ПОЛЕДЕЛСКИ И ГРАДИНАРСКИ КУЛТУРИ

Ќе ги поддржуваме овие култури за да се зголеми нивното производство и нивната конкурентност. Ќе ја зголемиме поддршката во висина од 20% за обработлива површина од поледелски и градинарски култури и поддршката за втори култури во градинарското производство. На напуштени обработливи површини ќе се стимулира производството на житарки со понизок надомест за концесијата, преку доделување на државно замјоделско земјиште.

ПОДДРШКА ЗА ОДРЖУВАЊЕ НА ДОЛГОГОДИШНИ НАСАДИ

Бидејќи одржувањето на долгогодишните лозови и овошни насади бара поголеми вложувања, субвенциите ќе ги зголемиме за 20 % од досегашните.

ПОДДРШКА ЗА ПОДИГАЊЕ НА НОВИ НАСАДИ ОД ВИНОВА ЛОЗА И ОВОШНИ КУЛТУРИ

За подигање на насади на нови површини, како и обнова на старите насади, ќе поддржиме исплата од 50 % од висината на вложената инвестиција.

За подигнати интензивни, густе насади од овошни култури и современи системи на одгледување на десертните сорти грозје, ќе издвојуваме поголеми финансиски средства од основните и тие ќе изнесуваат 60 % од вложената инвестиција.

За поттикнување на реструктурирање на постоечките насади од аспект на промена на сортата, ќе се кофинансираат инвестициите за реконструкција, односно во првите две години по реконструкцијата (калемењето) финансиската поддршка за одржување на насадите ќе се зголеми за 30%.

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ПОВРШИНТЕ ПОД ФУРАЖНИ КУЛТУРИ

Само во последните пет години обемот на увезената добиточна храна е зголемен за 2,4 пати, односно достигнува 36 милиони евра годишно. Во вкупните трошоци во сточарското производство, добиточната храна зафаќа 50-70%.

Во структурата на меѓуфазните трошоци најзначајно место заземаат трошоците за добиточна храна (32%). Затоа, ќе доделиме државно замјоделско земјиште на

сточарите со цел да им се овозможи тие сами да произведуваат поевтина добиточна храна. Ќе го намалиме ДДВ-то за добиточната храна од 18 на 5% што ќе придонесе за зголемување на конкурентноста на сточарското производство.

Ќе помогнеме преку финансиска помош за традиционално неопходното мигрирање на добитокот за обезбедување испаша од високопланинските пасишта.

СПРОВЕДУВАЊЕ НА ЕВИДЕНЦИЈА И КАТЕГОРИЗАЦИЈА НА ПАСИШТАТА

Ќе ја регулираме обврската за плаќање на пашарина за користење на државните пасишта по склучен договор, а врз основа на јавен оглас за користење на пасиштето. Надомест ќе плаќа само оној кој користи пасишта во сопственост на државата, а ќе биде ослободен оној кој има сопствени површини за испаша на добитокот.

ИНВЕСТИРАЊЕ ВО ИНФРАСТРУКТУРА НА ПАСИШТАТА

Пасиштата изнесуваат околу 60% од вкупната земјоделска површина. Нивниот тревен состав е со низок квалитет и капацитет за испаша на добитокот.

Ќе обезбедиме инфраструктура со водопоила, бањи, бачила, инфраструктура до потешко проодните планински фарми и набавка на агрегати за струја.

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ПОВРШИНЕ ПОД ДЕКОРАТИВНИ, ЗАЧИНСКИ, ЛЕКОВИТИ И БИО-ЕНЕРГЕТСКИ КУЛТУРИ

Заради напуштање на земјоделските површини под тутун и политиката на ЕУ кон намалување на таквите површини, ќе го поттикнеме развојот на нова гранка во земјоделството – производство на алтернативни култури.

Ќе стимулираме субвенционирање на одгледувачите на алтернативни култури. Развивањето на овие гранки е поттикнато и како резултат на современите навики во исхраната и животот на населението.

НАБАВКА НА СОВРЕМЕНА ОСНОВНА И ПРИКЛУЧНА МЕХАНИЗАЦИЈА

Преку средствата на ИПАРД програмата и средствата од програмите за рурален развој ќе учествуваме во набавка на современа механизација и опрема за зголемување на конкурентноста на фармерите. Финансиската поддршка ќе се состои во исплата на финансиски средства во висина од 50% од вредноста на набавената опрема и механизација.

АДАПТАЦИЈА НА ЗЕМЈОДЕЛСКОТО ПРОИЗВОДСТВО КОН КЛИМАТСКИТЕ ПРОМЕНИ

Ќе поттикнуваме примена на адаптивни мерки со кофинансирање на 50% од трошоците направени за инсталирање на опремата или осигурување во осигурителните компании, за инсталирање на противградни и УВ заштитни мрежи, системи за заштита од доцни пролетни мразеви, инсталирање на системи за наводнување капка-по-капка. Потребните средства ќе се обезбедат од националната програма за земјоделство и рурален развој и од ИПАРД програмата.

Д. ПРОИЗВОДСТВО НА СЕМЕНСКИ И САДЕН МАТЕРИЈАЛ

Со посебни мерки ќе го поттикнуваме домашното производство на квалитетен, здравствено исправен и сортно чист семенски и саден материјал кој се бара на пазарот. Наш посебен интерес ќе биде зајакнување на контрола при производството, на увозот и користењето на семенскиот и садниот материјал.

ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА НА ДОМАШНО ПРОИЗВОДСТВО НА СЕМЕНСКИ И САДЕН МАТЕРИЈАЛ

Преку програмите за финансиска поддршка во земјоделството ќе партиципираме при набавка на основен семенски и саден материјал во висина од 50%. Финансиската поддршка ќе се однесува за произведен и пласиран предосновен (20 ден/кг) и основен семенски материјал (10 ден./кг) од житни култури.

Финансиската поддршка во висина од 6 денари по парче ќе се исплаќа за произведен и пласиран саден материјал од градинарски култури. Финансиската поддршка за произведена и пласирана садница и лозови калеми ќе изнесува 30 денари за садница од категоријата стандарден саден материјал.

За поттикнување на производство на повисока категорија на саден материјал, финансиската поддршка ќе изнесува 35 денари по произведена и пласирана садница од категоријата сертифициран саден материјал.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА КОНТРОЛАТА ПРИ УВОЗ И ПРОИЗВОДСТВО НА СЕМЕНСКИ И САДЕН МАТЕРИЈАЛ

Како гаранција за здравствената исправност на семенскиот и садниот материјал ќе воведеме задолжителна лабораториска контрола на секоја пратка при увозот на семенскиот и садниот материјал. Преку измена на законските регулативи, домашното производство на семенски и саден материјал ќе биде дополнително лабораториски контролирано пред да ги добие потребните сертификати и да биде ставено во промет.

КОРИСТЕЊЕ НА СЕРТИФИЦИРАН СЕМЕНСКИ И САДЕН МАТЕРИЈАЛ

За користење на квалитетен семенски и сертифициран саден материјал предвидуваме дополнителна поддршка од 30% за површини под сеани култури и 10% при подигање на нови насади. Тоа значи дека наместо финансиска поддршка од 50% за набавен семенски и саден материјал, ќе се исплаќаат 80% и 60% од неговата набавна вредност.

Ѓ. РЕГУЛИРАЊЕ НА ПАЗАРИТЕ НА ЗЕМЈОДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИ

За успешна реализација на производството потребно е воспоставување на функционални механизми преку кои ќе се регулираат односите при откупот на земјоделските производи. Нашиот пристап е ставање во рамноправна положба на сите засегнати страни во процесот на откупот на производите, носење на регулативи и нивно доследно спроведување. Ќе поттикнуваме хоризонтална интеграција и организирање на производителите во кооперативи, за нивен заеднички настап на пазарите.

ИЗМЕНА НА ЗАКОНОТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

Со измената на Законот за земјоделство и рурален развој ќе се предвиди обврска исплатата на откупените земјоделски производи да се изврши најдоцна 90 дена по

извршениот откуп. Во законот ќе се воведе обврска за банкарска гаранција за планираниот откуп на земјоделски производи. Преку инспекциските служби ќе се врши зголемен надзор за доследно спроведување на законските одредби за регулирање на откупот на земјоделските производи и задолжителните договорни односи.

ЗАДОЛЖИТЕЛНО ДОГОВАРАЊЕ НА ЦЕНАТА НА ЗЕМЈОДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИ

Ќе посредуваме во преговорите меѓу производителите и откупувачите на земјоделските производи (пченица, ориз, градинарски култури, овошје, грозје и др.) и на нив ќе се договараат откупот и откупните цени најдоцна 30 дена пред започнување на откупот.

Притоа, ќе бидеме гарант за откупувачите при откупот на земјоделските производи.

ОТКУП НА ТУТУНОТ

Ќе извршиме измена на Законот за тутун. Откупните компании врз сопствен избор први ќе ги склучуваат договорите со своите кооперанти. МЗШВ врз база на доставените договори од страна на откупните компании, ќе ги издава одобренјата т.е. белите картони за производните површини под тутун. На овај начин ќе се избегнат двојните и тројните договори и ќе се воведе ред во тутунопроизводството, при што откупните компании максимално ќе се грижат за своите кооперанти, а тутунопроизводителите ќе ги избегнат гужвите и малтретирањата секоја година пред шалтерите на Подрачните единици на МЗШВ.

Ќе се вклучиме во преговорите помеѓу откупните компании и вистинските тутунски здруженија. Целта е постигнување на договор за откуп на тутунот во 3 класи и тоа според процентуалната застапеност на бербите (долна, средна и горна) и според квалитетот. Со цел стимулирање на квалитетот, поддршката за I класа ќе изнесува 80 ден./кг, за II класа 70 ден./кг и за III класа 60 ден./кг.

Субвенцијата тутунопроизводителите ќе ја добиваат најдоцна еден месец по завршувањето на откупот. За време на откупот ќе го засилиме инспекцискиот надзор со овластени, обучени и лиценцирани лица кои ќе вршат перманентна контрола при откупот на тутунот.

ФОРМИРАЊЕ НА ИНТЕРВЕНТЕН ФОНД НАМЕНЕТ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКО-ПРЕХРАЊЕНИОТ СЕКТОР

Заради помош во кризни состојби при пласманот на земјоделските производи, ќе формираме интервентен фонд во висина од 6 милиони евра. Овие средства ќе се користат кога пазарната цена на земјоделските производи ќе биде пониска од нивната производствена цена. Средствата ќе се доделуваат во вид на дополнителна поддршка на основните плаќања, во висина до производната цена на производот. Во овој фонд се планирани средства за обесштетување на земјоделците од временски непогоди.

Е. ПЛАСМАН НА ЗЕМЈОДЕЛСКИТЕ ПРОИЗВОДИ

Ќе создадеме услови за сигурен пласман на земјоделските производи. Ситните и осиромашени земјоделски производители не се во состојба сами да се справат со проблемите. Државата има должност да им помогне да најдат решенија. Затоа, повеќе ќе се потпираме на сопствени потенцијали и домашни компании, не занемарувајќи ги и странските инвеститори.

ИЗГРАДБА НА СКЛАДИШНИ И ДИСТРИБУТИВНИ ЦЕНТРИ ЗА ЗЕМЈОДЕЛСКИ ПРОИЗВОДИ

Ќе поттикнуваме изградба на современи складишни капацитети и откупно-дистрибутивни центри во производните региони за специфични земјоделски производи чиј капацитет ќе биде над 5.000 тони. За оваа цел, ќе обезбедиме финансиска поддршка преку програмите за рурален развој, ИПАРД програмата, земјоделските кредитни линии и други извори. Ќе поддржиме иницијативи од индивидуални земјоделски стопанства, задруги и здруженија, за изградба на мали ладилници за чување на земјоделски производи со капацитет до 500 тони.

КООПЕРАТИВИ - ХОРИЗОНТАЛНА ИНТЕГРАЦИЈА НА ПРОИЗВОДИТЕЛИТЕ

Бидејќи е потребна поблиска економска соработка помеѓу фармерите, ќе воспоставуваме вредносни синџири за поефикасно работење – здружување во кооперативи. Поддршката ќе биде насочена за формирање и јакнење на организационите и човечките капацитети. Кооперативите ќе добиваат поголема финансиска поддршка од основната за 20% при остварена заедничка инвестиција. Исто така, ќе се воведат стимулации со повисока субвенција од основната во висина од 10%, наменета за исплата на мерките од директните плаќања.

ПОДДРШКА ЗА ИСНАОЃАЊЕ НОВИ И АЛТЕРНАТИВНИ ПАЗАРИ

Ќе поддржуваме истражувања за изнаоѓање на нови пазари за пласман на земјоделските производи врз основа на стандардите за квалитет и барања на потрошувачите во земјите кои се потенцијални пазари. Студиите ќе бидат наменети, пред сè, за пласман на виното, на свежиот зеленчук и овошјето, како и нивни преработки.

ПРОМОЦИЈА И КАМПАЊА НА ПРОИЗВОДИ ЗА ПОТРОШУВАЧКА НА ДОМАШНИОТ ПАЗАР

Ќе поддржуваме кампањи за подобрување на пласманот на земјоделските производи и нивните преработки преку промоција на специфични земјоделски производи, публикување на промотивни материјали, одржување на кампањи.

ПРОИЗВОДИ СО ОЗНАКИ ЗА КВАЛИТЕТ И НИВНА ЗАШТИТА

Ќе поттикнуваме создавање и заштита на производи со препознатлив бренд, знак за квалитет или географско потекло. Целосно ќе ги субвенционираме трошоците за добивање и заштита на ознаките. За мотивирање на производителите, ќе предвидиме дополнителни 10% субвенции во првите три години по добивањето на ознаката.

ОРГАНИЗИРАЊЕ НАСТАП НА МЕЃУНАРОДНИ САЕМИ И ДОМАШНИ МАНИФЕСТАЦИИ

Секоја година ќе поддржуваме организирани настапи на светски познатите саеми и друг вид на странски и домашни манифестации за презентирање на македонските земјоделски производи и преработки (овошје, зеленчук, вино) во висина од 50% од трошоците.

Ж. ПЕРЕРАБОТУВАЧКА ИНДУСТРИЈА

Без добро развиена преработувачка индустрија нема развој на примарно производство. Приоритетот се наметнува со нови решенија за зголемување на преработените количества, подобрување на асортиманот, квалитетот на преработките и конкурентноста на пазарите. Зголемувањето на конкуренцијата во преработувачката индустрија ќе ја намали доминантната положба на преработувачите, во однос на примарните производители.

ИНТЕГРАЦИЈА НА ПРИМАРНИ ПРОИЗВОДИТЕЛИ И ПЕРЕРАБОТУВАЧКИ КАПАЦИТЕТИ

Ќе поддржуваме вертикално интегрирање на примарните производители и преработувачите преку договорно производство и откуп на овошје и зеленчук. Ќе субвенционираме по единица производ за откупено овошје и зеленчук коешто е наменето исклучиво за преработка. Исплатата ќе се реализира само врз основа на склучени и реализирани договори помеѓу примарните производители и преработувачите.

РАЗВОЈ НА НОВИ ТЕХНОЛОГИИ ВО ПЕРЕРАБОТУВАЧКАТА ИНДУСТРИЈА

Ќе поддржиме развој на нови технологии при преработката на овошје и зеленчук. Ќе кофинансираме изградба и реконструкција на производни објекти, набавка на опрема за винарски визби, преработка на овошје и зеленчук, преработка на млеко и производство на млечни производи.

ДОПОЛНИТЕЛНИ ПЛАЌАЊА ЗА ПЕРЕРАБОТКИ ОД ОВОШЈЕ И ЗЕЛЕНЧУК

Ќе овозможиме финансиска поддршка на примарните производители од 3 денари по килограм за предадено овошје и зеленчук во преработувачката индустрија.

Оваа мерка ќе важи за сите откупувачи, вклучително и за оние кои откупуваат за странски компании, за овошје и зеленчук наменети за преработка.

ИЗГРАДБА И МОДЕРНИЗАЦИЈА НА НОВИ И ПОСТОЕЧКИ ПЕРЕРАБОТУВАЧКИ КАПАЦИТЕТИ

Ќе овозможиме еднакви услови за странски и домашни инвеститори. Ќе поттикнуваме изградба на преработувачки капацитети преку доделување на локации на урбанизирано државно земјиште во поголемите производни региони (Струмица, Валандово, Гевгелија, Битола, Прилеп, Росоман, Берово, Ресен, Охрид, Тетово, Валандово и во други региони), и доделување на поволни кредити и средства од ИПАРД програмата за нивна изградба и набавка на современа технологија.

ПОТТИКНУВАЊЕ НА МАЛИ ПРЕРАБОТУВАЧКИ КАПАЦИТЕТИ ВО РУРАЛНИТЕ СРЕДИНИ

Голем број од земјоделските производи произведени во неразвиените рурални средини остануваат непласирани поради непостоењето на организиран откуп. Поради тоа, кај локалното население се намалува интересот за производство на традиционални култури. За зголемување на пласманот на производите, ќе вршиме поттикнување во изградба на мали, семејни преработувачки капацитети.

ПОДДРШКА ЗА ИЗВОЗНО ОРИЕНТИРАНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Ќе доделуваме буџетска финансиска поддршка за извозно ориентирани претпријатија. Таа ќе се однесува на покривање на 20% од висината на транспортните трошоци за извоз на земјоделски производи и преработки.

3. ЗАШТИТА НА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Ќе создадеме услови за земјоделско производство кое ќе ги елиминира негативните последици за животната средина. Ние се водиме од девизата „природните богатства не се наследство, туку се позајмени од идните генерации“. Затоа, ќе поддржуваме мерки за одржливо, а истовремено и ефикасно земјоделско производство.

Наша цел ќе биде во наредните 5 години органското производство да се организира на минимум 4% од вкупните обработливи површини во земјата.

ВОВЕДУВАЊЕ НА СИСТЕМ ЗА МОНИТОРИНГ И ПРОГНОЗА НА ЗДРАВЈЕ НА РАСТЕНИЈАТА

Ќе го следиме здравјето на растенијата. За таа цел ќе обезбедиме и инсталираме дигитални хидрометеоролошки станици во секој поголем произведен регион. Ќе ангажираме стручни лица – земјоделски инженери со задача да ги следат податоците од станиците, да прават прогноза на појава на болести и да даваат препорака за превентивна заштита на земјоделските култури. Ќе обезбедиме сигурна и поевтина заштита на посевите и насадите и ќе ја намалиме употребата на пестицидите. Ќе ја зајакнеме контролата при увозот и продажбата на пестицидите.

ОРГАНСКО ПРОИЗВОДСТВО

Ќе доделиме дополнителна финансиска поддршка по единица површина и условно грло добиток, повисока за 50% од висината на основните плаќања. Дополнителната финансиска поддршка ќе важи и за органски производи предадени во преработувачките капацитети. За подобрување на пласманот, ќе доделуваме финансиска поддршка во висина од 50% од трошоците за организирање манифестации за промоција на органските производи.

БЕСПЛАТНА ПЕДОЛОШКА И АГРОХЕМИСКА АНАЛИЗА НА ПОЧВАТА

Ќе поддржиме трошоци за педолошка и агрохемиска анализа во висина од 70% за поттикнување на земјоделските стопанства за проверка на плодност на почвата, во акредитирана лабораторија. Финансиската поддршка за иста површина ќе се доделува на секои четири години, а ќе се однесува за сите стопанства без ограничување на површината.

ЗАШТИТА НА АВТОХТОНИТЕ СОРТИ И РАСИ

Ќе спроведеме поддршка на трошоците во висина од 100% за зачувување на биодиверзитетот во ген-банките во лабораториски услови, а за ген-банките на отворено ќе издвојуваме финансиски средства од државниот буџет во висина од 80%.

За стимулирање на одгледувањето на автохтони сорти и раси во производни услови, ќе даваме дополнителна финансиска поддршка во висина од 50% од основните плаќања.

ЕФИКАСНО СПРАВУВАЊЕ СО ОТПАДОТ

Нуспроизводите и отпадоците од органските материји често претставуваат проблем за земјоделските стопанства. За да ја заштитиме животната средина, во соработка со локалната самоуправа, ќе кофинансираме трошоци во висина од 50% при изградба на капацитети и набавка на опрема за ефикасно справување со биеобразградливиот отпад од земјоделското производство.

S. ОБРАЗОВАНИЕ, ТРАНСФЕР НА ЗНАЕЊЕ И ИСТРАЖУВАЊЕ

Само образован производител може успешно да применува нови технологии во производството. Затоа е потребно да се создаде ефикасна поврзаност помеѓу научно-истражувачките институции, советодавните служби и непосредните производители. Земјоделските производители тешко ги прифаќаат новите технологии, сè до моментот додека лично не се уверат во нивната успешност. Наша заложба ќе биде подигање на центри за обука во соодветни производствени региони.

ПОСТОЈАНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ПРИМЕНА НА НОВИ ТЕХНОЛОГИИ

Ќе поддржиме организација на семинари, курсеви, практични обуки, снабдување со стручна литература за постојано образование на земјоделските производители. На тој начин ќе се создаде и поголема конкурентност во оваа дејност.

ПОДИГАЊЕ НА ДЕМОНСТРАТИВНИ ФАРМИ

Ќе поддржиме формирање и одржување на демонстративни фарми во рамките на средните училишта, научните институции или, пак, на површините на земјоделски стопанства со претходно склучени договори за деловно-техничка соработка. Подигањето на показните фарми ќе се врши во типични производни региони за поедини култури.

РАЗВОЈ НА НОВИ ТЕХНОЛОГИИ ВО ПРОИЗВОДСТВОТО

Државата ќе поддржи програми и мултидисциплинарни проекти. Со овие проектни истражувања ќе се решаваат проблемите и ќе се предлагаат нови технологии во примарното производство и преработката на земјоделските производи.

И. СТОЧАРСТВО

Ќе спроведеме развојни субвенции во сточарството, со цел да им овозможиме на фармерите да имаат конкурентен производ преку субвенционирање на трошоците на производството на добиточната храна, ветеринарните лекови, механизацијата и репроматеријалите.

ДОДЕЛУВАЊЕ НА ДРЖАВНО ЗЕМЈОДЕЛСКО ЗЕМЈИШТЕ НА ВИСТИНСКИТЕ СТОЧАРИ

Значителен процент на државното земјоделско земјиште останува необработен, а сточарите немаат доволно земја за производство на добиточна храна која учествува и со 70% во цената на чинењето на крајниот производ. Со доделување на државното земјоделско земјиште на сточарите кои ќе го зголемат сопственото стадо, ќе им се овозможи сами да произведуваат поевтина добиточна храна и да бидат поконкурентни на пазарот. Доделувањето на државното земјоделско земјиште ќе се спроведува по единица хектар на условно грло добиток.

ЗГОЛЕМУВАЊЕ ЗА 20% НАД ОСНОВНИТЕ СУБВЕНЦИИ ЗА РЕГИСТРИРАНИТЕ СТОЧАРИ

Со оваа мерка сакаме да го стимулираме развојот и професионализацијата во сточарството како основна дејност.

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ОСНОВНИТЕ СУБВЕНЦИИ ЗА 30% ЗА СЕКОЕ ГРЛО ЗА КОЕ ЌЕ БИДЕ ЗГОЛЕМЕНО ОСНОВНОТО СТАДО

Ќе го стимулираме зголемувањето на опаднатиот добиточен фонд и намалувањето на увозот на животински производи. Ќе обезбедиме обновување на преполовеното стадо млечни крави, преку субвенции за оставање на приплодни јуници и покривање на делот од трошоците при увоз (транспорт, карантински трошоци).

ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА ЗА МЛАДИ ФАРМЕРИ ОД 50% ПРИ КУПУВАЊЕ НА ПРВОТО СТАДО

Со цел да ги привлечеме младите да формираат свои нови фарми и да го спречиме нивниот одлив од селата, ќе поддржиме исплата во висина од 50% при купување на првото стадо.

ДИРЕКТНА ПОДДРШКА ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА КВАЛИТЕТ НА МЛЕКОТО

Млекопроизводителите, покрај сегашните 3,5 денари за литар предадено млеко во преработувачката индустрија, ќе бидат стимулирани со плус 1 денар за екстра квалитет (плаќање за подобрување на протеинскиот дел, намалување на вкупниот број бактерии и соматските клетки).

ЗГОЛЕМЕНА ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА ПО ЛИТАР ЗА ОВЧО И КОЗЈО МЛЕКО

Наместо сегашните 3,5 денари, во иднина ќе се исплаќаат 4 денари по литар млеко предадено во преработувачката индустрија.

СУБВЕНЦИОНИРАЊЕ ПО ГРЛО ДОБИТОК И ПО ЛИТАР МЛЕКО И ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ПОСТОЕЧКИТЕ СУБВЕНЦИИ ЗА 10%

Оваа мерка е во согласност со зголемувањето кај сите останати мерки што ќе бидат поддржани од програмата за директна поддршка.

ПОДДРШКА ЗА ВЕШТАЧКО ОСЕМЕНУВАЊЕ

Комплетно ќе поддржиме вештачко осеменување на овците и добивање на синхронизирано производство на јагне, тежински конфекционирано за извоз во ЕУ. Ќе го стимулираме производството на јагне надвор од природната сезона за производство, за кое има континуирана побарувачка и извоз по повисоки цени.

ФИНАНСИСКА ПОДДРШКА ЗА РИБОПРОИЗВОДСТВО

Ќе воведеме финансиска поддршка за секој рибник, како дефицитарна производствена гранка, според видот на одгледуваната риба. Ќе правиме промоција пред потрошувачите на риби одгледувани во нашите рибници.

УКИНУВАЊЕ НА ДАВАЧКАТА ЗА ВОДА ОД 3% ПО КИЛОГРАМ ПРОИЗВЕДЕНА РИБА

Оваа давачка е нелогична и дестимулативна во рибопроизводството, затоа што е дефинирана според цената на килограм продадена риба. Во цената на еден килограм риба учествуваат подмладокот, храната, работниците, енергијата и други елементи што се веќе оданочени.

РЕВИЗИЈА НА СИТЕ ДОДЕЛЕНИ КОНЦЕСИИ НА ВОДИТЕ ВО РМ НА РЕКИ И НА ЕЗЕРА

Покрај ревизијата, ќе воведеме поголема институционална контрола за тоа со какви автохтони видови на риба, колку и како се порибуваат водните ривиери. Моментно, постојат огромни неправилности при порибувањето на езерата и реките и се врши формално порибување – а риби нема.

Ј. ВЕТЕРИНАРСТВО

Ќе направиме извозна стратегија за здравствена заштита на животните во којашто ќе дадеме приоритет на болестите што го спречуваат извозот. Таа стратегија ќе биде директно финансирана од државата.

ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНИТЕ

Пречките за исполнување на минималните здравствени критериуми за пласман на производите на домашниот пазар, а уште помалку на странските пазари, ќе ги елиминираме преку креирање, финансирање и спроведување на политики на здравствена заштита. Дел од субвенциите за сточарите ќе бидат наменети за здравствена заштита на добитокот.

НАВРЕМЕНА ИСПЛАТА НА ВЕТЕРИНАРНИТЕ ДРУШТВА ЗА ИЗВРШЕНИ УСЛУГИ

Годишниот буџет на АХВ е двојно помал од долговите кон фармерите, кон ветеринарните друштва и кон лабораториите. Исплатата им доцни повеќе од 2 години, а во последните 8 години не е извршена корекција на цените на услуги.

Ќе исплаќаме средства за извршени услуги од јавен интерес на ветеринарните друштва најдоцна до крајот на годината за тековната година, со годишна корекција на цените.

НАМАЛУВАЊЕ НА ДДВ ЗА ВЕТЕРИНАРНИТЕ ЛЕКОВИ ОД 18% НА 5%

Ќе ја намалиме стапката на ДДВ од 18% на 5%, за тоа да претставува големо олеснување како за сточарите, така и за ветеринарите кои ќе можат да ги направат нивните услуги подостапни за клиентите.

ПРЕЗЕМАЊЕ НА РЕГИСТРАЦИЈАТА НА ВЕТЕРИНАРНИ ПРЕПАРАТИ ОД ЗЕМЈИТЕ НА ЕУ

Ќе ја преземеме регистрацијата во Република Македонија на ветеринарно-медицински препарати од ЕУ. Со оваа мерка би се намалиле трошоците за увоз и регистрација од земјите-членки на ЕУ, со што би се намалила и крајната цена што ја плаќаат сточарите.

К. БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА

Ќе доделиме субвенции и ќе овозможиме достапност до фондовите од ИПАРД програмата, со почитување на стандарди и процедури за правилна технолошка постапка, соодветна контрола на влезниот материјал, како и контрола во сопствениот погон во однос на безбедноста и квалитетот на производите.

ВОВЕДУВАЊЕ НОВИ ТЕХНОЛОГИИ

Ќе обезбедиме директна финансиска помош при набавка на модерни технологии во производниот процес на храна и храна за животни. Ќе издвојуваме по 10 милиони евра годишно за подобрување на конкурентноста, за осовременување на производството и за добивање финален производ, за оние компании кои ќе набават современи машини и опрема за производство на храна.

АКРЕДИТАЦИЈА НА ЛАБОРАТОРИИ

Ќе субвенционираме воведување на нови акредитирани методи и акредитација на лабораториите кои се занимаваат со контрола на безбедноста на храната за извоз и за домашниот пазар. Затоа, јавен интерес и должност на секоја држава е овие методи да ги воведува во својот систем на безбедност на храната.

ИЗГРАДБА НА КАПАЦИТЕТ ЗА ТРЕТИРАЊЕ НА НУС-ПРОИЗВОДИТЕ ОД ЖИВОТИНСКО ПОТЕКЛО

Покрај основната должност да се обезбеди капацитет за третирање на нус-производите од животинско потекло, ќе изградиме и секундарна мрежа за складирање и транспорт до основната постројка за третман. Средствата за изградба на овој капацитет ќе се обезбедат со јавно-приватно партнерство и преку фондовите на ЕУ.

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ НА СООДВЕТНИ УСЛОВИ ВО ПРИМАРНОТО ПРОИЗВОДСТВО

Ќе обезбедиме услови за примарно растително и животинско производство, за да се добие квалитетен и безбеден финален производ. Тоа претставува можност за конкурентност на пазарот, за заштита на карактеристиките на македонските производи и нивна промоција.

РЕГУЛАТИВА ЗА УВЕЗЕНА ГМО ХРАНА И ДОБИТОЧНА ХРАНА

Ќе воведеме и ќе применуваме јасна регулатива и програма за увезената ГМО храна и добиточна храна и нејзино обележување, надзор и лабораториско испитување во согласност со европските стандарди.

СТАНДАРДИЗИРАЊЕ НА БЕЗБЕДНОСТА НА ТРАДИЦИОНАЛНОТО ПРОИЗВОДСТВО НА ХРАНА

Ќе воведеме соодветни стандарди за безбедност на храната според ЕУ пропи-сите кај традиционалните производи (на пример: овчо сирење, пастрма, ширден итн.), затоа што постои опасност тие во иднина да бидат забранети.

Л. РУРАЛЕН РАЗВОЈ

Ќе спроведеме развој на потенцијалите во руралните средини, во соработка со руралното население, со што ќе се создадат нормални услови за живот во руралните средини преку мерки за подобрување на инфраструктурата, комуналните и социјални услуги. Преку мерки за поддршка на млади лица до 35 години за отпочнување на микро, мали и средни бизниси и развој на неземјоделски дејности, ќе се поттикнат младите да ги изразат своите способности и да ја развиваат средината во која живеат.

ОБНОВУВАЊЕ НА СЕЛАТА ВО РУРАЛНИТЕ СРЕДИНИ

Ќе инвестираме во основање, подобрување и проширување на сите видови инфраструктура, вклучувајќи инвестиции во обновливи извори на енергија и заштеда на енергија. Ќе инвестираме за создавање, подобрување или проширување на основни услуги во руралните средини, за рекреација и културни активности. Ќе изготвуваме студии за одржување и подобрување на културното и природното наследство на села, пејзажот во руралните подрачја и локалитети со висока природна вредност (Мариовскиот крај, Поречје и сл).

РАЗВОЈ НА СТОПАНСТВА И ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО РУРАЛНИ СРЕДИНИ

Ќе обезбедиме финансиска поддршка за млади фармери, преку грантови, за стартување бизниси. Ќе поддржиме преориентација на неземјоделски активности на мали фарми, мали претпријатија, фармери и за физички лица кои сакаат да се преориентираат кон не-земјоделски активности. Ќе доделуваме годишна или еднократна помош на земјоделците кои ги исполнуваат условите по „шешмата за мали земјоделци“, кои трајно го пренесуваат нивното стопанство на друг земјоделец.

ШЕМА ЗА МАЛИ ЗЕМЈОДЕЛСКИ СТОПАНСТВА

Ќе субвенционираме земјоделски стопанства кои имаат сопствена земја или земја под закуп и кои веќе се пријавени за субвенции. Овие земјоделски стопанства можат да учествуваат во шешмата на мали земјоделски стопанства. Сумата за исплата се одредува на годишно ниво, за максимум 5 хектари и се движи во рамки од 30.000–75.000 денари. Доколку пресметаната сума е под 30.000 денари или над 75.000 денари, тогаш доделените средства се заокружуваат во висина на предвидените граници.

УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИК

Ќе формираме инвестициски фондови за осигурување на посевите, животните и растенијата. Овие фондови ќе ги покријат загубите на земјоделците, предизвикани од неповолни климатски услови, болести кај животните или растенијата.

Ќе воведеме фонд за стабилизирање на приходите како надомест при значителен пад на приходите на земјоделците. Ваков тип на поддршка се доделува само во случај на пад на приходите над 30% од просечниот годишен приход на земјоделецот за претходниот тригодишен период.

СОРАБОТКА

Ќе поддржиме соработка меѓу најмалку два субјекта или меѓу различни учесници во секторите на земјоделство и шумарство. Ќе поттикнеме основање на оперативни групи за земјоделска продуктивност и одржливост. Висината на поддршката е 80%.

ИНВЕСТИЦИИ ВО ФИЗИЧКИ СРЕДСТВА

Ќе дадеме поддршка од максимум 90% од инвестицијата за подобрување на ефикасноста и одржливоста на земјоделското стопанство. Ќе поддржиме инвестиции за инфраструктура, модернизација или адаптација во земјоделството и шумарството, како што е пристапот до фармата и шумата, консолидација и подобрување на земјиштето, снабдување со вода и заштеда на енергија.

ШЕМИ ЗА КВАЛИТЕТ НА ЗЕМЈОДЕЛСКИ И ПРЕХРАНБЕНИ ПРОИЗВОДИ

Поддршката од оваа мерка, за првпат, ќе опфаќа пристапување на земјоделците во шемите за квалитет, за сертификација на земјоделски стопанства, за земјоделски производи или храна. Оваа поддршка се однесува за специфични карактеристики на производите, за специфични методи за производство и фармерство, за поголем квалитет на финалниот производ од стандардниот.

Љ. ШУМАРСТВО И ЛОВСТВО

Ќе ја спроведеме Стратегијата за одржлив развој на шумарството во Република Македонија, со учество на сите релевантни фактори од областа на шумарството и ловството, како и на граѓаните преку невладините организации.

ФОРМИРАЊЕ НА АГЕНЦИЈА ЗА ШУМАРСТВО И ЛОВСТВО

Со формирањето на Агенцијата за шумарство и ловство ќе обезбедиме интегрирано управување и раководење со шумарството и ловството, со што ќе го замениме досегашниот неефикасен и нефункционален систем на раководење со постојателите сектори.

ДОНЕСУВАЊЕ НОВ АКЦИСКИ ПЛАН ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА СТРАТЕГИЈАТА ЗА ОДРЖЛИВ РАЗВОЈ НА ШУМАРСТВОТО

Ќе донесеме нов Акциски план за спроведување на Стратегијата за одржлив развој на шумарството за периодот 2017-2018 година. Во неговата подготовка ќе бидат вклучени сите релевантни институции од областа на шумарството и ловството.

ДОНЕСУВАЊЕ НОВИ ЗАКОНИ ЗА ШУМИТЕ И ЛОВСТВОТО, СООДВЕТНИ СО ЦЕЛИТЕ ВО СТРАТЕГИЈАТА

Неминовно е донесување на комплетно нови закони од областа на шумарството и ловството, бидејќи сегашните се нефункционални и менувани десетици пати.

ТРАНСФОРМАЦИЈА НА ЈП „МАКЕДОНСКИ ШУМИ“ ЗА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА РЕНТАБИЛНОСТА И ПРОДУКТИВНОСТА

Клучна реформа во шумарството е трансформација на ЈП „Македонски шуми“. Одговорното раководење, зголемувањето на продуктивноста и финансиските резултати кои ќе ги постигнува претпријатието ќе бидат наши приоритети.

ЗАСИЛЕНА КОНТРОЛА НА ШУМИТЕ

Ќе обезбедиме многу поквалитетно чување на шумите со преминување на секторот за шумска полиција од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство, во надлежност на Министерство за внатрешни работи. На тој начин ќе се зголеми ефикасноста во сузбивање на очигледниот криминал со нелегалната сеча на шумите.

РЕВИЗИЈА НА АКЦИЈАТА „ДЕН НА ДРВОТО – ЗАСАДИ ЈА СВОЈАТА ИДНИНА“

Ќе направиме комплетна ревизија на спроведување на акцијата „Ден на дрвото – засади ја својата иднина“ од стручен и финансиски аспект. Проектотот „Ден на дрвото – засади ја својата иднина“ е еден од најкриминалните проекти што се спроведуваше во Македонија. Ќе утврдиме на кои површини се спроведуваше акцијата, колку средства се потрошени и колкав е ефектот од пошумувањето.

ДИСПЕРЗИЈА НА СТРУЧНИТЕ ОВЛАСТУВАЊА

Ќе обезбедиме можност стручните работи во шумите во приватна сопственост, освен ЈП „Македонски шуми“, да можат да ги извршуваат и лиценцирани стручни лица од областа на шумарството.

УКИНУВАЊЕ НА ИЗРАБОТКА НА ГЕОДЕТСКИ ЕЛАБОРАТИ ПРИ ПОДНЕСУВАЊЕ НА БАРАЊЕ ЗА СЕЧА ВО ПРИВАТНИ ШУМИ

Ќе ја укинеме обврската на сопствениците на приватни шуми да плаќаат за изработка на геодетски елаборат при поднесување на барање за сеча. Утврдувањето на границите на шумата, за која е поднесено барањето за сеча, ќе го вршат вработените во ЈП „Македонски шуми“, или лиценцираните стручни лица од областа на шумарството.

ПРИНЦИПИ ЗА ДАВАЊЕ НА ДИВЕЧОТ ПОД КОНЦЕСИЈА

Дивечот во ловиштата ќе го даваме под концесија на оние правни лица кои нудат најдобри услови за развој на ловството, а не на фирми кои имаат парични средства, но немаат никакво искуство и знаење од ловството. Ќе го укинеме електронското наддавање за добивање на концесија каде единствен услов е цената на понудувачот, при што не се води сметка за стручните и материјално-техничките можности на понудувачите.

ПРОГРАМА ЗА РАЗВОЈ И УНАПРЕДУВАЊЕ НА ЛОВСТВОТО

Еднаш годишно ќе носиме Програма за развој и унапредување на ловството. Со неа, дел од средствата кои концесионерите ги уплаќаат за користење на дивечот во ловиштата ќе се искористат за развој на ловството.

УКИНУВАЊЕ НА ЕЛЕКТРОНСКО ПОЛАГАЊЕ НА ЛОВЕЧКИОТ ИСПИТ

Ќе го укинеме полагањето на ловечкиот испит по електронски пат и ќе формираме комисија која експедитивно и навремено ќе ги организира полагањата на испитите.

М. ВОДОСТОПАНСТВО

Инвестирањето во нови и реконструкција на постојните хидромелиоративните системи за наводнување и одводнување ќе обезбеди квалитетно, рационално користење на водата и економично наводнување. Ќе градиме и ќе ги зајакнеме административните, стручните и научните капацитети и перманентна едукација на сите нивоа во водостопанството. Ќе спроведеме инвестиции во изготвување приоритетна листа на техничка документација за рехабилитација и реконструкција на постојните и изградба на нови хидросистеми за наводнување и одводнување.

ИЗМЕНИ И ДОПОЛНУВАЊЕ НА ЗАКОНСКАТА РЕГУЛАТИВА

Ќе извршиме измени и дополнување на законите за вода и водостопанство и подзаконските акти, со цел концентрација на надлежностите над водите во едно министерство и издржани концепции и стратегии за одржливост на режимот на водите и рационално, економично и рентабилно користење на водата за сите намени.

ИНВЕСТИРАЊЕ ВО ХИДРОМЕЛИОРАТИВНИ СИСТЕМИ ЗА ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ОБРАБОТЛИВИТЕ ПОВРШИНИ

Секоја година ќе издвојуваме по најмалку 10 милиони евра од земјоделскиот буџет за капитални проекти за санација на постоечките и изградба на нови системи за наводнување и одводнување. Ќе продолжиме и со поддршка на инвестициите во терцијалната мрежа за наводнување. Ќе поддржиме обезбедување на функционалност на хидромелиоративните системи (брани со придружни објекти и постројки, доводни и одводни канали и цевководи, главна и детална мрежа).

За спроведување на мерката ќе извршиме анализа и снимање на актуелната состојба на постојните хидросистеми, изработка на проектна документација за реконструкција и ќе направиме приоритетна листа за реализација на проектите на ниво на Македонија.

ФОРМИРАЊЕ НА ИНСТИТУЦИЈА НАДЛЕЖНА ЗА ПЛАНСКО КОРИСТЕЊЕ НА ВОДИТЕ

Оваа институција ќе има надлежност да ја следи состојбата со водите, од ниво на студиски решенија, планирање, зафаќање и реализација на проекти. Институција која ќе има надлежност да одговори на следните стратешки прашања: со колку вода располагаме, како е распределена по сливови и плански региони, колку и како ја користиме и потребите од вода за идниот развој – или, најкратко кажано, каде, како и зошто се планира и ќе се инвестира во секторот водостопанство (некогашен Завод за водостопанство).

3.2 ПРИСТОЈНА РАБОТА

Владата на ВМРО-ДПМНЕ за решавање на најголемиот проблем во Македонија – невработеноста – од државниот буџет секоја година, во просек, издвојуваше по 6 милиони евра. Тоа е помалку дури и од чинењето на еден споменик на плоштадот во Скопје. Работничките права постојано беа кратени и законодавството на пазарот на трудот целосно застана на страна на работодавачите. Драстично се зголеми и бројот на повредени или загинати работници за време на работа.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Вработување во приватниот сектор на 64.000 лица во период од 4 години преку активни мерки;
- Минимална плата од 16.000 денари во 2020 година за сите сектори (вклучително и за вработените во одделите за текстил, облека и кожа). Тоа ќе значи дека семејство со двајца вработени ќе може да ги покрие неопходните трошоци за живот. Првиот чекор ќе биде зголемување на минималната плата на 12.000 денари за 2017 година и тоа ќе важи во сите сектори;
- Вистинска заштита на работничките права во Законот за работни односи;
- Договарање на работните односи преку колективен договор во приватните компании.

НАШИОТ ПЛАН:

Порастот на невработеноста и, со тоа, трајното и одржливо решавање на постојните социјални проблеми на граѓаните на Македонија, се битна определба на нашата политика. Мерките за поттикнување на домашните претпријатија и јавните инвестиции ќе обезбедат отворање на нови работни места. Притоа, со активните мерки за вработување директно ќе поттикнеме вработување на повеќе десетици илјади лица и ќе воведеме програма за вработување на млади која постои во земјите од ЕУ.

Во рамките на политиката за вработување државата треба да ги коригира пазарните неправилности. Нема да дозволиме експлоатација на работниците и кршење на нивните права. Системот за безбедност и здравје при работа ќе биде во согласност со европското законодавство, со цел да се овозможат побезбедни и похумани услови на работните места.

АКТИВНИ МЕРКИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

- Ќе обезбедиме за активните мерки за вработување во приватниот сектор во првата година од мандатот да се издвојуваат 22 милиони евра (зголемување за 3 пати во однос на просекот од претходните години) и ќе се настојува таа сума да се зголемува, достигнувајќи до 33 милиони евра на крајот од мандатот на следната влада. Бројот на лицата кои директно ќе се вработат со овие мерки се предвидува да изнесува, во просек, 16.000 лица годишно.
- Ќе спроведеме регионален пристап во креирањето на активните мерки за вработување. Согласно состојбите во осумте плански региони, ќе се креираат активните програми за вработување со активно учество и поддршка (финансиска, техничка и друга помош) на локалните заедници, а врз основа

на претходно спроведени анализи од страна на стручни лица од локалните заедници и институциите за тоа која од предвидените програми за вработување ќе даде најголем и долгорочен ефект во намалување на невработеноста по региони.

- Ќе ги стимулираме работодавците да ангажираат лица кои повеќе од 5 години се надвор од пазар на труд, како вработени на замена во случај на породилно, родителско или други видови неплатено отсуство. Оваа програма ќе биде и начин за обезбедување на обука на работно место за лицата кои се надвор од пазар на труд повеќе од 5 години. Со ова ќе се олесни понатамошното вработување на оваа група граѓани.
- Ќе воведеме „Гаранција за младите“. Во период од четири месеци по завршување на школувањето или станување невработен секој млад човек треба да добие понуда за вработување, можност да го продолжи образованието, да стапи на практика или тренинг за подготовка за вработување.
- Ќе обезбедиме со социјалното претприемништво да се дојде до олеснет пристап до пазар на труд за социјално ранливи категории на граѓани. Основата на социјалните претпријатија ќе биде нудење на можност на ранливите групи да управуваат со претпријатието, да донесуваат одлуки за управување со остварените приходи и нивното инвестирање во социјални цели.

СТИМУЛИРАЊЕ НА ПОДОБРО ПЛАТЕНИ РАБОТНИ МЕСТА

- На малото и средно претпријатие кое ќе вработи невработено лице до 50 години возраст, ќе му се додели поддршка во висина од 9.000 денари за исплатена месечна бруто плата, во период од 12 месеци, ако бруто платата е повисока од просечната бруто плата во претходната година. Претпријатието е должно да го задржи лицето уште 12 месеци по истекот на периодот на поддршката. Претпријатието за да може да ја користи оваа мерка неговиот вкупен број на работници во моментот треба да биде повисок од просекот на претходната година. Вкупната сума за поддршка за 12 месеци, претпријатието ќе ја добие на почетокот на првиот месец и таа ќе изнесува 108.000 денари.
- На малото и средно претпријатие кое ќе вработи невработено лице над 50 години возраст или лице од ранливите групи на граѓани (приматели на социјална помош, самохрани родители, деца без родители, жртви на семејно насилство, инвалидно лице и родители на деца со пречки во развојот), ќе му се додели поддршка во висина од 9.000 денари за исплатена месечна бруто плата, во период од 18 месеци, ако бруто платата е повисока од просечната бруто плата во претходната година. Претпријатието е должно да го задржи лицето уште 12 месеци по истекот на периодот на поддршката. Претпријатието за да може да ја користи оваа мерка неговиот вкупен број на работници во моментот треба да биде повисок од просекот на претходната година. Вкупната сума за поддршка за 18 месеци, претпријатието ќе ја добие на почетокот на првиот месец и таа ќе изнесува 162.000 денари.
- На малото и средно претпријатие кое ќе вработи лице од државната или јавната администрација, ќе му се додели поддршка во висина од 6.000 денари за исплатена месечна бруто плата, во период од 12 месеци, ако бруто платата е повисока од просечната бруто плата во претходната година. Претпријатието е должно да го задржи лицето уште 12 месеци по истекот на периодот на поддршката. Претпријатието за да може да ја користи оваа мерка неговиот вкупен број на работници во моментот треба да биде повисок од

просекот на претходната година. Вкупната сума за поддршка за 12 месеци, претпријатието ќе ја добие на почетокот на првиот месец и таа ќе изнесува 72.000 денари.

- Доколку од основани причини се откаже договорот за вработување од страна на работодавачот, тој е должен во период од 30 дена на истото работно место да вработи друго навработено лице под истите услови, а ако не треба да ја врати добиената сума на поддршка заедно со затезна камата.

ПОВИСОКА МИНИМАЛНА ПЛАТА

- Ќе ја зголемиме минималната плата на 12.000 денари за сите сектори. Тоа значи зголемување за 3.000 денари за вработените во текстилната и кожарската индустрија и зголемување за 1.920 денари за сите останати вработени. Ќе воведеме буџетска финансиска поддршка за текстилната и кожарската индустрија, за нивно постепено прилагодување на оваа обврска.
- Висината на минималната плата ќе се усогласува со порастот на просечната плата, со трошоците на животот и вработеноста во економијата. Нашата цел е минимална плата од 16.000 денари во 2020 година, што ќе значи дека семејство со двајца работници ќе може да ги покрие неопходните трошоци за живот.
- Во Законот за минимална плата нема да постои одредба за опомена на работодавачот при непочитување на обврските кон работникот. Директно ќе стои одредба за казна кон работодавачот и обештетување на работникот.
- Ќе го направиме надзорот за исплата на минимална плата да биде во надлежност како на Инспекторатот за труд, така и на Управата за јавни приходи.

СОЦИЈАЛЕН ДИЈАЛОГ ОД РАБОТНИЦИ ЗА РАБОТНИЦИ

- Ќе донесеме нов Закон за работни односи посветен на обезбедување висинска заштита за работниците. Со него дополнително ќе воспоставиме регистар за прекувремени работни часови во УЈП, колективните договори ќе станат задолжителни за сите правни субјекти со над 20 вработени, а синдикатите ќе можат да се регистрираат само во Централен регистар.

СТОП ЗА ЗЛОУПОТРЕБАТА НА ДОГОВОРИТЕ ЗА РАБОТА НА ОПРЕДЕЛЕНО ВРЕМЕ

- Со законски измени ќе го ограничиме времетраењето на Договорите за вработување на определено време и ќе ги врземе со работното место, а не со извршителот. Ако се работи за ново работно место, Договорот за вработување на определено време по 6 месеци ќе мора да се трансформира во вработување на неопределено време.
- Ќе обезбедиме работниот однос што непрекинато трае подолго од 9 месеци (сезонски работници) и ќе продолжи во следната календарска година, да се трансформира во работен однос на неопределено време.

СТОП ЗА ЗЛОУПОТРЕБАТА НА ТЕХНОЛОШКИ ВИШОК

- Ќе ги подобриме условите за враќање на пазарот на труд, ќе воведеме отпремнини, преквалификација, соработка и надлежности на Агенцијата за вработување на Република Македонија (враќање на одредбите од Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност - ЗВОСН, како и координирање на исплатата на надоместоците од АВРМ со Фондот на ПИОМ).

- Ќе ја зголемиме висината и бројот на отпремнини за работникот во случај на прогласување на технолошки вишок за 20%.
- Ќе одредиме забрана за ново вработување во период од 2-3 години, во случај на прогласување на технолошки вишок, за исто работно место. Доколку работодавецот има потреба да вработи лице на исто или слично работно место, тогаш прво ќе мора да го контактира лицето кое го отпуштил врз основа на технолошки вишок.
- Ќе донесеме закон со кои што ќе ги заштитиме вработените во случај на несолвентност на нивниот работодавач.

ФЛЕКСИБИЛНИ УСЛОВИ ЗА ПЕНЗИЈА

- Ќе воведеме државна социјална пензија за секое лице над 65 години старост кое во последните 20 години живеело на територијата на Република Македонија и не ги остварува условите за старосна пензија. Таквите лица ќе имаат право на државна пензија. Државната социјална пензија, на почетокот, ќе биде во висина од 40% од просечната старосна пензија.
- Ќе воведеме можност за предвремено пензионирање до максимум 5 години пред остварувањето на правото на пензија, со пропорционално намалување на надоместокот за пензија.
- Два пати годишно пензиите ќе ги зголемуваме согласно порастот на платите и трошоците. На крајот на годината Владата ќе носи одлука за вонредно зголемување на пензиите.

НАМАЛУВАЊЕ НА РАБОТНОТО ВРЕМЕ ЗА ПОВОЗРАСНИТЕ РАБОТНИЦИ

Ќе овозможиме намалување на работното време за повозрасни работници.

- жени работнички со навршени 60 години старост да работат 6 часа (ја задржуваат целата плата) до пензија;
- мажи работници со навршени 62 години старост да работат 6 часа (ја задржуваат целата плата) до пензија.

Ќе воведеме можност државата да субвенционира ангажман на млади кадри кои ќе ги заменуваат во преостанатите 2 часа.

ПОБЕЗБЕДНИ И ПОХУМАНИ УСЛОВИ НА РАБОТНИТЕ МЕСТА

- „Да го спречиме незнаењето“ – секој работодавач кој формира трговско друштво и сите постоечки работодавачи ќе бидат информирани за обврските од Законот за безбедност и здравје на работа.
- Ќе ги прошириме ингеренции на Институтот за медицина на трудот со цел континуирано да го следиме здравјето на вработените кои работат на работни места со зголемена опасност и зголемен ризик.
- Ќе воведеме Регистар на професии коишто се изложени на определен степен на ризик, со цел да се креираат специфични мерки на заштита за секоја професија.

ЧЕСНИОТ РАБОТОДАВЕЦ НЕ ТРЕБА ДА СЕ ПЛАШИ

- Ќе спроведуваме инспекциски надзор кој нема да претставува исклучиво механизам за репресивен надзор, туку напротив, што ќе биде превентивен и едукативен инструмент што ќе цели кон зголемување на правата на вработените, како и нивната безбедност и здравје на работа.
- Ќе го зголемиме бројот на инспектори за труд и инспектори за безбедност и здравје при работа со што ќе го засилиме капацитетот на Државниот инспекторат за труд.
- Инспекторатот ќе работи во служба на заштита на работниците и нивните права, но не преку притисоци и уцени кон работодавачите.
- Ќе воведеме сразмерни прекршочни мерки и прекршочни глоби кои ќе соодвествуваат на стореното дело и на големината на претпријатието.

ЖЕНИТЕ ЕДНАКВО ВКЛУЧЕНИ НА ПАЗАРОТ НА ТРУД

- Ќе го поттикнеме земањето на родителско и татковско отсуство од страна на мажите – „таткото еднакво грижлив родител“.
- Ќе ги зголемиме капацитетите на детските градинки и нивната застапеност во помалите градови и руралните средини.
 - Ќе го зголемиме работното време и бројот на вработени во јавните детски градинки низ целата држава, со цел да ги пресретнеме потребите на родители кои остануваат на работа и после 18 часот, или работат во смени.
- Ќе го гарантираме враќањето на истото работно место по породилното отсуство и задржување на истото во наредната година.
- Ќе воведеме флексибилно работно време за таткото во првите три месеци по раѓањето на децата.
- Ќе овозможиме заедничко користење на родителско отсуство на двајцата родители за првите 1-3 месеци (по истекот на 3. месеци, мајката или таткото продолжува до крајот на породилното отсуство). Во случај на раѓање на близнаци/тројки, родителското (заедничко) отсуство трае од 3-6 месеци (по истекот на 3. месеци, мајката или таткото продолжува до крајот на породилното отсуство). За второ/трето родено дете (не во исто време), родителското (заедничко) отсуство ќе трае од 3-6 месеци (по истекот на 3-6 месеци мајката или таткото продолжува до крајот на породилното отсуство).
- Ќе спроведеме модернизација на здравствените и службите за нега на стари, изнемоштени и болни лица во поглед на подобрување на нивната пристапност, квалитетен одговор на новите и конкретни потреби на жените и мажите.
- Ќе ја вклучиме родовата перспектива во колективното договарање на сите нивоа, заради дополнително унапредување и заштита на жените работнички.
- Ќе воведеме целосна транспарентност на процесите за унапредување и развој на кариерата.
- Ќе ги стимулираме медиумите кои се грижат за претставување на реалната слика за вештините и потенцијалот на жените и на мажите во модерното општество, со цел да се избегне тие да се опишуваат на деградирачки и навредлив начин.

- Ќе го унапредиме работното законодавство со дополнителна заштита на бремените жени работнички.
- Ќе ја вклучиме родовата перспектива во колективното договарање на сите нивоа, заради дополнително унапредување и заштита на жените работнички.
- Ќе го усвоиме законот за социјално претприемништво преку кој ќе го олесниме пристапот до пазар на труд за социјално ранливи категории на граѓани. Социјалните претпријатија ќе нудат можност на ранливите групи да управуваат со претпријатието, да донесуваат одлуки за управување со остварените приходи и нивното инвестирање во социјални цели.

РОДОВА РАМНОПРАВНОСТ

- Ќе ги зголемиме квотите за учество на жените во политиката со цел да се достигне сооднос 50:50 на вработени мажи и жени во 2020 година.
- Ќе имплементираме родова перспектива во креирање на политиките на национално и локално ниво.
- Ќе востановиме Секретаријат за родова рамноправност при Влада на Република Македонија, кој ќе се грижи за имплементација на родовата перспектива во креирање на политиките и буџетите на национално и локално ниво.
- Ќе водиме политика на родово сензитивен јазик и надминување на стереотипите во образованието. Во рамки на евалуацијата на учебниците во основното и средно образование, ќе го вклучиме и аспектот на родова рамноправност и родово сензитивен јазик.

4. ЕВРОПСКА ИДНИНА И КВАЛИТЕТЕН ЖИВОТ

Изградба на клучните
сфери во општеството
(образование, здравство,
животна средина...) по европски терк
и нова енергија во
евроатлантските
интеграции.

4. ЕВРОПСКА ИДНИНА И КВАЛИТЕТЕН ЖИВОТ

**Изградба на клучните сфери во општеството
(образование, здравство, животна средина...)
по европски терк и нова енергија во евроатлантските интеграции.**

Повисоките приходи, преку обезбедување фер плати и достоинствени пензии, се неопходен, но не и доволен услов за враќањето на средната класа. Подеднакво е важно и какви услуги добиваат граѓаните од јавниот сектор и во каква средина живеат.

Нашиот концепт за **враќање на средната класа** подразбира дека:

- јавното здравство обезбедува квалитетни и лесно достапни услуги, а граѓаните немаат потреба да плаќаат медицински интервенции во приватни болници;
- јавното образование создава активни граѓани, со знаења и вештини потребни на пазарот на трудот и е во функција на зголемување на продуктивноста во економијата и кохезијата во општеството;
- граѓаните живеат во чиста животна средина, во која се почитуваат нивното здравје и еколошките стандарди;
- културата е поле за креативност и е ослободена од пропагандистичките потреби на власта и
- локалната власт е вистински сервис на граѓаните каде тие ефикасно ги остваруваат сите свои потреби од секојдневниот живот на локално ниво.

Четвртиот столб на нашата програма се однесува на клучните сфери во општеството (здравство, образование, животна средина, култура, информатичко општество и локална самоуправа) реформирани според европските стандарди и ја враќа во живот европската агенда на Република Македонија.

4.1 ИЗГРАДБА НА КЛУЧНИТЕ СФЕРИ ВО ОПШТЕСТВОТО ПО ЕВРОПСКИ ТЕРК

Политиките на актуелната власт ги деградираа сите сфери на живеење на граѓаните на Република Македонија. Во образованието, наместо да се работи на подигнување на квалитетот, се спроведе проект за негово ставање под целосна партиска контрола. Инспекциските служби и екстерното тестирање се користат како инструменти за држење во покорност на наставниците и професорите. Автономијата на универзитетите е целосно нарушена, а дисперзираните студии дополнително го срушија квалитетот на образованието.

Во здравството, пак, болниците се во долгови до гуша, набавките на модерната медицинска апаратура се сведуваат на многубројни наместени тендери и не-транспарентно трошење на народните пари. Недостига медицински материјал и за наједноставни здравствени интервенции, а во болничките аптеки недостигаат неопходни лекови. Листите за набавка на лекови се креираат според фармацевтските бизнис-интереси на власта, а не според квалитетот и ефикасноста на лекарствата. Пациентите за здравствени услуги се препраќаат од едно на друго место, болните молат за помош, а на листите за чекање им нема крај. Една од најважните компоненти на здравствениот систем – лекарите – масовно заминуваат од јавното во приватното здравство или веќе се отселија во странство.

Во сферата на животната средина не се почитуваат еколошките стандарди. Во трката по профит се врши неконтролирано загадување на воздухот, почвата и водата. Загаденоста на воздухот сè повеќе се зголемува.

Во културата, власта изврши ревизија на вредносните системи според своите идеолошки стандарди. Тоа резултираше со рушење на темелните вредности на македонската национална култура. Уметноста и културата станаа пропагандно средство за манипулација на граѓаните и нивна политичка мобилизација за интересите на власта. Истовремено, културата се претвори и во значаен терен за перење пари и грабеж на јавните фондови.

Во повеќето општини, приходите на локалната самоуправа се недоволни за тие да можат да ги извршуваат своите надлежности. Многу често се случува локалната власт, наместо да се грижи за квалитетот на животот на своите граѓани, да е ставена во функција на централната власт за задоволување на политичките и деловните потреби и желби. Централната власт во име на општините одлучува за тоа што и кога ќе се гради или каде ќе се инвестира, со јасни партиски директиви за тоа кои ќе бидат фирмите и поединците кои ќе победат на формално распишаните тендери за јавни набавки.

Ние ќе ги градиме клучните сфери на општеството по европски терк.

Средната класа има право на квалитетни јавни услуги и живот во здрава и чиста средина.

КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАНИЕ

Изминатите десетина години образовните политики во нашата држава главно се носеа без јасно утврдени стратегиски цели, без соодветна анализа за ефектите од нивната примена и без соодветна финансиска поддршка за спроведување на проектите. Состојбите во образованието никогаш не биле полоши од денес. Владините политики најчесто се носеа со партиски директиви, без консултирање на стручната јавност и без јавна дебата со заинтересираните страни (наставници, родители, студенти и ученици). Владата на ВМРО-ДПМНЕ грубо ја уништи автономијата на универзитетите и ништо не вложи во научните истражувања. Воведувањето на дисперзираните студии се покажа како целосно образовно промашување, спротивно на големината на вложените средства. За импровизираните проекти се потрошија многу пари, а се добија малку позитивни ефекти. Владата влечеше низа погрешни политички потези со кои привидно се намали бројот на невработени, додека младите масовно ја напуштаат државата. Дополнително, целосната партизација на државниот систем создаде страв и незадоволство кај вработените во образованието. Инспекциските служби и екстерното тестирање беа користени како казни-ни партиски и идеолошки инструменти за држење во покорност на наставниците и професорите, а не како средство за подобрување на квалитетот на образованието. Владата креираше образовен систем кој не може објективно да се вреднува, а образованието стана предмет на многубројни политички манипулации.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

Ние сакаме да создадеме:

- Интегриран систем на квалитетно образование преку усогласеност на наставните планови и програми во сите потсистеми на образованието (предучилишно воспитание и образование, основно, средно и високо образование);
- Образовен систем што ќе обезбеди општествена интеграција во етничка, регионална, социјална и културолошка смисла, и ќе поттикнува критичко мислење и активно граѓанство;
- Образовен систем што ќе влијае врз зголемување на продуктивноста на трудот и ќе ги зголемува шансите на младите за квалитетни работни места;
- Образовен систем што ќе биде во функција на остварување на економскиот раст во земјата, преку инвестирање во развојот на науката и истражувањата;
- Јавна поддршка и почитување на законските процедури како и јавна дебата за сите промени во образовниот систем, особено за промените во системските закони. Секоја голема промена мора да добие поддршка од стручната јавност и од граѓанскиот сектор.

НАШИОТ ПЛАН:

Ќе носиме закони во чијашто постапка на донесување ќе учествуваат сите субјекти во образованието, граѓанските организации и професионалните здруженија. За промените ќе се води јавна расправа, а со заинтересираните страни ќе соработуваме јавно и транспарентно. **На почетокот на мандатот ќе организираме јавна расправа за функционална промена на концептот на образование, по примерот на една земја од Европската Унија, а концептот што ќе произлезе од таа сеопфатна расправа ќе биде имплементиран најдоцна до 2018 година.** Користејќи ги туѓите продуктивни искуства и добри практики, ќе градиме сопствен концепт на образование, соодветен на нашите потреби и можности, почитувајќи

ги европските стандарди. Ќе дадеме целосна поддршка на наставниот кадар и ќе ја браниме честа, достоинството и автономноста на професијата наставник. Наставниците во Македонија ја заслужуваат таа поддршка, бидејќи без мотивирани наставници нема успешни образовни промени.

Ќе спроведеме **растоварување на наставните содржини и намалување на оптовареноста на учениците во основното и во средното образование. Ќе ставиме фокус на математичките и јазичните вештини и предмети, важни за развивање на клучните компетенции кај децата.** Заради обезбедување квалитетно образование, наша цел ќе биде намалување на бројот на ученици по паралелка од просекот на сегашните 34, на паралелки со просечен број од 25 ученици.

Ќе ја почитуваме **автономијата на универзитетот и достоинството на професорите, при што државните универзитети ќе бидат целосно одговорни за функционирање на високото образование според уставните и законските одредби.** Ќе се преиспитаат начинот на финансирање на високото образование и квалитетот на дисперзираните студиски групи. Предлагаме нов начин на управување со универзитетот, што ќе доведе до поефикасен и потранспарентен универзитет. Работиме на зајакнување на научно истражувачката компонента, преку формирање државен фонд за истражување и развој. Досегашното буџетско финансирање е минимално и се движи околу 0,2% од БДП – петнаесет пати помалку од препораките на европската стратегија Европа 2020. Уште во првата година од мандатот, буџетот за наука ќе го зголемиме за 50%, со цел на крајот на мандатот Македонија да издвојува помеѓу 1% и 1,5% од БДП за истражување и развој.

Ќе соработуваме со **граѓанскиот сектор и со сите невладини организации кои работат во областа на образованието,** а кои имаат успешни проекти и модели што можат веднаш да се применат во практиката. Доколку приоритетите во образованието се совпаѓаат со активностите во некој проект, ќе бидат потпишани меморандуми за соработка со сите заинтересирани организации и субјекти и ќе се воспостави двонасочна соработка. Институтот за развој на образованието ќе ги преиспита употребливоста и квалитетот на решенијата коишто можат да бидат применети во нашиот образован систем. Ќе ги искористиме сите достапни фондови од Европската Унија и други меѓународни организации во функција на побрз развој и подобар квалитет на образованието.

Ќе преземеме мерки за унапредување на наставните програми со информации од областа на сексуалното и репродуктивното здравје и права, кои се соодветни на возраста, кои се засновани на научни факти и кои ги промовираат човековите права и родовата еднаквост.

Македонската економија бара разновидни и квалитетни работни вештини коишто произлегуваат од процесот на образованието. Нашите училишта мора да бидат простор за развој преку креативност и дебата. Во тој простор, децата ќе учат, ќе се натпреваруваат и ќе развиваат вредности соодветни за денешното време. Ќе промовираме образование што ќе поттикнува критичко мислење.

Ќе ги вградиме препораките содржани во документот „Образование и обука 2020“ на Европската Унија кои значат модерно, флексибилно и квалитетно образование чија цел се активни граѓани, интегрирано општество и повеќе квалитетни работни места.

Ќе го укинеме екстерното тестирање како проект што предизика голем револт кај наставниците, а создаде вознемиреност и незадоволство и кај учениците и нивните родители. Екстерното тестирање го девалвира целиот напор и труд на наставниците и на учениците во текот на целата учебна година. Ние предлагаме евалуација и тестирања на учениците, но без дополнително внесување на оценки во нивните свидетелства и без казни за наставниците. Вреднувањето на стекнатото знаење ќе се спроведува континуирано. Квалитетот на образованието мора

да се следи и да се надградува. На оние училишта што ќе покажат послаби резултати, ќе им биде дадена помош и поддршка за унапредување на наставата.

Секој наставник со повеќе од 20-годишна образовна дејност ќе може да има помал број на часови (по два часа помалку неделно на секои 5 години стаж – значи, наместо 20 часа ќе има 18 часови, па 16 часа итн). Со тоа ќе се ослободат часови на кои ќе се примаат завршените студенти од државните универзитети со просек над 9. Наставниците на кои ќе им се намалат часовите ќе добиваат менторски задачи за работа со младите наставници.

ПОГОЛЕМ ОПФАТ НА ДЕЦАТА ОД 4-6 ГОДИНИ

Сегашниот опфат на децата од 0-6 години во предучилишно образование, во просек, е само 23%, кај помалите етнички заедници тој опфат е под 10%. Тоа е недоволно и има негативно влијание врз идниот развој на Република Македонија. Ќе го кофинансираме секое зголемување на капацитетот на детските градинки во целата држава. Нашата цел е процентот на деца опфатени со предучилишно образование да се зголеми за 50% во период од 4 години.

Ќе направиме прецизен План за проширување на мрежата на градинки низ Македонија. Со инвестицијата ќе опфатиме реконструкција и изградба на нови градинки, во голем број на урбани и рурални општини, меѓу кои Струга, Ѓорче Петров, Сопиште, Центар, Аеродром, Карпош, Теарце, Лозово, Карбинци, Шуто Оризари.

ЗАДОЛЖИТЕЛНО ЕДНОГОДИШНО ПРЕДУЧИЛИШНО ОБРАЗОВАНИЕ

Предучилишното образование го враќаме во образовниот систем. Воведуваме задолжително едногодишно предучилишно образование, како интеграциска мерка и подготовка на децата за влез во 9-годишното основно образование. Ова ќе придонесе за изедначување на децата од различните социјални средини, како и за започнување со елементите на воспитниот процес, којшто во изминатите години исчезна од образовниот систем. Ќе донесеме законски решенија со кои ќе биде овозможено задолжителното образование да започнува од 4-годишна возраст на децата. Ако сакаме интегрирано општество, ова е една од целите кои мора да се спроведат. Особено во посиромашните општини и понеразвиените делови од државата. Децата треба да имаат еднаков пристап до образованието, бидејќи тоа е клучот за нивниот натамошен успех во животот. Овој опфат ќе биде целосно бесплатен за децата во општините кои се подложни на намалување на популацијата и кои имаат неповолен економски развој. Мора да им дадеме еднаква шанса на младите од сите краишта на државата и од сите социјални слоеви.

НАМАЛУВАЊЕ НА ЗАДОЛЖИТЕЛНОТО ОБРАЗОВАНИЕ НА 12 ГОДИНИ

Предучилишниот период ќе биде проектиран на една година, со задржување на деветгодишната поставеност на основното образование. Системот на основно образование во првите 5 години ќе биде само со описно оценување. Дури потоа (следните 4 години од основното образование) ќе се применува нумеричко оценување. На тој начин, децата и наставниците ќе се посветат на квалитетот на знаењето, а не на трката по оценки.

Средното образование ќе трае две, три или четири години: ќе ги задржиме класичното гимназиско образование и четиригодишното стручно образование, но ќе воведеме и можност за завршување по втора и трета година кај стручното

образование. Промената ќе биде во тоа што на пазарот на трудот првите кадри ќе се вклучат по две или три години средно стручно образование, на 17-годишна возраст. Имено, оние кои сакаат да се вклучат на пазарот на трудот не треба непотребно да ги задржуваме во образовниот систем, често со послаби остварени резултати во погорните нивоа на образование. На тие млади луѓе ќе им овозможиме брз влез во стопанството и време за созревање и планирање на сопствената деловна кариера, со можности за подоцнежнo дошколување. Во овие 12 години задолжително образование може да влезе и најмногу една година на лиценцирано неформално образование.

МОТИВАЦИЈА ЗА НАЈДОБРИТЕ УЧИЛИШТА

Најдобрите училишта и наставници ќе бидат јавно наградувани. Вработените во најдобрите 5% основни и 10% средни училишта, ќе добиваат 20% поголема плата во текот на наредните 12 месеци. Училиштата кои ќе бидат во горните 10% според резултатите што ги постигнуваат во својот образовен квалитет, ќе добијат право на свидетелствата да истакнат дополнителни бодови, како училишта со натпросечни резултати. Секој ученик од тие училишта ќе може овие дополнителни бодови да ги искористи за упис во следната фаза на образованието. Со 20% поголема плата во текот на наредните 12 месеци ќе се наградуваат и оние наставници кои ќе подготвуваат ученици кои ќе освојат награда на градски и државни натпревари.

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА МЕНАѢРСКИТЕ ПОТЕНЦИЈАЛИ ВО УЧИЛИШТАТА

Ќе ги зајакнеме менаѢрските тимови во училиштата, но тие ќе добијат и поголема одговорност за управување и раководење. Тоа подразбира зајакнување на училишните тимови со стручни лица од различни профили: педагози, психолози, дефектолози, социолози, логопеди, социјални работници и медицински стручни лица (онаму каде што има можности за тоа). Одговорноста за учениците ќе ја носат, пред сè, менаѢрските тимови во училиштата, како и родителите, без никој да се крие зад сувопарните и формални законски одредби и неефикасните форми на организација.

Нашата цел ќе биде директорите на училиштата да имаат повисок степен на образование од областите поврзани со менаѢментот и менаѢрањето на воспитно-образовните институции, што ќе биде регулирано со законите за основно и за средно образование.

ПОДДРШКА НА НАСТАВНИОТ КАДАР ВО ОСНОВНОТО И СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Наставниците ќе ги мотивираме во работата, наспроти притисокот и инспекциите кои ги трпеа во изминатите неколку години. Резултатите од екстерните тестови покажаа дека главен проблем за неконзистентните резултати во основното образование е нискиот квалитет на наставата. Затоа се потребни поддршка и помош на наставниците во основното образование и примена на нов систем на кариерен развој. Ќе воведеме нови звања за наставниците и во основното и во средното образование. Тие звања ќе имаат значајна улога во кариерата и бенефициите на секој наставник. Наставниците ќе ги ослободиме од непотребните административни, формални и други обврски за да можат целосно да им се посветат на учениците и нивното воспитание и образование. На наставниците во основното и во средното образование им се потребни поддршка и стимулација, а не закани и казни.

НАМАЛУВАЊЕ НА ФОНДОТ НА ЧАСОВИ ЗА НАСТАВНИЦИТЕ СО ПОВИСОКИ ЗВАЊА

Во текот на кариерата и годините на стаж мора да дојде до намалување на часовите на наставниците со највисоки звања. Тие може да добијат повеќе менторска или консултантска улога и задачи во однос на помладите колеги и стажанти. Ќе се намали бројот на часови за наставниците со над 20 години континуиран образовен стаж во основното и во средното образование, по два часа помалку неделно на секои 5 години стаж. Последните две години ќе имаат 10 часа неделно. Овие наставници ќе добиваат менторски задачи, регулирани со правилник на Министерството за образование и наука, за да ги следат и да им помагаат на помладите наставници за напредување во нивната кариера, како и на оние кои ќе стажираат по завршувањето на нивниот наставнички факултет. Во исто време, ќе се ослободат часови за вработување помлад наставен кадар во процесот на образованието.

РЕВИДИРАЊЕНА АКАДЕМИЈАТА ЗА НАСТАВНИЦИ

Наместо најавената Академија за наставници, за оние кои завршиле наставнички факултети предлагаме едногодишно задолжително стажирање во училиштата. На овој начин дипломираните наставници ќе се стекнат со потребното практично искуство и ќе се подготват за полагање на стручниот испит, по што ќе добијат лиценца за обавување наставничка дејност. Стручниот испит ќе се полага пред државна комисија во која ќе партиципираат професори од наставничките факултети и искусни и потврдени наставници од основните и средните училишта.

За напредување во кариерата ќе воспоставиме систем на професионално и стручно усовршување на наставниците, преку акредитирани организации за таа дејност (факултети, училишта, граѓански здруженија), а звањата ќе ги добиваат не само преку полагање на испит, туку и врз база на собирање поени од евалуацијата на нивната дејност во редовната работа. Конкретните решенија ќе бидат дизајнирани преку јавна расправа со наставниците и други образовни експерти.

ЦЕНТАР ЗА ОБЕЗБЕДУВАЊЕ КВАЛИТЕТ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Државниот испитен центар ќе прерасне во Центар за обезбедување квалитет во образованието, што ќе биде надлежен за континуирана евалуација на целиот процес. Ќе се укинат сите екстерни тестирања и законските казни за нив. Ќе спроведеме повеќе пилот-проекти во неколку основни и средни училишта, заради избор на најдобри модели на оценување и евалуација. Секое училиште, врз основа на неколкугодишните евалуации, ќе биде рангирано според претходно утврдени стандарди, договорени со заинтересираните субјекти за работата на училиштето и со Министерството за образование. За успешноста на овој процес, ќе дадеме целосна поддршка на наставничкиот кадар. Ќе ја браниме автономноста на професијата наставник со градење критериуми за напредување во кариерата.

ИНСТИТУТ ЗА РАЗВОЈ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Бирото за развој на образованието ќе се реструктурира и ќе прерасне во Институт за развој на образованието. Ова ќе биде државен образовен „тинк-тенк“ во чии рамки ќе работат повеќе сектори кои постојано ќе дизајнираат истражувања во сферата на образованието, со цел подобрување на квалитетот на образовниот процес. Ќе има сектори за наставни програми, за евалуација на наставните програми, за развој на нови методи на настава и за истражувачка дејност. Во Институтот ќе работат образовни експерти, магистри и доктори на науки во соодветната

област. Институтот ќе спроведува долгорични проекти во кои ќе бидат вклучени сите експертски потенцијали во државата. Седиштето на Институтот ќе биде во Скопје, а ќе постојат развиени регионални центри во другите делови на Република Македонија.

НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКИ ЦЕНТАР ЗА ТАЛЕНТИРАНИ УЧЕНИЦИ

Ќе се формира Научно-истражувачки центар за талентирани ученици во којшто тие ќе можат да совладуваат дополнителни знаења, ќе се подготвуваат за државни и меѓународни натпревари и ќе започнат со посериозна истражувачка работа. Државата ќе ги обезбеди потребните материјални и технички ресурси (простор, лаборатории, опрема), соодветни финансиски средства и соодветни човечки ресурси (професори, асистенти, истражувачки кадар од наставници од училишта) за надградување во неколку области. Во Центарот ќе бидат вклучени талентирани ученици од повисоките одделенија во основното и од средното образование, по принцип на пријавување во соодветна област. Работата ќе се реализира во циклуси во текот на целата година, што ќе траат максимум по 15 дена.

ИЗДАВАЊЕ НА ПОКВАЛИТЕТНИ УЧЕБНИЦИ

Во Република Македонија не се почитуваат стандардите за подготовка на учебници и наставни материјали. Министерството за образование и наука се занимава со издавачка дејност, со што е отворен патот за корупција. По еден неуспешен обид и многу потрошени пари, повторно беа воведени странски преведени учебници, кои треба да ги заменат учебниците од домашни автори. Како резултат на тоа, имаме лоши учебници, често со очигледни грешки и погрешен превод, невоедначена методологија и премногу теорија. Учебниците не се ориентирани кон оспособување на учениците да решаваат проблеми.

Во рок од една година, државни комисии составени од универзитетски професори и поддржани од Министерството за образование и наука, ќе ги евалуираат сите учебници за основно и за средно образование и ќе постават јасни правила кои мора да се почитуваат. Ќе се повлечат од употреба учебниците кои имаат суштински грешки во материјата и кои се несоодветни за возраста на учениците. Истовремено, ќе спроведеме ослободување на наставните предмети од непотребни и штетни содржини, особено од оние што поттикнуваат агресивност, нетолеранција, омраза и дискриминација. Ќе објавуваме конкурси за пишување на задолжителните учебници, на коишто издавачите ќе конкурираат заедно со авторите.

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА НА УЧИЛИШНАТА ПРОДУКЦИЈА

Ќе формираме нов сектор за мултимедија и електронско издаваштво, во рамките на Министерството за образование и наука. Најголем дел од учебниците и другите помагала ќе бидат достапни во електронска форма. Тоа ќе биде и најголемата заштеда во областа на образованието и значаен капитал за сите идни генерации. За оваа мерка ќе стимулираме: домашни автори, аудио/видео производство, продукција на образовни и научно-популарни емисии како училишни материјали со содржини и теми од наставната програма. Ќе ги поттикнеме националните телевизии да одвојуваат термини за емитување на овие програми, кои ќе бидат усогласени со наставните предмети. Со ова ќе се создадат исти можности за квалитетно образование во сите делови од државата.

ИЗБОР НА СООДВЕТЕН МОДЕЛ НА НАСТАВА И ОЦЕНУВАЊЕ

Во неколку основни и средни училишта ќе се спроведат повеќе пилот-проекти, заради избор на најдобри модели на настава и оценување. Ова ќе се реализира преку континуирана педагошка едукација за наставници и професори во основните и средните училишта.

РЕДЕФИНИРАЊЕ НА КОНЦЕПТОТ НА СРЕДНИТЕ СТРУЧНИ УЧИЛИШТА

Средното стручно образование ќе го реструктурираме, пред сè, во соработка со приватниот сектор. На тој начин и компаниите може да учествуваат, програмски и финансиски, во овој степен и вид на образование. Моделот е изложен во економскиот дел од оваа наша програма, при што претпријатијата дел од данокот на добивка ќе може да го вложат и во образованието. Стручните училишта за неколку години ќе станат поатрактивни за учениците, особено со можноста за директни вработувања по завршувањето на овој степен и вид на образование.

Ќе се спроведе регионализација на стручното образование, кое ќе биде поврзано со потребите на пазарот на трудот и економијата во тој регион. Континуираното следење на регионите ќе биде со цел отворање на нови струки и занимања.

Промовираме механизми и инструменти со кои ќе ги поттикнеме работодавачите да соработуваат, да инвестираат и да учествуваат во активностите на образованието и обуката. Во таа насока е и мерката за ослободување од данок на добивка до 30% за вложување во развој на образование.

Ќе ги зголемиме атрактивноста, релевантноста и квалитетот на стручното образование и ќе овозможиме тоа да игра улога во промовирањето на деловната успешност, конкурентноста и иновациите.

ПРИСПОСОБУВАЊЕ НА ОБРАЗОВНИТЕ ПРОГРАМИ КОН ПАЗАРОТ НА ТРУДОТ

Во целата држава, генерално, очигледна е неусогласеноста на понудата на работни кадри со побарувањата на пазарот на труд. Ваквиот проблем не може да се реши со отворање на сè повеќе факултети и школи, туку со фокусирање кон квалитетно образование, во согласност со потребите на работодавачите и стопанството. Големата стапка на невработеност во Република Македонија може делумно да се припише на несоодветните области што, директно или индиректно, се форсираат во образованието од страна на овластените институции, преку отворање нови школи и факултети, како и со зголемување на квотите за студирање или непридржување кон веќе пропишаните.

Со изготвување на Национална рамка на квалификации, ќе овозможиме поврзување на студиските програми што ги нудат високообразовните институции со стопанството и со пазарот на труд. Посебно внимание ќе посветиме на реформата на професионалните, пократки студиски програми кои треба да овозможат развивање на професионални вештини и на практични знаења кај дипломираните студенти, базирани на реалните потреби за работните места во економијата на даден регион и на бизнис-секторот, со што ќе се зголеми вработеноста.

ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЕНТАЦИЈА НА УЧЕНИЦИТЕ

Посебно внимание ќе посветиме на професионалната ориентација на учениците, како начин за нивно целосно насочување кон повисоките нивоа на образование, усогласени со политиките и проектите во економијата. За реализација на овој

концепт предвидуваме оспособување на наставниот кадар и стручните служби во училиштата и подигнување на нивната компетенција за вршење на професионално ориентирање на учениците. Ова ќе биде дел од концептот за основање на Институт за развој на образованието. За ова, како и за поголем успех на учениците во образовниот процес, ќе бараме соработка и партнерски однос со родителите.

ДРЖАВНА МАТУРА

Ќе го истакнеме значењето на државната матура и ќе ја приспособиме на образовниот профил на училиштето (гимназиско, стручно, медицинско и уметничко). Матурата е значаен дел од животот на младите луѓе и затоа оваа фаза од животот треба да се одбележи на начин кој ќе покаже дека учениците се писмени, дека имаат усвоено одредени знаења и вештини и дека можат да изработуваат и презентираат истражувачки проекти. За промените во државната матура ќе водиме стручна и јавна расправа, во која ќе бидат вклучени и средношколските организации. Матурата ќе биде спроведувана на начин што е во интерес на матурантите и нивното евентуално продолжување на школувањето во високото образование. На крајот на средното стручно образование мора да има завршен испит, независно од тоа колку години ќе трае средното образование.

ВРАЌАЊЕ НА АВТОНОМИЈАТА НА УНИВЕРЗИТЕТОТ

Во изминатиот период универзитетот беше свесно ставен на маргините на општеството, а професорите беа замолчени. Со дерегулација на високото образование, ќе ги вратиме и безрезервно ќе ги почитуваме уставно загарантираната универзитетска автономија, академската слобода, достоинството и угледот на универзитетот. Само автономен, универзитетот може непречено да создава ново знаење и да ја остварува својата улога како движечка сила и генератор на прогресивни идеи и критички мислители.

Ќе ја вратиме автономијата на универзитетот, не затоа што професорите треба да уживаат некакви поголеми привилегии, туку затоа што од универзитетите произлегуваат прогресивните општествени промени и слободарските идеи, таму се проверуваат и се пренесуваат постоечките знаења и се создаваат нови. Затоа, наш императив ќе биде вложување во науката и во академската работа. Ќе го промениме начинот на финансирање на универзитетите, според можностите на државата. Предлагаме нов начин на управување со универзитетот, што ќе доведе до поефикасен и потранспарентен универзитет. Законот за високо образование ќе претрпи целосна ревизија, со можност за носење сосема нов закон за високо образование. Ќе се укинат драконските казнени одредби, што сега се користат за заплашување на универзитетскиот кадар и за ограничување на универзитетската автономија.

ПОВИСОК КВАЛИТЕТ НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Обезбедувањето квалитет на високото образование ќе биде врвен приоритет. Во партнерство со академската заедница, ќе се ревидира системот за универзитетска акредитација и евалуација, согласно европските стандарди и насоки за обезбедување квалитет, со особено внимание на регулираните професии и на професионалното високо образование. Низ призмата на овие стандарди, ќе се преиспита квалитетот на дисперзираните студии и на приватните универзитети, како и нивната општествено-економска оправданост и потреба.

Негрижата за квалитетот на високото образование доведе до хиперпродукција на дипломи, без конкурентни знаења и вештини. Резултатите од истражувањата укажуваат на пролонгирано студирање, несоодветно димензиониран наставен процес и просечен квалитет на студии. Наша обврска ќе биде поддршка на уни-

верзитетите и факултетите за да запрат злоупотребите што се прават врз грбот на студентите и родителите.

Ќе овозможиме правна и оперативна независност на Одборот за акредитација и евалуација. Ќе ја поддржиме неговата департизација и професионализација, како основни предуслови за исполнување на критериумите за добивање статус на полноправна членка на ENQA (Европската асоцијација на национални агенции за обезбедување квалитет во високото образование) и EQAR (Европски регистер на агенции за обезбедување квалитет во високото образование).

Ќе ја поддржиме и унапредиме интернационализацијата и меѓународната соработка на македонското високо образование, како и мобилноста на наставниот кадар и студентите.

РЕФОРМА НА ДРЖАВНИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ

Универзитетите мора да им се вратат на професорите и на студентите, а не да се користат за политичко и партиско влијание во спроведувањето на нивна наставна, научна и кадровска политика. Време е државните универзитети вистински да се реформираат, но не преку централизација на дејноста и функциите, туку преку подемократско и потранспарентно управување и давање повеќе „власт“ на непосредно засегнатите со процесот на високото образование: професорите, нивните матични институции и студентите. Овластувањата на ректорите, деканите и директорите мора да се подложни на преиспитување, а не како сега да се концентрирани и извршни.

Ќе ги поддржиме универзитетите во воспоставување на интерни системи за обезбедување квалитет на студиските програми, квалитет во изборот на наставниот кадар, информациските системи за следење на успехот и проодноста на студентите, ресурсите за учење, како и начините за оценување на студентите, како важен дел од загарантираните академски права и слободи. Ќе го поддржиме подобрувањето на условите за студирање и на системите за поддршка на студентите како кариерно советување, психолошка поддршка, менторство итн.

РЕФОРМА НА НАУЧНИТЕ ИНСТИТУТИ

Постоечките универзитетски научно-истражувачки институти ќе ги реформираме со цел нивно максимално искористување. Ќе ја поттикнеме врската меѓу наставата и истражувањето, преку зајакнување на соработката на високообразовните институции со истражувачките институти, со трансферот на кадар, со спојувањето на/со малите истражувачки институти кои немаат други, освен државните извори на финансирање итн. Ќе финансираме проекти и ќе дадеме можност за промовирање на истакнати научници од Република Македонија во единствениот научно-истражувачки простор на ЕУ. Ќе работиме на развивање на научни дисциплини во функција на стопанскиот и општествениот развој на Република Македонија.

ФОНД ЗА НАУЧНО-ИСТРАЖУВАЧКА ДЕЈНОСТ

Без истражување нема развој. Затоа, воведуваме државен Фонд за научно истражување и развој, како поддршка на универзитетите, институтите, бизнисот и општествениот развој. Ќе воведеме мерки за унапредување на научно-истражувачката работа. Во првите две години тоа ќе се реализира преку распишување конкурси за финансирање на национални научно-истражувачки годишни проекти. Потоа, ќе се програмираат повеќегодишни проекти, преку јавен конкурс, со максимална транспарентност при доделување на проектите, од страна на соод-

ветно тело формирано во рамките на Институтот за развој на образованието, во кое ќе учествуваат професори од државните универзитети. Научните институти ќе работат според усогласена програма со приоритетите на државата.

ШАНСА ЗА ВОЛОНТИРАЊЕ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО

На најдобрите дипломирани студенти ќе им дадеме можност, под менторство на поискусните наставници, да волонтираат како наставен кадар во основното и во средното образование, во период од 1-2 години. Најдобрите студенти мора да се вработат и да се стимулира нивното останување во Република Македонија. Тоа ќе придонесе за подигнување на квалитетот на наставниот процес и подмладување на наставниот кадар.

Ќе го преиспитае укинувањето на асистентските позиции на универзитетот. На најдобрите дипломирани студенти, во зависност од условите, ќе им понудиме можност по дипломирањето да работат во образованието или на соодветни работни места. Човечкиот потенцијал е најголемиот капитал со којшто располага државата. Особено внимание ќе посветиме на најдобрите студенти и нивните планови во натамошната кариера.

ЗАЖИВУВАЊЕ НА УНИШТЕНИТЕ ЛЕКТОРАТИ ПО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК НА СТРАНСКИТЕ УНИВЕРЗИТЕТИ

Едно од најголемите „зла“ на оваа власт е негрижата и затворањето на лекторатите по македонски јазик на странските универзитети и негрижата за подмладокот од областа на македонистиката. Со тоа се намали активното познавање и говорење на македонски јазик од младите странски студенти, се намали бројот на изучувачи на македонскиот јазик на научно ниво во странство, се загрози промоцијата и меѓународната афирмација на македонскиот јазичен, а со тоа и на целокупниот идентитет на нацијата. Затоа, ние ќе посветиме особено внимание на унапредувањето на позицијата на македонскиот јазик во домашните научни институции што се занимаваат со неговото проучување, но и со одржувањето, но пред сè отворањето лекторати на странските универзитети во другите земји. Посебен приоритет ќе биде отворањето на лекторати во земјите од ЕУ. Ќе се води поголема грижа за правилна употреба на македонскиот јазик од сите чинители и дејци кои имаат влијание на јавноста (медиуми, телекомуникациски оператори, државни органи и институции) со посебен акцент на правилна употреба на јазикот уште кај најмладата популација во почетниот образовен процес и предшколските установи.

ИЗГРАДБА НА СТУДЕНТСКИ ГРАД

Во Скопје, на две локации, кај студентските домови „Гоце Делчев“ и „Стив Наумов“ ќе изградиме студентски град. Ова подразбира повеќе интервенции во просторот, со комплетно нови модерни архитектонски и холтикултурни решенија, како и функционални содржини: спортски сали, читални, библиотеки, ресторани, кино-сали и фитнес-центри.

Ќе изградиме нова студентска зграда во Автокоманда, во рамките на универзитетскиот кампус „Стив Наумов“, со преку 700 легла и изградба на нов ресторан. За ова имаме веќе изготвен идеен проект и затворена финансиска конструкција преку јавно-приватно партнерство.

Во Битола, Штип и во Тетово, градовите седишта на државните универзитети, ќе изградиме универзитетски кампуси, преку реконструкција и преадапација на

постоечките објекти, доградба на соодветни нови инфраструктурни содржини и зголемување на капацитетот на постојните домови.

Секој студент што ќе добие место во студентските домови ќе може истото да го користи до дипломирање, т.е. во период од 4–5 години без да ги повторува долгите процедури секоја година. Со тоа ќе ги намалиме трошоците на студентите и нивните семејства и можностите за корупција. Местото ќе го задржат сите студенти кои редовно ги полагаат предметните испити и имаат статус на редовни студенти.

ЕДНАКВОСТ ВО УСЛОВИТЕ ЗА РАБОТА

Потребно е за сите деца да овозможиме безбеден простор за квалитетен образовен развој и еднаквост во шансите. Да им дадеме шанса на децата и младите да го прават тоа што најмногу го сакаат, да истражуваат и да напредуваат.

Затоа, ќе инвестираме во училишната инфраструктура во основното и во средното образование. Промените во образованието ќе започнат, пред сè, со подобрување на физичките услови каде што учат нашите деца. Секоја година, фондот за инвестиции во инфраструктура ќе го дебатираме со општините и ќе донесеме одлука за приоритети која нема да се базира на партиски и бизнис интереси, туку на интересите на учениците и наставниците во Македонија. Ќе изградиме нови средни училишта во општините Тетово, Аеродром и Ново Село. Ќе изградиме и реконструираме повеќе основни училишта во руралните места, ќе продолжиме со изградба на фискултурни сали онаму каде што тоа е потребно, како и градинки за згрижување на деца таму каде што има најголема потреба за тоа.

ИНКЛУЗИВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Во основата на социјалната инклузија лежи односот на општеството кон различностите (интелектуални, физички, културолошки, јазични и др.). Инклузивното образование е само еден, но многу значаен предуслов за успешна социјална вклученост. Тоа се однесува на можноста образовните установи да обезбедат квалитетно образование за сите (талентирани, надарени, деца со емоционални или социјални проблеми, со потешкотии во учењето, хиперактивни, деца со дислексија, аутизам и др.). Сега, кај нас, инклузивното образование се однесува само на учениците со различни видови попреченост. Покрај тоа, образованието (особено стручното образование и обука) мора да биде во функција на зајакнување на социјалната кохезија и социјалната инклузија. Ќе донесеме Стратегија за инклузивно образование, ќе обезбедиме еднакви можности и достапност на образованието за сите, и ќе изготвиме програми за различни категории на лица и нивните образовни потреби.

Ќе го реформираме системот на образование за децата и учениците со посебни потреби. Ќе извршиме трансформација на посебните основни училишта во ресурсни центри. Оваа област е од особено значење во процесот на вклучување на сите деца во редовниот образовен процес. Особено дефектолозите мора да се дел од овој процес и да им помагаат на децата според индивидуализирана образовна програма.

Преку нова политика за стипендирање, ќе ги поттикнуваме талентираните, но ќе го стимулираме влезот во високото образование и на жените, на студентите од руралните средини и од помалите етнички заедници, на студентите со посебни потреби, децата на бранителите, како и децата од сиромашни семејства. Висината на средствата ќе зависи од видот на стипендијата и ќе варира во зависност од нивните потреби, од успехот и/или од социо-економските показатели. Преку фискални олеснувања, ќе ги стимулираме фирмите да одвојуваат процент од добивката за стипендирање.

ДОЖИВОТНО ОБРАЗОВАНИЕ ЗА ВОЗРАСНИ

Доживотното учење не претставува посебен вид на учење. Тоа е концепт во кој се обединуваат сите видови на учење: формалното и неформалното. Со овој концепт ќе настојваме да изградиме општество кое нуди еднакви можности за пристап кон квалитетно учење за сите луѓе, во текот на целиот живот. Со тоа ќе се овозможи доквалификација, преквалификација во работниот век на граѓанинот, можност за поголема креативност, отворање сопствени бизниси, како и намалување на социјалниот притисок. Универзитетите постепено ќе се ослободуваат од прекумерниот број студенти кои по секоја цена сакаат да се стекнат со академски степен, без реална вредност и потреба. Затоа, ќе им овозможиме на постоечките установи за неформално образование да се реструктурираат и да добијат легитимитет во нивното работење. Центарот за образование на возрасни ќе има сервисна и регулаторна улога за постојано развивање на потребите за иновација на програми и за развој на установите за образование на возрасни. Ќе го воведеме системот на доживотно учење по европски стандарди, а делумно со употреба и на европските фондови и програми кои се наменети точно за оваа цел. Ќе формираме регионални и/или општински центри за развој на човекови ресурси, кои ќе ја зајакнат врската на локалните власти, образовните установи, бизнис-секторот и невладините организации.

ФОКУС НА МЛАДИТЕ

Младите во Република Македонија најсилно ги почувствуваа погубните политики на актуелната власт. Според Светска банка, невработеноста кај младите во нашата држава изнесува над 50%, што нè прави неславни рекордери во регионот и во Европа. Загрижувачки е и фактот што голем процент од невработените млади луѓе во државата се невработени повеќе од една година, што дополнително ги намалува шансите за нивно вработување. Како резултат на сето ова, во изминатите неколку години преку 600.000 првенствено млади луѓе ја напуштиле Македонија, а големо мнозинство од младите се изјаснуваат дека сакаат да заминат од државата.

Образованието, пак, не ги подготвува младите луѓе да бидат активни граѓани, ниту им нуди знаења и вештини со кои полесно и побрзо ќе дојдат до подобри работни места. Со своите погрешни политики и стилот на однесување, власта подигна сид помеѓу Министерството за образование и наука и студентите и средношколците, одбивајќи да ги слушне нивните идеи и предлози за подобро образование. Потценувачкиот однос кон учениците и студентите е видлив на сликите кои го обиколија светот, а ги покажуваат мизерните услови по студентските домови.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

Нашите политики се насочени кон:

- Справување со младинската невработеност, како главна причина за масовното иселување на младите и одливот на мозоци од државата;
- Отворање работни места за млади преку соодветни бизнис-центри, при што ќе им создадеме можности за подобро планирање на нивните професионални кариери и започнување на сопствени бизниси;
- Подобрување на квалитетот на образованието заради зајакнување на способноста на младите луѓе за работа, пред сè во средното и високото образование;

- Реконструирање на студентските домови и подобрување на квалитетот на студентскиот живот и стандард.

НАШИОТ ПЛАН:

Младите се највитален дел и една од клучните движечки сили во општеството. Младинската политика треба да биде јадрото на политиките за вработување, во образованието, здравството, културата, спортот итн. Во нашата програма, главниот акцент е ставен токму врз мерките со кои ќе се подобрат студентскиот живот и стандард, а младите ќе дојдат полесно до прво вработување. Наша приоритетна цел е младите да ја проектираат и градат својата иднина во својата татковина.

Предвидените мерките ќе ги задржат младите во државата, ќе им обезбедат подобри услови за живеење и студирање, и, ќе им обезбедат полесен пристап до нови работни места. Мерките се реални и остварливи, а дел од нив се веќе редовна практика во европските и светски развиени земји.

ПРОЕКТ „ГАРАНЦИЈА ЗА МЛАДИ“

Станува збор за комплексен проект кој веќе се воведува во земјите-членки на Европската Унија. Проектот „Гаранција за млади“ не е само декларативна заложба. Со него ќе овозможиме секој млад човек да добие понуда за вработување, можност да го продолжи образованието, да добие пракса или тренинг за подготовка за вработување, во период од четири месеци по завршување на школувањето, пред стекнувањето статус на невработен. Иако оваа програма ќе создаде значителни буџетски трошоци, сметаме дека нив државата многукратно ќе ги надмине преку избегнување на долгорочните трошоци од невработеноста, неактивноста и изгубената продуктивност. „Гаранцијата за млади“ ќе им обезбеди на младите луѓе реални можности за да го избегнат долгот и болно отсуство од пазарот на труд и да го зачуваат и подобрат нивниот човечки капитал и потенцијал за заработка. Оваа практика започна да се применува во државите-членки на ЕУ, како резултат на кампањата на Партијата на европските социјалисти.

ПОДДРШКА ЗА ПРОФЕСИОНАЛНА ОРИЕНТАЦИЈА

Ќе ги поддржиме со финансиски средства проектите кои ја зголемуваат свесноста на младите за недостаток од одредени занимања и квалификации и за нивната важност.

Во рамки на средното образование ќе воведеме задолжителен предмет за стручно образование, кој би се изучувал во завршната година. Целта е стручно оспособување и стекнување вештини и квалификации, како и развивање на чувството и свесноста за работна етика. Ќе се понуди широк избор на вештини (занимања) за кои стопанството ќе покаже интерес, преку поблиска соработка со стопанските комори, со еснафските здруженија и по пат на директен контакт на образованието со компаниите. Наставата ќе ја изведува компетентен и обучен кадар, младите ќе стекнат и практични искуства, коишто, ќе им овозможат активно учество на пазарот на трудот за време на студирањето, или, пак, како професионална определба и извор на егзистенција во текот на животот. Стручното образование особено ќе биде од корист за младите кои нема да бидат во можност, или нема да имаат желба да продолжат со високо образование.

ПОДДРШКА ЗА ВРАБОТУВАЊЕ

Системот на мерки што се презентирани во делот за поддршка за домашните претпријатија, а се однесуваат на **Започни сопствен бизнис** и **Достапност до финансии**, како и **Активните мерки за вработување** од делот за пристојна работа, директно ќе влијаат врз зголемување на можностите за вработување на младите луѓе.

ОТВОРАЊЕ БИЗНИС-ЦЕНТРИ ЗА ВРАБОТУВАЊЕ НА МЛАДИ

Ќе се врши избор на најдобри бизнис планови на млади лица што ќе добиваат грант од 10.000 евра, како и поддршка во бизнис-центар. Во бизнис-центрите ќе се добива правна, економска, претприемничка, сметководствена поддршка, како и простории со опрема за канцелариско функционирање, со цел да се зголемат можностите за успех и развој на бизнисот на младите.

БЕСПЛАТЕН ЈАВЕН ТРАНСПОРТ

Ќе го субвенционираме јавниот транспорт за сите невработени млади лица до 29 години, заради нивна поголема мобилност, меѓу другото, и за активно барање работа.

МЛАДИТЕ ВО ЦЕНТАРОТ НА ОБРАЗОВАНИЕТО

Многу од досегашните образовни реформи придонесоа учениците да не бидат во центарот на образованието. Поважни станаа проектите, електронските обврски, кадровските решенија, комерцијалните активности и многу надворешни фактори, а учениците се ставени во втор план. Тоа ќе го промениме, а ученикот ќе биде центарот на образованието.

Покрај задолжителните предмети, во училиштата ќе воведеме слободни активности за поголема креативност. Ќе ги ослободиме наставниците од административните обврски, но ќе бараме од нив да работат со младите на развивање на нивните таленти.

Младите треба да ги воспитуваме самите да размислуваат што сакаат од животот и кои вештини им се потребни за да ги реализираат своите желби. Целта треба да ни бидат задоволни и исполнети граѓани, а не несреќни и немотивирани експерти. Ќе развиваме концепти на креативно учење низ игри и практични проекти.

ПОДГОТОВКА НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА СЛЕДНА ФАЗА НА ОБРАЗОВАНИЕ

Ќе воведеме нов начин на подготовка на младите за запишување во средното и во високото образование. Имено, во второто полугодие во последната година од основното и од средното образование, покрај задолжителната класична настава, на учениците ќе им се помогне во насока на нивна професионална ориентација (со стручна подготовка и дополнителни форми за идентификување на нивниот интерес).

Наместо родителите да трошат пари за дополнителни часови, а учениците да бидат растргнати меѓу настава и подготовки за тестови – училиштето ќе им помогне да влезат во процесот подготвени и без дополнителни стресови.

СИСТЕМ НА НЕФОРМАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ

Младите и возрасните стекнуваат знаења и вештини и по неформален пат. Во тој процес се вложуваат значителни средства, енергија и време, кои општествено не се вреднуваат и кои не овозможуваат задоволување на формалните услови

за вработување. Реалноста налага измени во образовната легислатива и воспоставување систем за сертификација и акредитација на знаењето и вештините стекнати надвор од формалното образование. Ваквата политика ќе ги поттикне вработувањето и инклузијата. Признавањето на неформалното учење бара воведување нов систем за осигурување квалитет и градење нови форми на оценување, базирани на компетенции и флексибилна и модуларна обука.

ВОВЕДУВАЊЕ НА СТУДЕНТСКА ПЛАТЕЖНА КАРТИЧКА

Ќе воведеме посебна студентска платежна картичка за користење на услугите во студентските кампуси, попусти за користење на меѓуградскиот превоз, попусти при посета на сите државни и национални институции, попусти за посета на спортски и културни настани од национален карактер.

ПОДОБРУВАЊЕ НА СТИПЕНДИРАЊЕТО И СТУДЕНТСКИОТ СТАНДАРД

Ќе воведеме нова политика за стипендирање на студентите, преку комбинација на државни стипендии и поттикнување на фискални олеснувања за фирмите кои ќе одвојуваат процент од добивката за стипендирање. Стипендиите ќе се доделуваат по две основи: успехот и социоекономски показатели (лица со инвалидитет, деца на бранители, маргинализирани групи, деца од сиромашни семејства). Висината на стипендиите ќе зависи и од тоа во која од трите категории влегува студентот: редовни студенти кои живеат и студираат во својот град, редовни студенти кои живеат во студентски домови и редовни студенти потстанари.

АКТИВНИ И ПОСВЕТЕНИ СТУДЕНТСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

Грижата за студентите, нивното учество во креирањето политики и донесувањето одлуки на универзитетите, како и подобрувањето на студентскиот стандард е наш врвен приоритет. Заедно со студентите ќе ги создадеме неопходните услови за департизација и плурализам во студентското организирање, што ќе овозможи суштинско учество на студентите во телата на управување на универзитетите и нивно влијание врз прашањата од нивен интерес.

РАЗМЕНА НА СТУДЕНТИ ОД СОСЕДСТВОТО

Во соработка со студентските организации, ќе промовираме регионален проект за размена на студенти. Одреден број студенти од Македонија ќе можат да поминат еден семестар на универзитетите од соседството. На тој начин, младите од Македонија ќе имаат можност да запознаат нови места, народи и култури, но ќе можат и да ја промовираат и прошират културата што се создава и негува во Република Македонија.

ВОНУЧИЛИШНИ АКТИВНОСТИ

Средношколците немаат можност на практичен начин да ги развијат стекнатите вештини и знаења. За надминување на тој недостаток, ќе одредиме определен фонд на часови во годината кои ќе се одржуваат вон училиштето. На пример, ученици од правната насока ќе имаат можност за посети на судови, казнено-поправни установи и слично, со цел на најпластичен начин да видат како функционира тоа што го учат во учебниците и скриптите. Воннаставните активности ќе бидат посетувани од сите ученици.

СЛЕДЕЊЕ НА СПОСОБНОСТИТЕ И ВЕШТИНИТЕ НА СРЕДНОШКОЛЦИТЕ

Секој ученик е талентиран за определена работа или дејност. Затоа, ќе воведеме училишни комисији со задача да го следат образовниот процес на учениците, составени од професори од самото училиште и педагог/психолог. Ќе стимулираме соработка и со невладиниот сектор што се занимава со оваа дејност. Комисиите, во текот на годината, ќе вршат континуиран мониторинг врз учениците, обуки и насочување. Нивното формирање ќе биде задолжително и ќе ги опфаќа сите заинтересирани ученици. Овие деца, подоцна, би се насочувале кон Националната младинска лабораторија.

СРЕДНОШКОЛСКА ОЛИМПИЈАДА

Секоја година ќе организираме средношколска олимпијада, по теркот на Младинските студентски игри. Во пролетниот период од училишната година (особено во месец јуни), во различен град ќе се организира петдневна олимпијада, на која најталентираните средношколци ќе се натпреваруваат во олимписки дисциплини. Пред олимпијадата, талентираните средношколци ќе бидат обучувани од нивните наставници по физичко образование. Така, ќе создаваме успешни млади таленти, ќе го развиваме спортскиот дух кај младите и ќе обезбедиме дружење меѓу средношколци од целата држава. Најуспешните ќе бидат наградени со спортска опрема и со стипендии за факултетите за физичко образование.

ТЕМАТСКИ СРЕДНОШКОЛСКИ НАТПРЕВАРИ

Ќе организираме државни натпревари според програма во десетина различни категории, во соработка со медиумите.

Оваа мерка ќе овозможи образовен натпревар, како и поголемо запознавање и дружење на средношколците.

Со овој проект ќе се создаде и поголемо приближување меѓу заедниците и учење за другиот преку игра и забава. Единствен услов за сето ова е учениците да стекнуваат знаења и вештини во еден нормален наставен процес и без дополнителни стресови. За оние ученици кои можат и сакаат повеќе, ќе бидат организирани летни кампови и други активности.

МЛАДИНСКИ СПОРТСКИ ШКОЛИ

Ќе стимулираме инвестирање на македонските фирми во младински спортски школи, преку даночно ослободување. Сите млади кои поседуваат талент ќе можат да добијат услови за тренирање и напредување.

СТУДЕНТИ ВРАБОТЕНИ ВО СТУДЕНТСКИТЕ СЕРВИСИ

Студенти ќе добијат можност да работат во студентските домови, мензи, библиотеки, клубови, рецепции, читални итн... Со секој пензиониран вработен, на неговото работно место ќе се ангажира студент. Ова ќе се води како part-time работа на студентите и ќе биде нивен дополнителен приход, кој ќе им покрие добар дел од месечните трошоци.

СЕКОЈ ДЕН СПОРТ

Учениците во основните и во средните училишта ќе имаат можност секој ден да бидат дел од спортски тренинзи, обуки и натпревари во скоро сите спортови. Преку натпревари и тренинзи во фудбал, кошарка, тенис, карате, одбојка, ракомет или некој друг спорт, талентираните ученици ќе се доусовршуваат, а сите учени-

ци ќе може да се дружат и да живеат здрав живот без притоа тоа да претставува каков било финансиски товар за нивните родители. Воедно, ова ќе биде можност за вработување на невработени наставници по физичко, или поранешни тренери кои останале без работа.

СКЕЈТ-ПАРКОВИ И ВЕЛОСИПЕДСКИ ПАТЕКИ

Ќе ги стимулираме локалните власти да градат велосипедски патеки и скејт-паркови каде младите ќе може да се дружат и да спортуваат. Дополнително, скејт-парковите се место и за културни, музички и уметнички настани. Велосипедските патеки, пак, ќе создаваат здрави навики кај младите и позитивно ќе влијаат и врз животната средина.

ПАТУВАЧКИ МЛАДИНСКИ ТЕАТАР

Ќе формираме патувачки, младински театар, составен од млади и студенти, а финансиран со средства од буџетот. Театарот ќе гостува низ целата држава. Во помалите градови на Македонија младите недоволно го развиваат својот културен живот поради немањето контакт со искуството на театарската уметност. Оваа активност би поттикнала изградба или сместување во веќе постоечки објекти на младински, мултифункционални центри во повеќе општини и градови каде ќе се организираат јавни настани, театарски и кино претстави, ораторски вечери, изложби и слично. Центрите по своите просторно-содржински карактеристики би биле налик на Младинскиот културен центар во Скопје и ќе бидат бесплатно на располагање на младите, во секое време, и за секоја пригода.

МЛАДИНСКО АМАТЕРСКО КУЛТУРНО ДВИЖЕЊЕ

Аматеризмот овозможува вклучување на многу млади во културните случувања. Ќе се обезбеди помош и поддршка за младинските групи кои се занимаваат со аматерско културно движење. На овој начин, младите кои имаат креативни идеи, со помош на државата ќе можат да ги реализираат своите планови и потоа да градат успешни кариери во областа на културата и уметноста.

ДОБРО ЈАВНО ЗДРАВСТВО

Досегашните реформи во здравствениот систем ја рангираа Република Македонија на дното на Европа според индексот на здравствени услуги.

Сегашниот македонски здравствен систем го карактеризира: зголемена смртност кај родилките и новороденчињата; огромни долгови и блокирани сметки на здравствените установи; континуиран недостаток од лекови и медицински потрошен материјал; намален и нерамномерен квалитет на здравствените услуги и лекови, недоволна ефикасност и ефективност на здравствениот систем; огромно незадоволство на пациентите од лошите услови во здравствените установи; демотивираност и ниски плати на здравствените работници кои се причина за нивно заминување во приватниот сектор и странство; партиски вработувања и партизирани менаџери во јавните здравствени установи.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Бесплатно болничко лекување за сите осигуреници (Укинување на партиципацијата за болничко лекување);
- Инвестирање во здравјето на граѓаните преку изградба, реконструкции и опремување на општите и клиничките болници во Република Македонија, како и достапност на висококвалитетни лекови и вакцини;
- Враќање на пациентот во центарот на вниманието – задоволни пациенти, задоволни доктори;
- Зголемување на основна плата на сите здравствени работници за 100% со што ќе се спречи одливот на медицински кадар;
- Замена на „Мој термин“ со систем кој ќе гарантира брза и квалитетна здравствена заштита на секое ниво, со точно утврдени рокови и обврски.

НАШИОТ ПЛАН

Нашата цел е изградба на достапен, квалитетен и долгорочно-финансиски одржлив систем на здравствена заштита, со граѓаните во центарот на здравствениот систем и зајакнато чувство и одговорност на поединецот за сопственото здравје и здравјето на другите.

Преобемната административна работа на здравствените работници ќе се намали, а грижата за пациентот ќе биде ставена во центарот на вниманието. Партиципацијата за болничко лекување ќе се укине. Здравствениот систем во Македонија ќе се поврзе во интегриран информатички систем. Ќе се воспостави мрежа на здравствени установи со целосна покриеност со амбуланти, посебно во приградските и руралните средини.

За да се спречи одливот на медицинскиот кадар од јавното здравство ќе се обезбедат нормални услови за нивно работење и ќе се подигнат нивните плати. Ќе ги задржиме докторите во Македонија. Со поголеми плати и со подобрување на условите за нивно практикување на медицината ќе направиме атмосфера во која што докторите ќе сакаат да останат во Македонија и своето слободно време ќе го посветуваат за надградување во својата струка, а не за учење на странски јазик за да заминат во странство како сега.

ЗАКОНСКИ РЕШЕНИЈА

- Подготовка на закон, во соработка со струката, за докторска (стоматолошка, фармацевтска) дејност со кој јасно би се дефинирале обврските но и правата на докторите (стоматолозите, фармацевтите).
- Ревидирање на законот за медицински студии, специјализации и субспецијализации. Министерот за здравство повеќе нема да има ексклузивно право сам да распишува и доделува специјализации. Тоа ќе го прават факултетите во соработка со целата фела, со цел земјава да не се доведе во ситуација да биде загрозеено функционирањето на здравствениот систем поради недостигот на специјалисти во повеќе медицински гранки.
- Ќе ги укинеме одредбите на Законот за прекин на бременоста кои го ограничуваат правото на жените.

ПРЕВЕНТИВНА И ПРИМАРНА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Добра организација на здравствената дејност е онаа која дава предност на превентивната и примарната здравствена заштита што придонесува до рационализација и поголема ефикасност за целокупниот систем на здравствена заштита. Досега, сведоци сме за експанзија на епидемии од заразни болести кои во другите развиени земји се искоренети уште во минатиот век. Недостигот на превентивните, а посебно на тимови за вакцинација што е последица напогубната здравствена политика во делот на човечките ресурси, како и сомнежот на родителите во квалитетот на набавените вакцини придонесе голем дел од најмладата популација да остане невакцинирана. Сето ова резултираше со намалување на опфатот на имунизација во периодот од последниве 10 години и ризик од појава на епидемии како што се паротитот, морбили, рубеола и слично.

И покрај секојдневните фалења за „достигнувањата“ во здравството, Владата ниту една година не ги оствари своите ветувања за целосно финансирање на превентивните и куративни програми за населението. Од превентивните програми, посебно за превенција и рано детектирање на карцином на дојка, карцином на грлото на матката и карцином на дебело црево, не се добија очекуваните резултати кои требаше да имаат долгорочни позитивни ефекти во однос на општото здравје на населението.

Во **превентивната здравствена заштита** се залагаме за:

- Чување и унапредување на здравјето во подобрувањето на здравствената состојбата на населението, а особено на ранливите групи (деца, трудници, стари лица, хронично болни и хендикепирани лица);
- Здравствената едукација за училишните деца заради усвојување на здрави стилови на живеење (соодветна исхрана, физичка активност, превенција на зависноста од тутун, алкохол и психоактивни супстанции, превенција на сексуално преносливите заболувања, ХИВ/СИДА и проблемите во врска со менталното здравје);
- Широка експертска дебата за потребите и придобивките од вакцинацијата, заедно со набавка на висококвалитетни вакцини. Квалитетот, а не цената ќе биде клучен критериум;
- Засилена контрола на актуелните заразни болести што се од значење за здравјето на населението;
- Мерки и активности за намалување на морбидитетот, онеспособеноста и предвремениот морталитет предизвикани од најчестите хронични незаразни заболувања (кардио и цереброваскуларните заболувања, малигните заболувања и шеќерната болест), преку унапредување на здравјето со организирани активности од владата, здравствените установи, невладини организации и здруженија на граѓани;
- Јакнење на капацитетите на стоматолошката здравствена заштита во системот, ориентирана кон превенција на болестите и примарната здравствена заштита, со специјален нагласок на излегување во пресрет на потребите на ранливите и сиромашни групи на население;
- Унапредување на превентивните програми за подобрување на оралното здравје во училиштата и повторно отворање на школските амбуланти;
- Промовирање на оралното здравје меѓу постарата популација, со цел да се унапреди оралното и општо здравје, и на тој начин да го унапреди квалитетот на животот кај старите сограѓани;

- Сет на конкретни мерки против аерозагадувањето, квалитетот на водата за пиење и почвата;
- Реално, а не само на хартија, спроведување на програмите за рано откривање на малигните заболувања, со цел да се дијагностицира во почетен стадиум.

Во **примарната здравствена заштита** се залагаме за:

- Обезбедување соодветна здравствена заштита на жените со што секоја жена во Република Македонија ќе има свој матичен гинеколог.
- Зајакнување и унапредување на службата за домашна посета со цел да стане достапна за секој граѓанин и во најоддалечените места. Здравствениот персонал, кој ќе ја спроведува руралната домашна посета, ќе биде стимулиран со паричен надоместок и ќе има приоритет при добивање на државна специјализација.
- Матичните пациенти ќе се регистрираат на ординации, не како до сега на доктори. Доколку матичната ординација регистрира пациенти над одредена квота, за тие пациенти нема да се исплаќа воопшто капитација, се додека не се прими втор доктор, за кој што ќе има пропишана минимална загарантирана плата за општ лекар.
- Покачување на капитациониот бод на матичните доктори на 90 денари.
- Воведување на медицинска мапа на сите постоечки здравствени установи во Македонија. Либерализирање на мрежата, односно одземање на правото на Министерот да дава дозвола за отварање и на Фондот да одлучува дали ќе потпише договор со ординација која што ги има исполнето условите за работа согласно критериуми кои што ќе важат подеднакво за сите. Секој доктор има право да го докаже својот квалитет и да се бори за матични пациенти.
- Намалување на високите казни и ревидирање на системот на казнување. За секој прекршок прво ќе следи опомена, а не веднаш казна, а доколку се повтори, казната ќе биде за минимум половина помала од постојните договорни казни.
- Укинување на квотите за рецепти и боледувања, со кои денес му се одзема правото на докторот да врши здравствена заштита според потребите на сите пациенти. Ќе се воведат и правична контрола на оправданоста на препишувањето на лекови на рецепти.
- На лекарите од примарната здравствена заштита ќе им се намалат преобемните административни обврски. Нема повеќе да бидат казнувани ако впишале случајно погрешно број или збор во компјутерот, за да престанат да се плашат од казни. 90% од времето кое пациентот го поминува во докторската ординација ќе биде посветено на пациентот и на неговото лекување а не како денес, кога 90% од времето докторот го посветува на тастатурата, компјутерот и службените дневници.
- Оптимизација на рокот за плаќање на месечните фактури за капитација од ФЗОМ во разумен рок од 30-45 дена од денот на доставувањето на фактурата.
- Конкретните мерки за подобрување на здравјето за новороденчињата, доенчињата и предучилишните деца ќе се постигнат со зајакнување на ПЗЗ вклучувајќи ги и акушерските и патронажните служби.
- Здружување на лекари од различни специјалности како мултидисциплинарни тимови (општа медицина, педијатар, интернист, гинеколог, физиотерапевт) со цел поефикасна и ефективна примарна здравствена заштита.

РЕФОРМА НА ИТНА МЕДИЦИНСКА ПОМОШ

- Основање на нова самостојна јавна здравствена установа на итна медицинска помош со седиште во Скопје, која ќе ги обедини сите служби на итна медицинска помош и ќе ги поврзува сите болници во Република Македонија.
- Набавка на два санитарски хеликоптера со современа опрема за итна медицинска помош.
- Обезбедување на континуирана едукација на кадарот во итна медицинска помош.

СЕКУНДАРНА И ТЕРЦИЕРНА ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Работењето во јавните здравствени установи кои пружаат болничка здравствена заштита во изминатите години се сведувахе на нивно преживување. Болниците имаат централна улога во пружањето на здравствената заштита. Во нив се пружаат услуги кои се остваруваат со употреба на најсложени технологии и средства со ангажирање на мултидисциплинарни тимови на медицински стручњаци.

Со огромни долгови, недоволни буџети за извршување на својата дејност, ниски референтни цени според дијагностичко сродните групи и на специјалистичките пакети не се доволни само за материјалните трошоци на услугите.

Набавената нова софистицирана медицинска опрема е останата во подрумите на ЈЗУ бидејќи не постои доволно едуциран кадар за нејзина употреба. Вреднувањето на трудот на лекарите во овој сегмент на здравствена заштита е сведен на нула. Со воведувањето на Проектот за плаќање по успешност на сите лекари им се намали платата, со што се зголеми незадоволството, а се намали мотивираноста на лекарите за пружање на квалитетни здравствени услуги. Пациентите станаа само бројка која тие ја бележат за да остварат целосна плата.

Заради недостигот на лекови, медицински потрошен материјал и медицински помагала, на пациентите не им се пружаат соодветно здравствените услуги кои им следат согласно Законот за здравствено осигурување.

Се инвестираше во кадри кои не се соодветни за одредена гранка, доделување на специјализации по лична и партиска желба, без план и програма за вистинските потреби на една здравствена установа. Партиското именување на директорите предизвикува дисконтинуитет и постојано кроење нова организациска поставеност во една здравствена установа.

Општи мерки за секундарна и терциерна здравствена заштита

- Бесплатно лекување во болниците (ослободување од партиципација на сите здравствени осигуреници).
- Враќање на достоинството на лекарите и зголемување на основната плата на сите здравствени работници. Основните плати на сите здравствени работници ќе бидат двојно зголемени до крајот на мандатот.
- Замена на „Мој термин“ со систем кој ќе гарантира брза и квалитетна здравствена заштита на секое ниво, со точно утврдени рокови и обврски. Новиот систем драстично ќе го намали времето за административни обврски на докторите. Помалку време за бирократија, повеќе за пациентите!
- Средномедицинскиот кадар со големо искуство ќе го добие своето место во едукацијата на младите и нивниот труд ќе биде соодветно награден.

- Наместо Плаќање по учинок, ќе воведеме систем на наградување на лекарите.
- Укинување на законската обврска за полагање на скапи испити кои потврдуваат владеење на странски јазик за здравствените работници.
- Едукација на здравствени работници од високо стручни медицински центри од светот кои ќе ја вршат едукацијата во нашите болници и услови, спротивно на досегашната политика на економски неоправдани и нецелисходни едукации на медицинскиот персонал.
- Укинување на сегашното решение – полагање пред камера на специјалистички испит.

Во **секундарната здравствена заштита** се залагаме за:

- Нови и проширени постоечки капацитети на дневни болници во рамките на здравствените установи, во кои на пациентите, во текот на еден работен ден, ќе им се пружаат одредени дијагностички или терапевтски (интернистички, хируршки, педијатриски) услуги и за кои не е неопходна хоспитализација.
- Инфраструктурно, кадровско и техничко-оперативно доекипирање на постоечките стационари.
- Развивање на капацитети за долготрајно лекување и нега на заболени од одредени хронични болести, особено за стари и неподвижни лица, во тешка состојба, за кој домашната нега не е соодветна.
- Унапредување на стандарди и протоколи за палијативна нега на болните и приспособување на законската регулатива, во функција на отворање на соодветни болнички капацитети.
- Ќе воведеме бесплатна специјализација за најдобрите 10 студенти во секоја генерација.
- Ставање во функција на центарот за третман на дијабетско стапало во рамките на Градската општа болница „8. Септември“.
- Отворање на Детска општа болница во Скопје со Ургентен центар.
- Зголемување на ефикасноста на медицинската рехабилитација.
- Отворање на центар за навремена дијагноза и третман на полово преносливи болести со мултидисциплинарен тим, со цел намалување на комплициите како што се стерилитет и малигни заболувања.
- Функционално унапредување, модернизација и одржување на постоечкиот информациски систем
- Ќе започне реконструкцијата и опремувањето (вклучително и неопходен кадар) на општите и клиничките болници низ Македонија, како и соодветните здравствени домови поликлиники и амбуланти (Неготино, Чашка, Ранковце, Арачиново, Драчево, Лисиче, Чаир и Новаци).

Во **терциерната здравствена заштита** се залагаме за:

- Изградба на нов, современ и функционален Универзитетски клинички центар во Скопје кој ќе обезбеди високо квалитетна здравствени услуги на населението во целата држава.

- Враќање на концептот на единствен Универзитетски клинички центар во кој клиниките ќе бидат функционално поврзани. Ќе ги укинеме економските директори и управните одбори во постоечките 27 универзитетски клиници кои беа само финансиски товар.
- Универзитетскиот Стоматолошки клинички центар да биде институција со едукативна и апликативна дејност од секундарен и терцијарен карактер, а не примарна-матична институција.
- Реорганизирање на Ургентниот клинички центар во Скопје (хируршки и интернисти) во високо специјализирана и модерна установа, која ќе ги згрижува критично болните и повредени пациенти.
- Отворање на Медицински, Стоматолошки и Фармацевтски факултет при Универзитетот „Св. Климент Охридски“ во Битола.
- Ќе ги зголемиме квотите на државните специјализации. Ќе дадеме предност на дефицитарните специјализации според потребите на здравствениите установи и регионите.
- Времено вработување во текот на специјализацијата на приватните специјализанти со плата и придонеси во висина на минимална гарантирана плата за општ лекар.
- Фонд за медицински клинички истражувања и ќе се стимулира едукативната, истражувачката и научната дејност на терциерно ниво.
- Директно профилирање на високите сестри во специјалистички насоки со завршување на Високата медицинска школа.
- Враќање на дијализата во државното здравство со ревизија на договорите за дијализа.
- Репарација на постоечките ресурси, процена на веќе купените медицински апарати.
- Двојно поголеми плати за докторите и помошниот медицински персонал.
 - До 2020 година платите на докторите специјалисти во терциерното здравство скалесто ќе се зголемуваат и ќе изнесуваат минимум 100.000 денари, односно 1.600 евра.
- Укинување на исплата по учинок и објективизација на системот на наградување.
- Овозможување за дополнителна работа според утврдени критериуми за истата.
- Унапредување на информатичкиот систем за поврзување на информациите од секундарното и терциерното здравство и интерклинички, со цел за поквалитетно следење на здравствената состојба на пациентот и подобра комуникација помеѓу докторите.
- Миграција на кадар на хоризонтално и вертикално ниво, сè со цел обезбедување на оптимална здравствена заштита на граѓаните.
- Реновирање на објектите во кои веќе не може да се пружа достоинствена здравствена заштита.
- Контрола на стручната работа на центрите за дијализа во Република Македонија.

- Ќе развиеме и унапредиме трансплантација на матични клетки со контролирани протоколи на лабораториските и сите медицински установи.
- Ќе донесеме закон за донори и развиеме национална свест за важноста на донори и трансплатација на органи.
- Координација со соодветни најблиски центри за трансплантација за меѓудржавна соработка.
- Ревитализација на центарот за хумана репродукција.
- Ќе го надградиме постоечкиот систем преку поврзаност со болниците, за да може да се изврши попрецизна евиденција, а со тоа и прецизна епидемиолошка мапа на заболувањата.
- Стандардизација на протоколите за дејствување во одредени итни состојби во сооднос со протоколите според Светската здравствена организација, со што ќе овозможиме навремено пријавување и дејствување при состојби на здравствена итност.
- Осовременување на центрите коишто ќе пружат адекватна рехабилитација и банско лекување.
- Со тесна соработка со здруженијата на родители за деца со ретки болести и посебни потреби ќе се донесат нови законски регулативи со кои ќе се овозможи грижата за оваа чувствителна категорија да биде посеопфатна, и поедноставна.
- Ќе ги подобриме условите во постоечките центри за луѓе со нарушено ментално здравје.

СТОМАТОЛОГИЈА

- Зголемување на капитацијата по пациент за матичните стоматолози од 40 на 70 денари.
- Основни бесплатни стоматолошки пакети за секој матичен пациент (за деца до 18 години, бесплатна стоматолошка заштита без пакети).
- Зголемување на финансискиот надоместок во секундарна специјалистичка стоматологија по примерот на секундарна медицина.
- Враќање на стоматолошките амбуланти во основното образование, односно по училиштата.
- Оптимизација на рокот за плаќање на месечните фактури за капитација од ФЗОМ кон здравствените установи во разумен рок од 30-45 дена, од денот на доставувањето на фактурата до крајот на 2016 година.

ФАРМАЦЕВТСКИ СЕКТОР

Фармацевтскиот сектор е еден од најважните сектори во рамките на здравствениот систем во Република Македонија со силно влијание врз спроведувањето на здравствената заштита на населението. Обезбедувањето на ефикасни, безбедни, со проверен квалитет и достапни лекови на сите нивоа на здравствена заштита треба да е императив за секоја сериозна влада. Очигледно е дека оваа влада нема капацитет да се справи со предизвиците кои ги носи овој сектор и како последица на тоа се соочуваме со континуиран недостиг на лекови, како за болнич-

ките, така и за вонболничките пациенти. Сведоци сме на постојаното талкање на пациентите по лекови од една до друга аптека, бидејќи квотите на лекови се трошат до 15-ти од секој месец. Доплатата над референтните цени на лековите е преви-сока, а лековите кои се без доплата и онака се евтини и достапни за граѓаните.

Во фармацевтската дејност се залагаме за:

- Редифинирање на месечните квоти и договори на јавните аптеки со Фон-дот за здравствено осигурување.
- Надминување на состојбата со немање на лекови на рецепт после 15-ти во месецот и зголемена достапност на лекови. Воспоставување на систем кој ќе оневозможи злоупотреба на препишаните рецепти и фиктивно трошење на месечните квоти за набавка на лекови. Дополнително, целта ќе ни биде да преминеме на систем на достапни лекови во примарна здравствена заштита без квота.
- Квалитетен лек за секој пациент.
- Навремена набавка на инсулин за болните од дијабетес на годишно ниво ќе го спречи префрлувањето на пациентите од аналоген на хуман инсулин.
- Ревидирањето на листата на лекови кои паѓаат на товар на ФЗОМ еднаш годишно, со внесување на најмалку пет нови лекови во истата и гарантира-на застапеност на сите лекови од есенцијалната листа на лекови.
 - Ќе обезбедиме барем еден вид на орална контрацепција на позитив-ната листа.
- Зголемување на буџетските средства за лекови. Во тие рамки, поефикасно решавање на достапноста на поскапите лекови кои се од витално значење за пациентите.
- Формирање на посебни фондови и програми за третман на ретки болести и хематолошко-онколошки и имунолошки заболувања.
- Финансирање на програми за фармацевтска грижа на стари геријатриски пациенти и други ранливи категории на пациенти, со што ќе се овозможи на овие групи на пациенти да им се изврши периодична ревизија на терапија-та, и советување во насока на подобар терапевтски исход.
- Субвенционирање на аптекарската дејност во руралните средини – про-ект рурален фармацевт преку тригодишна исплата на дефинирана кирија за деловен простор, субвенционирање на давачките за здравствено и пен-зиско осигурување во период од три години и надоместок за патни трошоци доколку фармацевтот живее на одалеченост поголема од 20 километри од аптеката.
- Рационална употреба на лекови. Во согласност со новите трендови за ин-форматички технологии во фармацевтска пракса, пишаните рецепти ќе би-дат целосно заменети со електронски досиеа и е – проскрипции за лековите.
- Континурани обуки во полето на Менаџирање на терапија со лекови за сите фармацевти и фармацевтски техничари од аптекарскиот сектор. Со ова ќе се овозможи активно вклучување на професионалците од аптекар-скиот сектор во рационализацијата на употребата на лековите, иницијација на нова терапија и модификација на постоечка терапија.
- Фармацевт во аптека главна алка на системот на фармаковигиланца и ма-териовигиланца со цел профункционирање на системот за следење на не-

сакани ефекти за лекови и медицински средства не функционираат. Во тој контекст, ќе отпочнеме со реализација на проектот „Јас сум фармацевт и практикувам фармако и материо вигиланца“.

- Во сите здравствени центри (болници и клиники) каде има лежечки пациенти ќе бидат вработени најмалку по еден болнички и клинички фармацевт, чија улога ќе се состои во стручно приготвување на терапијата, спроведување на рационалната фармакотерапија кај пациентите и спроведување на системот на фармако и матеровигеланца во својата професионална средина.
- Вреднување на фармацевтска здравствена услуга и поддршка за воведување на нови здравствени услуги во јавните аптеки.
- Воведување на фиксен надомест за фармацевтска грижа во аптекарска дејност.
- Алокација на средствата кои досега се трошеа за нерационална фармакотерапија.
- Дефинирање на нова рамка за паралелниот увоз адекватна на неговата улога и функција, а во согласност со моделот кој се применува во земјите на ЕУ.
- Воведување на објективна, транспарентна и интернационално потврдена методологија за формирање на единствените цени на лековите во Република Македонија.
- Воведување на можност за комерцијални договори со фармацевтските компании кои се носители на патентните права за иновативни лекови кои се уникатни за третман на одредени патолошки состојби. (ова е за враќање на големите интернационални фармацевтски куќи)
- Ревидирање на постапките и регулативата за паралелен увоз на лекови и зајакнување на инспекцискиот надзор над истите со спречување на увезување на лекови со сомнителен квалитет и фалсификувани лекови.
- Ревидирање на постапките и регулативата за интервентен увоз на лекови и спречување на злоупотреба на оваа мерка за увезување на широка палета на нерегистрирани лекови.
- Регулација и ЕУ усогласување на регулативата за регистрација и промет со додатоци на исхрана, хербални лекови и традиционални хербални лекови во Република Македонија.
- Регулација на сферата поврзана со биолошката терапија и заменливоста на оригиналните биолошки со биолошки слични лекови.
- Регулација на спроведувањето на предклиничките и клиничките истражувања согласно важечките регулативи во ЕУ.
- Воспоставување на систем за транспарентно следење и прикажување на целокупната потрошувачката на лекови во Република Македонија.

КОМОРИ И ЗДРУЖЕНИЈА

- Целосно департизирање и враќање во владение на струката и фелата на стручните комори (Лекарска, Стоматолошка и Фармацевтска) и стручните здруженија при Македонското лекарско друштво.
- Со закон ќе ги дефинираме правата и обврските на лекарите во соработка со Лекарската комора.

ЗДРУЖЕНИЈА НА ГРАЃАНИ

- Обезбедување на финансиски средства и соодветен простор за здруженијата на граѓани од областа на здравствената заштита како и на клубовите и здруженија на болни (шеќерна болест, хемодијализа, хипертензија, карцином на дојка, ХИВ инфекција), како и на пациенти со ретки болести, пациенти од маргинализираните заедници и пациенти со посебни потреби. Целта е да создадеме услови за зајакнување на нивната улога во комуникацијата со стручната јавност при донесување на прописи и законски решенија од здравствената заштита.
- При изборот на лекови и распишувањето на тендер за истите во телата ќе учествуваат и претставници од соодветните здруженија. На тој начин, државата ќе биде контролирана токму од крајните корисници и ќе се обезбеди избор на квалитетни лекови и лекарски помагала, по најдобра можна цена.
- Развивање на интерсекторска соработка меѓу здравствените и образовните институции, локалната самоуправа, медиуми и др.

ЕФИКАСНИ И ОДГОВОРНИ ЗДРАВСТВЕНИ ИНСТИТУЦИИ

Работењето на Министерството за здравство и Фондот за здравствено осигурување ќе го подобриме преку:

- Стручност и компетентност на првите луѓе и независна и квалитетна администрација во нив.
- Позитивен одговор за лекување во странство за секој кој што има реална потреба од тоа во најкус можен рок, односно нема да се спречуваат пациенти да се лекуваат во странство заради развој на центри за одредени дијагнози, додека тие центри потполно не се развиени. Измена на системот на проценка и на бирање на членовите на комисиите на Фондот – независност од Министерот за здравство.
- Ќе формираме Фонд за финансирање на лекувањето во странство на деца до 18 години кој ќе мора итно да ги носи неопходните одлуки, ослободен од политички и министерски притисоци. Така лекувањето на децата во Македонија нема да зависи од хуманоста на нејзините граѓани.
- Користење на ресурсите на приватните болници, за услуги кои во моментот ги нема во јавното здравство, преку склучување на договори.
- Ревизија на договорите и анализа на моменталната состојба во постоечките центри за дијализа.
- Фондот за здравствено осигурување навремено ќе врши исплата на надомест од плата на осигурените лица поради болест и породилно отсуство.
- Иницирање на едукација и обуки од областа на здравствената економија и менаџмент во здравството и проценка на здравствената технологија при набавка на нова медицинска опрема или воведување на нови лекови на позитивната листа.
- Подготовка на Стратегија за едукација и подигнување на свеста на јавноста во врска со правата од здравственото осигурување и здравствената заштита во Македонија.

- Доминантно учество на осигурениците во Управниот одбор во Фондот за здравствено осигурување.
- Унапредување на работењето на фондот, зацврстување на статусот на лидерски-основана, етички ангажирана и тимски фокусирана финансиска институција, која обезбедува и плаќа здравствени услуги за своите осигуреници.
- Правилно дефинирање и обезбедување на финансиски одржлив здравствен систем за сите граѓани во РМ, во системот на задолжителното осигурување.
- Подготовка на Акционен план за финансиска консолидација на јавните здравствени установи.
- Трајно усогласување на трошоци во здравствената заштита со вистинските потреби на населението и економските можности на земјата и создавање законска основа за утврдување сигурни извори за финансирање на здравствената заштита.

ЗДРАВА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Република Македонија, со своите природни карактеристики и ресурси, нуди можности за квалитетен живот на граѓаните. Содржи богата гео-морфолошка и биолошка разновидност, доволно вода за пиење, прекрасни езера и речни сливови. Ова е значаен потенцијал за денешните и идни генерации. Но, за жал, желбата за брз профит, непочитувањето на законодавството, непостоењето соодветен институционален и кадровски капацитет, што со години беше одлика на власта на ВМРО-ДПМНЕ, доведе до енормно загадување на воздухот, почвата и водата и нарушување на природните живеалишта. Тоа доведе до намалување или губење на одредени растителни и животински видови.

Поразувачки е фактот што Република Македонија во 21. век има проблеми на животната средина, карактеристични за земјите од третиот свет. Колку за илустрација, Тетово се гуши во отпад, нема вода за пиење, а воздухот е со нарушен квалитет. Комуналните отпадни води не се третираат, индустрискиот сектор своите отпадни води ги испушта во реката Вардар и нејзините притоки, без претходен третман, со што е значително загрозен водоснабдителниот систем за Скопје – Рашче. Гостивар, пак, го плаќа данокот на несоодветно управување со отпадот, а зелените простори во Скопје од ден на ден се намалуваат. Битола е град во кој квалитетот на воздухот е загрижувачки, а здравствените статистики покажуваат зголемен број заболени од карцином. Реката Драгор и низводно реката Црна се реки со значително зголемени концентрации на загадувачки материји. Никако да се реши загадувањето на Охридско Езеро од отпадните комунални води, колекторот многу често не е оперативен, исто како и пумпните станици, пречистителната станица во Враништа чека реконструкција и надградба, но сето тоа не беше доволен мотив за Владата на ВМРО-ДПМНЕ да преземе соодветни мерки и да го спаси езерскиот бисер. Напротив, постојат урбанистички планови со кои се планира да се уништи и она што е природен дел на Охридско Езеро, Студенчишкото Блато, со негова пренамена во некаква елитна станбена зона. Во Маврово, после 70 години постоење, се намалуваат границите на тамошниот Национален парк, повторно заради деловните интереси на владејачката гарнитура.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

Нашата визија е подобар квалитет на медиумите во животната средина и заштита на природните ресурси низ следните цели:

- Некорумпирани институции, со капацитет да го спроведуваат законодавството за заштита на животната средина и природата;
- Засилен Инспекторат за животна средина со високообразован и дополнително стручно едуциран кадар, дополнет и со соодветна опрема;
- Поддршка на приватниот сектор за постигнување на поставените стандарди во заштитата на животната средина;
- Царински олеснување при увоз на нова технолошка опрема или инсталација на системи за пречистување на отпадните гасови или отпадните води;
- Обезбедување финансиски средства преку буџетот, ИПА фондовите на ЕУ и „меките“ кредити на Европска и Светска банка за стимулирање јавно-приватни партнерства, како и средства од санкциите за индустриските загадувачи кои ги немаат реализирано обврските од интегрираните еколошки дозволи;
- Комуникација со граѓанскиот сектор – приближување на работата на Министерството за животна средина и просторно планирање и локалните служби за животна средина до проблемите и барањата на граѓаните;
- Враќање на довербата на меѓународните институции за капацитетот на земјата во исполнувања на обврските кон потпишаните меѓународни конвенции и договори од областа на животната средина.

НАШИОТ ПЛАН

Граѓаните имаат право на здрава животна средина, на чист воздух, чиста вода за пиење и наводнување, здрава почва на која ќе одгледуваат здрава храна. Заслужуваме природа во која непречено ќе се одвиваат сите функции и која ќе биде поддршка на идниот развој на нашата земја, со благосостојба на сите нејзини жители. Сите заедно ќе ги почитуваме стандардите за квалитет на медиумите на животната средина. Ќе обезбедиме некорумпирана, непристрасна и едуцирана администрација, која ќе биде во служба на животната средина и на граѓанинот, која ќе делува во насока на одржливиот развој на земјата. Со заедничка соработка меѓу администрацијата, приватниот сектор и граѓаните ќе направиме основа за економски развој што ќе вградува високо софистицирани технологии, за загадувањата да се сведат на минимум. Ќе ги укинеме фиктивните (лажните) еколошки процедури кои немаат за цел да ја заштитат животната средина, туку се користат за остарување на политичките и бизнис-желбите на актуелната власт на ВМРО-ДПМНЕ.

КОМПЛЕТИРАЊЕ НА ЗАКОНОДАВСТВОТО

Подготвивме план за примена на акционите планови кои се дел на Стратегијата за води, Стратегијата за заштита на воздухот од загадување, Стратегијата за управување со отпад, а ќе ги примениме и новите стратегии за биолошка разновидност и борба против уништувања и суши. Ќе ја подготвиме Стратегијата за заштита на почвите. Ќе направиме мапа на загадени почви во државата. Ќе го комплетираме законодавството за заштита на почвите.

Во подготовка на стратегиските документи и законските акти ќе спроведеме широка расправа и комуникација со стручната фела, како и со пошироката јавност.

НАМАЛУВАЊЕ НА ЗАГАДУВАЊЕТО НА МЕДИУМИТЕ

- Вистинско, ефикасно и континуирано спроведување на системот за интегрална контрола и спречување на загадувањето за работа на инсталациите. Ќе го зајакнеме системот на издавање на ИСКЗ дозволи, контрола врз нивното спроведување и придржување кон поставените лимити на емисија (достигнување на НДТ/гранични вредности на емисии) во медиумите на животната средина.
- Обезбедување поволни кредити за замена на еколошки застарени технолошки линии и инсталација со ефикасни системи за намалување на загадувачките емисии.
- Зајакнување на инспекциските органи заради ефикасен надзор врз спроведувањето на предложените мерки за заштита на воздухот, водите и почвата.
- Спроведување сопствен мониторинг на квалитетот и емисиите во воздухот, водите и почвата од страна на индустрискиот сектор.
- Дооформување и непречено работење на мрежите на станиците за следење на квалитетот на воздухот и водите.
- Одржување редовни средби со претставници од индустријата и дискусија на теми од областа на заштитата на воздухот, водите и почвата, како и обука во индустриските капацитети за подготовка на Проценка на ризик од еколошка одговорност.
- Подготовка на документација за безбедно управување со хаварији од индустриски несреќи (опасни супстанции).
- Ревидирање на одлуката за увоз на стари возила со цел да обезбедиме пониско ниво на емисии во воздухот од сообраќајот. Заедно со сообраќајната полиција ќе спроведеме нови режими на сообраќај во поголемите градови, што значително би го намалило загадувањето на воздухот. Во сообраќајот ќе промовираме употреба на гасни горива од типот природен гас и пропан-бутан. Ќе го стимулираме јавниот и организираниот превоз во градските средини и во поголемите компании.
- Воспоставување наменски здравствено-еколошки индикатори за процена на ризиците по здравјето на децата од загадениот воздух.
- Повторно ќе го воспоставиме Фондот за животна средина, како гаранција дека средствата добиени од такси за животна средина, ќе бидат наменети за проекти за подобрување на квалитетот на медиумите во животната средина, а нема да се користат за комодитетот на администрацијата (службени патувања, плаќање телефони или опремање на кабинети на министрите).

ИЗГРАДБА НА НОВА И СОВРЕМЕНА ЕКОЛОШКА ИНФРАСТРУКТУРА

- Изградба на регионални центри за управување со отпадот, во кои најсоодветно ќе се справуваме со комуналниот, индустрискиот, медицинскиот и отпадот од животинско потекло. За да обезбедиме соодветно и економски ефикасно работење на идните регионални центри за управување со отпадот, ќе направиме законска основа за јавно-приватно партнерство во управувањето со отпадот, искористување на употребливите фракции и изработка на секундарни производи, горива и енергија. Ова подразбира и решавање на проблемот со нерегуларните и дивите депонии, кои се еден од најголемите извори на загадувачки материји.

- Справување со индустриските жаришта и историските загадувања: изработка на приоритетна листа за решавање на историските индустриски загадувања. И навистина ќе се справуваме во смисла на повторно искористување на индустрискиот отпад и негова неутрализација, како и ревитализација на деградираните простори.
- Приоритет е изградбата на пречистителни станици за третман на отпадните води во сите населени места со над 10.000 жители. Но, и во помалите урбани средини, чекор по чекор, почнувајќи од оние кои се најприоритетни на листата на загаденост, ќе градиме мали, модуларни станици за третман на загадувањата.

ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА И БИОЛОШКАТА РАЗНОВИДНОСТ

- Задржување на процентот на заштитени подрачја и нивно зголемување, во согласност со препораките на Националната стратегија за биолошка разновидност и идната стратегија за заштита на природата.
- Зголемување на зелените површини во градовите, но со наши, автохтони видови, одгледувани во наши расадници – нема да увезуваме надворешни видови растенија коишто се скапи и не можат да се приспособат на нашите климатски услови.
- Во однос на законодавството и заштитените простори, ќе ја подготвиме земјата за имплементација на НАТУРА 2000.
- Подобрување на условите за развој на еко-туризмот, во согласност со принципите за одржлив развој.

КОРИСТЕЊЕ НА ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

Македонија е богата со обновливи извори на енергија, но сè уште ги користи многу ограничено. На пример, искористувањето на сончевата енергија во Република Македонија е на најниско ниво во споредба со европските држави. Ќе го олесниме и ќе го засилиме субвенционирањето на обновливите извори на енергија (сонце, ветер, геотермална енергија и биомаса). Ќе ги поедноставиме постапките за енергетски проекти базирани на обновлива енергија. Преку специјално дизајнирани програми, наменети пред сè за руралните подрачја, ќе ги поттикнуваме граѓаните да ги користат оние обновливи извори на енергија што претставуваат отпад од производните процеси. Потенцијалот за енергетската ефикасност во Македонија е поголем од вкупниот недостиг на енергија што се покрива со увоз. Тој потенцијал е поголем и од капацитетот на сите мали хидроцентрали што треба да се изградат и да работат со повластени (фидинг) тарифи. За искористување на тој потенцијал ќе преземеме повеќе мерки и проекти, опишани во поглавјето **Енергетика**. Согласно Протоколот од Кјото, ќе ја пресметуваме и стимулираме намалената емисија на CO₂ и, од добиените заштеди во КТе, како карбон кредити ќе обезбедиме финансиски средства за енергетска ефикасност. Ќе го поддржиме создавањето на ЕСКО компании како испробан и верификуван модел за реализација на проектите за енергетска ефикасност во земјите на Европската унија.

МОНИТОРИНГ-СИСТЕМИ ЗА КВАЛИТЕТ НА ВОЗДУХ, ВОДА И ПОЧВА

Република Македонија има мониторинг-систем што го следи загадувањето само на воздухот, но тој систем е крајно нефункционален и ограничен. Ќе го надградиме постојниот систем за мониторинг на воздухот и ќе воспоставиме систем за

следење на загадувањето на водите и почвата. Дополнително, ќе ги поврземе тие три системи во еден интегриран систем, чишто податоци ќе се објавуваат јавно и ќе бидат достапни за граѓаните.

ХУМАН ТРЕТМАН НА ЖИВОТНИТЕ

Се залагаме за здраво, хумано и праведно општество и ненасилен однос кон животните. Следејќи ги европските тенденции и јасно дефинирани стратегии, прифатени од Советот на Европа и Светската здравствена организација (WHO) ќе воспоставиме и спроведеме хумани програми за решавање на проблематиката со животните, при што целосно ќе ги вклучиме сите македонски здруженија за заштита на животните целејќи истите да придонесат со своите знаења, искуства и останати капацитети кои ги ставаат на располагање.

Притоа ќе се посветиме на:

- Унапредување на Законот за заштита и благосостојба за животните, адаптирање со стандардите на европската легислатива.
- Унапредување на Законот за заштита и благосостојба на животните во однос на третманот на бездомните животни и воведување законска забрана за еутаназија, зашто непостоењето на децидна забрана дава можност за произволност, нехуманост и масовно усмртување што во Република Македонија се испостави како пракса. За решавање на проблемот со прекумерната бројност на бездомните кучиња ќе се применува исклучиво стратегијата на масовна стерилизација (во светот позната како залови – стерилизирај – врати) како и бесплатна вакцинација, бидејќи според научните истражувања е единствена препорачана за хумана, ефикасна и економски исплатлива метода, препорачана од релевантни инстанци и Светската здравствена организација.
- Во рамки на позитивна национална кампања ќе се воспостави силна и континуирана соработка со здруженијата за заштита на животни кои се неизбежно потребни во управувањето и работењето на стационарите – со цел адекватна примена на методата, и пред сè максимална транспарентност и доследност во спроведувањето – и на нив да се гледа како на активни партнери на институциите надлежни за проблемот со бездомни кучиња.
- Силно ќе се промовира концептот на одговорно сопствеништво, важноста од стерилизација, вакцинација, идентификација и регистрација; како би се превенирало неконтролираното раѓање на нови единки, и би се намалил бројот на кучиња и мачки кои од домовите се оставаат на улица. Ќе воспоставиме систем на дистрибуција на ваучери за бесплатна стерилизација во ЕЛС и задолжителна стерилизација на секој миленик чуван како заеднички (колективен) миленик во населбите.
- Во образовниот систем, а во соработка со здруженијата за заштита на животни и други стручни субјекти, ќе воведеме програми за едукација на децата за природата на животните и поттикнување на хуманост во нашето општество. Тоа го сметаме за исклучително важен чекор од причина што насилството врз животните, доколку не се перципира и третира со сериозност, се продлабочува и ескалира во сите сфери во нашето општество.
- Строго ќе ја ограничиме и контролираме слободната продажба на високо токсични материи, кои се злоупотребуваат за труење на животни и со чија примена се изложува и силно се загрозува и безбедноста на граѓаните.

- Ќе изградиме адекватни паркови за шетање на миленици и дружење на граѓаните, љубители на животни.
- Ќе овозможиме простор, иницираме изградба и одржување на дејноста погребување домашни миленичиња и на тој начин ќе помогнеме на сите оние граѓани кои го загубиле својот миленик. Притоа ќе примениме мерки во надминување на сериозен комунален проблем, превенираме изградба на диви гробишта или во недостиг на избор, фрлање на мртви животни во контејнерите.
- Ќе го надминеме деценискиот проблем со злоупотреба и суровост врз коњите во урбани средини.

ЗАШТИТА ОД ПРИРОДНИ КАТАСТРОФИ

Поплавите во 2015 и 2016 година ги покажаа сите системски слабости на институциите задолжени за превенција и заштита од природни катастрофи. Граѓаните беа оставени на милост и немилост на природата, бројот на жртви растеше постојано, институциите беа некоординирани и бавни, а помошта на загрозените семејства беше минимална и зависеше од партиски влијанија и интереси.

Според анализите на Светска банка, Република Македонија сè повеќе ќе биде загрозена од природни непогоди, како резултат на климатските промени. Од тие причини, нашите институции мора да бидат подготвени да се справуваат со овие предизвици и да ја минимизираат штетата по животот, здравјето и имотот на граѓаните.

НАШИОТ ПЛАН

- Прецизно ќе ги дефинираме надлежностите на секоја институција задолжена за заштита од природни катастрофи и нивната меѓусебна соработка и комуникација, без да има преклопување на надлежностите. Ќе ги донесеме неопходните стратески документи и подзаконски акти со што системот ќе стане функционален за заштита на животот и имотот на граѓаните. Документите нема да бидат формално усвоени, па заборавени – тие ќе бидат широко дебатирани и спроведени од страна на надлежните институции.
- Сите институции во системот за заштита и спасување од природни катастрофи ќе бидат екипирани со соодветен стручен кадар кој постојано ќе биде обучуван. Нивната соработка ќе се подигне на значително повисоко ниво. Ќе се набави современа опрема и ќе се додели на сите надлежни институции, а постоечката ќе се одржува во добра кондиција.
- Ќе воведеме интегриран систем на управување со водите преку формирање на Агенција за води. Сите податоци за водните ресурси собрани од надлежните институции ќе бидат интегрирани на едно место и сите активности ќе се координираат користејќи единствен систем за управување и делување. Така ќе се воспостави ефективен и ефикасен систем за управување и заштита од ефектите на водата. Граѓаните/јавноста ќе имаат право за пристап кон податаците за да учествуваат во процесот на планирање, превенција и делување.
- Користејќи ги сите расположливи податоци од институциите, од општините, но и сите достапни ресурси кои ЕУ ги става на располагање, веднаш ќе почнеме со изготвување на реален оперативен план за заштита од попла-

ви за загрозените подрачја, а ќе ги преиспитаеме плановите за заштита на секоја општина и градот Скопје. Континуирано ќе се спроведуваат обуки и информирање на населението за ризиците од поплава и како да се однесуваат во случај на поплава и други непогоди.

- Ќе изработиме „Катастар на загрозени подрачја од природни непогоди во Македонија со степен на ризик“ кој ќе влезе во сите плански и секторски документи, при што ќе се дефинираат црвени зони (не смее да се гради), жолти зони (може да се гради но само со заштитни мерки) и зелени зони (слободни за градба). Ќе се изработат и регионални и општински катастри, планови и стратегии за справување со природни непогоди (ерозија, поплави, порои, суши, топлотни бранови, студени бранови, невреме, шумски пожари, земјотреси, биохемиски катастрофи, колапсирања, урниси и одрони, свлечишта и др.). Ќе се зајакне експертската контрола во изготвување и спроведувањето на делот на заштита и спасување во просторните и урбанистички планови.
- Ќе вложуваме повеќе средства во програми за истражување, предикција, анализа на ризици, можни последици и загуби (директни и индиректни) од природни непогоди. Значително ќе го подигнеме нивото на соработка со врвни европски и светски владини, невладини, едукативни, истражувачки и други институции во справување со природни непогоди.
- Ќе ја вклучиме експертската јавност во креирање на мерки за борба против ерозија и уредување на порои, пошумување на околните планини каде со уништување на шумите се допринело за ерозија на земјиштето. Ќе се зајакне експертската контрола во изготвување и спроведувањето на делот на заштита и спасување во просторните и урбанистички планови. Ќе се преиспита издржливоста на градби објекти во ранливи региони. Многу често незнаењето или неразликувањето на река од порој доведува до изградба на несоодветни градби базирани на пресметки за проток на води наместо на проток на водни наноси со материјал.
- Ќе се направи програма за проверка на статиката на објектите (колективни и индивидуални) во сеизмогените зони и нивната состојба-нарушеност, проверка на стабилноста на новоградбите, особено на колективните станбени згради, проверка на сите надградби, доградби и пренамени на постапите згради согласно степенот на ризик.
- Ќе ги преземеме сите мерки и активности за санирање и одржување на браните. Ќе формираме оперативно тело за координација на активностите во случај на појава на опасност од големи води од уривање или пробивање на брани, насипи и акумулации што може да предизвикаат поплави.
- Ќе обезбедиме многу поквалитетно чување на шумите со преминување на секторот за шумска полиција од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во надлежност на Министерство за внатрешни работи. На тој начин ќе се зголеми ефикасноста во сузбивање на очигледниот криминал со нелегалната сеча на шумите.
- Ќе воведеме забрана за изградба на објекти во коритата на реките и ќе ги санираме коритото на Вардар чија пропустна моќ е дополнително намалена со градбите од „Скопје 2014“. Ширината на крајбрежниот појас ќе се дефинира согласно европските стандарди. Онаму каде е тоа можно, возводно од големите градови ќе се формираат акумулации како би се намалиле врвовите од поплавни бранови.

- Ќе ги уредиме сливните подрачја, ќе ги исчистиме речните корита и каналскиот систем. Изборот за чистење и уредување на речните корита и канали ќе биде според изготвена студија и приоритетна листа од страна на експерти во таа област.
- Ќе изградиме мали месни депонии (во соработка со општините) каде граѓаните ќе можат да го исфрлаат градежниот шут и отпад, наместо во каналите, речните корита и пропустите на патиштата. Ќе се спроведат засилени контроли и инспекции за заштита на речните корита, каналите и пропустите на патиштата.
- Ќе изградиме нови системи за наводнување и одводнување на земјоделските површини во подрачјата со најголем ризик од поплава. Секоја година ќе инвестираме 10 милиони евра годишно само за системи за наводнување и одводнување.
- Сите патишта ќе бидат квалитетно и навремено одржувани заради зголемена безбедност на сите учесници во сообраќајот. Локалните патишта ќе се градат исклучиво со проектиран систем за одводнување како пропус, риголи, канелети итн. Уште во првата година ќе се направи санација на Скопската обиколница, бидејќи е важна сообраќајна артерија и е дел од Коридор 8. Ќе се обезбедат резервни средства во фонд за патишта кој би се искористил исклучиво во ситуации за брзо санирање на последиците од временски непогоди.
- Ќе воспоставиме современ хидрометеоролошки систем за рано предупредување во случај на ризик од невреме, за населението да биде навремено информирано и подготвено да се справи со предизвиците. Ќе воспоставиме единствен систем за известување и тревожење и единствен комуникациско-информациски систем со реализација на повикувачкиот број за кризни ситуации – Е-112.
- Ќе ги искористиме можностите на „Европа Ре.“ формирана како компанија за реосигурување преку јавно-приватно партнерство со неколку држави во регионот. Во случај на природни катастрофи, македонскиот буџет ќе биде сигурен, а сите штети ќе бидат покриени преку системот на реосигурување. Со користење на иновативни технологии, системот гарантира покривање на сите штети согласно швајцарски стандарди за квалитет, без субјективност, политички влијанија и можности за корупција. Ќе ја подигнеме свесноста и за индивидуално осигурување на граѓаните од елементарни непогоди.

СЛОБОДНА И ЕВРОПСКА КУЛТУРА

Владеењето на ВМРО-ДПМНЕ остави несогледливи негативни последици врз сите домени на културата. Извршено е нарушување на вредносните системи и уништување на темелните вредности на македонската национална култура. Уметноста и културата станаа пропагандно средство за партиска и идеолошка манипулација на граѓаните. Направена е монополизација и затворање на културата, со поделби по партиска и по етничка линија. Проектот „Скопје 2014“, како и бројните други владини проекти – од печатењето учебници, до градењето етно-села и продукцијата на филмови, послужија како ефикасен инструмент за прелевање на јавните добра во приватни џебови. Преку узурпацијата на јавниот простор се отуѓија јавните средства, со цени на чинење десеткратно поголеми од вредноста на она што е создадено. Така, во периодот од владеењето на ВМРО-ДПМНЕ, буџетот на Министерството за култура се зголеми за 260 проценти, а поголемиот дел од потрошените средства се однесуваат на градежни активности (на пример, во 2010 година, парите потрошени за вакви намени е 73,23 проценти од вкупниот буџет за култура). Од друга страна, финансирањето на програмските активности на дејностите од културата доживува константен пад и се движи од 51 процент во 2001 до 18 проценти во 2011 година.

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Деконтаминација, санација и нормализација на културниот систем од штетните последици од неодговорното владеење на ДПМНЕ;
- Културна трансформација, реформа и европеизација, согласно прогресивните трендови и политики;
- Ослободување на творечките потенцијали на уметниците;
- Промовирање на можности за секој да може да искуси култура, да учествува во културните програми и да ги развие своите креативни можности.

НАШИОТ ПЛАН:

Клучните вредности на нашата културна политика се слободата на творештвото, еднаквоста и универзалното добро, а најважните движечки принципи се пристапноста, учеството и еднаквите услови и права за сите. Поаѓаме од концептот на културна демократија, која го промовира учеството на сите граѓани во културата и во создавањето на културните политики. Сакаме да создадеме културно граѓанство кое ќе обединува едно подлабоко разбирање на културата, поврзана со социо-економскиот просперитет во државата. Културата мора да има прогресивна општествена функција: да поттикнува, да полемизира, да продлабочува, да критикува, да експериментира, да создава нови вредности. Во европските трендови културата не познава строга контрола од страна на државата. Таа е отворена по својата природа, отворена кон другите култури, отворена кон сите граѓани.

РЕФОРМА НА МИНИСТЕРСТВОТО ЗА КУЛТУРА И ДРУГИТЕ ИНСТИТУЦИИ НА КУЛТУРАТА

Министерството за култура, врз база на претходна анализа, ќе претрпи реформа. Неговата улога во културниот систем ќе биде ревидирана и вратена во нормала. Тоа нема да биде авторитарен чинител на културниот живот и главен оперативец на диктаторски проекти и анахрони манифестации. Министерството ќе стане единствено регулатор на општите рамки на културниот систем и на основните

цели на културната политика. Главните носители на културниот живот ќе бидат институциите и организациите од културата, уметниците и сите луѓе со креативна визија.

При реформата во Министерството за култура, дел од сегашните одделенија, сектори и дејности ќе се задржат, некои ќе се реструктурираат, ќе се спојат или ќе се рedefинираат во согласност со новите концепти и класификации во културниот систем (на пример, Сектор за интердисциплинарни, иновативни, експериментални проекти; Сектор за креативни индустрии; Сектор за граѓански здруженија и независна културна сцена и сл.). Ќе се воспостави ефикасен систем на архивско работење. Ќе се создаде електронска база на податоци за сè што е во домен на дејноста. Ќе се обезбеди транспарентност во информирањето за финансиското работење. Ќе се изврши подобро екипирање на Министерството со специјалисти од областа на културниот менаџмент и културната администрација и со обезбедување на едукација и обука на постоечкиот кадар, преку обезбедување меѓународна помош од Советот на Европа.

РЕФОРМА НА СИСТЕМОТ НА ФИНАНСИРАЊЕ НА КУЛТУРАТА

Ќе го преиспитаеме актуелниот модел на финансирање на националните институции и на проектите од национален интерес, ќе ја унапредиме застарената поделба на дејности и сектори и ќе го воведеме принципот на растојание („*arm's length*“) во нивното менаџирање. Системот на финансирање на културата преку годишен конкурс, обмислен врз основа на четиригодишна програма, што го воведовме во 1998 година, го прифатија сите досегашни влади на ВМРО-ДПМНЕ, но не го приспособија на новото време, на новите искуства и на барањата на фелата. Дури, не се обидоа да донесат ни нова четиригодишна програма.

Новиот систем на финансирање ќе ја надмине годишната програма. Ќе се создадат посебни фондови за различните домени во културата, кои ќе добијат јасен и подолгорочен мандат и автономија и целосно ќе ја преземат одговорноста за изборот на проекти. Ќе се примени моделот на комбинирани повици, со фиксни, но и со променливи датуми, од оние за краткотрајни проекти; до подолгорочни, кои имаат потреба од двегодишно или повеќегодишно финансирање (особено за пресретнување на проектите што добиле европска поддршка). Но, истовремено, ќе се преиспита законското решение за финансирање на новоформираната Агенција за филм, со цел да се дојде до праведно решение за сите засегнати страни.

Финансиската стратегија ќе биде поефикасна, со тоа што ќе се фокусира на нови извори за финансирање и воведување демократски модели за распределување на буџетските средства.

СТАНДАРДИ ЗА РАБОТА ВРЗ ОСНОВА НА ЈАСНИ КРИТЕРИУМИ И ТРАНСПАРЕНТНОСТ

За време на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ, системот на културата беше дополнително ослабен преку функционална, финансиска и програмска нетранспарентност во работењето, којашто растеше од година во година: не се објавуваа составите на различните комисии, немаше јасни и однапред воспоставени критериуми за носење одлуки, драматично се симна квалитетот на одбраните проекти, а програмата се користеше за издржување на партиските кадри.

Ќе се воведат нови стандарди на работење – транспарентност, отчетност, непристрасност и ефикасност на сите фактори во културниот систем, особено на националните и на другите јавни институции. Со гарантирање на автономијата во

изборот на програмите и проектите, ќе воспоставиме практика секоја одлука да биде изведена врз јасни критериуми и да биде образложена. Статутите и стратегиските документи ќе бидат објавени заедно со критериумите, за да може јавноста да се увери и да донесе суд дали и колку се почитувани зацртаните цели и критериуми преку секоја конкретна програма или селекција.

ВРАЌАЊЕ НА ДИГНИТЕТОТ НА ТВОРЕЦОТ И КУЛТУРНИОТ РАБОТНИК

Актуелната законска регулатива, со бројните измени и дополнувања направени во изминатата деценија, создаде простор за целосно партизирање и узурпација на институциите. Воведена е ретроградна „категоризација“, со девалвирање на творечкиот и културниот труд на ниво на „даватели на услуги“. Според последните измени на Законот за култура, културните работници се сведени на ниво на административни извршители. Се укинаа низа права од работниот однос, се стави забрана за вертикално унапредување во професијата и за верификација на стручните звања. Се наметнаа низа бирократски процедури и енорно се зголеми бројот на казнените одредби од чисто административен карактер.

Ние ќе направиме соодветни законски и суштински измени за враќање на идентитетот и самопочитта на културните работници и творците во институциите. Фокусот ќе биде ставен на авторите и соодветното валоризирање на нивниот авторски труд. Ќе се зајакне транспарентноста во работењето на колективните организации за заштита на авторските и сродни права, ќе се зајакне контролата над употребата на авторските права и нивното остварување, континуирано ќе се засилува заштитата и на самите автори, но и на корисниците на авторските права кои се под надлежност на министерството. Ќе извршиме департизација на институциите и ќе востановиме механизми за враќање на професионализмот, стручноста и компетентноста. Ќе воведеме политика на напредување во кариерата врз меритократска основа.

КРАЈ ЗА ПРОМОВИРАЊЕТО НА КИЧОТ ОД СТРАНА НА ДРЖАВАТА

Република Македонија во наредните години мора да го расчисти и да го победи кичот – кој како појава, наместо да биде на маргините на животот, стана алфа и омега, главен идеал на живеењето – наметнат, форсиран и поставен од власта во сите пори на живеењето. Ние ќе ја прекинеме поддршката на естрадни и забавни програми, фестивали и манифестации кои во својата основа ја имаат кич продукцијата. Ќе ги прекинеме конкурсите со идеолошко-кичерска заднина и практиката естрадни ѕвезди, кои промовираат кич, и партиски војници да добиваат врвни државни или професионални награди, пензии и признанија. Ќе го стимулираме создавањето програми и творештво со врвен уметнички квалитет. Од сите институции и организации, кои добиваат поддршка од државата, ќе инсистираме на развивање планови и стратегии за привлекување на публиката и за подигнување на нејзиниот критериум за вреднување на вистинските квалитети на културните перформанси.

ТЕМЕЛНО ПРЕИСПИТУВАЊЕ НА ПРОЕКТОТ „СКОПЈЕ 2014“

Проектот „Скопје 2014“ е исклучително штетен, не само за градот Скопје, туку и за цела Република Македонија. Неговите најдеструктивни аспекти се политичкиот, уставно-правниот, меѓуетничкиот, културно-идентитетскиот, архитектонскиот, урбано-градителскиот, финансискиот и естетскиот. Особено е важно да се сфати широчината и длабочината на неговите последици, зашто тој не ја оштетува само нашата физичка стварност, туку ги суспендира уставноста и правната држава, ги

урива вредносните системи во културата, ги разорува вистинските културни добра, ја кривоколчи националната историја и ги поместува темелните камења на нашиот национален идентитет.

За справување со последиците на „Скопје 2014“ ќе треба да се вклучат сите надлежни институции од културата, науката и уметноста. Откако ќе завршат сите уставно-правни, судско-кривични и инспекциски работи со кои ќе се расчистат злоупотребите и криминалот сторен со и низ оваа гигантска дивоградба, ќе покренеме мерки за ревитализација на централното градско подрачје на кое се простира овој таканаречен „проект“.

Во сложениот општествен процес за справување со последиците од проектот „Скопје 2014“, ќе се водиме од следните принципи:

- Возобновување на демократските и културните институции на државата, низ стриктното почитување на правото и стручноста;
- Системска ревитализација на капацитетот и овластувањата на надлежните установи и органи на управа. Тие треба да пристапат кон лоцирањето, оценувањето, отстранувањето или ублажувањето на штетните последици. Тоа ќе спречи избрзани, произволни или популистички мотивирани решенија за „судбината“ на спорните градежни и споменични зафати;
- Обновување на свеста за предимство на јавниот интерес во располагањето со јавниот простор, што ќе резултира со враќањето на јавниот простор на оние на коишто им припаѓа – на граѓаните.

КУЛТУРНОТО НАСЛЕДСТВО СО НОВ, МОДЕРЕН СИСТЕМ НА ЗАШТИТА

Во периодот на владеењето на ВМРО-ДПМНЕ дојде до драстична промена на односот кон културното наследство. Парите се трошат на историски фалсификати, лажни реконструкции и неавтентични факсимили. Се распаѓа традиционалната архитектура, фрескоживописот, иконите се крадат од црквите. Се вршат бројни археолошки ископувања без да се обезбедат услови за заштита на движните и недвижните наоди. Откопаните археолошки локалитети се оставаат неконзервирани, на забот на времето и немилоста на ограбувачите. Археолошките артефакти се крадат од музеите, а локалитетите се ораат од диви копачи. Доколку парите употребени за новите музеи, квази-етно села и наколни населби, се употребеа за конзервација и реставрација на најзначајните споменици од различни периоди на македонската историја и култура, македонските бисери во светската културна ризница немаше да бидат доведени во опасност.

Предлагаме стратегија со мерки за санирање на состојбите во заштитата на културното наследство. Ќе извршиме ревизија на т.н. капитални проекти на Владата од типот на скопско Кале, Плаошник во Охрид, ски-центарот на Галичица, плажата во Лагадин, викенд-населбата во Лазарополе и сл., кои претставуваат директна закана врз културното и природното наследство. Во функција на надминување на постоечкиот волонтаризам во оваа област, по примерот на развиените европски земји, ќе се изготви нов Закон за заштита на културното наследство во кој ќе биде содржана Листа на споменици од национално значење. Листата ќе претставува документ од јавен карактер, достапен на граѓаните. Ќе се воведат систем на задолжително финансирање на спомениците од листата, по принципот на категорија на вредност и степен на загрозеност, без фаворизирање на одредени видови културно наследство (како, на пример, давање предимство на археологија во служба на партиска идеологија).

Ќе воведеме обука на кадри и меритократска кадровска политика во сферата на конзервацијата и на реставрацијата.

Ќе се донесе стратегија за менаџирање на добиените странски донации за заштита на културното наследство.

Ќе ја намалиме огромната концентрирана моќ во Управата за заштита на културно наследство, која најчесто ги игра улогите на казнувач и извршител на политичките нарачки. Таа ќе биде орган на управа кој ќе врши увид и ќе носи програми, а Конзерваторските центри автономно ќе можат да си ја вршат работата без интервенција на управата. Ќе обезбедиме законски основи за децентрализација во заштитата на институционално ниво (институции за заштита на локално ниво за културно наследство од трета категорија). Ќе се ревидираат сите нови решенија за заштита, донесени во последните осум години. Ќе се избришат од регистарот сите незаконски запишани споменици и објекти од проектот „Скопје 2014“. Ќе се востановат механизми во законска рамка за валоризација на современата уметност и архитектурата како составен дел на листата (според критериуми на вредност, а не времето на градење), со што во иднина ќе се оневозможи рефасидирање на значајни објекти од типот на зградата на Владата, Градскиот трговски центар во Скопје, или старото градско јадро на скопската ул. „Македонија“, на локалитетот Плаошник во Охрид, на староградската архитектура во Кратово, на Широк Сокак во Битола.

МУЗЕЈСКА ДЕЈНОСТ СО ПРОФЕСИОНАЛНИ СТАНДАРДИ

Владите на ВМРО-ДПМНЕ во своето десетгодишно владеење отворија неколку т.н. музеи со кои ги негираа сите светски музеолошки принципи. Власта востанови целосно нелегитимен и ненаучен систем, според кој секоја збирка во државата, во секоја општина, да ја прогласува за музеј, притоа не исполнувајќи ниту еден важен критериум за тоа: без стручни експерти од областа на валоризацијата на музејските предмети, без адекватни простории за чување и презентирање, без обученост за водење музејска документација итн.

На овој начин во Република Македонија се изградија музејскиот комплекс „Македонска борба“ и „Спомен-куќата на Мајка Тереза“ (како национални установи), како и музеи во низа помали места. Но, ниту една од овие нови музејски институции не е потврдена на сериозна јавна и стручна расправа, ниту е резултат на стручен елаборат за нивната оправданост. Од друга страна, големата грижа на државата за новите „музеи“ ја доведе до колапс постојната музејска мрежа во Македонија.

Поради сите наведени причини, независно експертско тело ќе изврши ревизија на сите нови музеи од аспект на вредноста на збирките и просторно-безбедносните услови на експонирање и нивно чување (депоа). Ќе изработиме стратегија за санирање на штетите направени во оваа сфера и враќање на музејската дејност во чекор со европските и светските стандарди, преку измени во законската регулатива. Воведуваме современи трендови и сфаќања за поимањето на музеите и музејската дејност, со истакнување на улогата на музеите во зачувувањето на духовното културно наследство и со фокус на комуникациската улога на музеите и нивната интеракција со посетителите. Ќе инвестираме во стручен кадар, професионализам и придржување до основните принципи за организирање на музејската дејност.

РЕФОРМА НА СИСТЕМОТ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ

Наместо да се намали бројот на национални институции, кој е несразмерно голем во однос на можностите и на потребите на земјата, споредено со другите култур-

ни системи на земји од типот на Македонија, оваа власт продолжи со создавање нови квази-културни институции.

Ние ќе извршиме трансформација на националните културни институции. Ќе создадеме критериуми за назначување на јавни културни институции од национален интерес (според принципот на вертикална функционалност) и ќе ја ревидираме листата на постојните т.н. национални институции. Другите ќе се трансформираат по различни модели: некои ќе преминат на локално ниво, некои ќе бидат уредени според принципот на јавно-приватно партнерство, а други ќе прераснат во културни центри на заедницата (креирање на културни програми според потребите на граѓаните). Дел од постоечките ќе бидат дадени на управување на организации од граѓанскиот, независниот и од непрофитниот сектор.

Својата годишна програмска дејност Националните установи ќе ја договараат во директни преговори и во соработка со Министерството за култура, без учество на јавни конкурси, но на транспарентен начин, со јавни расправи за предлог-годишните програми.

ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА КУЛТУРНИТЕ ПОЛИТИКИ И РАЗВОЈ

Локалните власти ќе ги поттикнеме да донесуваат локални културни политики, да воведат стратегиско планирање и да обезбедат активни програми за културен развој. Тоа ќе го направи културниот систем поефикасен и поадекватен на културните потреби на граѓаните. Новата културна политика на децентрализација ќе овозможи во секоја општина или поголема урбана заедница да се создаде барем еден културен центар на заедницата. Ќе се создадат услови и за локален развој на креативни индустрии кои ќе придонесат за економски развој на самата општина. Со тоа ќе се подобри квалитетот на живеењето на граѓаните на општинско ниво. Ќе се поддржат разновидни форми на локално културно живеење преку кои секоја средина ќе го оствари својот специфичен начин на изразување, творечко ангажирање, амбиција.

ПОДДРШКА НА ГРАЃАНСКИОТ И НА НЕЗАВИСНИОТ КУЛТУРЕН СЕКТОР

Во независниот културен сектор дејствуваат оние непрофитни организации од граѓанскиот сектор кај кои се препознава критичко, развојно и динамично дејствување и кои се двигатели во развојните процеси на културните политики.

Но, владата на ВМРО-ДПМНЕ со години го третира граѓанскиот и независниот сектор како непријател на власта и го оневозможува неговото дејствување. Граѓанските и независните здруженија дури и кога имаат значајни регионални или меѓународни проекти, не добиваат никаква национална поддршка. Со давањето системска релевантност на независната културна сцена и со отворање посебен сектор на локално и на централно рамниште, ќе се започне сериозен процес на демократизација на културните политики. Нејзиното обединување во еден простор ќе обезбеди зголемување и на продукциско и на содржинско рамниште. Ќе се воведат посебна буџетска ставка за програмска и за континуирана структурна поддршка.

ФОКУС ВРЗ СОВРЕМЕНАТА УМЕТНОСТ И ОДРЖЛИВИТЕ, ИНОВАТИВНИТЕ И КРЕАТИВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И ОРГАНИЗАЦИИ

Новата културна политика ќе биде насочена кон живата култура, кон културниот процес и уметничките практики што ги вклучуваат и уметниците и публиката. Поддршка ќе има и за структурните потреби, за продукциските трошоци и за стратегиите за раст и за зголемување на квалитетот на проектите и на организациите. Ќе

се поддржат нови продукции, експериментаторски практики и модели на дејствување и воведување добри практики на одржлив раст и работење. Посебно внимание ќе им се посвети на т.н. креативни дејности и културни индустрии. Ќе се следат врвните европски трендови и политики, но истовремено нивната примена ќе биде приспособена на националниот контекст и на карактеристиките на пазарот и публиката во Република Македонија. Постојано ќе се зголемуваат можностите за создавање креативни претприемачи и нивен пробив на меѓународниот пазар.

МЕЃУНАРОДНАТА СОРАБОТКА КАКО ПРИОРИТЕТ

Иако во рамките на Министерството за култура на РМ постојат сектори за меѓународна соработка и за евроинтеграции, тие неадекватно ги следат културните институции во нивните меѓународни амбиции. Националните и локалните установи не се охрабруваат за посуштинска меѓународна соработка, а невладините организации се игнорираат. Дури и кога ќе добијат национална поддршка, таа е несоодветна на меѓународните стандарди и не овозможува успешно учество на македонските субјекти.

Ќе формираме посебен фонд за промоција на македонската уметност и култура во странство и за суштинска регионална и меѓународна соработка, како спој од актуелните сектори за меѓународна соработка и за соработка со ЕУ, на кои ќе им се даде голема автономија. Фондот ќе воспостави соодветни критериуми, но нема да се меша во иницијативите што доаѓаат од теренот. Поддршката ќе опфати разни модели на соработка, и билатерална и мултилатерална. Ќе се овозможи поддршка за мобилноста, патувања за договарања проекти и соработка. Ќе ја интензивираме меѓународната соработка на институционално ниво преку преземање конкретни акции за оспособување на што поголем број установи и поединци за активно вклучување.

ИЗДАВАШТВО ПО ЕВРОПСКИ СТАНДАРДИ

Министерството за култура надвор од своите надлежности, се претвори во главен издавач во Република Македонија. Со таканаречените „капитални“ проекти од областа на издавачката дејност се воспостави монопол во издаваштвото и се овозможи одлевање на значителни буџетски средства кон неколку протежирани издавачи. Со малубројни исклучоци, публикациите што се добија како резултат од овие капитални проекти, во најголем дел од преводната литература, претставуваат некавалитетни и нестручни преводи заради кусите рокови, мегаломански проектираниот број на наслови и ангажирањето млади и неискусни преведувачи со исклучително слабо вреднуван преведувачки труд. За сите овие капитални проекти ќе биде потребна ревизија, како од стручен, така и од правен аспект со оглед на тоа што беа реализирани како јавни набавки.

Приоритет за издавачката дејност ќе ни биде создавањето издавачки и печатарски стандарди согласно европската практика. Ќе извршваме ревизија на Законот за издавачка дејност кој содржи пропусти и предвидува несоодветни драконски глоби.

Ќе создадеме Агенција за книга по примерот на европските искуства со целосно кадровско и техничко екипирање. Таа ќе спроведува стратегии за развој на издаваштвото во Македонија, ќе го поттикнува создавањето и пласирањето на книгите во државата и надвор од неа. Агенцијата за книга ќе се грижи за запазување на меѓународните издавачки стандарди. Во рамките на Агенцијата, ќе се оформи специјализирано тело за промоција на македонската книжевност во светот. Во програмската политика приоритет ќе биде поддршката на книжевното творештво на млади автори, на современата македонска литература, дела од областа на теоријата на книжевноста, теоријата на уметноста, философијата, како и друга теориска и

есеистичка литература. Ќе го поттикнеме специјализираното профилирање на издавачките куќи и ќе го зголемиме квалитетот на претставувањето на меѓународните саеми на книгата. Ќе создадеме единствена електронска база на податоци за издавањето, продажбата и дистрибуцијата на публикациите во Македонија.

ВИЗУЕЛНИ УМЕТНОСТИ БЕЗ ПАРТИСКИ КЛУЧ

Наспроти сегашната систематски наметната пресија на партизацијата при изборот на творците и „вредностите“, ќе ги отклучиме креативните потенцијали на македонската визуелна сцена, без оглед на партиска, етничка или друга припадност, при што одлучувачки момент ќе биде вредноста на делото. Програмите и проектите ќе бидат вреднувани и селектирани од независни и компетентни експерти, а не од партиски послушници, при што акцентот ќе биде ставен на квалитетот, а не на квантитетот. Истите принципи ќе бидат применети и при селекција на меѓународните програми и проекти, како и македонските претставувања во странство, особено во т.н. македонски културни центри (Софија, Њујорк). Соодветни стандарди и критериуми ќе се дефинираат и за користењето на македонското ателје во Париз, со заложба за користење на просторот и од други творечки профили.

Во националните институции од областа на визуелните уметности приоритет ќе ставиме на нивните програми и институционални потреби. Ќе ги поттикнеме локалните институции и невладиниот сектор во оваа област да создадат квалитетни и компетитивни програми и проекти. Во овој правец, ќе се утврди и приоритетна листа на ликовни колонии и други манифестации кои најдобро ќе го исполнат јавниот интерес во визуелните уметности. Со иста сериозност и грижа ќе пристапиме и кон кадровската политика во оваа област, инсистирајќи на стручност, компетентност и одговорност на раководните кадри во институциите.

КОНСОЛИДИРАН И АВТОНОМЕН ТЕАТАР

Оваа власт ги зароби театрите во автократски и партиски концепти. Раководните органи ги избира министерството исклучиво врз принцип на послушност. Назначените директори добиваат ексклузивно и дискреционо право на одлучување за кадровски и програмски решенија, без консултација со управниот одбор, стручни лица, или, пак, со ансамблот. Тоа доведе до недостојни репертоарни политики, при што театарот ја загуби својата функција на круцијална уметничка практика и важна општествена вредност.

Ние ќе ја вратиме автономијата на одлучувањето и во однос на раководната структура и во однос на програмата. Пресудниот збор ќе го имаат претставничките тела на самиот ансамбл, кои ќе ги носат одлуките врз база на компетентност и предложена програма. Ќе ја вратиме важноста на уметничките совети во театрите и ќе воведеме јасна дистинкција во ингеренциите на директорот менаџер и уметничкиот директор. Репертоарната политика на театрите ќе ја прават уметничкиот директор, заедно со драматургот и уметничкиот совет на театарот. Министерството за култура ќе одредува најмалку двегодишен буџет за секој театар, при што креирањето дополнителни модели на финансирање (спонзорство, покровителство, долгорочно донаторство) ќе бидат обврска на менаџерскиот тим, а ќе се создадат и механизми за поголемо учество на локалната самоуправа во финансирањето на театрите. Ќе ја ревидираме бројноста на ансамблите и моделот на формирање ансамбли, системот на вработени и ангажирани на проект, при што ќе внимаваме на фер распределба на човечките ресурси, анимирање на сите членови на ансамблот и јакнење на ансамблите во внатрешноста во кои нема доволно кадар. Ќе го зајакнеме продуцентскиот тим во театрите при што ќе настојуваме театрите да имаат најмалку две комплетни технички постави и соодветен систем за наградување за прекувремена

работа. Ќе создадеме постојан фонд за гостувања во странство за секој театар и ангажирање на меѓународно реномирани режисери.

ДИНАМИЧНА ФИЛМСКА ДЕЈНОСТ СО ВИСОК УМЕТНИЧКИ ДОСТРЕЛ

Филмската дејност во Македонија, под сегашната власт, стана дувло на криминал и узурпирање на јавните пари. Раководството на филмскиот фонд, односно на подоцнежната Агенција за филм создаде систем на аномалии во кои филмовите беа одобрувани од тајни и некомпетентни комисии, главно прескапо буџетирани, со сомнителни естетски квалитети. Некои од нив не беа ниту завршени, ниту прикажани, а најмалку ги оправдаа вложените средства во нив. Нетранспарентното работење со европските пари доведе и до престанок на соработката со европскиот филмски фонд, Евроимаж.

Ние ќе воведеме транспарентност и отчетност во носењето на одлуките кој филм заслужува да биде финансиран. Ќе им даваме поддршка на поголем број режисери и други филмски творци кои ќе можат преку учеството во повеќе продукции да го усовршуваат својот занает и естетика. Ќе го запреме финансирањето на мегаломански проекти. Ќе инсистираме на продукции со разумни буџети, со добри сценарија и солидна филмска екипа, кои ќе создаваат естетски вредни филмови, и кои кореспондираат со европската филмска публика. Ќе го обновиме киноприкажувањето, со зголемување на кино-мрежата, но и со одбрана филмска програма, која нема да се потпира само на холивудските блокбастери.

Ќе воспоставиме нов систем за финансирање на студентски и дипломски филмови, во кои ќе биде вклучена и МРТ, како техничка поддршка за студентските филмови и со одредена партиципација на фондот, со цел тие да стекнуваат искуство, а да не заглавуваат во напумпани продукции и буџети.

ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО

Во последните десетина години, развојот на информатичкото општество во Република Македонија во однос на другите земји во регионот, а посебно во однос на земјите членки на Европската унија, бележи значителна стагнација. Оваа оценка е нотирана во истражувањето на Обединетите нации („E-Government Survey 2014: E-government for the Future We Want“), објавено во јуни 2014 година, во кое Македонија го зазема последното место во сите сегменти на анализата: најмал индекс за развој на е-влада од сите земји во регионот, најмал процент во нудење електронски сервиси кон граѓаните, најмал процент во учество на граѓаните во носењето одлуки во локалната и централната власт. Истиот резултат може да се види и во истражувањата на ЕУ, на Организацијата за економска соработка и развој (ОЕСД) и на Светска банка.

Периодот на владеење на ВМРО-ДПМНЕ, во областа на информатичкото општество се карактеризира со спроведување скапи, небомислени проекти, кои завршуваат неуспешно, иако масовно и интензивно се пропагираат како највисоки општествени и технолошки дострели. Најголем дел од проектите се започнати без претходно планирање и без претходно направена сеопфатна анализа за тековната ситуација и за подготвеноста на институциите за промените кои се наметнуваат. Затоа, истите на крајот резултираат со никакви или незначителни резултати, иако за нив се потрошени огромни суми на јавни пари. Сведоци сме на такви проекти во образованието, државната администрација, информатичкото општество, е-влада и други области.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Создавање на електронски регистри како основа за сите електронски владини услуги кои се даваат на граѓаните и бизнисите;
- Поедноставување и забрзување на комуникацијата помеѓу граѓаните и државната администрација;
- Развој на ИТ секторот, зголемување на извозот, намалување на невработеноста, градење македонски брендови.

НАШИОТ ПЛАН

Препознавајќи го значењето на информатичко-комуникациската технологија во современиот живот и во управувањето во модерните демократии, се залагаме тие да бидат воведени во сите области во кои тоа е можно, за да се олесни пристапот на граѓаните до владините услуги. Нашиот пристап е заснован врз стручни анализи. Како приоритетни мерки се издвојуваат:

- Целосна заштита на правата од интелектуална и индустриска сопственост во областа на информатичката технологија.
- Долгорочна национална стратегија за развој на информатичкото општество и спроведување на проектите во согласност со креираната стратегија, односно напуштање на принципот на некоординирана имплементација на проекти без визија за целта кон која се движи државата.
- Развој на стратегија за електронска трговија како дел од националната стратегија за информатичко општество. Наша цел се ефикасни трансакции преку намалување на трансакциските трошоци, проширување на пазарот и зголемување на можностите за избор. Сето ова ќе обезбеди точни информации во функција на подобрување на квалитетот на услугите.
- Особено внимание ќе се посвети на апликативната научно-истражувачка работа преку поврзување на истражувачките центри, универзитетите и деловниот сектор во Македонија. Ќе работиме на унапредување на технолошките капацитети на деловниот сектор во Македонија, за да може тој да ги користи најновите дострели во технолошкиот развој. Со тоа ќе се спроведе позиционирање на македонската економија како „следбеник на технолошките лидери“ (наместо „следбеник на следбениците“, каква што е нашата позиција сега).
- Ќе поддржиме формирање истражувачки единици во деловниот сектор, со цел ефикасен трансфер на современи технологии.

ВОСПОСТАВУВАЊЕ НА ОСНОВНИТЕ ЕЛЕКТРОНСКИ РЕГИСТРИ

Во потполност ќе ги имплементираме трите основни електронски регистри: регистарот на граѓани, адресниот регистар и регистарот на просторни податоци. Овие регистри се основа за сите електронски владини услуги кои се даваат на граѓаните и бизнисите преку системите кои се користат во државната администрација (матични книги, единствен избирачки список и др.), како и основа за сите активности што треба да се преземат за реализација на пописот на населението во Македонија.

ЦЕНТРАЛИЗИРАЊЕ НА ИНФОРМАТИВНО-КОМУНИКАЦИСКАТА ТЕХНОЛОГИЈА НА НИВО НА ВЛАДА

Ќе спроведеме централизирање на ИКТ опремата и кадарот на ниво на владата и министерствата во една заедничка институција. Со тоа ќе се зголеми степенот

на искористување на ИКТ опремата и услугите што ги поседува или дава администрација. Ќе се подобрат и ИКТ услугите кон различни единици на државната администрација, со зголемување на повеќе параметри: проток на информации, брзина во комуникацијата, и безбедност на податоците и владините сервиси, преку нивно администрирање од централно тело.

РАЗВОЈ НА Е-ВЛАДА

Максимално ќе ја развиеме е-владата и владините сервиси кон граѓаните и бизнисите, заради забрзување на процедурите во администрацијата и намалување на трошоците.

Со примена на најмодерните ИКТ мерки и стратегии, ќе се подобри транспарентноста во работењето на владините институции преку целосна примена на концептот на отворена влада (*Open Government*).

АВТОМАТИЗАЦИЈА НА ПРОЦЕСИТЕ ВО ЈАВНА АДМИНИСТРАЦИЈА

Автоматизација на процесите во јавната администрација преку користење на ИКТ (идентификување, воспоставување и користење на основните регистри во реално време, имплементација на систем за интероперабилност). Ќе се воспостави реален едношалтерски систем што ќе придонесе за полесно остварување на интересите на граѓаните. Тоа е една од задачите на новата влада во делот на професионализација на администрацијата.

Ќе ја модернизираме, ќе ја поедноставиме и ќе ја забрзае комуникацијата помеѓу граѓаните и јавната администрација, заради зголемена транспарентност на јавниот сектор во обезбедување на јавните услуги, со воспоставување на централен портал *е-граѓани*.

ПОДДРШКА НА ИКТ СЕКТОРОТ

Предвидуваме уште низа други мерки за подигнување на нивото на информатичко-комуникациското општество во Македонија:

- Ќе го намалиме данокот на добивка за информатика и информатички технологии на 5%.
- На одреден период ќе го намалиме ДДВ-то за добра продадени преку е-трговија. Примената на ваквата мерка ќе донесе забрзан раст на бројот на продавници за е-трговија и зголемен број на корисници кои ќе купуваат на овој начин. Тоа, од друга страна, ќе ја намали сивата економија поради можноста за следење на електронските трансакции.
- Помош на македонските ИКТ компании во пласирање на нивните услуги и решенија на светските пазари, со што ќе се зголеми извозот во областа на обезбедување сервиси и дигитални содржини или решенија.
- Финансиска поддршка за преквалификација/доквалификација на високообразованите технички инженери (технолози, архитекти, машински и градежни инженери) во ИТ-инженери, со цел искористување на нивните информатички познавања и намалување на невработеноста на техничките кадри.
- Целосна дигитализација на македонското културно-уметничко богатство. Посебен акцент ќе ставиме на дигитализацијата на постарите книжни изданија, значајни научни трудови и друга периодика.
- Подобрено искористување на парите од ЕУ-фондовите кои може да ги користат ИТ секторот во Македонија, преку обуки на ИТ компаниите за аплицирање за добивање на европски средства.

- Даночно олеснување за ИТ компании кои извезуваат софтвер и услуги. Со тоа ќе се овозможи зголемен девизен прилив, градење нови *outsourcing* ИТ компании и можност за нови вработувања.
- Право на пристап до интернет и компјутер за припадниците на социјално ранливите групи – како човеково право од најновата генерација на права, со поддршка на државата.
- Поддршка за почетни мали бизнисите во ИТ областа, преку низа поволности, како што се ослободувањето од даноци, субвенции и добивање на неопходна техничка и правна логистика од државата.

ТРЕТ МОБИЛЕН ОПЕРАТОР

Ќе обезбедиме влез на трет мобилен оператор, за да ги намалиме цените на услугите и граѓаните да имаат поквалитетни услуги.

ИНТЕРНЕТ ВО СЕКОЕ МЕСТО

Предвидуваме буџет за забрзување и поддршка на воведувањето широкопојасен пристап до интернет услуги во областите со ниска густина на население. Покрај државниот буџет, и во локалните буџети на општините ќе бидат предвидени средства за оваа намена, а ќе го вклучиме и моделот на јавно-приватно партнерство. Тоа ќе помогне и во реализација на Дигиталната агенда на Европа до 2020 година. Дигиталната агенда за Европа е една од седумте големи иницијативи во рамките на Европа 2020 стратегијата на Европската Унија за испорака на паметен, одржлив и целосен раст.

ЛОКАЛНА САМОУПРАВА И РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ

Централната власт во изминатите десетина години сериозно ја загрози автономијата во функционирањето на општините. Кон локалните власти се негуваше висок степен на недоверба и апсолутистичка желба за контролирање на сите процеси во државата, па и на оние на локално ниво. Така, наместо локалната власт да се грижи за подобрување на квалитетот на животот на своите граѓани, таа беше ставена во функција на задоволување на потребите и хировите на централната власт, која во нивно име одлучуваше каде, кој, кога и што ќе се гради или руши. Актуелната авторитарна власт грубо се меша во работата на општините, наместо да остави општините сами да одлучуваат за изборот на сопствените приоритети **во консултација со граѓаните**. На тој начин ги прави зависни од централната власт и ги доведува во улога на послушни спроведувачи на погрешни владини политики. Транспарентноста и отчетноста во работата на општините е сведена на минимум. Заедницата на единиците на локалната самоуправа (ЗЕЛС) е маргинализирана и неефикасна во претставувањето на интересите на општините и на Град Скопје.

Стана очигледно дека натамошната децентрализација повеќе не е реформски приоритет. Таа е запоставена и е во сериозен застој. Македонија сè уште е една од фискално најцентрализираните држави во Европа. Најголем дел од општините немаат доволно финансиски средства за успешно да ги извршуваат законските надлежности и да обезбедат квалитетни услуги за граѓаните.

Република Македонија е исклучително нерамномерно развиена земја. Огромни се разликите во степенот на развиеност меѓу урбаните и руралните општини, како и меѓу Градот Скопје и остатокот од Македонија. Разликите во развиеноста наместо да се намалуваат, дополнително се продлабочуваат. И покрај законската обврска, Владата издвојува незначителни средства за рамномерен регионален развој. До-

полнителен проблем е што голем број општини не можат да ги покријат ни тековните трошоци за, на пример, превоз на учениците и за затоплување на училишните објекти. Животот во селата и помалите општини е многу тежок, заради што голем број луѓе, особено млади, заминуваат во урбаните центри или во странство.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Засилување на капацитетите на општините и зголемување на транспарентноста и отчетноста во нивното работење;
- Зголемување на годишните средства за рамномерен регионален развој од околу 4 на 80 милиони евра, со цел да се стимулира локалниот економски развој;
- Подобрување на услугите и зголемен квалитет на живеење на целата територија на Република Македонија;
- Јакнење на улогата на Министерството за локална самоуправа во делот на рамномерниот регионален развој;
- Пренесување на нови надлежности кои локалната самоуправа може поуспешно да ги извршува од централната власт.

НАШИОТ ПЛАН

Децентрализацијата на власта останува наш врвен приоритет. Сите граѓани, без разлика дали живеат во град или село, имаат право на квалитетно образование и здравствена заштита, чиста вода, здрава животна средина, безбеден и спокоен живот. Поаѓаме од фактот дека не се искористени потенцијалите на локалната самоуправа за развој на земјата и дека нема демократија без развиена локална самоуправа. На општините им пренесуваме нови надлежности и многу повеќе финансиски средства за успешно извршување на доверените надлежности и за обезбедување поквалитетни услуги за граѓаните.

Ја подобруваме организацијата на локалната самоуправа, ги јакнеме капацитетите на општините, за да се зголеми ефикасноста во нивната работа. Особено внимание посветуваме на мерките за **забрзан локален економски развој** и за **рамномерен регионален развој на целата територија** на земјата.

Новата влада ќе обезбеди кофинансирање на приоритетни проекти од областа на локалниот развој. Предлог-листа на приоритетни проекти е претставена на крајот на програмата, а во неа ќе бидат внесени и други проекти како резултат на постојаната комуникација со локалните власти и граѓаните.

ВОЛЈАТА НА ГРАЃАНИНОТ, ПРЕД СЕ

Ќе воведеме отворени листи при избор на членови на совети на општините и на Град Скопје. Градоначалници ќе се избираат во еден изборен круг, а кандидатите за градоначалник кои ќе освојат потребен цензус ќе влезат во советот на општината. За да се обезбеди поголем квалитет во спроведување на избирачката волја на граѓаните, ќе воведеме функции помошници на градоначалникот за јавни дејности, финансирање, урбанистичко планирање и комунални дејности.

ЈАКНЕЊЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА

На општините ќе им бидат пренесени сите надлежности што може да ги извршуваат поуспешно од централната власт, и тоа: дел од управните функции на МВР (ма-

тична евиденција, сообраќајни и возачки дозволи), дел од надлежностите на полицијата (јавен ред и мир и регулирање на сообраќајот на локалните патишта и улици), итна медицинска помош, социјална заштита, центри за вработување, децентрализирање на установите од областа на културата (со исклучок на тие што се од национално значење), управување со земјоделското земјиште, шумите и пасиштата и др.

ПОДОБРУВАЊЕ НА ОРГАНИЗАЦИЈАТА НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА

Ќе воведеме политипни општини со различни надлежности, во зависност од големината и изградените капацитети и моќта да генерираат сопствени приходи, или со поделба на надлежностите на задолжителни и изборни. Ќе ја преиспитаеме организацијата на Град Скопје за да се избегне паралелизмот на надлежности и конфликтот на интереси помеѓу Град Скопје и општините во негов состав.

ГРАЃАНИТЕ ВО ЦЕНТАР НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА

Урбаните и месните заедници повторно ќе станат основни клетки на локалната самоуправа. Ќе ги зајакнеме нивните просторни, административни, кадровски и финансиски капацитети, со цел да се искористат нивните потенцијали. Со деконцентрирање и делегирање на надлежности од општините на урбаните и месните заедници, уште повеќе ќе ја доближime локалната самоуправа до граѓаните, ќе ја подобриме ефикасноста и ефективноста и ќе создадеме услови граѓаните сами да ги утврдуваат приоритетите во нивните заедници.

ЗГОЛЕМУВАЊЕ НА ТРАНСПАРЕНТНОСТА И ОТЧЕТНОСТА

Ќе го зголемиме непосредното учество на граѓаните во одлучување на локално ниво и во контрола на спроведувањето на усвоените политики. Ќе се намали цензусот за референдумско изјаснување на граѓаните за прашања од локално значење. Седниците на локалните совети ќе бидат отворени за присуство на граѓани, различни целни групи на граѓани и граѓански организации. Салите за одржување на седниците ќе бидат реконструирани, за да се овозможи присуство и активно учество на заинтересираните поединци, групи и организации.

КВАЛИТЕТНИ УСЛУГИ НА ЕДНО МЕСТО

Ќе создадеме центри за услуги во кои граѓаните ќе можат на едно место да ги добијат сите услуги, брзо, квалитетно и евтино. Ќе престане понижувањето на граѓаните по шалтери, или од врата на врата на локалната администрација.

ПРАВИЧНА И ТРАНСПАРЕНТНА РАСПРЕДЕЛБА НА ЈАВНИТЕ ФИНАНСИИ

Ќе се елиминира субјективното и партиското влијание врз распределбата на јавните финансии во државата. Ќе обезбедиме транспарентен, правичен и објективен начин за распределба на капиталните и блок-дотациите. Поради катастрофалните состојби во оваа област, капиталните дотации ќе ги интегрираме во еден систем, со неколку подсистеми. Ќе ги зголемиме средствата и ќе обезбедиме транспарентна и правична распределба според објективни критериуми.

ФИНАНСИСКО ЈАКНЕЊЕ НА ОПШТИНИТЕ

Заедно со преносот на надлежности, ќе ги зголемуваме изворните приходи на општините. Нашата цел е приходите од ДДВ за општините долгорочно да се подигнат од 4,5% на 7%, приходите од персонален данок на доход од 3% на 35%, а

приходите од закуп на земјоделско земјиште од 20% на 80%. Достигнувањето на оваа цел ќе се одвива во фази.

СИСТЕМ ЗА ФИНАНСИСКО ВОЕДНАЧУВАЊЕ НА ОПШТИНИТЕ

За обезбедување на квалитетни услуги за сите граѓани, без разлика на нивното место на живеење, ќе изградиме објективен, правичен, транспарентен и одржлив систем за финансиско воедначување на општините во тесна соработка со ЗЕЛС. Целта е да се обезбедат повеќе финансиски средства за помалите и сиромашни општини кои континуирано, врз основа на реални показатели, имаат мал даночен капацитет, а имаат големи финансиски потреби.

БУЏЕТ ПО ЖЕЛБА НА ГРАЃАНИТЕ

Ќе создадеме претпоставки за максимална вклученост на урбаните и месните заедници, граѓанските здруженија, поединците и различните целни групи на граѓани. Со ова, сите заинтересирани страни ќе учествуваат во утврдувањето на локалните приоритети на општините. Буџетите ќе се носат во транспарентни постапки во две фази, а ќе се создадат и услови за контрола на трошењето на јавните општински финансии.

ФОНД ЗА КОФИНАНСИРАЊЕ НА ЛОКАЛНИ И РЕГИОНАЛНИ ПРОЕКТИ

Ќе основаме Фонд за поддршка на проекти од општините, кои ќе се финансираат од ИПА и други програми на ЕУ. Фондот ќе обезбеди постојани и сигурни финансиски средства за капитални инфраструктурни проекти како системи за водоснабдување, изградба и реконструкција на локални патишта и улици, регионални фабрики за третман на цврстиот комунален отпад, канализација и колекторски системи, пречистителни станици за фекални отпадни води, за гасификација на општините, за улично јавно осветлување, паркови, уредување на речни корита итн.

ВИСТИНСКИ РАМНОМЕРЕН РЕГИОНАЛЕН РАЗВОЈ

Средствата за финансирање на проекти за рамномерен регионален развој ќе ги зголемиме на 80 милиони евра, што е за 20 пати повеќе од средствата што сега се обезбедуваат за таа намена.

Борбата за намалување на разликите во развиеноста помеѓу општините ќе се води со вистински рамномерен регионален развој. Тоа ќе значи поголема самостојност на Советите на регионите во одлучувањето и финансирањето на приоритетните регионални проекти, како и при донесување на урбанистички планови, јакнење на административните и финансиските капацитети на Центрите за регионален развој (обезбедување статус на државни службеници на вработените во центрите и целосно покривање на оперативните трошоци од централниот буџет). Улогата на Министерството за локална самоуправа ќе се зајакне многу повеќе во насока на рамномерниот регионален развој.

ДА ЗА МАКЕДОНИЈА - НЕ ЗА „СКОПЈЕ 2014“

Република Македонија не е и не смее да биде само Градот Скопје. Затоа, веднаш ќе ги стопираме сите активности и трошењето на јавните (народни) финансии околу проектот „Скопје 2014“ и ќе отпочнеме процес на ревизија и оценка за оправданост на проектите. Средствата наместо да продолжат да се трошат на луксузни, несоодветни и непродуктивни проекти ќе ги пренамениме во развојот на сите општини во државата. Континуирано ќе го подобруваме квалитетот на жи-

вотот на сите граѓаните преку инвестирање во капитални објекти за водоснабдување, канализација, депонии за отпад, локални патишта, јавно осветлување, градинки, училишта, инфраструктура за локални економски зони итн.

ЗАБРЗАН ЛОКАЛЕН ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Ќе обезбедиме услови привлекувањето на домашни и странски инвестиции да биде и во рацете на локалната власт. Ова посебно во делот на мали и средни претпријатија, кои се основни двигатели на економскиот раст и намалување на невработеноста. Општините ќе имаат зголемени надлежности во уредување на односите во локалните економии и подобрување на локалната и регионалната бизнис-клима. Сите општини, а особено малите и руралните општини, ќе добијат финансиска поддршка и од буџетот за уредување на градежното земјиште.

СУШТИНСКА ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА НА УРБАНИСТИЧКОТО ПЛАНИРАЊЕ

Ќе започнеме процес со кој ќе ги стимулираме, но и ќе ги обврземе општините да изработат урбанистички планови за сите населени места. Реализацијата ќе се одвива во две фази, во првата ќе бидат опфатени населени места со над 1000 жители, а во втората и оние населени места со помалку од 1000 жители. За овие населени места општините ќе мора да изработат и економско развојни планови, како основа за одржлив развој на заедниците. Според добрите европски практики, урбанистичките планови ќе имаат подолг рок на важност, а развојните планови на општините ќе бидат со важност од 4 до 6 години.

СТИМУЛИРАЊЕ НА ГРАДБИ ЗА ДОМУВАЊЕ И ЗА ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Ќе ја поедноставиме и поевтиниме процедурата за добивање одобрение за градење. Во помалите и руралните средини директно ќе го стимулираме градењето на објекти за домување и стопанисување. Во овие средини значително ќе ја намалиме цената на градежното земјиште и целосно ќе го субвенционираме уредувањето на градежното земјиште. За младите брачни парови и оние семејства кои немаат сопствен дом ќе воведеме дополнителни мерки за стимулирање на градбата на објектите за домување. Со тоа ќе го сопреме одливот на младите луѓе и ќе создадеме реални услови за враќање на животот во овие средини.

ЗДРАВ ЖИВОТ И ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

До крај на мандатниот период ќе бидат заменети сите водоводни азбест-цементни цевки и сите азбест-цементни покривни површини на јавните институции во надлежност на локалната самоуправа. На сите јавни објекти во надлежност на локалната самоуправа ќе бидат изведени термоизолациски фасади, со што ќе се заштедат многу средства за огрев, ќе се намали сечата на дрва за огрев и ќе се подобрат условите за престој и работа.

ПОДОБРУВАЊЕ И ОДРЖЛИВОСТ НА КОМУНАЛНИТЕ УСЛУГИ

Ќе ја снимиме состојбата со комуналниот сектор и ќе отпочнеме реформи за да се подобри квалитетот на услугите и да се зголеми продуктивноста. По пат на трансформации и со други форми на организација, ќе ги реконструираме постоечките и ќе изградиме нови комунални објекти. Ќе воспоставиме рамнотежа помеѓу профитните бизнис-операции, од една страна и обезбедување на евтини, сигурни, квалитетни и широко достапни услуги за граѓаните, од друга страна.

ОСТВАРУВАЊЕ НА ИНТЕРЕСИТЕ НА МЛАДИТЕ И СОРАБОТКА И ПАРТНЕРСТВО СО ГРАЃАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

Локалната самоуправа ќе биде отворена за соработка и за градење партнерства со граѓански организации. Преку младинските совети и со други облици, ќе обезбедиме простор за младински активизам за остварување на специфичните интереси на младите, за искористување на младинската креативност, ентузијазам, прогресивност и бунтовност, во интерес на заедниците и за нивна интеграција во локалните заедници.

ОПШТИНСКИ ПРАВОБРАНИТЕЛ

Ќе воведеме општински правобранители за подобра заштита на правата на граѓаните, повредени од локалната самоуправа. Покрај останатите законски можности, граѓаните ќе добијат правна заштита и преку општинскиот правобранител кој ќе ги разгледува поплатите на граѓаните, а ќе има овластувања да испитува податоци и документи, со крајна цел за заштита на правата на граѓанинот.

ПОТТИК ЗА СПОРТОТ

Спортот во нашата земја е разнебитен во последнава деценија. Повеќето национални спортски федерации одвај преживуваат со ограничени национални и меѓународни програми, скромни спортски остварувања и блокирани сметки. Мал е бројот на спортистите, а од година во година се намалува и бројот на клубовите. Објектите за спорт се запустени, нефункционални и незагреани. Имаме импровизиран училишен и универзитетски спорт, со лажен систем на спортски тренинг и натпревари. Запоставен спорт за лицата со инвалидитет. Символично учество на жената во спортот.

Власта на ВМРО-ДПМНЕ во спортот создаде систем кој разединува и без аргументи финансира, поддржува и фаворизира „партиски клубови и федерации“, делејќи ги на наши и ваши, спортистите, федерациите и младите. Власта заборава на спортистите и репрезентациите кои остварија право за учество на најголемите спортски натпревари и покажа понижувачки однос кон стручните кадри и волонтери во спортот. Власта се грижеше единствено за популистичките егзибиции во корист на изборни маркетиншки манипулации.

Ние тоа ќе го промениме!

НАШИТЕ ЦЕЛИ:

- Зголемување на бројот на граѓани, од сите возрасти, социјални групи и средини, кои секојдневно го применуваат спортот и спортско-рекреативните активности;
- Остварување квалитетни спортски резултати во националниот систем на натпревари, успех и високи резултати на спортистите и спортските екипи – учесници во меѓународниот систем на натпревари;
- Создавање квалитетен систем на спорт во училиштата и универзитетите.

НАШИОТ ПЛАН:

Ние ќе донесеме нов Закон за спортот, со кој ќе се обезбеди статус на дејноста спорт и спортистите во нашата земја, стабилни извори за финансирање на деј-

носта спорт од централниот и локалниот буџет, како и можност за директна поддршка на спортот со средства од економијата.

Ќе обезбедиме услови и ќе ги зголемиме средствата за спорт, за да ја гарантираме и браниме неговата самостојност и развој. Ќе ги поддржиме националните спортски федерации во креирањето современ национален систем на натпревари и организирање, во кој приоритет е интересот и потребата на младите и граѓаните на Република Македонија да спортуваат. Целосно ќе ја почитуваме самостојноста на националните спортски федерации, ќе обезбедиме материјални, функционални, просторни и кадровски услови за нивно делување во спортот. Ние ќе ги поддржуваме потребите на врвниот спорт и на „спортот за сите“.

Нашата цел е да го зголемиме процентот на граѓани кои спортуваат од сегашните 2 процента од населението на 20 проценти, кои ќе бидат опфатени во „спортот за сите“.

Наша определба е учеството и настапите на нашите спортисти во националниот и меѓународен систем на натпревари да биде последица на континуирана стручна работа во клубовите и репрезентациите, со подготовки и современа спортска опрема, како услов за остварување солидни спортски резултати.

ВРАЌАЊЕ НА ОБЈЕКТИТЕ ЗА СПОРТ

Објектите за спорт, кои од 2000 година се предмет на манипулации и експлоатации, ќе ги вратиме за потребите на спортистите, младите и граѓаните. Тие, во моментот се користат за сè друго само не за основната намена.

Ќе обезбедиме законска рамка и услови овие објекти да ги менаџираат и да ги користат единиците на локалната самоуправа. Дел од нив ќе бидат наменети за националните спортски федерации и најдобрите клубови, а оние кои се со квалитет, опрема, функционалност и стандарди за организирање на големи меѓународни натпревари, ќе бидат под директна грижа на државата, ставени на располагање на федерациите и спортистите.

Со отворање на објектите за спортот, ќе се зголеми нивната искористеност за 50 проценти, создавајќи услови за тренинг и натпревари во националниот систем на натпревари, за клубовите и спортување на младите и граѓаните. Објектите ќе ги имаат задолжителната функционалност и стандарди за современо спортување.

СОЗДАВАЊЕ НА ИНФРАСТРУКТУРА ЗА СПОРТ

Прво ќе ги реновираме запуштените објекти, подигнувајќи ја нивната функционалност и опременост. Потоа, ќе ги довршиме започнатите објекти, за кои има економска, правна и спортска оправданост, за да бидат во функција на спортот. А, ќе градиме и нови и современи објекти за спорт, според потребите на спортот и националните спортски федерации. Содржините, функционалноста, квалитетот и стандардите кои ќе се применуваат, ќе бидат во рангот на развиените европски земји.

Користејќи ги запуштените објекти во населените места и воспитно образовните установи, ќе обезбедиме услови за реализација на наставните и воннаставните спортски активности во сите степени на образованието и секојдневно спортување на младите и граѓаните во местото на живеење.

Ќе изградиме капитален објект „Дом на спортовите“ со содржини и услови за повеќе спортови, а во него ќе обезбедиме и простор за работа на сите национални спортски федерации.

СПОРТОТ ВО УЧИЛИШТАТА И УНИВЕРЗИТЕТИТЕ

Ќе го го вратиме спортот во училиштата и универзитетите, со креирање спортски систем со кој ќе се започне со натпревари и активности, од класните и меѓукласни натпревари во училиштата, завршувајќи со национален систем на натпревари, со учество на училишни победници и репрезентации од секоја општина во сите степени на образованието.

Со поставување вистински модел на училишен спорт, ќе го зголемиме бројот на ученици кои спортуваат од сегашните 5.000 на 50.000 ученици во основното и во средното образование.

Запоставениот универзитетски спортски систем и одржување на наставата по физичко воспитување на сите универзитети и факултети ќе биде обврска, како дел од едукацијата на студентите во Република Македонија.

Ќе ги подобриме условите за спортување на студентите со посебни потреби, почнувајќи од обезбедувањето пристап до објектите со 24-часовно користење.

ПОДДРШКА ЗА СПОРТОТ ВО ЕДИНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНА САМОУПРАВА

Во единиците на локалната самоуправа, како наши стратешки партнери во заедничката цел, ќе обезбедиме услови за спортување на секој граѓанин, без оглед на неговиот пол, верска, партиска и етничка припадност, давајќи им еднакви можности и услови и не делејќи ги на наши и ваши.

СОЗДАВАЊЕ НА СПОРТСКИ ФИНАНСИСКИ ФОНД

Формирање на спортски финансиски фонд во рамките на Агенцијата за млади и спорт во кој ќе се влеваат финансиските средства наменети за развој на спортот. Тој ќе се полни од следниве извори:

- Средства од издавање на лиценци за работа на спортските обложувалници.
- Процентуален дел од секоја поединечна уплата на тикет за спортско обложување.
- Дел од акцизата за цигари и алкохол.
- Процент од уплатите од игрите на среќа.

ФОРМИРАЊЕ НА НАЦИОНАЛЕН СОВЕТ ЗА СПОРТ

Ќе се формира Национален совет за спорт кој ќе има 7 членови. Тој ќе биде составен од најдобрите пет спортски федерации рангирани според однапред утврден критериум (меѓународно верифицирана ранкинг листа, број на учества на големи натпреварувања и постигнат успех на истите, учество на спортистите и клубовите од соодветниот спорт во национална лига, регионално или меѓународно натпреварување и од кој степен на светско ниво е истото, број на регистрирани спортисти и посетеност на гледачи од натпревар сразмерно на капацитетот на спортскиот објект), плус претседателот на Македонскиот олимписки комитет и директорот на Агенцијата за млади и спорт.

Поголема мотивација за инвестирање во спортот

Ќе се одредат максимални квоти за добивање на финансиски поволности од државата, а спортските субјекти ќе бидат поделени во три категории во зависност од степенот на натпреварувањето и неговото значење за популаризацијата на спортот и промоцијата на државата:

- Во првата категорија ќе влегуваат спортистите и спортските клубови кои се натпреваруваат во највисокиот степен на меѓународни натпреварувања. Тие ќе имаат можност за користење на финансиски поволности до максимален износ од 300.000 евра за клуб или 15.000 евра за поединечен спортист на годишно ниво.
- Во втората категорија ќе влегуваат спортистите и спортски клубови кои се натпреваруваат во највисокиот степен на натпреварување во одреден спорт во Р.Македонија. Тие ќе имаат можност за користење финансиски поволности до максимален износ од 200.000 евра за клуб или 10.000 евра за поединечен спортист на годишно ниво.
- Во третата категорија ќе влегуваат спортистите и спортски клубови кои се натпреваруваат во втората лига во одреден спорт во Р.Македонија. Тие ќе имаат можност за користење финансиски поволности до максимален износ од 25.000 евра за клуб или 1.200 евра за поединечен спортист на годишно ниво.

Финансиските поволности ќе се добиваат преку пренасочување на дел од данокот на добивка од претпријатијата до најмногу 40% од данокот на добивка. Претпријатијата ќе можат дел од својата обврска за данокот на добивка наместо да ја платат на државата да ја вложат во спортски клуб или спортист.

Услов за користење на финансиската поволност на спортскиот клуб е на натпреварите во домашното првенство најмалку 60% од играчите да потекнуваат од младинската школа, додека за поединечните спортисти условот е да потекнуваат од младинската школа на клубот.

НОВИ СПОРТСКИ ОБЈЕКТИ

Инвестициите во спортски објекти ќе бидат плански и со спортска, а не бизнис логика. Во Скопје, ќе започнеме со изградба на капитален објект за спорт т.н „Дом на спортови“ кој ќе има услови за повеќе спортови и стандарди за одржување на европски и светски првенства, со затворена атлетска патека и други пропратни содржини, прес центар, спортска амбуланта, комерцијален простор и др. Во објектот ќе обезбедиме услови за работа на националните спортски федерации, во кои се здружени и функционираат повеќе од 1.700 спортски здруженија.

Во Кичево ќе изградиме кружна патека со содржини и стандарди за организирање европски натревари во автомобилизам, мотоциклизам и картинг, со инфраструктура со највисоки стандарди. **Во Битола, Штип, Прилеп, Тетово, Кочани и Кавадарци во рамки на** затворени пливачки базени, со стандарди и содржини за пливање и ватерполо, ќе вградиме и пропратни објекти и простории за општинската спортска структура. **Во Штип предвидуваме** сала за боречки спортови, бокс, борење, карате, џудо, аикидо, со стандарди и услови за тренинг и натпревари. **Во Охрид, Струга, Маврово, Ресен и Дојран ќе подржиме изградба и** осовременување на спортски содржини неопходни за развој на спортски туризам, обезбедувајќи услови за тренинг и подготовки на врвни спортисти и спортски екипи во зимски и летни услови.

Ќе започнеме со план за реновирање и доградба на фудбалските стадиони во **Битола, Прилеп, Кавадарци, Штип, Велес, Кичево и Куманово. Во скијачките центри, Маврово, Попова Шапка, Пелистер, Кожуф и Пониква** ќе дадеме поддршка за модернизирање и искористување во зимски и летни услови, обезбедувајќи услови за планинско трчање, планински велосипедизам, функција на медицински и спасителни служби со услови и стандарди од најразвиените зимски центри во Европа.

4.2 НОВА ЕНЕРГИЈА ЗА ЕВРОАТЛАНТСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ

По стекнувањето на самостојноста на нашата татковина, нашиот државен приоритет е **Република Македонија** да биде суверен, почитуван и просперитетен меѓународен субјект. Ние имаме јасна визија за **реализација на стратегиските цели**: сестран развој на односите со соседите и интегрирање на државата во европските и евроатлантските структури.

Поставените цели за одржување на мирот, стабилноста и безбедноста во регионот и во светот ги остваруваме со **конструктивна и силна активност** на меѓународен план. Наша цел е да ги браниме интересите на државата, но ќе се заложиме и за рамномерен глобален развој, намалување на разликите меѓу развиените и земјите во развој, запирање на неконтролираната емиграција, трговијата со луѓе, ксенофобијата и расната дискриминација.

Децениската активност на СДСМ на меѓународен план е прифатена како политика на **одговорна и сериозна политичка партија**, значаен фактор за развојот и стабилноста на Република Македонија. Се потврди дека, секогаш кога е на власт, но и во улога на политичка опозиција, СДСМ ја зацврстува меѓународната позиција на државата. Надворешната политика на сегашната влада ја уништи таа позиција.

Силно се **спротивставуваме на сите обиди за изолација** на Република Македонија, кои ги спроведе сегашната власт. Се стремиме кон соработка и размена со светот врз еднакви основи, во рамките на меѓународните норми на цивилизираниот свет.

Членството во НАТО и ЕУ се наши стратегиски определби. Без интеграција во ЕУ и во НАТО, државата нема иднина, особено кога сите други држави од регионот напредуваат, или веќе нè надминаа во тој правец.

Но, што значи членството во НАТО и во ЕУ и зошто се залагаме за истото? Членството во НАТО и во ЕУ значи и подобар стандард, модерни закони, поголеми плати, безбедност (сигурност), отворени граници, нови инвестиции, слободно движење. А, најважно од сè, НАТО и ЕУ се гаранција на приватната сопственост, слободата и независноста на човекот, правна и економска безбедност. Членството во НАТО и во ЕУ не дозволува партиско судство и обвинителство, партиски медиуми, партиски олигарси.

Зацртаните стратегиски определби на Република Македонија, ќе ги оствариме само со **иницијативи и конкретни чекори** на добро осмислена и реална, државнички и професионално водена надворешна политика. Само така ќе се надминат предизвиците и заканите по развојот и безбедноста. Само ваквата политика може да претставува реален фактор во промоцијата на македонскиот национален идентитет на глобален план.

Нема успешна надворешна политика без вистинска стратегија. Нема успешна меѓународна активност без консензус по значајните прашања. Идната влада на СДСМ ќе донесе **Национална стратегија** за надворешната политика на Република Македонија во првите 6 месеци од мандатот.

Врз основа на таа стратегија, ќе го трансформираме учеството на Република Македонија од пасивен учесник во активен чинител во Берлинскиот процеси ќе се ан-

гажираме и во спроведувањето на Агендата за поврзување на регионот која е дел од него. Регионалната канцеларија за млади конечно ќе профункционира, откако ќе се спроведе транспарентен избор на претставник кој/а ќе го има и легитимитетот и поддршката на младите. Република Македонија ќе се ангажира и во спроведувањето на агендата на поврзување на регионот која е дел од овој процес.

ОДНОСИ СО СОСЕДИТЕ

Развојот и безбедноста на државата зависат, пред сè, од **добрите и продуктивни односи со соседите**. Идната влада на СДСМ ќе наметне нова динамика во односите кон своите соседи, ќе инсистира на конструктивна соработка во сите сфери на билатерален и на регионален план. Очекуваме да ги надминеме сите пречки, кои стојат на тој пат, а кои, во значаен дел, се предизвикани од сегашната власт.

Овој пристап ќе обезбеди реафирмација на позицијата што Република Македонија, под водство на СДСМ, ја имаше како **лидер во регионот**. Беше склучена Спогодбата за соработка со Европската заедница, се стекнавме со кандидатски статус за членство во НАТО, Република Македонија прва во регионот склучи Спогодба за стабилизација и асоцијација со Европската унија и бевме еден од иницијаторите за Јадранската повелба на НАТО. Во 2004 година, Република Македонија беше признаена под уставното име, и, најважно од сè, добивме кандидатски статус за членство во Европската Унија во 2005 година, позиција која систематски се уништува од страна на власта во последните 10 години.

СДСМ ќе ги вложи сите свои потенцијали **да ја врати позитивната клима и довербата** во односите, како со ЕУ и со САД, така и со сите соседи и ќе ја врати Република Македонија на позицијата лидер во регионот.

Нашиот пристап во надворешната политика ќе го покаже **државничкиот капацитет** на актуелната нова генерација, која ќе ја води земјата кон прогрес и ќе продолжи со позитивната политика, насилно прекината пред 10 години.

Владата, предводена од СДСМ, нема да дозволи на меѓународен план, на кој било граѓанин на Република Македонија да му се оспорува неговата етничка, културна, јазична, религиозна, полова или друга определба. Оваа визија е во склад со сите цивилизациски придобивки. Новата влада ќе ги вложи сите напори за остварување на истото односите со соседите – за добробит на сите во регионот и, пошироко, во Европа.

Поаѓајќи од Уставот на Република Македонија, за прашањата од највисок државен и национален интерес, идната влада на СДСМ активно ќе гради консензус на сите релевантни чинители во државата. Таа реално ќе се ангажира за **надминување на наметнатиот спор** од страна на Грција, **но нема да прифати никаков разговор за идентитетски прашања**. За можните решенија остануваме на определбата за референдумско изјаснување на граѓаните.

СДСМ никогаш нема да дозволи суштинска промена на националниот, јазичниот и културниот идентитет на македонскиот народ, како и на кој било граѓанин на Република Македонија, независно од националната, верската и етничката припадност. За разлика од дебаклите на претходната власт, СДСМ ќе се фокусира на регионалната и добрососедската соработка. Така, за подобрување на регионалниот развој и стабилност, ќе ја засилиме **сестраната размена и соработка** со соседите во сите области преку:

- Засилено учество и влијание во сите регионални иницијативи. Република Македонија нема да биде ниту тивка, ниту пасивна како досега, кога се откажуваа меѓународни конференции, па дури и премиери и претседатели на соседните држави нè избегнуваа.

- Новата влада ќе има сериозен засилен пристап кон проектите од инфраструктурата, енергетиката и телекомуникациите, со примена на европските стандарди. Тоа значи забрзана инвестициска активност за инфраструктурна изградба на паневропските патни, железнички и енергетски коридори, што досега ја заобиколуваа Република Македонија.
- Ќе продолжиме со создавање прекугранични развојни зони, што ќе помогне во развој на руралните, односно пограничните региони во Република Македонија (со користење на фондовите на ЕУ) и ќе овозможи нивно заживување на економски план.
- Ќе ги обновиме иницијативите за нови гранични премини кон соседните земји, замрени во последниве години, поради лошите политики. Доколку има заемен интерес од соседите, ќе отвориме нови, како меѓународни, така и локални премини за пограничното население.
- Македонското национално малцинство во соседните земји ќе биде една од главните грижи на новата влада и Министерството за надворешни работи. Досегашните злоупотреби на нашинците мора да престанат, а ќе пружиме повторно (како и порано) потполна поддршка во образованието, културата и јазикот, со книги, учебници, наставници, лектори и претстави, материјална и, најважно, духовна поддршка, но секако без мешање во внатрешните работи на соседите и со нивно целосно почитување.

ДИПЛОМАТИЈА

Ќе отпочнеме со подигање на руинираниот углед на државата во меѓународната заедница. Тоа бара државна стратегија, јасни приоритети и ефикасна дипломатија. Актуелната влада изврши измени на Законот за надворешни работи со кои дипломатската структура ја претвори во **формален извршител** на своите дневно-политички потреби. Таа регрутира и унапредува кадри, без почитување на стандардите за професионален развој на дипломатите. Дипломатијата се сведе на предмет на јавен подбив и извор на афери во јавноста.

Ќе обезбедиме законски гаранции, но и реални услови за професионална, модерна и ефикасна дипломатска служба. Тоа ќе овозможи дипломатската структура да стане оној **креативен фактор** кој, во односите со странство, професионално ќе го брани достоинството на државата и ќе биде двигател за што побрз политички и економски развој на Република Македонија.

Согласно стратегиските цели и анализата на сегашните состојби, владата предводена од СДСМ ќе направи нова, политички и финансиски оптимална, а пред сè ефикасна **дипломатска мрежа** на државата, во која максимално ќе се искористат постојните **кадровски и материјални потенцијали** на Министерството за надворешни работи. Таа мрежа ќе се оспособи за активна надворешна политика, соодветна на новите светски трендови во дипломатијата.

Доколку е потребно, ќе се затворат амбасади и конзулати, отворени по егзотични земји и дестинации за нечији лични амбиции, но ќе се засилат амбасадите во земјите од стратешко значење за Република Македонија. Така, на пример, каква е улогата на македонската амбасада во Казахстан, додека во Москва и Вашингтон, Париз и Лондон амбасадите се полупразни, со партиски амбасадори и по некој партиски војник?! Сегашниот начин на избор на **шефовите на дипломатско-конзуларните претставништва** на државата е со катастрофални последици по угледот на државата во странство. Тоа ќе го промениме. Нивниот избор ќе го засноваме на системот за кариера, со почитување на професионалниот и човечкиот

квалитет и со постојана надградба во рамките на министерството, како што е тоа практика во најразвиените европски демократии.

Новата влада ќе ги анимира сите **заинтересирани македонски економски субјекти** за настап во странство, во координација со економските сектори во МНР, стопанските комори и со дипломатските претставништва на Република Македонија. Ќе настапиме стручно и професионално, по области и кластери важни за нашата економија, наместо со празни таканаречени „роуд шоу“ турнеи.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Ќе ја промовираме Република Македонија како стабилен меѓународен субјект, одговорен и доверлив партнер за безбедност и развој на политичките и економските односи во регионот и пошироко во Европа. Целосно ќе се посветиме на исполнување на стратешките цели: членство во ЕУ и во НАТО, сестран развој на односите со соседите и заштита на интересите на граѓаните надвор од РМ и на македонскиот идентитет;
- Ќе помогнеме на сите компании од Република Македонија во нивниот настап во странство, со цел македонските производи да се наметнат на европските и светските пазари. Ќе го помогнеме и настапот на македонските градежници во странство.

НАШИОТ ПЛАН

Ќе донесеме нов Закон за надворешни работи кој ќе даде одговор на среднорочните и долгорочни стратешки интереси на Република Македонија. Тој ќе подразбира јасни цели, дефинирана координација и професионална дипломатска мрежа. Врз основа на овие одлуки, ќе понудиме план за купување на објекти во следните 4 години за неопходните потреби на ДКП.

Дипломатско конзуларните претставништва на Република Македонија, досега услужни субјекти на разни агенции и управи, ќе престанат со главната дејност-дељење лажни брошури за „даночниот бизнис рај“ и сериозно ќе се посветат на промоција на економијата.

Дипломатијата не може да даде резултати без систем, одговорност и квалитетни кадри. Затоа, ќе го промениме сегашниот начин на избор на шефови на дипломатско-конзуларните претставништва и ќе гарантираме избор на вистински професионален и квалитетен кадар.

ДИЈАСПОРА

Владата предводена од СДСМ, преку Министерството за надворешни работи и дипломатската мрежа на државата, ќе ги унапреди и ќе ги збогати односите со **дијаспората**.

Дијаспората од Република Македонија, независно од етничката и религиозната припадност, претставува нераскинлив дел од националното ткиво на Република Македонија и значаен економски фактор преку трансферите до своите најблиски.

Но, најважно од сè, мора да престанат злоупотребите на дијаспората за дневно-политички и партиски тесногради цели.

За нас, секој иселеник е подеднакво важен, независно од партиската, етничката, или верската припадност.

Една од основните задачи на Министерството за надворешни работи, „заштита и помош на нашите државјани во странство“, како што налага законот, последните 10 години е целосно запоставена, поради партизацијата на дипломатијата и претворањето на амбасадите и конзулатите во квазиекономски претставништва.

За таа цел, ќе отвориме т.н. „виртуелни конзулати“ во кои услугите неопходни за нашите иселеници ќе бидат лесно достапни, заедно со неопходните информации. Секоја амбасада или конзулат ќе мора да имаат систем за достапен и ефикасен контакт и одговор.

Воедно, ќе го ревитализираме запоставениот процес на правно советништво на нашата дијаспора со фокус на меѓународните стандарди и следење на одлуките на меѓународните инстанции, и посебно Европскиот суд за човекови права.

Грижата за македонскиот јазик не завршува на границите на нашата татковина. Ќе ја прошириме мрежата на лекторати за македонски јазик, литература и култура и ќе предложиме одржлив систем за учење на македонски јазик за децата во дијаспората.

Нема да дозволиме, **ниту еден македонски државјанин**, да остане без помош и поддршка во странство, пракса на досегашната влада, кога најчесто нема кој да крене телефон во македонските амбасади.

Најважно од сè, со новата влада, Министерството за надворешни работи повторно ќе стане сервис на нашите граѓани во странство.

НОВА ЕНЕРГИЈА ЗА ЕВРОПСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ

Република Македонија доби статус на државакандидатка за членство во ЕУ уште во 2005 година и оттогаш се наоѓа во чекалницата на Унијата. Извештаите на ЕУ укажуваат на многубројни проблеми поради кои не можеме да ги започнеме преговорите. Последниот извештај на Европската комисија целосно се потпира на наодите на експертскиот извештај на Рајнхард Прибе. За состојбите во Република Македонија недвосмислено се посочува на фактот дека државата е слеана со партијата на власт, ВМРО-ДПМНЕ, и дека во неа владее организиран криминал, корупција и масовно прекршување на основните човекови права и слободи.

За целиот период на владеење на оваа влада, членството во НАТО и во ЕУ беше во втор план во сите нејзини програми. Од денешна перспектива, јасно е дека оваа влада нема ниту капацитет, ниту знаење да го исполни овој приоритет, а тоа се должи делумно и поради неразбирањето на суштината на евроинтеграциите. Процесот на евроинтеграции што го водеше власта на ВМРО-ДПМНЕ и ДУИ беше процес на привилегирање, а не процес на европеизација на општеството. Ваквиот пристап меѓу другото, доведе до неискористување на неповратните средства што Македонија ги добива преку Инструментот за претпристапна помош (ИПА). Од 620 милиони евра, колку што имаше на располагање за периодот 2007-2013, Република Македонија веќе врати над 100 милиони евра во Брисел и овој износ значително ќе се зголеми догодина.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Почеток на преговори за членство во ЕУ до крајот на 2017 година;
- Враќање на изгубениот меѓународен кредибилитет преку редовно и активно учество во регионални иницијативи;

- Искористување на неповратните средства што Македонија ги добива од ЕУ преку ИПА 2 и преку другите Програми на Унијата за периодот 2014-2020.

НАШИОТ ПЛАН

Пристапот на една социјалдемократска опција е секогаш инклузивен. Тоа значи дека секој граѓанин/ка на Република Македонија ќе може да земе активно учество во процесот на пристапување кон ЕУ. Ќе изработиме соодветна стратегија за пристапување, уште во првата година од владеењето, придружена со акциски план и со соодветни ресурси од Буџетот на РМ.

Во секторските работни групи на ИПА 2 ќе се вклучат претставници на граѓанското општество, како и во работните групи на Националната програма за преземање на европското законодавство и во Секторските мониторинг комитети. Преговарачките позиции по определени политики ќе бидат соодветно искомунцирани со јавноста, преку медиумите и преку другите институции. Медиумите ќе бидат ангажирани за промовирање на европската агенда на државата и со благовремено информирање на граѓаните, согласно обврските преземени од Спогодбата за стабилизација и асоцијација.

Нашиот пристап предвидува развој на култура за дебата и целосна транспарентност при составувањето на преговарачките тимови. Уште во првата година ќе се иницира процес на именување на Главниот преговарач по можност избран со консензус меѓу власта и опозицијата, кој ќе започне со изготвување на преговарачки позиции за поглавјата судство и темелни права [23] и за правда, слобода и безбедност [24].

ВНАТРЕШНА ПОЛИТИКА НАРЕЧЕНА ЕУ

Од прашање на надворешна политика, членството во ЕУ ќе го направиме прашање на внатрешна политика, бидејќи реформите што мора да се спроведат навлегуваат во секоја пора на општеството. Секоја област, или сектор, и секое потенцијално законско решение, ќе бидат проследени со соодветна анализа за влијанието на европското законодавство врз граѓаните.

ЕВРОПЕИЗАЦИЈА НА ОПШТЕСТВОТО

Европеизацијата на општеството ќе се одвива паралелно со реформите. Граѓаните ќе бидат благовремено информирани за сите чекори – тековни и идни. Медиумите ќе имаат важна улога, не само да ги пренесуваат настаните, туку да иницираат дебати за сите прашања што ќе влијаат врз животот на македонските граѓани. Мислењето на граѓаните нема да се бара само со референдум на крајот од преговорите за членство во ЕУ, туку тие ќе бидат постојано запознаени со напредокот и ќе бидат учесници во различните фази на пристапувањето на Република Македонија во ЕУ. Во преговорите ќе се водиме од реалните можности и потреби на земјата и нејзините граѓани, со избор на приоритети што ќе значат подигнување на животниот стандард. Ќе обезбедиме реално учество на граѓанскиот сектор во овој тежок и важен процес.

ЕУ ФОНДОВИТЕ ВО ФУНКЦИЈА НА РЕФОРМИТЕ

Европската финансиска поддршка ќе биде ставена во функција на европеизација на целата држава. ИПА 2 нема да биде инструмент со којшто се подготвува само јавната администрација за спроведување на преговорите за членство во ЕУ, туку ќе ги изгради капацитетите на сите чинители во општеството. Тоа значи дека по-

крај државните институции, средства мора да се обезбедат и за општините, училиштата, синдикатите, маргинализираните групи, работодавачите, невработените, малите и средните претпријатија, граѓанските организации, универзитетите и истражувачките институции, па дури и за неформалните групи на граѓани.

Ќе го објавиме точниот износ на изгубени (неискористени) средства од фондовите на ЕУи со тоа ќе го отвориме процесот на зголемена транспарентност во нивното раководење и искористување. Во координација со Европската комисија ќе понудиме инструменти за побрзо и целосно искористување на ЕУ фондовите..

Ќе формираме посебен тим кој ќе се посвети на искористување на средствата и по-волностите што ги нудат инвестициската рамка за Западен Балкан (WBIF) и помошта за изработка на инфраструктурни проекти во европските региони (JASPERS).

Ќе испратиме тимови на обука во странство кои по враќањето ќе добијат договори за рамковни консултанти. Тие ќе им помагаат на целните групи во подготовката на европските проекти (на пример на малите и средни претпријатија за учество во КОСМЕ; на студентите, учениците, професорите, универзитетите за учество во Еразмус плус; за истражувачките центри, универзитетите, претпријатијата, иноваторите за учество во Хоризонт 2020; за продукциските куќи и медиумите за учество во програмата Медиуми; за социјалните иновации на граѓанското општество, општините, јавните претпријатија за учество во програмата EaSI; за културните центри, продукциски куќи, уметници, театри за учество во програмата Култура; за Царинската управа за учество во програмата Царина; за Управата за јавни приходи за учество во програмата Фискалис; за општините и регионите за учество во програмата во Механизмот за цивилна заштита итн.

ФОНД ЗА РАЗВОЈ

Сите кои ќе можат да привлечат дополнителни средства од другите европски фондови, ќе бидат поддржани со соодветни мерки – од аплицирање до реализација. За таа цел и за полесно искористување на европските фондови, ќе се воспостави таканаречен Фонд за развој, кој ќе има повеќе функции:

- Градење капацитети на идните корисници – идните корисници на европски средства ќе можат да конкурираат за обуки (домашни и странски), обуки кои ќе бидат по нивна мерка и за конкретни проекти.
- Кофинансирање – Фондот ќе ги обезбедува средствата за кофинансирање на европските проекти, што е основен проблем во моментот кога станува збор за ИПА и за другите европски програми (Хоризонт, COSME, EaSI, Еразмус плус, Европа за граѓаните, Креативни индустрии, Медиуми итн.).
- Финансирање на учество на меѓународни настани и конференции – суштински дел од процесот на европеизација на општеството е овозможување на граѓаните да патуваат на настани организирани во рамките на ЕУ-политиките. Граѓаните ќе се поттикнуваат и да се јавуваат како домаќани на вакви настани.
- Поврзување со Активните мерки за вработување на Република Македонија – овој фонд ќе биде поврзан со активните мерки за вработување, особено во делот на кофинансирањето и со гаранцијата за млади.
- Поврзување со статус од јавен интерес – секоја организација која ќе привлече европски средства и за тоа ќе добие средства за кофинансирање, ќе се стекне со статусот „организација од јавен интерес“ при што ќе добие и дополнителни бенефиции, главно даночни олеснувања.

ВАУЧЕР-ШЕМИ И РАМКОВНИ КОНСУЛТАНТИ

Изработката на проекти е комерцијална дејност. Ќе се поттикнат поединци и претпријатија да почнат да се занимаваат со овој бизнис, со развој на таканаречениот ваучер систем. Овој систем е особено погоден за земјоделците при искористувањето на ИПАРД средствата. Имено, наместо да очекуваме земјоделците да пишуваат проекти, владата ќе обезбеди средства за консултантите кои треба да ѝ помогнат на оваа целна група. Земјоделците ќе добијат ваучер со којшто ќе го платат консултантот, а тој/таа ќе мора да му биде на располагање 24/7, сè до заокружувањето на проектот. Систем на консултанти ќе биде строго регулиран по примерот на рамковните консултанти во ЕУ.

РЕГИОНАЛНИ ИНИЦИЈАТИВИ

Интеграцијата во ЕУ ќе ја забрзае и преку силна и активна регионална соработка: од заеднички инфраструктурни проекти, поголемо присуство и предлози во регионалните иницијативи, сè до развој на прекугранични развојни зони и координирани акции на европско ниво. Спроведувањето на Стратегијата за Југоисточна Европа 2020 ќе добие заслуженото место и за неа ќе се распределат соодветни средства.

Како дел од новите регионални иницијативи на Република Македонија, ќе предложиме воспоставување на Регионален родов омбудсман кој ќе се грижи за реализација на политиките за еднакви можности на жените и мажите на Западен Балкан и создавање на Регионална политичка академија за градење капацитети на политичките партии, финансирана преку ИПА 2 при што ќе ја предложиме Македонија за нејзин домаќин.

ОДБРАНАТА КАКО ДЕЛ ОД НАТО

Секторот одбрана беше предводник на реформските активности на Република Македонија во постигнување на стратегиската цел на државата, зачленување во НАТО. Како иницијатор и лидер на Јадранската група, Република Македонија денес е единствената држава од таа група, која сè уште не е членка на НАТО. Сведоци сме на целосен застој на реформските активности во контекст на НАТО. Имаме маргинализација на секторот одбрана, а посебно институцијата АРМ, за сметка на процесот на милитаризацијата на полицијата.

Сукцесивното намалување на буџетот за одбраната од 2006 година до денес, со над 60 милиони евра предвидени за секторот одбрана, се префрлани на други буџетски ставки, посебно во МВР и ДБК. Со тоа, се случи пад на износот на буџетот на одбраната усвоен и деклариран во Стратегискиот одбранбен преглед од 2.3%-2.6% од БДП од 2006 година, на 1.1% од БДП за 2015 година. Не се почитува системот за повеќегодишно планирање, програмирање и извршување на буџетот во одбраната, кој определува прецизни буџетски категории.

Стандардот на припадниците на АРМ е паднат на најниско можно ниво, поради недостаток на потребни ресурси за тековно функционирање, до комплетна демотивација на персоналот. Токму во сферата на управување со персоналот е забележан најголемиот застој, со целосната партизација на персоналот и во Министерството за одбрана и во АРМ. Колку за илустрација, вкупниот број на вработени во Министерството за одбрана во однос на 2006 година е зголемен за околу 200%. Последиците од ваквата состојба ќе ја следат одбраната долгорочно.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Процесот на НАТО-интеграција на врвот на приоритетите на Република Македонија, во насока на остварување на стратегиската цел;
- Мала и професионална армија, опремена според стандардите на НАТО;
- Стабилен и сигурен буџет за потребите на одбранбениот сектор и финансирање на одбраната;
- Целосна департизација на Армијата и Министерството за одбрана, преку обезбедување ефикасен Систем за управување со човечки ресурси;
- Заедничка-инкорпорирана структура на персоналот во Министерството за одбрана и АРМ – „staff structure“.

НАШИОТ ПЛАН

Членството на Република Македонија во НАТО нема алтернатива и никогаш ова прашање не претставувало дилема. Напротив, ова е стратегиска определба на државата. Зачувувањето на суверенитетот, територијалниот интегритет и унитарниот карактер на Република Македонија, преку одржување на стабилноста и безбедноста, како и учеството на државата во колективните одбранбени системи се темелните принципи на кои ќе се посветиме. Членството во НАТО не значи само безбедност и стабилност на државата. Тоа е основа и главен предуслов за економскиот развој и очекуваните странски инвестиции.

Нашиот пристап подразбира сериозни реформи во одбранбениот систем, во согласност со Стратегискиот концепт за развој на НАТО 2010-2020. Придонесот и учеството на Република Македонија во мисиите предводени од НАТО, ЕУ и ООН и понатаму останува висок приоритет. Ќе го афирмираме досегашното учество на воените потенцијали на Република Македонија во операциите на НАТО за спречување и надминување на конфликти во светот. Тоа ја вбројува државата во факторите на стабилност во Југоисточна Европа.

Човечкиот фактор е основа за успешно функционирање на безбедносниот систем. Ќе водиме политика на стабилна социо-економска сигурност на припадниците на безбедносните сили, соодветна техничко-технолошка опременост, обука и менаџирање, базирана на принципите и стандардите во земјите членки на НАТО.

Владата предводена од СДСМ ќе го промени односот кон финансирањето на безбедноста и одбраната. Ќе се фокусираме врз развој на распоредливи и одржливи способности и интероперативност кои се очекуваат од идна земјачленка на НАТО.

БУЏЕТ ЗА ОДБРАНБЕНИОТ СЕКТОР СОГЛАСНО НАТО СТАНДАРДИТЕ

Ќе донесеме посебно законско решение, во согласност со Долгорочниот план за развој на одбраната, за обезбедување на средства во одбраната во висина од 2.3%-2.6% од БДП. Овој износ ќе биде постигнат sukcesивно, во согласност со економската моќ и развојот на државата во наредниот период. Нашиот императив ќе биде реализација на доделените буџетски средства, преку враќање и создавање на потребните услови за целосна примена и имплементација на ППБС – Системот за повеќегодишно планирање, програмирање и извршување на буџетот (*Planning, Programming Budgeting System*). Во рамките на оваа методологија, нашата тенденција за поделба на буџетските категории ќе биде, всушност, првобитно проектираната: 50% за персонал; 30% за операции, обука и одржување; и 20% за опремување и модернизација на АРМ. Ќе обезбедиме финансиска струк-

тура и средства потребни за покривање и зголемување на трошоците на нашите мисии во странство, во согласност со Концептот на НАТО за „*smart defense*“ – „паметна одбрана“, како и со Стратегискиот концепт од 2010 година и со препораките од Самитот на НАТО во Велс во 2014 година.

ЕФИКАСЕН СИСТЕМ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ПЕРСОНАЛОТ ВО МО И АРМ

Промовираме вистинска, а не само декларативна реформа во менаџирањето со персоналот во Министерството за одбрана и АРМ, согласно местото и законската улога во безбедносниот систем на државата и согласно НАТО стандардите. Ќе воспоставиме ефикасен персонален систем преку понуда на нова Стратегија за управување на персоналот во АРМ и МО.

Ќе спроведеме мала и професионална армија со интенција за создавање заедничка инкорпорирана структура на персоналот во АРМ и Министерството за одбрана – „*staff structure*“, преку спроведување целосна функционална анализа. Тоа е предуслов за ефикасност на задачите, работните обврски, функциите и одговорностите, а со цел да се воспостави квалитетен систем на цивилната контрола на армијата, како еден од основните демократски принципи.

Ќе спроведеме целосна департизација на Армијата и МО, преку обезбедување ефикасен систем за управување со човечки ресурси, базиран врз професионализација на персоналот. Еден од столбовите на овој систем е подигнување на стандардот на вработените, мотивација и привлекување на персоналот. Еден од клучните приоритети во делот на управувањето со персоналот е усвојување на Концептот за движење во кариера, којшто е целосно запоставен во МО и АРМ, а има за цел воспоставување на пирамидална структура на воениот персонал.

Имаме јасен план и визија за статусот на професионалните војници. Согласно постоечката законска регулатива, професионалните војници се во служба на Министерството за одбрана до навршување на 45 години старост. По овој период, со одлука на Владата и во договор со други државни органи, а согласно нивните потреби, Министерството за одбрана на професионалните војници ќе им обезбедува вработување кај друг работодавец, државен орган, јавно претпријатие, јавна установа, единица на локалната самоуправа и Градот Скопје, фондови, агенции, заводи и други правни субјекти основани со закон, без огласување на работното место, со преземање и склучување договор за работа, на работно место кое одговара на нивната стручна подготовка, односно квалификација. Тука би ги навеле Министерството за правда – судската полиција, чуварите на затвори, Граничната полиција и др.

Во приоритетните задачи го посочуваме проектот „Лепеза“, со трансформација во правец на поголема институционална грижа и поддршка на Министерството за одбрана за кадарот кој започнува втора кариера.

Ќе го промовираме новиот Концепт на мала и ефикасна резервна структура – активна резерва. Ова претставува и една од опциите за решавање на статусот на професионалните војници по навршување на 45 години возраст.

Ќе го воспоставиме институтот Воен правобранител – омбудсман, на сосема поинакви основи од формалните определби кои сега постојат. Воспоставувањето на овој институт е неопходно, следејќи ги процесите на сè поголема демократска, цивилна контрола на вооружените сили на земјите-членки на НАТО алијансата, како и почитувањето на законските норми, поголемата транспарентност во работата на одбранбените структури, зголемувањето на ефикасноста на одбранбениот сектор, како и довербата кај воениот персонал.

ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА РЕФОРМИТЕ ВО МО И АРМ – ПРОЕКТИ, ЗАДАЧИ, АКТИВНОСТИ

Една од првите задачи ќе биде ревизија на Долгорочниот план за развој на одбраната – 2014-2025, како основен документ за реализација на реформите. Ќе спроведеме ревизија на стратешките документи за реформите во одбранбениот сектор, согласно НАТО стандардите, како и новите предизвици и потреби.

Ќе иницираме измени на законската регулатива, како што се: Законот за одбрана, Законот за служба во АРМ, Законот за работни односи и Законот за административни службеници, во насока на спроведување на реформите, подобрување на статусот и стандардот на припадниците на АРМ и вработените во секторот одбрана, од една страна; а од друга, зајакнување на институционалните капацитети за цивилна контрола врз вооружените сили. Интерната регулатива во секторот одбрана, како што се концепти, стратегии, подзаконски акти, правилници, студии, решенија и др., ќе ги следат овие измени заради обезбедување компатибилност, интероперабилност и спроводливост.

Во наредниот краткорочен период предвидено е обезбедување и достигнување 50% расположливост на копнените сили на АРМ за потребите на мисиите надвор од државата, со 90% пополнетост на капацитетите.

Ќе направиме ревизија на Стратегијата за развој на глобалниот комуникациско-информациониот систем во МО и АРМ и ќе продолжиме со реализација на оптичката телекомуникациска инфраструктура, документ менаџмент системот, логистичкиот информациски систем, системот за планирање, програмирање и извршување на буџетот, системот на компјутерски базираната обука и други проекти.

Со новиот Концепт за логистичка поддршка во МО и АРМ, долгорочно ќе бидат обезбедени логистичките ресурси и начини на нивното одржување, за потребите на нашите мисии надвор, како и логистичка поддршка за интерни потреби.

Ќе направиме ревизија на постоечкиот План за дивестирање на несуштинските објекти во МО и АРМ. Процесот опфаќа координација на МО со сите цивилни субјекти инволвирани во дивестирањето на несуштинските објекти – државни органи, институции и органи на локалната самоуправа.

Клучната компонента претставува Проектот за модернизација и опремувањето на АРМ. Некои од главните приоритети за опремување на армијата се:

- Ревизија на воздухопловната компонента на АРМ – модернизација, со Проект за набавка на нови хеликоптери и сервисирање на постоечките воздухоплови;
- Набавка на неборбени моторни возила;
- Набавка на оклопни транспортери на тркала за потребите на нашите мисии во странство;
- Набавка на тактички комуникациско-информациони систем за средниот пешадиски баталјон деклариран за учество во мисиите во странство.

МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА И УЧЕСТВО НА АРМ ВО МЕЃУНАРОДНИ МИСИИ

Наша намера е реорганизација на целокупната меѓународна соработка во делот на одбраната, со цел таа да се подигне на нивото на одбранбената дипломатија. Ќе реализираме повеќе конкретни активности, како што се: Ревизија на Стратегијата за одбранбена дипломатија, заради нејзино усогласување со реалните

потреби на МО и АРМ; Воспоставување соодветна, рационална и одржлива одбранбено-дипломатска мрежа, како и ревизија и донесување нови Правилници за стручно оспособување и усовршување на персоналот во странство.

Еден од приоритетите е и професионална подготовка и обука на припадниците на АРМ – учесници во меѓународните воени мисии и нивните единици од сите аспекти, со посебен акцент на социјалниот, здравствениот и безбедносниот сегмент на персоналот кој учествува во мисиите.

Задачи и активности коишто се однесуваат на припадниците на АРМ во мисиите:

- Дефинирање на досегашните пропусти во политиката на менаџирање со персоналот кој учествува во меѓународни мисии;
- Посебни социјални пакети;
- Посебно здравствено осигурување;
- Измена на законска регулатива која ги опфаќа надоместоците што ги добиваат учесниците во мисиите;
- Ресоцијализација и реафирмација на припадниците на АРМ, учесници во меѓународните воени мисии и нивните семејства по завршувањето на ротациите – етаблирање на центри за семејна поддршка („*Family Support*“).

ОБУКА И ОБРАЗОВАНИЕ

Обуката во АРМ, а посебно на декларираните единици за операции предводени од НАТО, се базира врз прифатените стандардни процедури на НАТО. Квалитетот на обуката во АРМ се проверува преку Концептот за оперативни способности, оценување и известување и НАТО стандардите за евалуација на степенот на подготвеност на силите.

Владата предводена од СДСМ ќе опстојува на издвојување финансии за потребите на обуката од околу 20% од реалниот буџет, ставка во која влегуваат и извршувањето на операциите и одржувањето на опремата.

Ќе направиме ревизија, измена и донесување нов Концепт за обука и доктрини, како и измена на интерната подзаконска регулатива со цел да се зголеми квалитетот на обуката.

Ќе ги развиваме капацитетите за спроведување на обуката и нивна регионализација. Тука спаѓаат: Проектот за доопремување на полигонот Криволак, Регионалниот тренинг-центар за комуникации, Командата за обука и доктрини во АРМ, Центарот за воено-медицинска обука, Центарот за обука „Џозеф Крузел“, Центарот за обука на пилоти и други капацитети.

Имаме нов концепт за реорганизација и реструктурирање на статусот и функционирањето на Воената академија „Генерал Михаило Апостолски“.

РЕШАВАЊЕ НА СТАНБЕНОТО ПРАШАЊЕ НА ПЕРСОНАЛОТ ВО АРМ И МО

Еден од клучните проблеми со кои се соочуваат вработените во АРМ и МО е решавањето на нивното станбено прашање. Имајќи ги предвид комплексноста на ова прашање и досегашните обиди за негово решавање, како и социјалниот аспект и искуството од повеќето земјичленки на НАТО, ќе понудиме нов концепт. Решавањето на станбеното прашање на персоналот во АРМ и МО може да се реализира преку:

- Поволност за купување на комерцијални станови на припадниците на АРМ и МО;
- Изградба, уредување и опремување на станбени комплекси во рамки на кампусните во услови на постоечка инфраструктура – т.н. „американски стил“;
- Изградба, уредување и опремување на станбени комплекси во урбани средини со таканаречени „службени станови“.

Новиот концепт за решавање на станбеното прашање на персоналот во АРМ и МО ќе ја дефинира и воспостави станбената политика во АРМ. Овој концепт, пред сè, ќе биде реално одржлив и неговата реализација ќе подразбира задоволување на потребите и интересите на АРМ од аспект на професионално извршување на функциите и задачите на институцијата. Ваквиот концепт ќе значи и задоволување на поединечните потреби на припадниците на АРМ од аспект на решавање на станбеното прашање.

5. ГРАДИМЕ ЕДНО ОПШТЕСТВО

Го ставаме фокусот врз социјалните разлики,
наместо на меѓуетничките и други тензии

5. ГРАДИМЕ ЕДНО ОПШТЕСТВО

Го ставаме фокусот врз социјалните разлики, наместо на меѓуетничките и други тензии

Власта во изминатите години избра да води политика на поделби и предизвикување на конфликти кои луѓето ги поделија на „наши“ и „ваши“. Тоа е политика којашто гради минато, а не иднина. Културните и етничките разлики станаа инструмент за политичка борба и злоупотреби. Конфронтациите го зголемија јазот меѓу различните етнички заедници. Ја засилија и нетрпеливоста меѓу верниците. Власта наместо да стимулира толеранција и доверба, постојано стимулираше и подгреваше раздор и поделеност. Власта стимулираше и нетрпеливост кон разните општествени малцински или маргинализирани групи, како кон припадниците на ЛГБТ популацијата, со што предизвика дури и изблици на групно и поединечно насилство кон нив од екстремни групи и поединци.

Причината за ова е едноставна: како резултат на сите овие поделби, власта профитираше. Моделот што го промовираат е во интерес на една мала група луѓе во врвот на власта, која работи спротивно на интересите на државата и на нејзините граѓани. „Големи патриоти“ од власта, Македонци и Албанци, успешно го користеа создавањето на поделбите во општеството за да ја „маскираат“ нефер распределбата на доходот и богатството во своја корист. Национализмот или другите облици на нетолеранција ги сервираа како замена за подобриот животен стандард. Затоа, кај нас никогаш и не се случи конфликт или тензија во општеството помеѓу богатите и останатите граѓани – тензија што ќе влијае врз спречувањето на злоупотребите и поправедната распределба на доходот за сите. Во „останатите граѓани“ спаѓа големото мнозинство на Македонците, на Албанците, на Турците, на Србите, на Власите, на Ромите, на Бошњациите и на сите други припадници на различни етнички групи кои живеат во државата.

НАШИТЕ ЦЕЛИ

- Браќање на слободата и демократските вредности во општеството, со што ќе престанат поделбите помеѓу различните општествени социјални групи;
- Градење едно обединето општество, со што ќе се обезбедат внатрешната стабилност на земјата и добрите односи помеѓу заедниците;
- Вреднување на луѓето не според етничката или каква било друга припадност, туку според капацитетот што можат да го вложат во развојот;
- Слобода во изјаснувањето на секој личен идентитет, наместо насилie, наметнување волја и уцени за остварување на правата загарантирани со Уставот.

НАШИОТ ПЛАН

Ќе го изградиме Петтиот столб за да ставиме крај на етничките поделби во општеството, градено врз различни колосеци, во две спротивни насоки – едната македонска, другата албанска, кои водат единствено во конфликти и распад во заедницата. Тоа повеќе не смееме да го дозволиме. Постоечките културни разлики треба да ги негуваме и да ги интегрираме во главниот општествен тек на заеднички развој и еднаквост.

Ќе градиме граѓанска држава на сите што живеат во Македонија: Македонци, Албанци, Турци, Срби, Власи, Роми, Бошњаци и сите други помали заедници. Ќе градиме мултикултурно општество во насока на поголема интеркултурна комуникација и градење дух на почитување и културен плурализам. Ќе поддржиме јазична политика во согласност со потребите и интересите на поединците и на општеството. Ќе работиме врз намалувањето на социјалните и економските разлики помеѓу заедниците преку проекти со интеграциски цели и преку инвестирање во непристрасна држава.

ГРАДИМЕ ТОЛЕРАНТНО ОПШТЕСТВО

Наша главна заедничка цел е да изградиме толерантно општество. Доста ни е од меѓусебна омраза, доста ни се тепачки по училиштата, доста ни е од поделби и дискриминација. Но, како што доликува на едно демократско општество, најпрвин мора да почнеме да соработуваме меѓусебно. Како луѓе, како соседи и како пријатели. Толерантноста е можеби најважниот услов за демократски односи меѓу различните социјални и општествени групи. Кога не постои толерантност, расте конфликтноста во целото општество.

ПРОГРАМИ ЗА МУЛТИКУЛТУРНО ОПШТЕСТВО

Ќе поддржиме програми коишто, заедно со мерките во образованието, социјалната политика и понатамошниот културен развој, треба да ги ослободат младите од етничките стеги и од меѓусебните предрасуди и да им овозможат комуникација во која, пред сè, заемно ќе се почитуваат. Само по пат на дијалог можеме да се разбереме. Само меѓусебното разбирање може да нè заштити од етничко несогласување. Општеството може да се гради по пат на грижата за сопствената култура, но и со запознавање на поинаквите културни вредности, оние на другите.

ВОВЕДУВАЊЕ НА ЕЛЕМЕНТИ НА МУЛТИКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Првото место каде што треба да се градат вредностите на едно заедничко општество се детските градинки. Затоа, ќе воведеме елементи на мултикултурно запознавање за сите деца уште во најраната возраст, преку проекти и активности што развиваат чувство на слобода, толеранција и соживот. Ќе бидат искористени практиките од успешните проекти за овој степен на образование. Ќе бидат стимулирани проекти за мултикултурно дружење и меѓујазична комуникација и во повисоките степени на образованието. Сите ние сме дел од нашите семејства и култури, но децата и младите треба да се воспитуваат во плурален културен контекст, со јакнење на нивното чувство како креативни и толерантни поединци.

ЗАШТИТА НА ЈАЗИЦИТЕ НА ДРУГИТЕ ЗАЕДНИЦИ И ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА

Етноцентричната култура ги затвора вратите на нашите сограѓани од другите етнички заедници. Инсистирањето на промовирање на културните вредности само на една етничка заедница ќе доведе до нужна реакција и на другите етнички заедници. Нема да создаваме етноцентрична култура, затворена меѓу четирите сида на сопствената етничка припадност. Сакаме држава во која културите ќе соработуваат, ќе се надополнуваат и меѓусебно ќе се збогатуваат. Во тоа се состои силата на нашата култура. За да го одржиме тоа богатство, ќе создадеме решенија што пропорционално ќе ги штитат и ќе ги унапредуваат и другите јазици и традиции, а ќе дадеме поддршка на интеркултурните проекти и мултилингвални практики.

ПОЛИТИЧАРИТЕ ЌЕ ЈА ПОДДРЖАТ ИЗГРАДБАТА НА ЕДНО, ОБЕДИНЕТО ОПШТЕСТВО

Ќе воведеме редовна пракса на суштинска и симболична политичка поддршка на градењето на едно, обединето општество. Високи владини претставници, во мешан етнички состав, заедно ќе бидат присутни во мешаните етнички средини и ќе посетуваат етнички мешани училишта каде што, јавно и активно, ќе зборуваат за важноста на изградбата и на негувањето на толерантно и мултиетнички обединето општество во Македонија. Ако самите политичари ја негуваат оваа вредност, тогаш толерантноста, како важен елемент на мултикултурното општество, ќе јакне како важен чинител во мултиетничките средини.

АФИРМИРАЊЕ И УНАПРЕДУВАЊЕ НА КУЛТУРАТА НА ПРИПАДНИЦИТЕ НА ЗАЕДНИЦИТЕ

Телото за афирмирање и унапредување на културата на припадниците на заедниците во земјата коешто, како орган што произлегуваше од духот и обврските на Рамковниот договор и од уставните амандмани, го создадовме за време на владата предводена од СДСМ, покажа одлични почетни резултати во креирањето на една нова атмосфера во општеството. Тоа денес е целосно маргинализирано и не постои во општествениот живот на Македонија. Ќе ги зајакнеме капацитетите на оваа Управа (човечки, инфраструктурни, финансиски, политички) за таа да може да ја врши својата функција со полна сила и да биде релевантен чинител во културниот систем на земјата. На нашата земја и треба имплементација, а не ревизија на Рамковниот договор.

КОМИСИИ ЗА ОДНОСИ МЕЃУ ЗАЕДНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНО НИВО

Овие комисии на локално ниво треба да се зајакнат и да се поттикне нивната одржливост преку воспоставување механизам за трансфер на практичните знаења и компетенции од постојните комисии кон оние што ќе ги наследат. На тој начин ќе се обезбеди континуитет во нивната работа. Со засилувањето на комисиите за односи со заедниците ќе им се овозможи на граѓаните што доаѓаат од различни заедници целосно да ги остваруваат своите специфични права во мултиетничките општини во државата. Оваа активност ќе продолжи да ја поддржува интегративната функција во општеството, истовремено промовирајќи активно учество на граѓаните.

Ќе дадеме поддршка на тимови во секоја општина во кои ќе бидат ангажирани млади луѓе, преку различни проекти, помогнати од стручни и професионални кадри за работа во насока на едуцирање и намалување на наметнатиот меѓуетнички јаз, односно градење на „едно општество за сите“. Ова, исто така, може да се спроведе во рамките на училиштата на локално ниво.

ОРГАНИЗИРАЊЕ ЈАВНИ ДЕБАТИ

Силно ќе го стимулираме организирањето на редовни дебатни емисии на програмите на националниот радиодифузен сервис, МРТВ. Ќе поттикнеме и други програмски содржини во кои ќе бидат вклучени претставници на сите заедници коишто живеат во државата. На овој начин уште повеќе ќе го поддржиме јавниот дијалог за сите горливи теми и проблеми кои ги притискаат луѓето. Ќе настојуваче во оваа активност со своите креативни и политички потенцијали целосно да се вклучи и граѓанскиот сектор и невладините организации во Македонија.

ОБЕДИНУВАЊЕ НА МНОЖЕСТВОТО НА РАЗЛИЧНОСТИ

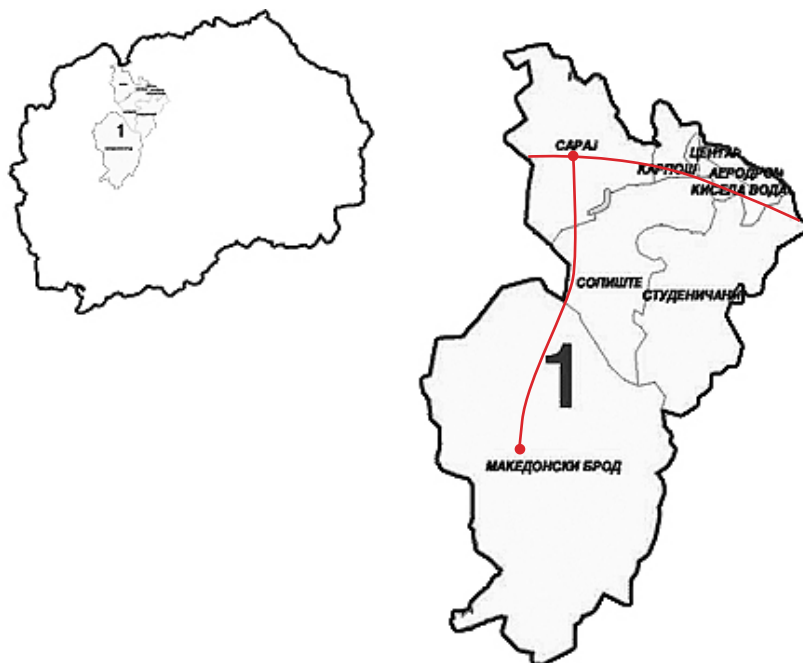
Денес сме сведоци на агресивна политичка понуда на неколку еднодимензионални идентитетски концепти. Една групација се залага за јакнење на античките корени на народот. Друга групација се залага за враќање кон словенските културни корени. Трета групација се залага за изградба на биетничка држава. Овие концепти само ја слабеат државата однатре и ги разединуваат нејзините општествени потенцијали. Ние го браниме ставот дека е возможна интегрирана Македонија којашто ќе го обедини множеството на различности и ќе го зацврсти својот државен идентитет.

ПАТНА ИНФРАСТРУКТУРА

Приоритетни делници во Република Македонија, за кои е потребно да се изврши изградба, рехабилитација или реконструкција. Конечната листа на проекти за санација на проблематични делници и изградба на нови ќе биде определена од новата власт која ќе има точен увид на состојбите во институциите.

ИЗБОРНА ЕДИНИЦА 1

Патишта

- Скопје – Блаци (Граница со Косово)
- Реконструкција на регионален пат Драчево – Студеничани – Зелениково
- Целосна изградба на регионалниот пат R-302 од Кисела Вода до регионалниот пат R-104 кај место Брзовец
- Изградба на подземен сообраќаен коридор во центарот на Скопје на потегот Влада – Комплекс банки
- Изградба на нова сообраќајница за поврзување на о. Кисела Вода со о. Аеродром на потег н. 11-ти Октомври – ф-ка Раде Кончар
- Целосна изградба на нов пат Сопиште – Усје – бул. „Борис Трајковски“
- Доизградба и реконструкција на регионалниот пат Македонски Брод – Скопје
- Поврзување на Матка директно со автопат Скопје – Тетово
- Ослободување од даноци за изградба на монтажни и подземни паркинзи и катни гаражи, со цел да се зголеми бројот на паркинг места

Железници

- Приградски патнички сообраќај што ќе се состои од 4 краци во и околу Скопје 1,2
 - Зелениково – Драчево – Лисиче – Пинтија – 11 Октомври – Скопје Патничка (24.5 км)

- Миладиновци – Илинден – Маџари – Скопје Патничка (18.7км)
- Скопје Патничка – Пивара – Железара – Скопје Север – Ѓорче Петров – Сарај – Радуша (32.6км)
- Изградба на нова пруга од Миладиновци до Аеродром Петровец (5 км)
- Електрифиција на пругата Скопје – Скопје Север – Ѓорче Петров – Волково – Блаце (Граница со Република Косово)

ИЗБОРНА ЕДИНИЦА 2

Патишта

- Коридор 8 - (источен дел) Романовце – Крива Паланка – Граница со Бугарија (прва фаза експресен пат)
- Коридор 10 - Рехабилитација на автопат Миладиновци – Куманово
- Изградба на регионален пат Матејче – Липково
- Обиколница Бутел со инфраструктурна изградба на индустриска зона Визбегово

Железници

- Брза пруга Табановце – Гевгелија
- Соларни железнички станици - реконструкција и модернизација на железничките станици на Коридорот 10 и 10д, Табановци
- Изработка на основни проекти и друга потребна техничка документација за изградба и надзор на нова пруга на железнички краци до индустриските зони
- Крак од железничка станица Миладиновци кон индустриска зона Бунарџик
- Довршување на реконструкција на пругата од Куманово до Бељаковце (Коридор 8)
- Електрифиција на пругата Скопје – Скопје Север – Ѓорче Петров – Волково – Блаце (Граница со Република Косово)
- Безбедност во сообраќајот:
- Осигурување на пет патни премини на коридорот 8

ИЗБОРНА ЕДИНИЦА 3

Патишта

- Миладиновци – Штип (во изградба)
- Велес – Прилеп – Битола – Меџитлија
- Штип – Радовиш – Струмица (во прва фаза експресен пат)
- Штип – Кочани
- Кочани – Делчево
- Кочани – Пробиштип (делница Пониква – Турско Рударе)
- Крива Паланка – Македонска Каменица
- Регионален пат Св. Николе – Пробиштип
- Реконструкција на патниот правец Пекланска река – Бигла (Виница – Делчево)
- Реконструкција на стар пат Велес – Градско
- Реконструкција на регионален пат Велес–Богомила
- Изградба на регионалниот пат Берово – Радовиш
- Изградба на регионален пат Богомила – Гостиражни
- Реконструкција на регионален пат Извор – Богомила
- Изградба на пат с. Разловци – с. Митрашинци
- Рехабилитација на пат Делчево – с. Габрово
- Реконструкција на патниот правец Пробиштип – Крупиште
- Реконструкција на регионален пат Драчево – Студеничани – Зелениково

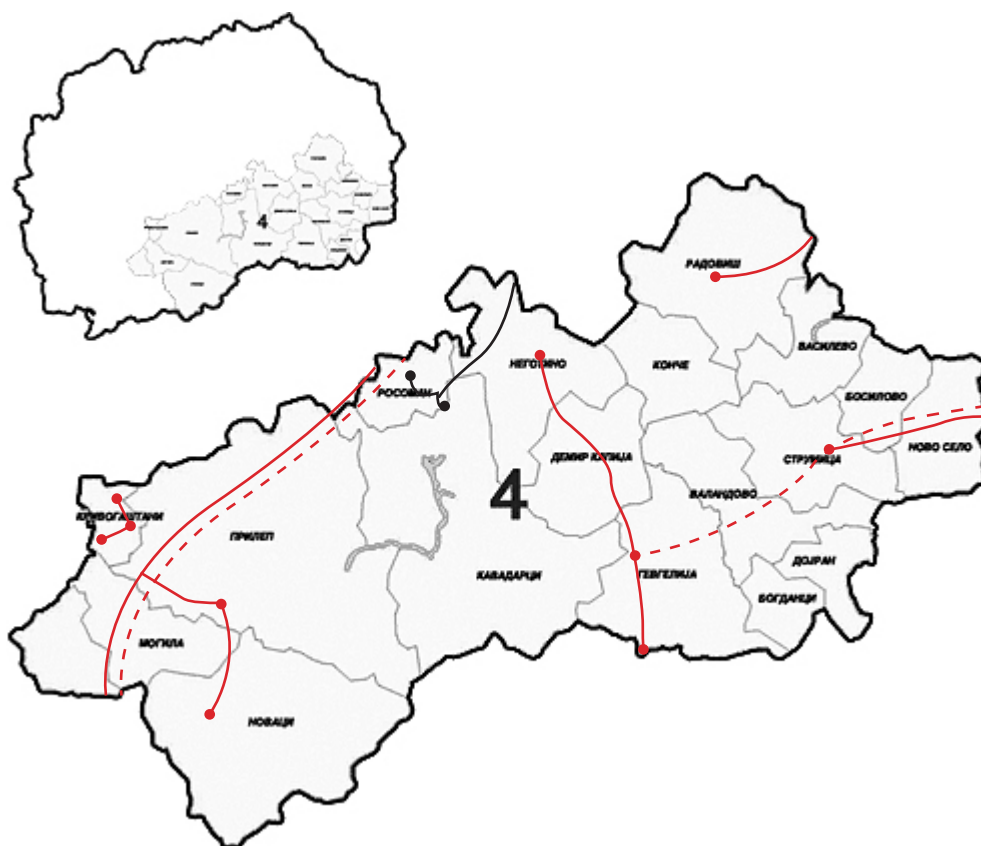
- Регионален пат Аргулица – Бурилчево – Карбинци
- Реконструкција на регионален пат Берово – Пехчево – Делчево
- Реконструкција на пат од с.Коњух до с.Страцин, реконструкција на пат с.Татомир – с. Кокошиње реконструкција на пат Кратово – с. Горно Кратово, реконструкција на пат од с. Сакулица – с. Горни Стубово, Кратово
- Лисец кон хидросистем Зелтовица, патен правец со граничен премин кон Голеш (Србија), патен правец со граничен премин кон Трговиште (Србија), Крива Паланка
- Реконструкција на локален пат Робово – Умлена, Чифлик – Умлена, с. Панчарево, Пехчево – Равна Река, Пехчево
- Изградба на мост на реката Брегалница на регионалниот пат Кочани – Зрновци, Зрновци
- Ќе направиме напори за отворање на граничниот премин „Клепало“ кај Берово
- Поддршка од централната власт за изградба на брана на реката Отиња, поддршка од централната власт за изработка на проектна документација и изградба на мост на реката Брегалница, Штип
- Изградба на мост на река Вардар и заобиколница за растоварување на сообраќајниот хаос и намалување на загадувањето во центарот на Велес, Велес
- Доизградба на мост во с. Разловци, Делчево

Железници

- Соларни железнички станици – реконструкција и модернизација на железничките станици на Коридорот 10 и 10д, (Велес, Чашка, Богомила).
- Изработка на основни проекти и друга потребна техничка документација за изградба и надзор на нова пруга на железнички краци до индустриските зони:
- крак од железничка станица Штип кон индустриска зона Штип
- Довршување на реконструкција на пругата од Куманово до Бељаковце (Коридор 8)
- Изградба на нова пруга од Бељаковце до Крива Паланка (Коридор 8)
- Изградба на нова пруга од К. Паланка до Деве Баир (Коридор 8)
- Безбедност во сообраќајот:
- Осигурување на пет патни премини на коридорот 8
- Осигурување на два патни премини на коридорот 10

ИЗБОРНА ЕДИНИЦА 4

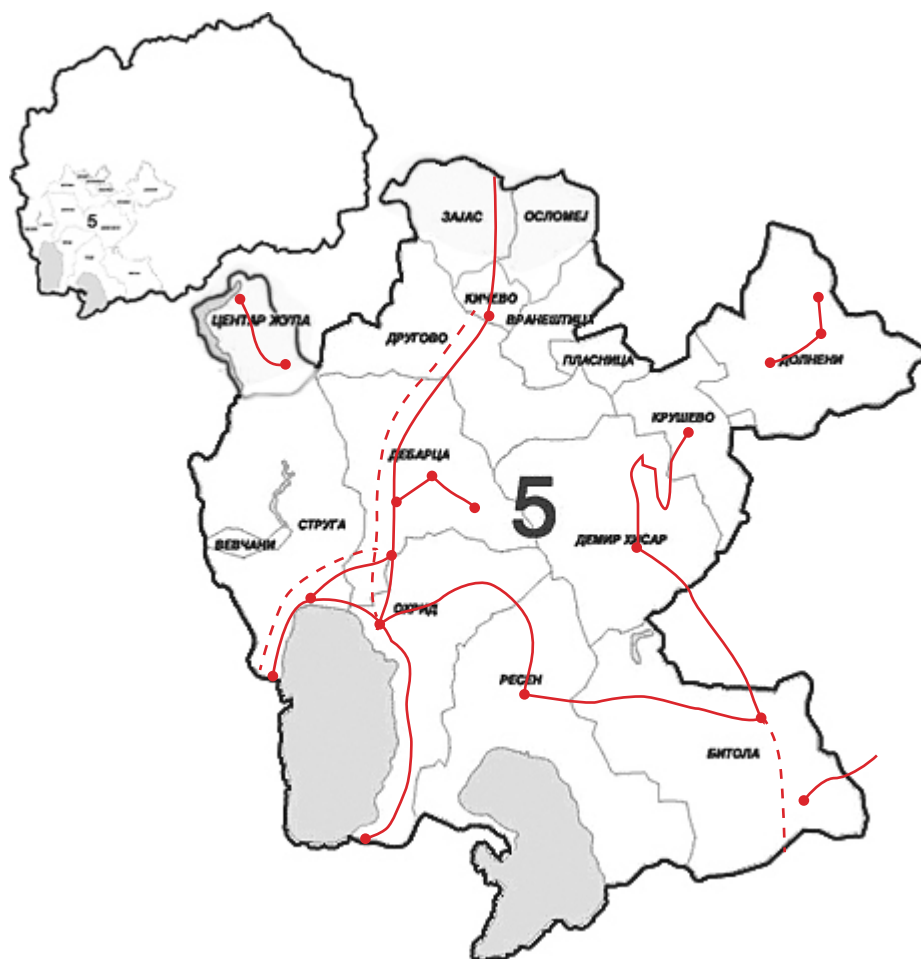
Патишта

- Демир Капија – Смоквица (во изградба)
- Велес – Прилеп – Битола – Меџитлија
- Штип – Радовиш – Струмица (во прва фаза експресен пат)
- Струмица – Граница со Бугарија
- Коридор 10
- Рехабилитација на автопат Смоквица – Гевгелија
- Рехабилитација на автопат Неготино – Демир Капија
- Изградба на регионалниот пат Берово – Радовиш
- Проширување на регионален пат Кривогаштани – Обршани – Воѓани
- Реконструкција на регионалниот пат Прилеп – Ношпал – Добрушево – Новаци
- Изградба на локален пат с. Сирково – Бегова Чешма – Росоман,
- Реконструкција на локален пат с. Трстеник – регионален пат Градско – Прилеп, Росоман

Железници

- Соларни железнички станици – реконструкција и модернизација на железничките станици на Коридорот 10 и 10д (Прилеп, Неготино, Д.Капија и Гевгелија)
- Изградба на железнички крак до Струмица и Република Бугарија
- Реконструкција Велес – Битола
- Безбедност во сообраќајот:
- Осигурување на два патни премини на коридорот 10

ИЗБОРНА ЕДИНИЦА 5

Патишта

- Кичево – Охрид (во изградба)
- Велес – Прилеп – Битола – Меџитлија
- Реконструкција на целата делница Охрид – Битола
- Охрид – Пештани – Св.Наум
- Завршување на Коридор 8 - (западен дел) Гостивар – Кичево, Требеништа – Струга – Кафасан
- Обиколница Вевчани
- Подобрување на регионално патно поврзување на Општина Дебарца и Општина Струга
- Целосна реконструкција на патот с. Подмолје – Струга – Калишта – Радожда (стариот пат кон Охрид – Струга) на постоечката траса и придружната патна инфраструктура (велосипедски и пешачки патеки) за да се обезбеди квалитетен пристап кон туристичките капацитети на крајбрежјето. Притоа, ќе се почитува заштитениот појас на Охридското езеро.
- Изградба на локални патишта и планински велосипедски патеки од интерес за развојот на езерскиот, планинскиот и спортскиот туризам: Патот кон Вишни и Горна Белица, патот од Бороец, Јабланица, Безево, Пискупштина, Нерези и Луково, патот кон Селци, Буринец и Локов. Да се користат веќе постоечките патишта за трасирање на планински велосипедски патеки, Струга
- Реконструкција на регионалниот патен правец Битола – Демир Хисар

- Реконструкција на регионален пат Кременица – Брод
- Реконструкција на регионален пат Крушево – Демир Хисар
- Реконструкција на регионален пат Крушево – Пуста Река – Цер
- Локален пат Г. Крушево – Манастир Св. Спас, Крушево
- Локален пат Борино – Житоше, Крушево
- Реконструкција на локален пат с.Лажани – с.Саждево со крак кон с.Борино и кон с.Јакреново, Крушево
- Реконструкција на локален пат с. Врбоец – с. Св. Митрани, Крушево
- Реконструкција на локален пат Р516 – с. Норово во должина од 7 км, Крушево
- Изградба и реконструкција на неколку локални патишта во Вевчани во должина од 2 км (Фабрика Вевчанка – Здравствен дом, Бебек фарм – с.Подгорци, довршување на локалниот пат Вевчани – Горна Белица), Вевчани
- Рехабилитација на регионален пат Лажани – Ропотово – Црнилиште, Долнени
- Реконструкција на регионален пат на делница Ботун – Белчишта – Брежани, Дебарца
- Реконструкција на регионален пат Добромири – Тополчани
- Реконструкција на регионален пат Рапеш – Старавина

Железници

- Соларни железнички станици – реконструкција и модернизација на железничките станици на Коридорот 10 и 10д (Битола)
- Изработка на основни проекти и друга потребна техничка документација за изградба и надзор на нова пруга на железнички краци до индустриските зони:
 - Довршување на крак до индустриска зона Жабени Битола
- Изградба на пруга Кичево-Охрид-Струга- Граница со Р.Албанија
- Довршување на реконструкцијата Битола – Кременица (во изведба)
- Реконструкција Велес – Битола

ИЗБОРНА ЕДИНИЦА 6

Патишта

- Завршување на Коридор 8 - (западен дел) Гостивар – Кичево, Требеништа – Струга – Кафасан
- Рехабилитација на државен пат Р2233, делница Брвеница – Чегране
- Завршување на изградба и реконструкција на државен пат Р2235, делница Маврови Анови – с. Маврово (потег од брана Маврово до Белички канал)
- Реконструкција на Регионален пат Р 2242, Јегуновце – Желино
- Асфалтирање на патот – Елевци – Долгаш и поврзување со регионалниот пат Дебар – Струга, и асфалтирање пат за развој на селски туризам и рекреација од с. Мал Папрадник до Дебарското Езеро во должина од 1 км, реконструкција на пат с. Мелничани – с. Брошница, Центар Жупа
- Реконструкција и асфалтирање на локален пат Сретково за поврзување со магистралниот пат А2 Гостивар – Кичево
- Поставување на заштитна мрежа од одрони на патен правец Бошков мост – Дебар
- Поставување на заштитна жичана мрежа за заштита од одрони на делницата по течението на река Радика
- Реконструкција на Регионален пат Р 29274, Лешок – (Р 2242) Шемшово
- Реконструкција на Регионален пат Р 2234, врска со 1203 во Пршовце до врска Р 2242 во Јегуновце
- Реконструкција на регионален пат Мелнички Мост – Новак
- Реконструкција на пат с. Мелничани – с. Брошница

Железници

- Изработка на основни проекти и друга потребна техничка документација за изградба и надзор на нова пруга на железнички краци до индустриските зони:
- крак од железничка станица Тетово кон индустриска зона Тетово

ПРЕДЛОГ ПРИОРИТЕТНИ ПРОЕКТИ ЗА ЛОКАЛЕН РАЗВОЈ

Идентификувани се повеќе од 1000 проекти во сите 81 единици на локалната самоуправа (ЕЛС). Во продолжение се претставени по три приоритетни проекти од секоја единица на локалната самоуправа.

ПРОЕКТ	ЕЛС
Изградба на канализација	Арачиново
Изградба на средно училиште	Арачиново
Реконструкција на амбуланта	Арачиново
Замена на азбестно-цементните цевки (ф 400 во должина од 2км.) на главниот цевковод од прекидната комора до филтер станицата во Берово од каде Берово и сите останати места со исклучок на Ратеве и Двориште се снабдуваат со вода за пиење	Берово
Изградба и отворање на центар за рехабилитација на пациенти со респираторни заболувања	Берово
Поврзување на село Ратеве со регионалниот водовод од Берово во должина од 7км. и обезбедување на населението со здрава и питка вода за пиење.	Берово
Изградба на нов Клинички центар	Битола
Изградба на автопат Велес – Прилеп – Битола, поврзан со заобиколница до граничен премин Меџитлија	Битола
Прочистителни станици за градот Битола и битолските села	Битола
Изградба на спортска сала ООУ „Петар Мусев“	Богданци
Изградба на канализационен систем со пречистителна станица с. Селемлија	Богданци
Изградба на Дом на култура во с.Стојаково	Богданци
Изградба на канализациони мрежи во населените места во Општина Боговиње	Боговиње
Поврзување на населените места Урвич и Јеловјане преку асфалтирање и поплочување на локален пат	Боговиње
Реконструкција и проширување на патот Камењане – Урвич	Боговиње
Изградба на водоводна мрежа за населените места Сарај, Гечерлија и Петралинци.	Босилово
Изградба на канализационен систем во Босилово	Босилово
Изградба на детска градинка во Босилово	Босилово
Изградба на фекална и атмосферска канализација	Брвеница
Уредување на речните корита	Брвеница
Уредување на главната улица во с. Брвеница со тротоари и воведување дополнителни мерки за подобрување на безбедноста во сообраќајот	Брвеница
Проект за изградба на систем за наводнување на Валандовско поле (Валандовска котлина)	Валандово
Проект за изградба на прочистителна станица и колекторски систем за фекални води	Валандово
Проект за промена на водоводната мрежа во град Валандово	Валандово
Регулација на речното корито на река Струмица	Василево
Прочистителна станица на веќе постоечката канализација во село Пиперево, Сушево и Ангелци	Василево
Изградба на фекален канализационен систем во Градошорци и Василево	Василево

ПРОЕКТ	ЕЛС
Реконструкција и адаптација на старата зграда на основното училиште во објект за мултикултурни дејности.	Вевчани
Изградба на мини индустриска зона во местото викано „Суво Поле“	Вевчани
Изградба на отворени спортски терени во кругот на новото училиште	Вевчани
Чистење на загаденото земјиште во Велес од тешки метали (олово, цинк, кадмиум) и отстранување на депонијата со олово цинкова цгура во близина на топилницата	Велес
Изградба на регионална депонија за третман на цврст комунален отпад од Велес и околните општини	Велес
Изградба на мост на реката Вардар и заобиколница за намалување на загаденоста на воздухот и растоварување на сообраќајот во централното градско подрачје	Велес
Дислокација на депонијата за отпад кој се складира пред село Лески	Виница
Понатамошни археолошко ископувања, конзервација и туристичка валоризација на локалитетот Виничко кале	Виница
Изградба на филтерско прочистителна станица кај село Трсино за обезбедување на чиста и исправна вода за пиење за населените места Трсино, Дрогобрате, Крушево, Пеклани и Трстија.	Виница
Реконструкција на водоводната мрежа и зголемување на капацитетот на базените со пречистителна станица во интерес за добивање на квалитетна вода за пиење во нашата општина	Врапчиште
Доградба на канализациона мрежа за населените места Врапчиште и Галате и изградба на канализациона мрежа во Зубовце со пречистителна станица за отпадни води	Врапчиште
Изградба на акумулациона брана над село Зубовце за наводнување на Зубовско поле	Врапчиште
Адаптација на постоечките и изградба на нови акумулации и системи за наводнување	Гевгелија
Подигање на современи пластеници и оранжериски капацитети	Гевгелија
Изградба на мини индустриска зона – Миравци	Гевгелија
Замена на азбестните водоводни цевки	Гостивар
Изградба на современа регионална депонија	Гостивар
Изградба на два нови моста и отворање на нови улици	Гостивар
Водоснабдувањето на ниво на целата општина	Градско
Реактивирање на постоечката амбуланта во село Виничани	Градско
Отварање на откупен центар и кванташки пазар во Градско	Градско
Реконстрикција на патната делница Бошков мост-Дебар и помрежување на делови од истиот каде има одрони (8 км)	Дебар
Изградба на пешачка патека (тротоар) на потегот помеѓу селата Џешиште и Отишани (загрозена безбедност на движење на ученици кои патуваат до основното училиште, 2-3км)	Дебар
Изградба на потпорен сид од долната страна на училишниот двор во рамките на објектот на подрачното основно училиште с.Горно Косоврасти (проблем со активно лизгање на земјиштето)	Дебар
Реконструкција на делница Ботун – Белчишта – Брежани од регионалниот пат Р29273 Ботун (врска со А2) – Белчишта – Брежани – Железнец –врска со Р 1305	Дебарца
Изградба на регионален системен за водоснабдување на населените места во Општина Дебарца (населените места од подрачјето на поранешната општина Мешеишта), со зафаќање на Изворишта од планината Караорман	Дебарца
Изградба на систем за наводнување Сатеска	Дебарца

ПРОЕКТ	ЕЛС
Промена на главна водоводна линија (дотраени азбестни цевки) во должина од 10 км	Делчево
Изградба на регионален пат с.Разловци –с. Митрашинци	Делчево
Изградба на нова филтер станица во с.Трабовиште	Делчево
Изградба на автобуска станица	Демир Капија
Изградба нов систем за наводнување на земјоделското земјиште	Демир Капија
Изградба на ново фудбалско игралиште	Демир Капија
Изградба на инфраструктура за индустриска зона	Демир Хисар
Обновување на системот за наводнување од постоечките езера	Демир Хисар
Изградба на регионален откупен центар за земјоделски производи и преработка на истите.	Демир Хисар
Заобиколница – на потегот од влезот на Нов Дојран до Граничен премин Стар Дојран	Дојран
Чистење на делот од крајбрежјето во Нов Дојран на потегот од поранешното претпријатие Дојранско Езеро (Рибарско) до излезот од Нов Дојран (Калдрма) и оспособување на местото за градска плажа со придружна инфраструктура	Дојран
Оспособување на хидро-системот за наводнување на земјоделско земјиште во Дојранско поле	Дојран
Изградба на водовод: – Сарандиново – Десово– Црнилиште –должина 13 км	Долнени
Изградба на вештачки акумулации – Небрегово, Стровија	Долнени
Изградба на канализациони системи за населените места Десово, Долнени, Заполжани и Ропотово	Долнени
Асфалтирање на локален пат од населено место Желино до населено место Луковица	Желино
Доизградба на канализациони мрежи во населените места во општина Желино	Желино
Пречистителни станици на веќе постоечка канализација	Желино
Изградба на мини хидроцентрала на Кадина река	Зелениково
Целосна реконструкција на регионалниот пат село Драчево према Студеничани и Зелениково, во должина од 15км	Зелениково
Шкарпирање на река Симоница во село Зелениково и регулирање на речното корито со поставување на потпорен ѕид во кривина	Зелениково
Изградба на мост на реката Брегалница на регионалниот пат Кочани – Зрновци	Зрновци
Реконструкција на левиот канал за водоснабдување на атарот на општина Зрновци, со кој стопанисува водостопанство Кочани	Зрновци
Изградба на индустриска зона со откупен центар	Зрновци
Поставување на фекална канализација	Илинден
Решавање со проблемот на паркирање на товарни возила	Илинден
Здравствен дом со дежурен лекар	Илинден
Санација на коритото на река Вардар	Јегуновце
Изградба на регионална фекална канализација за 11 населени места	Јегуновце
Изградба на спортска сала за ОУ Александар Здравковски во Јегуновце	Јегуновце

ПРОЕКТ	ЕЛС
Изградба на детска градинка	Кавадарци
Мерна станица за следење на загаденоста на воздухот	Кавадарци
Доизградба на колекторски систем и прочистителна станица во с. Марена	Кавадарци
Филтер Станица (фабрика за вода) за прифаќање и прочистување на вода од ХС Злетовица и нејзино поврзување со цевководи во должина од 20 км со постоечките резервоари	Карбинци
Регионален водовод Плачковица	Карбинци
Регионален пат с.Аргулица с.Бурилчево во должина од 4,5 км.	Карбинци
Дислокација на дивата депонија во близина на Кичево	Кичево
На постоечкиот простор Извор - Пресека - Извор изградба на пругата и малиот воз [Киро]	Кичево
Активирање на рудникот за манган Стогово	Кичево
Изградба на откупен пункт за земјоделски производи	Конче
Изградба на сточен пазар во Општина Конче	Конче
Изградба на канали за наводнување по долината на реката Лакавица	Конче
Искористување на геотермални води – Бањолошки и спа-центар, полузатворен базен со термална вода	Кочани
Гасификација на општина Кочани и оспособување на слободна индустриска зона	Кочани
Центар за откуп на земјоделски производи	Кочани
Гасификација на Кратово	Кратово
Изградба на прочистителна станица на вода за пиење	Кратово
Изградба на пат до хидросистемот „Злетовица“	Кратово
Коридор Е8 – изградба на автопат и железничка пруга од Ранковце кон граничен премин Деве Баир, Р. Бугарија	Крива Паланка
Поддршка за отворање на преработувачки капацитети за млеко и млечни производи, компири шумски плодови и билки	Крива Паланка
Поврзување на Крива Паланка со соседните општини - Лисец кон хидросистем Злетовица, патен правец со граничен премин кон Голеш и патен правец со граничен премин кон Трговиште со реконструкција на локалната патна мрежа	Крива Паланка
Реконструкција и проширување на патот Кривогаштани-Воѓани (Р2335) во должина од 9.5 км	Кривогаштани
Изградба на секундарна водоводна мрежа за населените места Обршани, Бела Црква, Воѓани, Пашино Рувци и Боротино и изградба на дополнителни експлоатациони бунари	Кривогаштани
Изградба на канализациона мрежа за сите населени места во општината и пречистување на отпадните води (освен Кривогаштани)	Кривогаштани
Изградба на парк на ветрови и фотоволтаична централа	Крушево
Изградба на инфраструктура во индустриска зона „Опаленик“	Крушево
Изградба на вештачка акумулација „Камберица“, реконструкција на постојни вештачки акумулации	Крушево

ПРОЕКТ	ЕЛС
Водоснабдување на општината, со изградба на капитална инвестиција-цевковод Куманово –Липково	Куманово
Довршување на мрежата за гасификација	Куманово
Справување со цврст отпад и дислокација на постоечка депонија	Куманово
Изградба на локална патна инфраструктура во општината	Липково
Изградба на водоснабдителни системи за населените места	Липково
Изградба на канализациони системи за населените места	Липково
Реконструкција на детска градинка во Лозово	Лозово
Изградба на мини брана на отворен канал во Лозово	Лозово
Реконструкција на секундарна водоводна мрежа во Лозово	Лозово
Поставување на жичана мрежа по течението на река Радика, за заштита од одрони. Изработка на проектна документација за одредени карактеристични и критични делници по должината на регионалниот пат Р 1202 Маврови Анови – Дебар, со реализација на предвидените заштитни мерки согласно истата	Маврово и Ростуша
Асфалтирање на регионален пат од Маврови Анови до Жировничко анче (Рехабилитација и реконструкција со проширување на одредени потези на регионалниот пат Р 1202 Маврови анови – Дебар)	Маврово и Ростуша
Дислокација на новоформирана дива депонија во Маврово	Маврово и Ростуша
Реконструкција на патот М. Каменица – Кочани	Македонска Каменица
Поддршка за отворање на индустриски капацитети	Македонска Каменица
Реконструкција и пуштање во употреба на Топланата и постоечката топлоспроводна мрежа	Македонска Каменица
Реконструкција на мостот на реката Треска на влез од Кичево во Македонски Брод со изградба и на дополнителен дел за движење на пешаци	Македонски Брод
Доизградба и реконструкција на регионалниот пат Македонски Брод – Скопје	Македонски Брод
Изградба на комунална инфраструктура во индустриска зона во Македонски Брод	Македонски Брод
Реконструкција на Регионалниот пат R 2335 од с.Вашарејца-с.Бучин, поврзување на Општина Могила со општините Крушево и Кривогаштани	Могила
Реконструкција на Регионалниот пат R 1101 од Битола (клучката) - Прилеп (Тополчани) таканаречен „стариот пат“, кој поминува низ Општина Могила	Могила
Завршување на канализациониот систем (фекална и атмосферска канализација) во село Могила и изградба на канализација во другите поголеми населени места во Општина Могила	Могила
Решавање на водоснабдувањето	Неготино
Развој на постоечките и формирање на нови економски зони	Неготино
Здравствен дом Неготино	Неготино
Санација на патните правци Кременица--Брод(околу 13км), Добромири - Тополчани (околу 20км), и Рапеш - Старавина (околу 12км).	Новаци
Систем за наводнување кој ќе ги опфати земјоделските површини од с.Далбеговци до с.Неготино кои се наоѓаат од левата страна по течението на река Црна	Новаци
Отворање на амбулата во село Бач за потребите на граѓаните од 6 околни села	Новаци

ПРОЕКТ	ЕЛС
Изградба на мали акумулации, реконструкција и изградба на каналски мрежи за наводнување во подбеласичкиот регион и дел од подножјето на огражденскиот регион	Ново Село
Изградба на регионални канализациони системи во населените места	Ново Село
Дислокација и изградба на индустриски зони со акцент на преработувачки капацитети за земјоделски производи и лесна индустрија	Ново Село
Проект за гасификација на установите, институциите, индустриските објекти, туристичките објекти и објектите за домување	Охрид
Позиционирање на Охрид како регионален и европски здравствен туристички центар	Охрид
Проект „Еколошки чист Охрид и Охридско Езеро“	Охрид
Дислокација на патарината од Петровец на излез од Катланово	Петровец
Регулација на речното корито на Пчиња на потегот Горно Коњари – Катланово	Петровец
Асфалтирање на дел од патот Р103 на потег од н.м Ржничино – н.м Катланово и изградба на велосипедски и пешчки патеки во населените места	Петровец
Реновирање на водоснабдителниот систем Љутачка река	Пехчево
Дорегулација на коритото на Пехчовска река	Пехчево
Реновирање на регионалниот пат Берово – Пехчево-Делчево	Пехчево
Довршување на фекална канализација во с.Пласница	Пласница
Довршување на планинскиот пат до „Бушова Чешма“	Пласница
Обезбедување на потребите за чиста вода за пиење	Пласница
Интензивни и одржливи економски мерки со долгорочна стратегија и брзи ефекти преку давање на регионален приоритет за влез на домашни и странски инвестиции	Прилеп
Проширување на хидросистемска мрежа во Прилеп и прилепско и изградба на хидроакумулации и чистење на речните корита и каналскиот систем со цел спречување на понатамошни поплави	Прилеп
Проект за комплетна урбанизација на поголемите населени места, со цел овозможување повисоки европски стандарди на живеење на жителите од населените места.	Прилеп
Реконструкција на патниот правец Пробиштип-Крупиште	Пробиштип
Завршување на проектот „Злетовица“ фаза 2 и фаза 3	Пробиштип
Гасификација	Пробиштип
Изградба на откупен центар за земјоделски производи	Радовиш
Изградба на нов пензионерски дом	Радовиш
Реконструкција на водоводната мрежа и изградба на нов водовод	Радовиш
Подобрување на водоснабдувањето и одведувањето на отпадните води во Општина Ранковце	Ранковце
Проширување и изградба на енергетски ефикасно улично осветлување низ целата општина	Ранковце
Отворање на аптека и здравствен дом со Брза помош во Општина Ранковце	Ранковце
Изградба на ладилнички капацитети за складирање на јаболка за 40.000 тона	Ресен
Проект и изградба на интегриран систем за наводнување	Ресен
Изградба на преработувачки капацитети за овошје со капацитет од 10.000 тони	Ресен

ПРОЕКТ	ЕЛС
Реконструкција и надградба на системот за фекална канализација во Росоман, со изградба на две прочистителни станици пред влив во реципиент – Црна река	Росоман
Изработка на ГУП и ДУП-ови	Росоман
Изведба на локален пат за земјоделска механизација, долж регионалниот пат Градско – Прилеп	Росоман
Реконструкција на водоводната мрежа	Свети Николе
Изградба на систем за наводнување на земјоделско земјиште	Свети Николе
Изградба на индустриска зона со инфраструктурно уредување на постоечката Овче Поле	Свети Николе
Целосна изградба на систем за водоснабдување на населени места во Општина Сопиште од Патишка река во должина од 21 км	Сопиште
Изградба на фекална канализација за Ракотинци, Добри дол, Горно Соње, Долно Соње и Чифлик во должина од 30 км	Сопиште
Изградба на градинка на територијата на Сопиште	Сопиште
Изградба на индустриска зона (слободна економска) Змејковец	Старо Нагоричане
Изградба на вештачки акумулации во сливот на река Пчиња	Старо Нагоричане
Уредување на локалитетот Кокино	Старо Нагоричане
Реконструкција и доградба на Општата болница, Здравствениот дом и двете детски градинки	Струга
Реконструкција на затворениот пливачки базен и изградба на спортска сала	Струга
Доизградба на водоводна мрежа и зголемување на капацитетите на постоечките, доизградба на канализациона и колекторска мрежа и изградба на пречистителни станици во поголемите населени места (Враништа, Драслајца, Моришта, Мислешево, Ложани, Радожда, Лабуништа, Окиси, Подгорци, Бороец и други)	Струга
Изградба на нови Детски градинки во Струмица и некои поголеми населени места	Струмица
Ставање во функција на Агро-берза	Струмица
Изградба на водоводна и канализациона мрежа во населените места	Струмица
Изградба на основно училиште во Љубош	Студеничани
Изградба на систем за водоснабдување во Количани	Студеничани
Обезбедување на печка за медицински отпад во Депонија Дрисла	Студеничани
Изградба на фекална канализациона мрежа низ целата Општина Теарце	Теарце
Промена на секундарна мрежа за вода за пиење низ населено место Теарце	Теарце
Изградба на градинка	Теарце
Изградба на регионална депонија за Полошкиот регион	Тетово
Доградба на водовод на територијата на Општина Тетово	Тетово
Изградба на магистрален пат Тетово – Јажинце	Тетово
Реконструкција на Регионалниот пат од Мелнички Мост – с.Новак во должина од 20 км	Центар Жупа

ПРОЕКТ	ЕЛС
Изградба на водоводна мрежа за пиење од с.Елевци во должина од 18 км каде што водоводната мрежа ќе покрие околу 90% на населението и тоа селата: Коџаџик, Брештани, Праленик, Житинини, Центаралното подрачје, Мал Папрадник, Голем Папрадник, Баланци Оџовци, Горенци и Мелничани	Центар Жупа
Изградба на систем за наводнување на земјоделско земјиште	Центар Жупа
Изградба на регионалниот пат Богомила-Гостиражни	Чашка
Повторно отварање на амбулантите во регионот Азот кој е одалечен 50 км од првата медицинска установа	Чашка
Изградба на систем за наводнување на полето од потегот с. Лисиче до Чашка од хидросистемот Лисиче	Чашка
Изградба на канализациона мрежа во с. Спанчево, с. Соколарци, с. Жиганци, с. Бања, с. Бурилчево, с. Уларци и с. Теранци, со најмалку 2 прочистителни станици	Чешиново - Облешево
Изградба на водоводна мрежа во с. Чешиново, с. Облешево, с. Чифлик и с. Уларци	Чешиново - Облешево
Реновирање и надградба на бањата во село Бања	Чешиново - Облешево
Доизградба на фекална канализација во сите населени места во Чучер-Сандево каде што не е довршена канализацијата и целосна изградба на фекална канализација во населените места во Чучер-Сандево каде што не е почнато со изградба	Чучер - Сандево
Асфалтирање на коцката од Бутел до рудник Бањани	Чучер - Сандево
Реновирање на партизанскиот дом за култура во Сандево	Чучер - Сандево
Изградба на мост Сењак	Штип
Изградба на Студентски дом	Штип
Изградба на катна гаража со поголем капацитет	Штип
Гасификација на градот со стимулација за изградба на секундарната инфраструктурна мрежа	Град Скопје
Обезбедување на ефикасен и комбиниран јавен превоз со трамвај, електробуси и автобуси	Град Скопје
Четири железнички краци за превоз на патници во Скопје и поврзување на аеродром Петровец со обезбедени приватни паркинг-простори	Град Скопје
Младински културен центар (кино, театар, библиотека)	Аеродром
Изградба на нова гимназија во Општина Аеродром	Аеродром
Изградба на нова амбуланта во населба Лисиче	Аеродром
Изградба и опремување на нов здравствен објект (тврда градба) на местото на постојниот монтажен објект со ваква намена и зголемување на капацитетот до ниво на поликлиника	Бутел
Инфраструктурна изградба на индустриската зона Визбегово - Стенковец и обиколница Бутел	Бутел
Изградба на современ културно-образовен и спортски центар	Бутел
Комплетна гасификација на сите населени места во општината	Гази Баба
Изградба на фекална канализација во сите рурални места во општината	Гази Баба

ПРОЕКТ	ЕЛС
Реконструкција на сите училишта и градба на нови објекти за ОУ Вера Јоциќ-Хиподром и ОУ Крсте Мисирков-Ченто и детска градинка во населеното место Стајковци	Гази Баба
Поврзување на нас. Даме Груев со булевар Илинден	Ѓорче Петров
Изградба на две нови градинки во општина Ѓорче Петров	Ѓорче Петров
Фекална канализација во деловите на урбаниот и руралниот дел каде што не се решени	Ѓорче Петров
Изградба на нов водовод над населените места Трнодол, Жданец и Козле, поради слаб притисок на вода особено во летниот период	Карпош
Изградба на детска градинка помеѓу населбите Злокуќани и Бардовци	Карпош
Дом за стари лица во Карпош и реновирање на домот во с. Бардовци	Карпош
Изградба на нова сообраќајница за поврзување на општина Кисела Вода со општина Аеродром на потег н. 11 Октомври – ф-ка Раде Кончар	Кисела Вода
Решавање на проблемот со паркирање и изградба на нови монтажни катни гаражи	Кисела Вода
Поликлиника Драчево – пуштање во функција на сите оддели кои се во согласност со сите стандарди на функционална поликлиника	Кисела Вода
Изградба на полициска станица	Сарај
Директно поврзување на Матка со автопатот Скопје-Тетово	Сарај
Довршување на канализационата мрежа на територијата на Општина Сарај	Сарај
Изградба на нова кошаркарска спортска сала во Градски парк, со помошни сали за останати спортови	Центар
Изградба на ново основно училиште во населбата Капиштец	Центар
Изградба на ново школо и градинка на местото на ПУИГ	Центар
Изградба на старски дом	Чаир
Изградба на мини катна гаража на ул. Џон Кенеди	Чаир
Целосно реновирање на амбулантата	Чаир
Изградба на социјални станови	Шуто Оризари
Изградба на градинка	Шуто Оризари
Изградба на атмосферска канализација	Шуто Оризари

ПЛАН 180°

ИТНИ РЕФОРМСКИ
ПРИОРИТЕТИ
НА НОВАТА ВЛАДА
ВО ПРВИТЕ **6 МЕСЕЦИ**

НОВИ РАБОТНИ МЕСТА

ПОВЕЌЕ ПАРИ КАЈ ГРАЃАНИТЕ

ПОДДРШКА ЗА ДОМАШНИТЕ ФИРМИ

- Ќе формираме „Фискален совет“, како независен орган формиран од страна на Собранието на Република Македонија, во којшто ќе членуваат истакнати експерти по финансии или економија, со мисија да го оцени кредибилитетот на фискалната политика и да обезбеди нејзина транспарентност и предвидливост.
 - Сите акумулирани доспеани обврски на државата ќе ги објавиме во првите 100 дена од мандатот. Ќе донесеме план за нивно плаќање со јасни рокови, а секоја наредна обврска ќе се плаќа до денот на нејзино доспевање. Не може да се очекува дисциплина во плаќањето на обврските на приватниот сектор, ако тоа не го прави самата држава.
-
- Ќе воведеме поправеден персонален данок на доход (дополнителната стапка ќе биде само за граѓаните во највисоките 5% од доходот); ќе ја укинеме максималната горна граница за плаќање на придонесите на плати; ќе воведеме повисок данок на имот за најбогатите и повисока стапка на акциза за луксузни возила. Посиромашните навистина ќе плаќаат помалку од богатите. Примената на сите овие даночни промени ќе започне во 2018 година.
 - Воедно, на граѓаните кои имаат вкупен месечен личен доход до нивото на законски определена минимална плата, ќе им биде вратен износот кој како персонален данок на доход претходно бил уплатен од страна на нивните работодавачи.
 - Ќе го создадеме системот за проектот „Повеќе пари кај граѓаните“ со кој на секој граѓанин ќе му се вратат 15% од платениот ДДВ, со исклучок на данокот остварен при купување на луксузни производи. Системот ќе содржи ограничувања кои ќе спречат злоупотреби и поголемо раслојување.
-
- Ќе ја зголемиме минималната плата на 12.000 денари за сите сектори. Тоа значи зголемување за 3000 денари за вработените во текстилната и кожарската индустрија и зголемување за 1920 денари за сите останати вработени. Ќе воведеме буџетска финансиска поддршка за текстилната и кожарската индустрија, за нивно постепено приспособување на оваа обврска.
 - Висината на минималната плата ќе се усогласува со порастот на просечната плата, со трошоците на животот и вработеноста во економијата. Нашата цел е минимална плата од 16.000 денари во 2020 година, што ќе значи дека семејство со двајца работници ќе може да ги покрие неопходните трошоци за живот.
-
- Ќе обезбедиме 22 милиони евра (зголемување за 3 пати во однос на просекот од претходните години) за активни мерки за вработување. Сумата ќе расте секоја година, со цел на крајот на мандатот да изнесува 33 милиони евра. Бројот на лицата кои директно ќе се вработат со овие мерки се предвидува да изнесува, во просек, 16.000 лица годишно.
 - На малото и средно претпријатие кое ќе вработи невработено лице до 50 години возраст, ќе му се додели поддршка во висина од 9000 денари за исплатена месечна бруто плата, во период од 12 месеци, ако бруто платата е повисока од

просечната бруто плата во претходната година. Претпријатието е должно да го задржи лицето уште 12 месеци по истекот на периодот на поддршката. Претпријатието за да може да ја користи оваа мерка неговиот вкупен број на работници во моментот треба да биде повисок од просекот на претходната година. Вкупната сума за поддршка за 12 месеци, претпријатието ќе ја добие на почетокот на првиот месец и таа ќе изнесува 108.000 денари.

- На малото и средно претпријатие, кое ќе вработи невработено лице над 50 години возраст или лице од ранливите групи на граѓани (приматели на социјална помош, самохрани родители, деца без родители, жртви на семејно насилство, инвалидно лице и родители на деца со пречки во развојот), ќе му се додели поддршка во висина од 9.000 денари за исплатена месечна бруто плата, во период од 18 месеци, ако бруто платата е повисока од просечната бруто плата во претходната година. Претпријатието е должно да го задржи лицето уште 12 месеци по истекот на периодот на поддршката. Претпријатието за да може да ја користи оваа мерка неговиот вкупен број на работници во моментот треба да биде повисок од просекот на претходната година. Вкупната сума за поддршка за 18 месеци, претпријатието ќе ја добие на почетокот на првиот месец и таа ќе изнесува 162.000 денари.
- На малото и средно претпријатие, кое ќе вработи лице од државната или јавната администрација, ќе му се додели поддршка во висина од 6.000 денари за исплатена месечна бруто плата, во период од 12 месеци, ако бруто платата е повисока од просечната бруто плата во претходната година. Претпријатието е должно да го задржи лицето уште 12 месеци по истекот на периодот на поддршката. Претпријатието за да може да ја користи оваа мерка неговиот вкупен број на работници во моментот треба да биде повисок од просекот на претходната година. Вкупната сума за поддршка за 12 месеци, претпријатието ќе ја добие на почетокот на првиот месец и таа ќе изнесува 72.000 денари.
- Ќе воведеме „Гаранција за младите“. Во период од четири месеци по завршување на школувањето или станување невработен секој млад човек треба да добие понуда за вработување, можност да го продолжи образованието, да стапи на практика или тренинг за подготовка за вработување.
- Ќе избереме 32 најдобри бизнис-планови, изготвени од млади кои ќе добијат грант од 10.000 евра, како и поддршка (правна, економска, сметководствена) во бизнис-центарот. Ќе водиме сметка и за правична регионална распределба на поддршката.

- Ќе обезбедиме директна државна поддршка за домашните фирми во висина од 20 милиони евра. Овие средства ќе ги надополниме со надворешни кредити како, на пример, од Европската инвестициона банка.
- Ќе овозможиме намалување на каматната стапка на кредитната линија од ЕИБ од сегашните 5,5% на 3% годишно. Во моментните услови на пазарот, каматна стапка од 5,5% не може да се третира како поддршка.
- Ќе ги поддржиме инвестициските проекти на домашните претпријатија до износ од 25% од збирот на вкупниот трошок за инвестиција и бруто трошокот за секое ново работно место. Поддршката ќе се одвива преку два канала: (а) директна поддршка во износ од 1.000 до 2.000 евра, во денарска противвредност, врз основ на висината на платата за секое новоотворено работно место, каде работодавачот презема обврска да исплаќа бруто плата во период од 2 години; и (б) ослободување од плаќање на данок на добивка и имот во наредните 5 години. Вкупно искористените средства по двата основа не може да надминат 25% од збирот на трошоците за инвестицијата и бруто платата за првите две години за новите вработени. На пример, ако инвестицијата е во вкупен износ од 1 милион евра, а се

отворот 5 нови работни места за кои вкупниот бруто трошок за 2 години е 60.000 евра, вкупната поддршка по основ на двете мерки не треба да надминува 25% од 1.060.000 (збир на 1.000.000 евра и 60.000 евра), односно 265.000 евра.

- **Инвестициски кредит:** За секоја МСП компанија, која може да обезбеди 15% сопствено учество за инвестициски проект, државата преку МБПР ќе обезбеди гаранција во висина од 75% од инвестицијата, при што 10% ќе останат ризик на банката. Со оваа шема се избегнува „моралниот hazard“, односно сите имаат интерес проектот да успее, и ќе се минимизираат ризиците од загуби за гарантниот фонд. Максимален износ на гаранција за поединечен проект би била до 750.000 евра, што значи дека таквата инвестиција во вкупна вредност би изнесувала 1 милион евра. Рокот на отплата на ваквите кредити ќе биде до 10 години.
- **Кредит за обртни средства:** Ќе воведеме можност за државна гаранција за секое МСП кое има потреба од краткорочен кредит за обртни средства до износ од 30.000 евра, со рок на отплата до 1 година. Основни предуслови за овој кредит се: 1) Средствата да се наменети за конкретна бизнис-зделка, согласно склучен договор; и 2) Финансиските резултати преку коефициентите на задолженост, ликвидност и профитабилност да докажуваат стабилност на компанијата и задоволување на основните финансиски показатели. Со ова би се минимизирале потенцијалните загуби за гарантната шема.
- **Проект за микрокредитирање:** Кредит за инвестиција и обртни средства во висина до 15.000 евра (максималниот износ за обртни средства не треба да надминува 40% од вкупниот износ на кредит) со рок на отплата до 5 години и каматна стапка од 1% годишно. Како услов за добивање на овој кредит ќе биде назначување на супервизор од страна на Агенција за поддршка на претприемништвото на Република Македонија, кој треба да ги одобрува плановите на друштвото за секој семестар. Корисници на овој кредитен производ може да бидат само старт ап и микро-бизнис во зачеток (активни не повеќе од 2 години).
- **Проект Заеми за „франшиза“** во висина од 15.000 до 50.000 евра: Претприемачите кои сакаат во нашата земја да доведат некој познат бренд, преку склучување на договор за преземање на сите права и обврски за користење на брендот, производите, системот на работа, правилата и процедурите (франшиза) ќе можат да конкурираат за заем во висина од 15.000 до 50.000 евра.
- **Проект „Мешовити инвестиции“:** секој граѓанин на Република Македонија, кој сака да отвори нов бизнис, а за истиот ќе привлече странски партнер кој би вложил барем 30% од вкупната инвестиција, ќе може да конкурира за овој заем. На тој начин, компаниите ќе имаат финансиска поддршка, но истовремено и странски искуства, интернационална мрежа на делување и можност за ефективно учество на странски пазари. За двете можности ги предвидуваме следните услови: 1) 1% каматна стапка; 2) 5 години рок на отплата.
- На фирмите што ќе инвестираат, а кои имаат таква потреба, ќе им дадеме на користење неискористени парцели државно земјиште. Бројот на парцели, што би се дале на поединечна фирма, ќе зависи од условите што ќе ги исполнат фирмите (големина на инвестицијата и број на нови вработувања). Со овој проект ќе се раздвижи македонската економија, ќе се зголемат инвестициите, ќе се отворат нови работни места во приватниот сектор, ќе се искористат економските зони кои се празни и, конечно, ќе им се даде стимул и на домашните инвеститори.

- Превенцијата ќе стане темел на казнената политика. Инспекциските служби нема да бидат инструмент за репресија и политички притисоци. Изборот на правните субјекти кои ќе бидат контролирани ќе се спроведува по случаен избор, или по пријава со цврсти докази.

- Прво – опомена за сторен прекршок, а само при негово повторување – казна. Казните ќе бидат пропорционални на приходите и на големината на деловните субјекти.
- Ќе ја намалиме фирмарината за претпријатијата со помалку од 5 вработени.

- Ќе започнеме систематски и отворен дијалог со бизнис-заедницата преку целосна примена на Националниот електронски регистар на регулативи (ЕНЕР). Ќе го зголемиме минималниот број денови за консултација на 20 до 30 дена (зависно од период на година). Скратените собраниски постапки на носење закони кои создаваат правна несигурност и регулативен баласт на претпријатијата ќе станат исклучок и за нив ќе бидат предвидени посебни ограничувања. При промени на законите ќе се предвидат и периоди за приспособување за претпријатијата, особено МСП. Собранието ќе изготвува пречистени законски текстови според сугестиите на НВО, синдикатите и коморите.
- Ќе го реформираме механизмот за проценка на влијание на регулативата (ex-post), со задолжително учество на НВО и бизнис-заедницата.

- Во првите шест месеци по доаѓањето на власт ќе ги елиминираме сите непотребни документи кои ги бараат институциите во управните постапки. Така ќе се намалат дополнителните трошоци, а вкупната цена на услугите ќе биде јасно прикажана. Претходно ќе ја консултираме бизнис-заедницата околу постапките кои им задаваат најголеми проблеми или најдолги процедури.
- Ќе обезбедиме целосно електронско издавање на 50 најчесто издавани потврди или документи. На секои шест месеци, ќе се зголемува за 10% бројот на е-сервиси кои институциите им ги нудат на граѓаните. За секоја постапка поединечно јавно ќе се објават чекорите во постапка и кои службеници се задолжени за постапување.
- Клучните институции кои влијаат на деловната клима ќе започнат со објавување на официјални и правнообврзувачки упатства за примена на законите во нивната област. Ова особено се однесува на Управата за јавни приходи како и инспекциските служби. Сите ќе мораат да ги објават сите релевантни закони, подзаконски акти и интерни постапки на својата веб-страница.

- Ќе овозможиме забрзување на постапката за отпочнување на стечај. Ќе се создаде можност за секој потенцијален доверител on-line да иницира барање за отворање стечај. Ќе се инсистира на ажурно внесување на податоците од стечајната постапка во електронскиот систем во судовите, преглед на податоци од стечаите и на донесените одлуки. Ќе се обезбеди интеграција со судскиот систем за управување со документи. Ќе се обезбеди стандардизирање на начинот на водење на финансиското и материјално водење на стечаите, со што ќе се обезбеди воедначеност во постапувањето на стечајните управници. Ќе се овозможи подобар надзор врз водењето на постапката, преку статистички податоци за судиите, статистички податоци за одделението за стечај во Министерство за економија, дополнителни статистички податоци за други јавни институции и трети заинтересирани страни.
- Ќе почнеме со создавање деловни старт-ап центри во сите поголеми општини, во коишто државата ќе обезбеди деловен простор за повеќе новоосновани компании, заедно со инфраструктура и заеднички служби (одржување, архива, сметководство и сл.) коишто ќе бидат бесплатни за учесниците во центарот. Клучен параметар за влез во старт-ап бизнис-центарот е степенот на иновативност на проектот и можноста што ја пружа за остварување на повисока додадена вредност. Секоја компанија ќе може да се задржи во овој центар максимум 2 години.

- Ќе обезбедиме директна советодавна помош преку Агенција за поддршка на претприемништвото на Република Македонија која ќе биде вистински сервис на малиот бизнис. Агенцијата не треба да претендира сама да ги нуди сите советодавни услуги, туку треба да мотивира и да ангажира и надворешни компании кои имаат специфични познавања и вештини од одредена област. Основна цел е создавање на ефикасен механизам на тие што бараат, и тие што можат да обезбедат квалитетна услуга.
 - Ќе подготвиме стратегија за развој на активниот туризам.
-
- Моделот на промовирање на ниско платена и неквалификувана работна сила е трка кон дното, а не кон врвот. Ќе стимулираме инвестиции со поголема додадена вредност за целата економија. Македонија нема да се перцепира само како земја со најниски плати во Европа.
 - Владата ќе финансира најмалку 10 истражувачки проекти годишно, понудени од научните институции, а прифатени од стопанските комори во Македонија. Истражувањата треба да покриваат области од заеднички интерес за повеќе субјекти, а не само за една компанија.
 - Ќе ги поддржиме услужните активности со поголема додадена вредност (ИКТ компании, телекомуникации, архитектура, и сл.) преку покривање до 50% од трошоците за опрема неопходна за нова инвестиција, до максимален износ од 50.000 евра. На пример, набавка на компјутери, софтвер, програмски решенија, техничко-технолошки помагала, аудиовизуелна опрема и сл.
 - Ќе воведеме даночни олеснувања за сите ИКТ компании кои извезуваат софтвер и услуги. Со тоа ќе овозможиме нови вработувања, зголемен девизен прилив и градење нови outsourcing ИТ компании.
 - Ќе го намалиме данокот на добивка за информатика и информациони технологии на 5%.
 - Ќе ја повикаме ИКТ заедницата во Македонија да предложи иновативни решенија кои ќе ја зголемат ефикасноста на политиките во: 1) земјоделие, 2) образование и 3) внатрешни работи. Со тоа ќе се подобри работата на државните институции, но и ќе се стимулира развојот на нови ИКТ продукти кои ќе може да се пласираат на странски пазари.
 - Финансиски ќе поддржиме преквалификација/доквалификација на високообразованите инженери (технолози, архитекти, машински и градежни инженери) во ИТ-инженери кои се барани на нашиот пазар. Така ќе обезбедиме намалување на невработеноста на техничките кадри и развој на ИКТ услугите и фирми.
 - Ќе започнеме редовни консултации помеѓу македонските ИКТ компании и македонската дипломатска мрежа за пласирање на нивните услуги и решенија на светските пазари, со што ќе се зголеми извозот во областа на обезбедување сервиси и дигитални содржини или решенија.
 - Ќе започнеме курси, но ефикасни обуки на ИКТ компаниите за аплицирање за добивање на европски средства со што истите подобро ќе ги искористат парите од ЕУ-фондовите за ИКТ секторот.
 - Ќе понудиме поддршка за почетни мали бизниси во ИКТ областа, преку низа поволности, како што се ослободувањето од даноци, субвенции и добивање на неопходна техничка и правна логистика од државата.
 - Ќе создадеме услови за трет мобилен оператор, за да ги намалиме цените на услугите и граѓаните да имаат поквалитетни услуги.

- Ќе дадеме посебен акцент на дејностите во коишто Македонија има конкурентски предности, како прехранбената индустрија, текстилната индустрија, производството на вино и сл., преку организиран настап на сите поважни саеми, конференции и други настани целосно организирани и платени од државата. Ќе обезбедиме директна поддршка за покривање на трошоците за освојување нови пазари, до 50% од вкупните трошоци (истражување на пазарот, маркетинг, дистрибуција).
- Ќе овозможиме комплетна обука за вработените во компании коишто воведуваат нови технолошки процеси со цел да се зголеми продуктивноста.
- Ќе ја поттикнуваме меѓународната соработка и трансферот на знаења и технологии.
- Ќе го зголемиме користењето на меѓународни фондови за техничка помош.
- Ќе отвориме технолошко-развоен истражувачки центар за согледување на предностите на македонските мали и средни претпријатија во однос на европските и за елиминирање на сегментите во кои тие заостануваат, како што се амбалажата, маркетингот, почитувањето на роковите за испорака, нивото на квалитет, конзистентните менаџмент-техники итн.
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка при лансирањето нови производи и нов производен дизајн.
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за воведување модерни производни методи и методи на контрола на квалитетот, модерна логистика и дистрибуција.
- Финансиски ќе поддржиме проекти за стекнување сертификати за квалитет на производните процеси во деловните субјекти.
- Ќе овозможиме цврсти врски со постојните странски инвеститори и ефикасен систем за решавање на проблемите со кои тие се соочуваат. Добрата препорака од нив е најсилната реклама за земјата.

- Ќе ги ослободиме од данок на добивка во траење од 3 години повратниците од странство, доколку своите заштеди ги вложат во отпочнување на сопствен бизнис во Македонија или, пак, ги вложат во опрема (но, како доминантно учество во акционерскиот капитал), во постојно претпријатие во Македонија; ако во тие претпријатија бидат вработени најмалку 50 лица, даночното ослободување ќе може да се продолжи за уште 2 години (на вкупно 5 години).
- Ќе обезбедиме директна поддршка во износ од 30% од инвестицијата за повратник од странство, ако со неа бидат вработени најмалку 10 лица.

- Ќе воведеме можност за основање посебен вид трговско друштво со минимален износ на основна главнина од 1 евро. Овие трговски друштва ќе имаат определена, видно обележана ознака, за секој што ќе соработува со ваков тип на деловен субјект да знае дека неговиот основачки капитал е 1 евро.
- Ќе подготвиме детална cost/benefit анализа од вложувањата и придобивките од процесот на привлекување на странските компании. Оваа анализа ќе овозможи објективно согледување на ефектите од спроведените политики и ќе даде насока за идните мерки.
- Постојниот систем на економски промотори ќе биде целосно напуштен, бидејќи е скап и не даде соодветни резултати. Наместо тоа, ќе се воведат концептите на економска дипломатија и ќе се искористат искуствата од успешните земји.

- Ќе создадеме интерминистерски совет од министерствата кои имаат надлежности за работењето на малите и средните претпријатија. Советот ќе биде надлежен за координација на договорените активности за унапредување на работењето на МСП.
- Ќе обезбедиме вистинска контрола на производите кои се увезуваат, заради спречување на нелојалната конкуренција и спречување на праксата трговците само формално да даваат изјави за усогласеност со сертификатот.

- Јавните институции ќе прават анализа на пазарот на понуда пред да ги објавуваат тендерите. Ако за нивните потреби има соодветна замена (производ или услуга) што може да го понудат домашните компании, тогаш самиот тендер треба да се отвори кон такви производи и услуги.
- Ќе ја прекинеме праксата на фаворизирање на едни исти компании кои ја гушат конкуренцијата, преку политичко фаворизирање. Затоа, ќе го олесниме основниот критериум (годишен обрт), како услов за учество на тендерите кој досега се злоупотребуваше за елиминирање на конкуренцијата.
- Секогаш кога е возможно, а без да се наруши квалитетот на набавката, големите тендери ќе се делат на повеќе лотови на кои би можеле да конкурираат МСП. Во исто време, ќе се ограничи бројот на лотови за кои една компанија може да конкурира.
- Ќе се применува принципот на вредност за парите (value for money), а не по автоматизам да се прифаќа најниската цена. Ќе олесниме делот на информативна асиметрија преку поедноставување на процедурите за конкурирање и брз проток на информации (прашање и одговори).
- Ќе стимулираме конзорциуми на поединечни МСП за поголеми проекти.

- Ќе собираме информации за сите битни аспекти на извозот на странските пазари (институционални, законски, процедурални и административни, производни, здравствени и други хигиенско-технички стандарди, транспортни трошоци и алтернативни патни коридори итн.) и ќе ги ставиме на располагање на сите домашни претпријатија кои пласираат производи или услуги на странски пазари. Истото ќе важи и за маркетинг истражувањата и анализата на конкуренцијата на меѓународните пазари.
- Ќе обезбедиме обука на менаџерите за извозен маркетинг.

СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА

- Во Законот за социјална заштита ќе воведеме Програма за минимален адекватен приход, преку којашто лицата кои живеат во сиромаштија ќе добијат паричен надомест како надополнување на нивниот приход до линијата на сиромаштија во државата, со цел да бидат извлечени од состојба на сиромаштија. Секое четиричлено семејство, кое живее во сиромаштија и не остварува никаков друг приход, ќе добие 12.000 денари месечно. Семејствата со приход под 12.000 денари, ќе ја добиваат разликата од оваа програма. (На пример, ако во семејството влегува приход од 4.000 денари, државата ќе помогне со уште 8.000 денари плус). Програмата ќе се одвива во две фази започнувајќи од 2018 година.

- Со новиот закон за социјална заштита ќе воведеме семеен социјален работник, близок со граѓаните во социјален ризик. Целта е овие семејства да добијат навремена помош и вистински совет пред влошување на состојбите.

- Ќе го решиме проблемот на сите категории стечајни работници кои имаат најмалку 15 години стаж и старост од 52 години за жени и 55 години за мажи. Паричниот надоместок ќе изнесува 30% од просечно исплатена месечна нето плата во претходната година (или 6.600 денари).
- Ќе го намалиме надоместокот за извршителите и за должниците кои се социјални случаи, извршувањето ќе биде без наплата на извршителска тарифа. Ќе воведеме ограничувања според кои судските такси и трошоци нема да можат да бидат повисоки од 20% од спорот, а кумулативот на каматите нема да смее да биде повисок од висината на главнината, за сите семејства чии просечен месечен приход е понизок од една просечна месечна плата.
- Ќе обезбедиме евтина тарифа за електрична енергија за цел викенд и дополнителни 2 часа во текот на секој ден. Со тоа, секој ќе може да ја намали својата сметка за струја.
- За секое социјално загрошено семејство, државата ќе покрие дел од трошоците за електрична и топлинска енергија, природен гас или за огревни дрва преку воведување на енергетски ваучери.

- Ќе донесеме нов Закон за работни односи посветен на обезбедување вистинска заштита за работниците. Со него дополнително ќе воспоставиме регистар за прекувремени работни часови во УЈП, колективните договори ќе станат задолжителни за сите правни субјекти со над 20 вработени, а синдикатите ќе можат да се регистрираат само во Централен регистар.
- Ќе донесеме закон, по урнекот на Франција, што ќе овозможи донирање на храна од страна на супермаркетите, рестораните, производителите и дистрибутерите.

- Два пати годишно пензиите ќе ги зголемуваме согласно порастот на платите и трошоците. На крајот на годината Владата ќе носи одлука за вонредно зголемување на пензиите.
- Ќе воведеме можност за предвремено пензионирање до максимум 5 години пред остварувањето на правото на пензија, со пропорционално намалување на надоместокот за пензија.

- Ќе креираме Државен фонд за исплата на законска издршка на деца. Во случај родителот да не ја исплаќа издршката навреме, Фондот ќе ги исплати средствата кои потоа ќе ги наплати од неплаќачот. Со ова гарантираме навремена исплата на сите законски издршки од страна на родителите кон децата.
- Ќе ги ослободиме од јавни давачки (такса, јавен превоз, општински комунални давачки, ослободување на плаќање на надомест во градинка) еднородителските семејства со плата пониска од просечната плата.
- Законски ќе го обезбедиме остварување на правото на флексибилно работно време за родителот од еднородителско семејство.

- Ќе направиме прецизен План за проширување на мрежата на градинки низ Македонија. Со инвестицијата ќе опфатиме реконструкција и изградба на нови градинки, во голем број на урбани и рурални општини, меѓу кои Струга, Ѓорче Петров, Куманово, Сопиште, Центар, Аеродром, Карпош, Теарце, Арачиново, Лозово, Карбинци, Шуто Оризари. Наша цел на крајот од четиригодишниот мандат, е за 50% зголемен опфат на деца со предучилишно образование.
- Ќе воведеме програма за индивидуална поддршка на деца од семејства кои се во системот на социјална заштита и семејства со ниски примања, како поддршка на семејствата кои се во зголемен ризик. На тој начин ќе ја намалуваме детската сиромаштија која ги загрозува децата, но и иднината на Македонија.

- Ќе направиме мапа на критични општини каде нема постоечки капацитети за сместување и заштита на деца.
- Ќе обезбедиме мрежа на професионални згрижувачките семејства на кои им е регулиран работниот однос во договор со државата. Децата сместени во гломазните институции за згрижување сега добиваат можност да живеат во семејства каде добиваат топлина, грижа и нега соодветна за нивната возраст и за нивното ниво на развој.

- Ќе го зголемиме износот на средства за заштита на правата на лицата со посебни потреби за 50%.
- Ќе обезбедиме правото на посебен додаток до 26 година по автоматизам да премине во право на помош и нега од друго лице (што иако е предвидено во Законот за социјална заштита, во пракса не функционира).
- Лицата кои користат посебен додаток по навршување на 18-годишна возраст ќе добијат можност да го остварат и правото на постојана парична помош.
- Трошењето на парите од посебниот фонд за вработување на инвалидни лица во АВРМ ќе биде јавно објавено. Со тоа ќе ги спречиме злоупотребите од страна на одредени фирми кои заработуваат на сметка на лицата со попреченост, а притоа не им го исплаќаат трудот.
- Ќе ги реорганизираме дневните центри за лицата со попреченост. Ќе се изработат јасно дефинирани нормативи за видот на групите според категоријата на вклучување, според возраста, според бројот што треба да го има една група. Ќе донесеме посебни планови и програми за активностите на групите во Дневните центри, според категории и области на обработка на програмите. Ќе се усвојат нормативи за неопходниот стручен кадар кој ќе работи во Дневните центри (дефектолог, логопед, социјален работник, психолог, медицинска сестра, негувателка...), како и за потребните технички ресурси. Во првата година, сите дневни центри ќе бидат опремени со неопходниот кадар.

- Законски ќе гарантираме воведување на специјален едукатор (дефектолог, логопед...) во секоја градинка и училиште каде што има деца со попреченост, со цел адекватна поддршка на децата и семејствата.
- Навремено ќе ги рефундираме придонесите за пензиско и здравствено осигурување по основ на вработување на заштитните друштва.
- Ќе се почитуваат квотите за вработување лица со посебни потреби во јавната администрација, со уважување на стручните мислења издадени од центрите за социјална работа, за приоритет при вработување.
- Лекарската комисија ќе ги посетува дома лицата кај кои треба да се обезбеди додаток за мобилност, слепило и глувост, а веќе има воспоставено дијагноза.
- Ќе обезбедиме право на додаток и за лица со тешка и најтешка интелектуална попреченост.
- Ќе направиме систем за проценка на специфичните потреби (категоризација) на деца со попреченост базиран врз Меѓународната класификација на функционалност. Моделот ќе има за цел функционално да ги определи специфичните карактеристики на децата со попреченост, но не според она што не го можат, туку според нивните преостанати способности, т.е. според она што го можат (функционално оценување).

- Ќе ги спроведеме сите потребни чекори за пристапување на Македонија кон Меѓународната асоцијација за заштита на социјални и човекови права, со цел олеснување на пристапот кон фондови за изградба на социјални станови.

- Ќе ја ратификуваме конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство од 2011 година (Истанбулска конвенција).
- Ќе донесеме нов Закон за родово базирано насилство и ќе го измениме Кривичниот закон и ќе воведеме одредби за сите форми на родово базирано насилство.
- Ќе воспоставиме мрежа на стандардизирани институции која го гарантира минималниот пакет на услуги за заштита од домашно насилство (согласно Истанбулската конвенција) во Скопскиот регион.
- Ќе ги вклучиме здруженијата на граѓани во нудење на услуги за превенција и заштита од родово базирано насилство. Тие ќе бидат поддржани преку насочени грантови шеми за обезбедување на соодветна, квалитетна и специјализирана поддршка (психо-социјална поддршка за жртвите на силување, кризни центри за жртвите на силување, засолништа и др.).
- Ќе обезбедиме казнено-правна заштита на децата сведоци, односно жртви на родово засновано насилство, вклучително и домашно насилство. Ќе воведеме правила со кои ќе се гарантира остварувањето на најдобриот интерес на детето.

- Ќе го усвоиме законот за социјално претприемништво преку кој ќе го олесниме пристапот до пазар на труд за социјално ранливи категории на граѓани. Социјалните претпријатија ќе нудат можност на ранливите групи да управуваат со претпријатието, да донесуваат одлуки за управување со остварените приходи и нивното инвестирање во социјални цели.

- Со законски измени ќе го ограничиме времетраењето на Договорите за вработување на определено време и ќе ги врземе со работното место, а не со извршителот. Ако се работи за ново работно место, Договорот за вработување на определено време по 6 месеци ќе мора да се трансформира во вработување на неопределено време.
- Ќе обезбедиме работниот однос, што непрекинато трае подолго од 9 месеци (сезонски работници) и ќе продолжи во следната календарска година, да се трансформира во работен однос на неопределено време.

- Инспекторатот ќе работи во служба на заштита на работниците и нивните права, но не преку притисоци и уцени кон работодавачите.
- Ќе воведеме сразмерни прекршочни мерки и прекршочни глоби кои ќе соодвествуваат на стореното дело и на големината на претпријатието.

- Ќе го гарантираме враќањето на истото работно место по породилното отсуство и задржување на истото во наредната година.
- Ќе донесеме правен акт со кој ќе се овозможи правно водење на матична книга на лица без лична документација. Долго време се игнорира овој проблем, потенциран во извештаите на ЕУ за напредокот на земјава. Граѓанските организации сметаат дека бројот на лицата без лична документација во нашава земја се движи помеѓу 3 и 5 илјади, додека институциите располагаат со бројка од 548 лица.

ИНВЕСТИЦИИ

- Ќе усвоиме Стратешки план за инвестициите во патната инфраструктура во Република Македонија. Тој ќе значи инвестиции од 3 милјарди евра во следните 10 години.
- Ќе издвоиме до 3 приоритетни инфраструктурни проекти во фаза на идејно решение и ќе иницираме преговори за финансирање во рамки на иницијативата 16 земји од Европа + Кина „тешка“ над 10 милијарди УСД.
- Ќе започнеме со подготовка на нова Програма за јавни инвестиции 2017-2019 во сите области (инфраструктура, здравство, образование, култура...). Во неа ќе ги вградиме локалните приоритети (во шесте изборни единици и сите општини) согласно Програмата на СДСМ.
- Ќе ја намалиме цената на зелениот картон.
- Ќе го воспоставиме системот на електронски патарини, поместени на излезите на автопатите, сè со цел да се намали времето на патување и да се зголеми протокот на сообраќај.
- Ќе направиме анализа на обврските од концесионскиот договор на државата со аеродромскиот оператор и ќе ги одредиме следните инвестициски приоритети.
- Ќе ги анализираме условите и можностите за основање на редовен македонски авиопревозник, односно воздушен превозник како носител на знаме на Република Македонија.
- Ќе го средиме законскиот хаос кој ја храни урбаната мафија и создава правна несикурност кај чесните граѓани и инвеститори, преку усогласување на Законот за урбанистичко планирање, Законот за градење и Законот за катастар на недвижности.

- Ќе го зголемиме процентот на задолжителната квадратура на зеленило во законот за просторното и урбанистичкото планирање.
 - Ќе ги намалиме цените во Агенцијата за катастар на недвижности до 50%.
 - Целосна професионализација во комисиите за урбанизам во локалните самоуправи (со поставување мнозинство надворешни членови со овластување за планер), со цел политиката да нема влијание при донесување на урбанистички планови од страна на општините, а при тоа да се води сметка за основните норми и стандарди при урбанистичкото планирање
 - Ќе ги ослободиме од комунален надоместок инвеститорите на монтажни и подземни паркинзи, со цел да се зголеми бројот на паркинг-места, да се реши сообраќајниот хаос и проблемот со паркирањето.
 - Ќе ги вратиме одземените овластувања на приватните геодетски фирми од страна на Агенцијата за катастар на недвижности.
 - Ќе обезбедиме субвенционирање на 50% од комуналниот надоместок за изградба на индивидуални станбени куќи до 150 м² за сите семејства кои не го решиле своето станбено прашање. Преку оваа мерка директно им помагаме на граѓаните (до 9.000 евра), но, исто така, ја оставаме можноста секој граѓанин да си изработи проект за својата куќа каков што сака. Притоа ќе стимулираме изработка на урбанистички планови за обезбедување на урбани блокови каде што ќе можат да се изведуваат ваков тип на објекти. Овие урбани блокови ќе ја имаат целата потребна инфраструктура за нормално функционирање на граѓаните.
 - Ќе ја субвенционираме каматата од кредитите подигнати за купување на стан на млади брачни парови.
 - Ќе обезбедиме субвенции за секој граѓанин кој ќе реши енергетски да го изолира својот објект, преку директна финансиска помош од Буџетот на Република Македонија што ќе изнесува 20% од вкупната инвестиција на граѓаните.
 - Ќе започнеме со изградба на нов тип на канализационен систем. Преку овој проект ќе го зголемиме квалитетот на живеење на луѓето во руралните средини. Овој систем е поевтин од класичниот гравитациски систем, бидејќи се инсталира плитко во земјата и има мал дијаметар на цевката, а со тоа се заштедува во големите ископи. Овој систем, кој е под притисок, се напојува со електрична енергија и содржи резервоар-мелница. Може да се инсталира во секој дом. Системот на канализација под притисок се користи во области каде што не може да се инсталира конвенционален гравитациски систем, или каде што е прескапо да се изгради таков систем. Голема предност е што може да се инсталира во секаков тип на земја – рамна, ридска, каменеста, влажна.
 - Ќе започнеме изградба на станбени згради и куќи за ранливите групи на граѓани.
-
- Ќе отвориме нови компании во рамките на АД ЕЛЕМ за да ги прошириме дејностите во областа на обновливите извори, топлинската енергија и природниот гас. Ќе го реорганизираме АД ЕЛЕМ во делот на трговијата и снабдувањето со електрична енергија за да обезбедиме поактивно учество на пазарот со електрична енергија во Македонија и во Југоисточна Европа.
-
- АД ЕЛЕМ ќе изработи реална тендерска документација за изградба на хидроенергетскиот потенцијал на реката Црна за да го намалиме увозот на скапа електрична енергија.

- Ќе објавиме нов оглас за набавка на механизација за потребите на РЕК Битола и ќе обезбедиме мониторинг на целиот процес со вклучување на граѓанскиот сектор.
- Ќе изработиме проект за редукција на емисии на штетни материи во ТЕЦ Битола и ТЕЦ Осломеј за да ја намалиме емисијата на штетни честички во околината и да го вратиме чистиот воздух во пелагонискиот и кичевскиот регион.
- Ќе обезбедиме бесплатен превоз на вработените во АД ЕЛЕМ.
- Транспарентно ќе ја завршиме постапката за избор на најповолен понудувач за проектирање на новата 400 kV врска Битола–Елбасан за да се поврземе со преносната мрежа на Албанија и да ја засилиме преносната мрежа во битолско-охридскиот регион, како најслаба точка во електро-енергетскиот систем во Македонија.
- Ќе изработиме проект за изградба на нова 400 kV врска кон Косово и ќе обезбедиме финансиски средства за изградба на истата.
- Ќе започнеме со изградба на дистрибутивна мрежа за природен гас во градовите во Македонија.
- АД ЕЛЕМ ќе започне изградба на фотонапонска електрана со инсталирана моќност од 10 MW, со фотонапонски панели произведени во Македонија.
- Ќе избереме EPC (Engineering Procurement Construction) партнер за модернизација на ТЕ Неготино, вклучувајќи и проект за изработка на дистрибутивна топловодна мрежа, со цел ТЕ да се пренамени во енергетско-земјоделски комбинат.
- Ќе избереме модел за финансирање и ќе објавиме на оглас за избор на EPC партнер за изградба на реален проект Вардарска долина.

- Ќе воведеме правило, исклучените потрошувачи од системот за парно греење да не плаќаат фиксен надоместок за парно.
- Ќе обезбедиме граѓаните да плаќаат за топлинска енергија согласно измерените количини од мерните уреди, кои ќе се постават на трошок на претпријатието којшто ја управува дистрибутивната мрежа за топлинска енергија.
- Ќе обезбедиме цената на топлинската енергија од големите когенеративни центри да биде пониска за најмалку 10% од цената на еднокгенеративните (котелски) регулирани постројки.
- Ќе гарантираме легализација на сите бесправно изградени објекти кои се наоѓаат во коридорите или блиску до коридорите на високонапонските далеководи за да ги решиме проблемите на голем број граѓани кои не можат да си ги легализираат своите домови.

- Ќе започнеме преговори со акционерите на ТАП за да обезбедиме приклучување на Македонија.
- Ќе започнеме преговори со надлежните министерства и компании од Бугарија и Грција за да обезбедиме поврзување на македонскиот преносен систем за природен гас со преносните системи во овие земји.
- Ќе ги поедноставиме постапките и процедурите за реализација на проекти поврзани со обновливи енергетски извори.
- Ќе објавиме оглас за избор на партнер за отворање на фабрика за изработка на фотонапонски панели и опрема за фотонапонски електрани; Ќе ја измениме законската и подзаконската регулатива за да обезбедиме субвенционирање на домаќинствата за изградба на фотонапонски електрани.

- Ќе го мапираме земјиштето со пониска класа за одгледување на брзорастечки дрвја за производство на дрвен пелет и чипс и ќе објавиме оглас за избор на најповолен партнер за отворање на фабрика за производство на дрвен пелет и чипс.
- Ќе ја интензивираме подготовката и воведување на национална и регионална берза за струја, во соработка со странски партнер со компаративна предност во областа (пр. Норпул).
- Ќе ги отвориме мензите во сите производни капацитети во рамките на АД ЕЛЕМ.

ЗЕМЈОДЕЛСТВО

- Ќе направиме ревизија на веќе доделеното државно земјоделско земјиште и план за негова праведна распределба. На тој начин, државното земјиште и субвенциите навистина ќе одат кон вистинските земјоделци и сточари. Сега дел од земјоделското земјиште е во раце на поединци на кои им е доделено со концесија и добиваат субвенции за него, но не го обработуваат. Обработливите земјоделски површини се намалуваат, а приносите се ниски. Со доделување на државно земјоделско земјиште на вистинските сточари тие ќе го зголемат сопственото стадо и сами ќе произведуваат поевтина добиточна храна.
- Сите земјоделски површини што се узурпирани од неовластени корисници ќе бидат ослободени за земјоделците коишто имаат реална потреба од нив.
- Земјоделското земјиште, кое е добиено со денационализација, сè уште нема вистински сопственик и затоа земјоделецот не може да добие субвенција. Затоа ќе ги забрзаме процедурите во катастарската евиденција по основ на сопственост на земјиштето.
- Ќе формираме интервентен фонд од 6 милиони евра за помош во кризни состојби при пласманот на земјоделските производи кога производната цена е пониска од откупната.
- Ќе го намалиме ДДВ за ветеринарно-медицинските препарати од 18% на 5%. Со тоа ќе обезбедиме поевтини ветеринарни лекови на сточарите и ќе го подобриме здравјето на сточниот добиток.
- Ќе ја укинеме изработката на геодетски елаборати при поднесување на барање за сеча во приватни шуми.
- Ќе ги дисперзираме стручните овластувања. Ќе обезбедиме можност стручните работи во шумите во приватна сопственост, освен ЈП „Македонски шуми“, да можат да ги извршуваат и лиценцирани стручни лица од областа на шумарството (враќање на лиценците на 180 правни лица што ги вршеа истите работи).
- Ќе ја укинеме давачката за вода од 3% по килограм произведена риба.
- Ќе ги ревидираме доделените концесии на водите во Македонија на реки и на езера.
- Ќе овозможиме преземање/признавање на регистарцијата на ветеринарни препарати од земјите на ЕУ. Со тоа ќе ги намалиме процедурите и трошоците на граѓаните.
- Ќе воведеме и ќе применуваме јасна регулатива и програма за увезената ГМО храна и храна за животни и нејзино обележување, надзор и лабораториско испитување во согласност со европските стандарди.
- Ќе обезбедиме консолидација на сите податоци во земјоделството.

- Преглед на мерките и активности кои се планираат во областа на земјоделство, шумарство и водостопанство во првата година.

- Ќе воведеме законска обврска исплатата на откупените земјоделски производи да се изврши најдоцна 90 дена по извршениот откуп. Ќе обезбедиме засилена инспекциска контрола на процесот на откуп.
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за земјоделството во висина од 160 милиони евра годишно и еднаквост при остварувањето субвенции. Ќе ја елиминираме досегашната практика на нередовна и ненавремена исплата на овие средства и тие ќе бидат поддршка за земјоделецот во периодот кога тој има најголеми вложувања во процесот на производството.
- За секој нов хектар зафатена земјоделска површина субвенциите ќе ги зголемиме за 20%. За секое ново грло добиток со кое ќе се зголеми основното стадо, субвенциите ќе ги зголемиме за 30%. Ќе овозможиме субвенционирање на втори култури каде условите тоа го овозможуваат, односно ќе воведеме т.н. двојно субвенционирање за втора култура.
- Ќе направиме измена на Законот за тутун во кој откупот на тутунот ќе биде регулиран со класификација во 3 квалитетни класи – I, II, III и според процентуалната застапеност на бербите (долна, средна и горна). Подршката за I класа ќе изнесува 80 ден./кг, за II класа 70 ден./кг и за III класа 60 ден./кг.
- Ќе се вклучиме во преговорите помеѓу откупните компании и вистинските тутунски здруженија.
- Ќе го изедначиме правото на пензиско осигурување на земјоделецот со работникот. Со стаж од 15 години и со старост од 64 години, тој ќе може да биде корисник на пензија. Ќе овозможиме остварување на бенифициран работен стаж на земјоделците, за 12 месеци работа, да им се признае работен стаж од 13 месеци.
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за обработлива површина од поледелски и градинарски култури и за втори култури во градинарство (зголемена за 20% заедно со постоечката).
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за одржување на долгогодишни насади (зголемена за 20% заедно со постоечката).
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за подигање на нови насади од винова лоза и овошни култури во висина од 50% од трошоците од Програмата за рурален развој (50:50).
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за нови површини под фуражни култури (зголемена за 20% заедно со постоечката).
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за зголемување на површините под декоративни, зачински, лековити и биоенергетски култури.
- Ќе поттикнеме набавка на современа основна и приклучна механизација преку спроведување на ИПАРД програмата и Програмата за рурален развој.
- За да го адаптираме земјоделското производство кон климатските промени, ќе поттикнуваме примена на адаптивни мерки со кофинансирање на 50% од трошоците направени за инсталирање на опремата или осигурување во осигурителните компании, за инсталирање на противградни и УВ заштитни мрежи, системи за заштита од доцни пролетни мразеви, инсталирање на системи за наводнување капка по капка. Потребните средства ќе се обезбедат од националната програма за земјоделство и рурален развој и од IPARD програмата; Ќе обезбедиме финансиска поддршка за производство на семенски и саден материјал во висина од 50%.

- Ќе обезбедиме финансиска поддршка за користење на сертифициран семенски и саден материјал од 30% за површини под сеани култури и 10% при подигање на нови насади. Тоа значи дека наместо финансиска поддршка од 50% за набавен семенски и саден материјал ќе се исплаќаат 80% и 60% од неговата набавна вредност.
- Задолжително ќе посредуваме во преговорите меѓу производителите и откупувачите на земјоделските производи (пченица, ориз, градинарски култури, овошје, грозје и др.) на кои ќе се договараат откупот и откупните цени најдоцна 30 дена пред започнување на откупот.
- Секоја година ќе поддржуваме организирани настапи на светски познатите савени и друг вид на странски и домашни манифестации за презентирање на македонските земјоделски производи и преработки (овошје, зеленчук, вино) во висина од 50% од трошоците.
- Ќе доделуваме буџетска финансиска поддршка за извозно ориентирани претпријатија. Таа ќе се однесува на покривање на 20% од висината на транспортните трошоци за извоз на земјоделски производи и преработки.
- Ќе доделиме дополнителна финансиска поддршка по единица површина и по условно грло добиток, повисока за 50% од висината на основните плаќања. За подобрување на пласманот, ќе доделуваме финансиска поддршка во висина од 50% од трошоците за организирање манифестации за промоција на органските производи; Поддршка на органско производство?!?
- Ќе го стимулираме зголемувањето на опаднатиот добиточен фонд за 30% за секое грло за кое ќе биде зголемено основното стадо. Ќе обезбедиме обновување на преполовеното стадо млечни крави преку субвенции за оставање на приплодни јуници и покривање на делот од трошоците при увоз (транспорт, карантински трошоци),
- Ќе обезбедиме финансиска поддршка во висина од 50% при купување на првото стадо.
- Ќе обезбедиме директна финансиска поддршка за подобрување на квалитет на млекото. Млекопроизводителите покрај сегашните 3 денари за литар предадено млеко во преработувачката индустрија ќе бидат стимулирани со плус 1 денар за екстра квалитет. Субвенциите ќе бидат насочени за подобрување на протеинскиот дел, намалување на вкупниот број бактерии и соматски клетки.
- Зголемена финансиска поддршка по литар за овчо и козјо млеко во преработувачката индустрија. Наместо сегашните 3 денари, во иднина ќе се исплаќаат 4 денари по литар млеко.
- Субвенции за алтернативни видови на сточарство (одгледување на зајаци, фармски дивеч, животни за производство на крзно, итн.).
- Ќе донесеме нов Акционен план за спроведување на Стратегијата за одржлив развој на шумарството во РМ за периодот 2017–2019 година. Во неговата подготовка ќе бидат вклучени сите релевантни институции од областа на шумарството и ловството.
- Ќе извршиме измени и дополнување на законите за вода и водостопанство и подзаконските акти со цел концентрација на надлежностите над водите во едно министерство и издржани концепции и стратегии за одржливост на режимот на водите и рационално, економично и рентабилно користење на водата за сите намени.
- Секоја година ќе издвојуваме по најмалку 10 милиони евра од земјоделскиот буџет за капитални проекти за санација на постоечките и изградба на нови системи за наводнување и одводнување.

ПОДОБАР ЖИВОТ ВО МАКЕДОНИЈА**ОБРАЗОВАНИЕ**

- Ќе организираме јавна расправа и серија на дебати со вработените во образовните институции, со стручната јавност и со граѓанскиот сектор за функционална промена на концептот на образование. Со тоа ќе прекине досегашната пракса на реформи без дискусија, кои се менуваат преку ноќ по политички диктат. Ќе го искористиме примерот на добрите европски образовни практики, а концептот што ќе произлезе од таа сеопфатна расправа ќе биде имплементиран од учебната 2018/2019 година.
 - Веднаш ќе го укинеме екстерното тестирање како проект што предизвика голем револт кај наставниците, а создаде вознемиреност и незадоволство кај учениците и кај нивните родители. Екстерното тестирање не ги оствари целите за кои беше воведен и служеше само за вршење притисок врз наставниците, заканувајќи им се со казни и губење на работното место.
 - Ќе воведеме законски обврски за поголемо учество на академскиот кадар и студентите во управувањето со државните универзитети. Ќе биде променето двојството со кое ректорите менаџираат и со Ректоратот и со Сенатот, како и двојството на управување и со факултетот и со наставничкиот совет на факултетот. Исто така, ќе ги намалиме дискреционите права на ректорите на државните универзитети. Универзитетот мора да има внатрешни механизми на контрола во управувањето.
 - Ќе поддржиме плурализам во студентското организирање. На младите луѓе ќе им овозможиме директно да учествуваат со свои легитимни и демократски избрани претставници во управувањето на матичните факултети. Никогаш повеќе да не дозволиме во студентските избори „да учествуваат“ специјалните полициски сили.
 - Ќе го промениме Законот за академија на наставниците. Академијата за наставници ќе се насочи само кон оние наставници кои немаат педагошка наобразба и ќе им помогне полесно да се вклопат во наставата и поуспешно да ја остваруваат својата функција. Ќе ги ставиме вон сила одредбите за лиценцирање на наставници.
 - Ќе формираме Тим за оценка кој до крајот на академската година ќе направи анализа на квалитетот и функционирањето на дисперзираните студии. Дисперзираните студии кои нема да ги задоволуваат ниту минималните стандарди и критериуми ќе бидат ставени вон образовниот систем. Доколку некој од државните универзитети одлучи некој од своите факултети да ги задржи во друг град, не во матичниот град на универзитетот, тоа ќе мора да биде во согласност со економскиот развој на тој регион.
 - Во Скопје, кај студентските домови „Гоце Делчев“ и „Стив Наумов“ ќе изградиме студентски град. Ова ќе значи повеќе интервенции во просторот, со комплетно нови модерни архитектонски решенија, како и функционални содржини: спортски сали, читални, библиотеки, ресторани, кино-сали и фитнес-центри.
 - Ќе ја започнеме изградбата на нови средни училишта во општините Тетово, Аеродром, Арачиново и Ново Село. Ова се општини каде има приоритетна потреба од изградба на нови средни училишта.
-
- Наставниците во основното и средното образование ќе ги ослободиме од непотребните административни, формални и бирократски обврски за да можат целосно да им се посветат на учениците и на нивното воспитание и образование.

- Ќе започнеме со процес на наградување и мотивирање на наставниците и училиштата што ќе покажуваат најдобри резултати. Критериумите за наградување ќе вклучуваат соодветен училишен успех, награди на државни натпревари и успешно реализирани проекти на Институтот за развој на образованието. Вработените во најдобрите 50 основни училишта, 10 гимназии и 10 средни стручни училишта ќе добиваат 20% поголема плата во текот на наредните 12 месеци. Поголема плата ќе добиваат и наставниците кои со индивидуални успеси и ангажман се истакнале во текот на училишната година, а нивни ученици постигнале успех на државни натпревари, независно во кое училиште работат.
- Ќе формираме Научно-истражувачки центар за талентирани и надарени ученици. Овој центар ќе има задача да ги идентификува талентираните ученици и да работи со нив во текот на учебната година со нивен неколкунеделен престој во посебен ученички кампус. Ова се однесува и на основното и на средното образование. Овде децата ќе работат со искусни професори кои ќе имаат задача да ги унапредат нивните знаења и нивната истражувачка работа. Децата со сертификат од овој Научно-истражувачки центар ќе добијат стипендии и поддршка во нивниот кариерен развој.
- Ќе започнеме со изработка на нов Закон за високо образование со консултации со сите чинители. Целта ни е да се врати автономијата на универзитетот и да се поттикне развојот на високото образование.
- Ќе ги стимулираме завршените гимназијалци да се запишуваат на Педагошките факултети со доделување на посебни стипендии за студирање и гарантирање на работно место за оние што ќе го завршат факултетот на време и со добар успех. Ќе ги подигнеме критериумите за упис на Педагошките факултети.
- Ќе воведеме процедура за издавање на учебници во која мора секој учебник да биде приспособен според педагошките практики и возраста на учениците. Ќе формираме работни тимови во рамките на Институтот за развој на образованието за пресипитување на квалитетот на сегашните учебници.
- Средното стручно образование ќе го реструктурираме, пред сè, преку стратешка соработка со приватниот сектор. На тој начин и компаниите може да учествуваат, програмски и финансиски, во овој степен и вид на образование, при што претпријатијата дел од данокот на добивка ќе може да го вложат и во образованието. Стручните училишта за неколку години ќе станат поатрактивни за учениците, особено со можноста за директни вработувања по завршувањето на овој степен и вид на образование.
- Ќе го формираме Институтот за развој на образованието кој ќе биде главниот стожер на целата образовна дејност во основното и во средното образование. Тој ќе ги предлага идните промени во моделот на образование и наставните планови и програми. Тимовите кои тоа ќе го прават ќе вклучуваат луѓе од науката и од практиката.
- Ќе го формираме Центарот за обезбедување на квалитет во образованието. Овој Центар ќе биде надлежен за континуирана евалуација на целиот образовен процес. Најмалку во една година во текот на основното и средното образование ќе има евалуација на постигнатите резултати согласно наставната програма. Училиштата што ќе остварат најдобри резултати ќе бидат наградени и стимулирани. Училиштата со послаби резултати ќе добијат поддршка заради подигнување на квалитетот на образовниот процес.
- Целосно ќе го професионализираме Одборот за акредитација и евалуација. Неговата функција ќе биде во насока на подигнувањето на квалитетот на високото образование преку строги критериуми за формирање и акредитирање на нови студиски групи и програми.

ЗДРАВСТВО

- Ќе обезбедиме целосно бесплатно болничко лекување за сите осигуреници. За таа цел, ќе ја укинеме партиципацијата за болничко лекување.
- Ќе ја покачиме основната плата на сите здравствени работници за 15% во првите 6 месеци. На крајот на мандатот нивните плати ќе бидат двојно зголемени.
- Секоја година ќе ја зголемуваме основната плата на докторите специјалисти во терциерното здравство за до 2020 да изнесува повеќе од 100.000 денари, односно 1.600 евра. На овој начин, ќе го спречиме нивното масовно заминување во приватното здравство и во странство.
- Ќе го надградиме „Мој термин“ во систем кој ќе гарантира брза и квалитетна здравствена заштита на секое ниво, со точно определени рокови и одговорност. Вака надградениот систем сериозно ќе го намали времето кое лекарите го трошат на административни работи.
- Ќе формираме Фонд за финансирање на лекувањето во странство на деца до 18 години кој ќе мора итно да ги носи неопходните одлуки, ослободен од политички и министерски притисоци. Така лекувањето на децата од Македонија нема да зависи од хуманоста на нејзините граѓани.
- Ќе ја прошируваме позитивната листа на лекови барем еднаш годишно.
- Ќе обезбедиме времено вработување на приватните специјализанти со плата и придонеси во висина на минимална гарантирана плата за општ лекар.
- Ќе ги зголемиме квотите на државни специјализации. Ќе дадеме предност на дефицитарните специјализации според потребите на здравствените установи и регионите.
- Ќе воведеме бесплатна специјализација за најдобрите 10 студенти во секоја генерација.
- Наместо плаќањето по учинок, ќе воведеме систем на наградување на лекарите.
- Ќе го вратиме единствениот Универзитетски клинички центар во кој клиниките ќе бидат функционално поврзани. Ќе ги укинеме економските директори и Управните одбори во постоечките 27 универзитетски клиники кои беа само финансиски товар.
- Ќе ги укинеме одредбите од законот за прекин на бременоста кои го ограничија правото на жените.
- Ќе обезбедиме доволно лекови во аптеките во секое населено место преку редефинирање на месечните квоти.
- Со промена во процедурите ќе обезбедиме сите вакцини да се набавуваат согласно принципот на квалитет, а не цена.
- Ќе обезбедиме барем еден вид на орална контрацепција да биде достапен без доплата.
- Ќе набавиме апарат за компјутерска томографија за општата болница во Кавдарци.
- Ќе започне реконструкција и опремување (вклучително и неопходен кадар) на општите и клиничките болници низ Македонија (првата фаза ќе ги опфати Битола и Струга) како и соодветни здравствени домови, поликлиники и амбуланти (Неготино, Чашка, Ранковце, Арачиново, Драчево, Лисиче, Чаир, Новаци).

ЖИВОТНА СРЕДИНА

- Ќе воспоставиме Фонд за животна средина, во кој директно ќе се слеваат средствата добиени од такси за животна средина. Секој таков денар ќе бидат наменет исклучиво за проекти за подобрување на квалитетот на животната средина.
- Ќе ја ревидираме одлуката за увоз на стари возила со цел да обезбедиме пониско ниво на емисии во воздухот од сообраќајот. Заедно со локалната самоуправа и сообраќајната полиција ќе спроведеме нови режими на сообраќај во поголемите градови, што ќе го намали загадувањето на воздухот.
- Ќе воведеме царински олеснувања при увоз на нова технолошка опрема или инсталација на системи за пречистување на отпадните гасови или отпадните води.
- Ќе воведеме систем за финансиска поддршка за изградба на филтри кај загадувачите во индустријата.
- Ќе го олесниме и ќе го засилиме субвенционирањето на обновливите извори на енергија (сонце, ветер, геотермална енергија и биомаса). Ќе ги поедноставиме постапките за енергетски проекти базирани на обновлива енергија. Преку специјално дизајнирани програми, наменети пред сè за руралните подрачја, ќе ги поттикнуваме граѓаните да ги користат оние обновливи извори на енергија што претставуваат отпад од производните процеси.
- Ќе донесеме Стратегија за заштита на почвите. Ќе направиме мапа на загадени почви во државата. Ќе го комплетираме законодавството за нивна заштита.

ЗАШТИТА ОД ПРИРОДНИ КАТАСТРОФИ

- Точно ќе ги дефинираме надлежностите на секоја институција задолжена за заштита од природни катастрофи и нивната меѓусебна соработка и комуникација, без да има преклопување на надлежностите. Веднаш ќе почнеме со изготвување и донесување на неопходните стратешки документи и подзаконски акти со што системот ќе постане функционален за заштита на животот и имотот на граѓаните.
- Користејќи ги сите расположливи податоци од институциите, од општините, но и сите достапни ресурси кои ЕУ ги става на располагање, веднаш ќе почнеме со изготвување на реален оперативен план за заштита од поплави за загрозените подрачја, а ќе ги преиспитае плановите за заштита на секоја општина и градот Скопје. Континуирано ќе се спроведуваат обуки и информирање на населението за ризиците од поплава и како да се однесуваат во случај на поплава и други непогоди.
- Ќе ја вклучиме експертската јавност во креирање на мерки за борба против ерозија и уредување на порои, пошумување на околните планини каде со уништување на шумите се допринело за ерозија на земјиштето. Ќе се зајакне експертската контрола во изготвување и спроведувањето на делот на заштита и спасување во просторните и урбанистички планови. Ќе се преиспита издржливоста на градби објекти во ранливи региони. Многу често незнаењето или неразликувањето на река од порој доведува до изградба на несоодветни градби базирани на пресметки за проток на води наместо на проток на водни наноси со материјал.
- Ќе се направи програма за проверка на статиката на објектите (колективни и индивидуални) во сеизмогените зони и нивната состојба-нарушеност, проверка на стабилноста на новоградбите, особено на колективните станбени згради, проверка на сите надградби, доградби и пренамени на постарите згради согласно степенот на ризик.
- Ќе ги преземеме сите мерки и активности за санирање и одржување на бариерите. Ќе формираме оперативно тело за координација на активностите во случај на

појава на опасност од големи води од уривање или пробивање на брани, насипи и акумулации што може да предизвикаат поплави.

- Ќе ги искористиме можностите на „Европа Ре“ формирана како компанија за реосигурување преку јавно-приватно партнерство со неколку држави во регионот. Во случај на природни катастрофи, македонскиот буџет ќе биде сигурен, а сите штети ќе бидат покриени преку системот на реосигурување. Со користење на иновативни технологии, системот гарантира покривање на сите штети согласно швајцарски стандарди за квалитет, без субјективност, политички влијанија и можности за корупција. Ќе ја подигнеме свесноста и за индивидуално осигурување на граѓаните од елементарни непогоди.

КУЛТУРА

- Ќе распишеме меѓународен конкурс за ревитализација на централното градско подрачје на главниот град по штетите предизвикани од „Скопје 2014“. Јавноста ќе добие право да дебатира и одлучува. Ќе направиме ревизија за злоупотребите и криминалот сторен во овој проект.
- Со закон ќе воведеме целосна транспарентност на Министерството за култура и националните институции. Тоа ќе значи дека: (1) ќе се објави составот на сите комисиии кои одлучуваат како се распоредуваат парите во културата, (2) сите нивни одлуки ќе бидат донесени врз јавно објавени критериумите, (3) сите одлуки ќе бидат јавно објавени (заедно со доделените пари) и образложени и (4) ќе воведеме гаранции за целосна самостојност во одлучувањето на комисиите (т.е. министерот нема да може да ја менува нивната одлука).
- Во согласност со актуелните европски трендови и политики, ќе создадеме 4 нови програмски линии за поддршка на: (1) нови продукции, (2) експериментаторски практики и модели на дејствување, (3) културни индустрии и креативни претприемачи и на (4) независната културна сцена.
- Ќе формираме Агенција за книга по примерот на европските искуства за промоција на македонската книжевност во светот.
- Ќе воспоставиме програмска линија за финансирање на студентски и дипломски филмови, за да се усоврши нивното занаетско мајсторство, со поддршка на МТВ.
- Ќе ја запреме практиката партиски војници да добиваат врвни државни или професионални награди, пензии и признанија.
- Ќе ја зголемиме поддршката на книжевното творештво на млади автори, со-времената македонска литература, делата од теорија на книжевност, теорија на уметноста, философијата, како и друга теориска и есеистичка литература.
- Ќе воведеме пракса на кофинансирање со што повеќе градови низ Македонија ќе имаат пристап до квалитетна филмска програма. Љубителите на филмот не живеат само во Скопје.
- Ќе го реформираме системот на финансирање на културата со објавување повеќе повици во текот на годината за проекти со различно времетраење. Ќе обезбедиме поддршка за проекти кои имаат потреба од двегодишно или повеќе-годишно финансирање.
- На вработените во националните институции ќе им ги исплаќаме сите надоместоци кои им следуваат по разни основи од нивното работење (специјални звања, теренска работа, специфични работни позиции).
- Ќе се изготви нов Закон за заштита на културното наследство во кој ќе биде содржана Листата на споменици од национално значење. Ќе се воведат систем

на задолжително финансирање на спомениците од листата, по принципот на категорија на вредност и степен на загрозеност, без фаворизирање на одредени видови културно наследство.

- Ќе овозможиме конзерваторските центри самостојно да си ја вршат работата без интервенција на Управата за заштита на културно наследство.
- Ќе воспоставиме систем за менаџирање на добиените странски донации за заштита на културното наследство.
- Ќе утврдиме приоритетна листа на јавни манифестации и ликовни колонии кои ќе бидат финансиски поддржани.

ВЛАСТ ПОБЛИСКУ ДО ГРАЃАНИТЕ

- Ќе предложиме измени во Изборниот законик со кои ќе воведеме отворени листи за избор на советници, а изборот на градоначалник ќе биде само во еден круг. На тој начин, граѓаните (а не партиите) ќе имаат одлучувачко влијание, но и ќе се намалат изборните притисоци и трошоци.
- Ќе го намалиме цензусот за референдумско изјаснување на граѓаните за прашања од локално значење. Со тоа граѓаните ќе можат директно и без пречки да ја изразат и да ја наметнат својата волја за важни прашања од локален карактер.
- Ќе ги обврземе општините и Градот Скопје во целост да ги отворат седниците на Совет за граѓаните и граѓанските организации.
- ДА за Македонија – НЕ за „Скопје 2014“. Република Македонија не е и не смее да биде само Градот Скопје. Наместо споменици во Скопје, ќе понудиме План за инвестиции во водоснабдување, канализација, депонии за отпад, локални патишта, јавно осветлување, градинки, училишта, инфраструктура за локални економски зони.
- Ќе воведеме транспарентен, правичен и објективен начин за распределба на капиталните и блок-дотациите кои од централно се префрлаат на локално ниво. Поради катастрофалните состојби во оваа област, капиталните дотации ќе ги интегрираме во еден систем, со неколку подсистеми.
- Со закон ќе ги обврземе општините своите буџети да ги носат во транспарентни постапки во две фази. Во изготвување на буџетите задолжително ќе учествуваат урбаните и месните заедници, граѓанските здруженија, поединците и различните целни групи на граѓани. Ќе создадеме услови за јавност и контрола на трошењето во општините.
- Намалувањето на разликите на развиеност на регионите ќе биде наш приоритет. Затоа, средствата за финансирање на проекти за рамномерен регионален развој ќе ги удвоиме веднаш во првата година (ќе изнесуваат 8 милиони евра), за до крајот на мандатот сумата да стигне до 80 милиони евра, што е за 20 пати повеќе од средставата што сега се обезбедуваат за таа намена.
- Ќе започнеме сеопфатен програм за поддршка на работата на малите и средните претпријатија во малите и руралните општини, посебно во областа на земјоделството, туризмот, креативните индустрии, занаетите и социјалните претпријатија.
- Ќе започнеме процес со кои ќе ги стимулираме, но и ќе ги обврземе општините да изработат урбанистички планови за сите населени места. Реализацијата ќе се одвива во две фази, во првата ќе бидат опфатени населени места со над 1000 жители, а во втората и оние населени места со помалку од 1000 жители. За овие населени места општините ќе мора да изработат и економско развојни планови како основа за одржлив развој на заедниците.

СПОРТ

- Ќе формираме спортски финансиски фонд во рамките на Агенцијата за млади и спорт кој ќе се полни и каде ќе се слеваат финансиските средства наменети за развој на спортот. Тој ќе се полни од следниве извори: средства од издавање на лиценци за работа на спортските обложувалници; процентуален дел од секоја поединечна уплата на тикет за спортско обложување; дел од акцизата за цигари и алкохол и процент од уплатите од игрите на среќа.
- Ќе се формира Национален совет за спорт кој ќе има 7 членови. Тој ќе биде составен од најдобрите пет спортски федерации рангирани според однапред утврден критериум (меѓународно верифицирана ранкинг листа, број на учества на големи натпреварувања и постигнат успех на истите, учество на спортистите и клубовите од соодветниот спорт во национална лига, регионално или меѓународно натпреварување и од кој степен на светско ниво е истото, број на регистрирани спортисти и посетеност на гледачи од натпревар сразмерно на капацитетот на спортскиот објект), плус претседателот на Македонскиот олимписки комитет и директорот на Агенцијата за млади и спорт.
- Ќе започнеме со проект „Секој ден спорт“, со кој ќе се воведе можност секој ден да имаат спортска активност учениците во основните и средните училишта.
- Ќе го вратиме спортот во училиштата и универзитетите, со креирање спортски систем со кој ќе се започне со натпревари и активности, од класните и меѓукласни натпревари во училиштата, завршувајќи со национален систем на натпревари, со учество на училишни победници и репрезентации од секоја општина во сите степени на образованието.
- Ќе ги подобриме условите за спортување на студентите со посебни потреби, почнувајќи од обезбедувањето пристап до објектите со 24-часовно користење.
- Ќе обезбедиме законска рамка и услови објектите за спорт да ги менаџираат и да ги користат единиците на локалната самоуправа. Дел од нив ќе бидат наменети за националните спортски федерации и најдобрите клубови, а оние кои се со квалитет, опрема, функционалност и стандарди за организирање на големи меѓународни натпревари, ќе бидат под директна грижа на државата, ставени на располагање на федерациите и спортистите.

ПРАВДА**СИГУРНОСТ****КОНТРОЛА НА ВЛАСТА**

- Ќе предложиме пратениците да се избираат по принципот на отворени листи, а Република Македонија да биде една изборна единица. На тој начин, секој глас ќе вреди подеднакво, а граѓаните директно ќе ги избираат своите претставници.

- Ќе предложиме воведување на специјализирано одделение во судот за постапување по предметите кои се во надлежност на Специјалното јавно обвинителство.
- Ќе обезбедиме целосна заштита на сведоците во случаите кои се во надлежност на СЈО со што ќе овозможиме квалитетни истраги, одговорност за злоупотребите и ефикасно функционирање на правната држава. Ќе го продолжиме крајниот рок за покренување обвиненија од страна на СЈО за целосно и до крај да се истражат сите злоупотреби откриени со „Вистината за Македонија“.
- Ќе ги овозможиме сите институционални, материјални и севкупни услови за специјалното јавно обвинителство пред кое стои огромна одговорност за борба против корупцијата, криминалот и злоупотребите на власта.

- Бројот на министри во Владата од постојните 26 ќе го намалиме на 20.
- Во првите шест месеци, Македонија ќе има Стратегија за добро управување којашто ќе гарантира зголемена транспарентност на сите државни институции, задолжителни консултации со граѓаните, бизнис-заедницата и граѓанските организации и засилена контролна улога на Собранието.
- Ќе воведеме т.н. „активна транспарентност“ на институциите, што подразбира објавување (без да им бидат побарани) на нивните програми (и предлог-програми), стратегии, мислења, студии и други документи за работа; сами ќе ги објавуваат податоците за организацијата и трошоците на работењето, како и одлуките, актите и мерките со кои се влијае врз животот и работата на граѓаните и фирмите.
- Ќе обезбедиме процес на загарантирани консултации со граѓанскиот сектор, со коморите, со синдикатите и со други релевантни чинители во сферите на работа на власта, при носење нови закони и измени на постојните. Секое министерство ќе мора правовремено да ја извести јавноста за процесот на консултации и за неговите ефекти. Задолжителниот период на консултација ќе изнесува 60 дена.
- Јавноста има право да знае – ќе обезбедиме увид на јавноста во работата на Владата не преку телевизиски наместени јавни седници за потребите на рекламирањето на власта, туку со целосна јавност во сите документи и заклучоци како правило (материјали за седници, дневен ред, записници, заклучоци и одлуки).
- Воведуваме мерки со кои секој граѓанин од својот компјутер ќе може да провери колкава е платата на секој министер, дали и колкави надоместоци зема за патни или други трошоци и слично. Ова ќе претставува важен чекор во спречување на злоупотребите на власта. Секој ќе знае дека контролата веќе не ја врши само некое одделение во рамките на власта, туку дека негов контролор е секој граѓанин на Македонија.
- Во рок од една година, Македонија ќе премине во повисоката група на земји на индекс-листата за Отворен буџет. Тоа значи дека граѓаните ќе имаат вистински

увид во тоа како и каде се трошат нивните пари. Поголема отвореност значи и по-одговорно владеење и борба против корупцијата.

- Ќе ги намалиме трошоците на граѓаните во постапките пред нотарите и извршителите.
- Ќе ги намалиме судските такси, бидејќи високите судски такси ја прават правдата достапна за граѓаните.

- Ќе воведеме обврска за сите комисии во Собранието на Република Македонија да овозможат учество на заинтересирани субјекти (невладини организации, синдикати, комори и слично) во дебатите за генерални политики, стратегии и клучни закони. Истата можност ќе биде дадена и во текот на надзорните расправи.
- Ќе го ревидираме начинот на исплата на патните трошоци на пратениците кои не живеат во Скопје, за да се спречат сите можни злоупотреби. Пратениците ќе одговараат за поднесување на нереални трошоци. Сите податоци за приходите и трошоците на пратениците ќе бидат јавно достапни и погодни за анализи.

- Ќе го преполовиме законскиот рок за одговор на барањата за пристап до информации од јавен карактер, според искуствата во Хрватска, Латвија, Србија, институциите на ЕУ и други. Секоја информација ќе биде достапна за 15 дена.
- Сите оф-шор компании што инвестираат во Македонија ќе бидат обврзани да ги соопштат вистинските сопственици. На сите оф-шор компании ќе им биде даден рок за достава на целокупниот историјат на овие фирми.
- Ќе воведеме законска обврска за целосна сопственичка транспарентност кај трговските друштва. Тоа значи дека ќе мора да бидат јавно објавени и акционерите со помалку од 5% учество во капиталот.

- Ќе го подобриме статусот на судските службеници со измени на Законот за судска служба.
- Ќе го укинеме Советот за утврдување на факти и покренување на постапка за утврдување одговорност за судија.
- Ќе покренеме иницијатива за уставни измени за исклучување на министерот за правда од Судскиот совет.

- Ќе ја зајакнеме улогата на Народниот правобранител како превентивен механизам за заштита од тортура, нечовечко и понижувачко казнување и постапување, согласно препораките на Извештајот на Прибе.
- Заради отчетност на Владата пред Собранието, ќе воведеме обврска седниците за пратенички прашања, наместо еднаш месечно, да се држат еднаш неделно.
- Најмалку тројца министри, барем еднаш месечно ќе учествуваат во дебата на МРТВ заедно со претставници на опозицијата.
- Премиерот и министерот за финансии, во текот на постапката за носење на буџетот, ќе учествува во јавна дебата на МРТВ заедно со лица од опозицијата и со експерти.
- Ќе воведеме редовна практика на надзорни и јавни расправи во Собранието и отворени дебати во процесот на создавање, но и следење на јавните политики.

- Затоа, најважните Стратегии (како што се Стратегијата за надворешна политика, Стратегијата за реформи во администрацијата, Фискалната стратегија и други) ќе ги дебатираме во Собранието каде ќе бараме широк и суштински консензус.
- Ќе ја ограничиме примената на скратените и итни постапки за носење на законите само во оправдани ситуации. Еднаш годишно, претседателот на Собранието ќе реферира пред Законодавно-правната комисија за употребата на овие процедури и нивната оправданост.
- Извештаите на Државниот завод за ревизија ќе се разгледуваат од страна на матичните собраниски тела.

- Ќе обезбедиме законска обврска за поголема транспарентност во работата на Судскиот совет.
- Ќе пропишеме јасни и прецизни критериуми и мерила за избор и напредување на судиите врз основа на нивниот квалитет и знаење, професионалност и стручност, а не врз основа на блискоста со одредена политичка партија. Истото ќе важи и за разрешување на несовесните и нестручните судии.
- Ќе воведеме законска основа за преиспитување на судските одлуки кои беа донесени врз основа на политички диктат и обесштетување на жртвите.
- Ќе направиме законски измени заради подобрување на ефикасноста на судството.
- Ќе го укинеме Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната.
- Ќе направиме сериозни реформи и во Јавното обвинителство. Министерот за правда нема да биде член на Советот на јавни обвинители. Основите за одговорност на јавните обвинители ќе бидат точно прецизирани и утврдени во Законот за јавно обвинителство, за да се спречи несовесното, непрофесионалното и партизираното работење на јавните обвинители. Ќе бидат прецизирани кратки рокови за постапување по поднесените кривични пријави.

- Ќе ја реформираме Комисијата за заштита од дискриминација.
- Ќе воведеме гаранции на правото на приватност и ќе го смениме Законот за следење на комуникациите. Предлог за следење на комуникации нема да може да даде кој било полициски службеник и ќе го намалиме периодот во кој може да трае ограничувањето на тајноста на комуникациите. Ограничувањето на тајноста на комуникациите ќе биде строго контролирано и само кога е неопходно за собирање на податоци заради остварување на целите на следењето.
- Ќе го смениме Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета и ќе ја намалиме висината на надоместот на штета за изречена навреда или клевета во Република Македонија. Надоместокот за клевета и навреда сторена од страна на новинарите, уредниците и медиумите, до влезот на Македонија во ЕУ, ќе биде симболичен и ќе изнесува 1 евро.

- По примерот на земјите од Европската Унија, ќе донесеме ефикасен закон за заплenuвање на криминално стекнатиот имот, вклучувајќи и корупција и организиран криминал, веднаш по првата правосилна пресуда.
- Ќе предложиме нов формат за вистинска Антикорупциска комисија, со пристап до сите институции и информации, силен мандат и независен состав.
- Ќе предложиме ограничување на реизборот на функцијата Претседател на Владата, така што еден човек да не може да биде премиер повеќе од 2 мандата.

АДМИНИСТРАЦИЈА

- Ќе воспоставиме целосен регистар и јавно ќе го објавиме вкупниот број на постојани и привремено вработени лица во јавниот сектор. Регистарот ќе биде јавно достапен и редовно ќе се ажурира. Граѓаните ќе имаат увид на сите вработени во јавната администрација, за секоја институција.
- Ќе го укинеме нереалниот тест на личност (психолошки тест), кој само создава буџетски трошоци, корупција и простор за манипулација на граѓаните.
- Ќе воведеме флексибилно работно време на институциите: ќе започнува од 7.30 до 8.30 часот наутро и ќе трае соодветно, до 15.30, односно 16.30 часот попладне. Дополнително, во една институција ќе направиме пилот-проект за 6-часовно работно време, со цел да се утврдат ефектите врз продуктивноста во работата.
- Институциите кои имаат значителен обем на работа, и во кои граѓаните реализираат клучни права, ќе работат двосменски, односно до 20 часот, за да може да се обезбеди услуга на сите граѓани навремено.
- Секое звање ќе има степен на кариера што ќе зависи од годините поминати во исто звање и оценката за работењето и ќе влијае на платата на вработениот во јавниот сектор.
- Вработените во јавниот сектор ќе се оценуваат по параметри кои се видливи и можат да се мерат, како што се редовност во работењето, ефективност, ефикасност, професионалност и стручност при извршувањето на работните задачи.
- Ќе ги зголемуваме платите во јавниот сектор врз основа на растот на македонската економија.
- Ќе го започнеме колективното договарање како столб за уредување на односите помеѓу синдикатот на администрацијата и Владата.
- Ќе ставиме крај на долгите процедури во кои граѓаните го губат времето на релација органи на управа-судови. Ќе воведеме обврска за мериторно одлучување од страна на Вишиот управен суд секогаш кога за поништување на ист управен акт е поднесена тужба по втор пат.
- Законски ќе ги обврземе управните судови на зголемена транспарентност преку задолжително одлучување на главна јавна расправа.
- Прекршувањата на управна постапка ќе бидат санкционирани и за таа цел, во Државниот управен инспекторат ќе се воспостави телефонска линија каде граѓаните и компаниите ќе може да добијат информации и да пријават сомнеж за сторен прекршок.
- Ќе воведеме мерки за зголемување на ефикасноста на Државната комисија за одлучување во управна постапка од работен однос во втор степен и Државната комисија за одлучување во втор степен во област на инспекциски надзор и прекршочна постапка.

СЛОБОДНИ МЕДИУМИ

- Ќе понудиме цел пакет реформи на медиумската сфера. Тој ќе ги опфати клучните мерки за итни демократски реформи на групата невладини организации изнесени на конференцијата “Blueprint for Urgent Democratic Reforms”.
- Ќе го прекинеме трошењето на средства од буџетот на државата, општините и јавните претпријатија за реклами во медиумите, освен за проекти од јавен интерес (кој ќе се утврди со 2/3 мнозинство во Собранието).
- Ќе ја укинеме радиодифузната такса. МРТ ќе добива средства во износ од 0,5% и 0,7% од годишниот буџет на Република Македонија.
- Ќе воведеме законски ограничувања за политичко рекламирање на радиодифузерите – тоа ќе биде овозможено само за време на изборни кампањи. Јавноста нема веќе да биде труена ниту со владина, ниту со политичка пропаганда.
- Регулаторните тела во медиумската сфера ќе имаат можност непречено и без политичко влијание да ги извршуваат своите задачи на проактивен и ефективен начин, без надворешно влијание и без политичка цензура и самоцензура при исполнување на нивните задачи. Ќе пристапиме кон реорганизација на овие тела по урнекот на сличните во земјите членки на ЕУ, особено британскиот OFCOM. На чело на тие тела, во соработка со граѓанскиот сектор, ќе поставиме искусни, непристрасни и докажани професионалци.
- МРТ ќе биде професионален сервис на сите граѓани. Ќе ја претвориме МРТ од партиски билтен во професионален сервис на сите граѓани и во силен идентитетски столб на Република Македонија. Во законот за МРТ ќе предвидиме фер распределба на времето за претставување на политиката и тоа 1/3 од предвиденото време за претставување на јавните политики, 1/3 од предвиденото време за претставување на ставовите на владејачките политички партии и 1/3 од предвиденото време за промовирање на ставовите на опозиционите политички партии.
- Ќе овозможиме поголема присутност на граѓанскиот сектор во работењето на регулаторното тело и МРТ. Невладините организации од сферата на медиуми, слободата на говорот и човековите права ќе имаат можност да предлагаат членови во регулаторното тело и во органите на управување на МРТ.

ВНАТРЕШНИ РАБОТИ

- Ќе ја зајакнеме парламентарната контрола над работата на полицијата и безбедносните служби. Во рамки на институцијата Народен правобранител ќе формираме посебна организациона единица – Полициски омбудсман, со надлежност да спроведува независна истрага за пречекорувањата на полициските овластувања и кршење на човековите слободи и права.
- Собраниските комисии за надзор над работата на УБК ќе имаат целосен пристап во работата на Управата и реално ќе можат да го контролираат почитувањето на човековите слободи и права, законите и процедурите за работа. Ќе ја зајакнеме парламентарната контрола над законитоста на користењето на посебните истражни мерки и ќе ја зголемиме одговорноста за злоупотребите и пречекорувањата.
- Ќе направиме евалуација за примената на Колективниот договор за вработените во МВР и почитување на работното законодавство во МВР. Утврдените пропусти, слабости и недоречености ќе ги решиме преку отворен социјален дијалог со син-

дикатите за подобрување на колективниот договор заради заштита на правата на полициските службеници. Ќе дозволиме слободно синдикално организирање на полициските службеници и слобода на одлучување за членство во синдикати. Нема да дозволиме злоупотреба на синдикалното организирање во цели кои не се во функција на заштита на правата и слободите на вработените во МВР.

- Ќе пристапиме кон инфраструктурно уредување на полициските станици низ Република Македонија и полициските станици за обезбедување на државната граница. Субстандардните услови, во кои до сега работеа полициските службеници, мора да се надминат со капитална инвестиција која ќе влијае на зголемување на ефикасноста на полицијата и мотивираноста за работа на вработените.
- Борбата со корупцијата ќе биде наш приоритет – преку јасно изразена политичка волја и обезбедување на услови за независност на институциите. Ќе ги унапредуваме условите за градење на професионалниот интегритет на вработените во полицијата. Полицијата ќе покаже решителност во борбата против криминалот и корупцијата во сопствените редови.
- Ќе го вратиме во функција системот на кариера на вработените во МВР со почитување на правилата за унапредување и распоредување на вработените, водејќи грижа за искористување на стручниот и професионален капацитет на вработените во МВР.
- Ќе ги зајакнеме независноста и капацитетот на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при МВР. Ќе воведеме нов начин на избор на помошникот на министерот за внатрешна контрола и професионални стандарди, врз основа на критериуми кои ќе гарантираат независност во постапувањето и професионални истраги. Темелни, независни и професионални истраги во случај кога полицијата – нејзин вработен, прекршил човеково право во неговото постапување или пак, нему му е загрозувано право гарантирано со закон, ќе ја вратат довербата во полицијата. Истрагите мора да се професионални и независни.

- УБК ќе ја ослободиме од полициската компонента на нејзиното функционирање и ќе ја вратиме на нејзината изворна функција – контраразузнавањето: собирање, анализирање и оценување податоци и информации за дејствување на поединци, групи, организации и странски служби против интересите на Република Македонија. Ќе биде ориентирана кон заштита на државните, а не партиските интереси. Согласно ЕУ препораките, ќе го укинеме директниот пристап на УБК на техничката опрема за прислушување и нејзината посредничка улога. УБК ќе има обврска за законско спроведување на мерката следење на комуникации во процедура пропишана во закон.
- Ќе го формираме и операционализираме Националниот координативен центар за борба против организираниот криминал. Ќе се залагаме за целосна имплементација на законодавството за обесштетување на жртвите од организираниот криминал.
- Ќе ги зајакнеме капацитетите на институциите за спречување на нелегалната миграција и трговијата со луѓе, и ќе обезбедиме одржливост и функционалност на Центарот за заштита на жртвите од трговијата со луѓе.

ОДБРАНА

- Ќе започнеме со сукцесивно приближување кон НАТО стандардите за финансирање на Долгорочниот план за развој на одбраната од 2.3% до 2.6% од БДП. Ќе почнеме со целосна примена и имплементација на ППБС – Системот за повеќегодишно планирање, програмирање и извршување на буџетот – (planning, programming budgeting system). Во рамките на оваа методологија, нашата тенденција за поделба на буџетските категории ќе биде всушност првобитно проектираната: 50% за персонал, 30% за операции, обука и одржување и 20% за опремување и модернизација на АРМ.
 - Ќе го децентрализираме извршувањето на буџетот до ниво на Генералштаб и тактичките команди на АРМ. На тој начин, без политички или министерски мешања, ќе се гарантира финансиска сигурност во спроведување на плановите за обука и одржување на борбената готовност на единиците.
 - Ќе ги исплатиме сите заостанати финансиски побарувања на припадниците на АРМ како што се дневници за нивно прекувремено ангажирање, дежурства, закупнини и сл.
 - Ќе го решиме настанатиот проблем со превозот на припадниците на АРМ.
 - Ќе ангажираме надворешна ревизорска институција за констатирање и пресек на состојбите во секторот одбрана.
 - Ќе ја започнеме ревизијата на стратешките документи (Долгорочен план за развој на одбраната, Стратешки одбранбен преглед, Функционална анализа, Преглед на одбранбени способности) врз база на кои ќе се донесат листите на приоритети.
 - Ќе започнеме со воспоставување професионална раководна структура во насока на департизација на раководниот персонал.
 - Ќе ги ревидираме проектите „АРМ-Мој вистински дом“, Проектот за набавка на опрема и Проектот за модернизација и сервисирање на опремата во армијата. Ќе го ревидираме и Планот за дивестирање на несуштинските објекти во Министерството за одбрана и АРМ. За решавање на станбеното прашање, ќе ги анализираме трите опции: 1) поволност за купување на комерцијални станови, 2) изградба, уредување и опремување на станбени комплекси во рамки на касарните во услови на постоечка инфраструктура – т.н. „американски стил“ или 3) изградба, уредување и опремување на станбени комплекси во урбани средини со службени станови.
-
- Ќе го усвоиме Концептот за движење во кариера, којшто е целосно запоставен во МО и АРМ, а има за цел воспоставување на пирамидална и деполитизирана структура на воениот персонал.
 - За статусот на професионалните војници, имаме јасен план и визија. Согласно постоечката законска регулатива, професионалните војници се во служба на Министерството за одбрана до навршување на 45 години. По навршување на 45 години возраст, со одлука на Владата, Министерството за одбрана на професионалните војници ќе им понуди вработување кај друг работодавец, државен орган, јавно претпријатие, јавна установа, единица на локалната самоуправа и Градот Скопје, Фондови, Агенции, заводи и други. Тоа ќе се врши без огласување на работното место, со преземање и склучување договор за работа. Понудата ќе содржи работно место кое одговара на нивната стручна подготовка, односно, квалификација.
 - Проектот „Лепеза“ ќе го трансформираме кон поголема институционална грижа и поддршка на Министерството за одбрана за кадарот кој започнува втора кариера.

- Ќе спроведеме континуирана реорганизација на АРМ, преку ревизија на новата структура на силите во согласност со НАТО и новите предизвици и потреби. Од особено значење е организација на стратешкото планирање на ресурсите во согласност со НАТО концептот за „smart defense“ – „паметна одбрана“, за управување на одбранбените ресурси на глобално ниво.
- Ќе ја ревидираме Стратегијата за развој на Глобалниот комуникациско-информациониот систем во МО и АРМ.

- Нашите припадници на АРМ – учесници во меѓународните воени мисии го ризикуваат својот живот за својата татковина. Неприфатливо е тие да бидат занемарени, а нивните прашања да останат нерешени. Ќе понудиме нов концепт и пристап за решавање на нивното осигурување, како и план за зголемување на надоместите што ги добиваат учесниците во мисии.
- Ќе донесеме нов Концепт за обука и доктрини во кој, за потребите на обуката, ќе се издвојуваат околу 20% од буџетот, ставка во која влегуваат и извршување на операциите и одржување на опремата.

НАДВОРЕШНА ПОЛИТИКА, ЧЛЕНСТВО ВО ЕУ

- Ќе подготвиме предлог-национална Стратегија за надворешна политика на Република Македонија и за неа ќе побараме широк консензус во Собранието. Нема успешна надворешна политика без стратегија. Нема успешен настап пред светот без консензус по значајните прашања.
- Со интензивни активности на надворешен план, Македонија ќе ја промовираме како стабилен меѓународен субјект, одговорен и доверлив партнер за безбедност и развој на политичките и економските односи во регионот и пошироко во Европа. Целосно ќе се посветиме на исполнување на стратешките цели: членство во ЕУ и во НАТО, сестран развој на односите со соседите и заштита на интересите на граѓаните надвор од РМ и на македонскиот идентитет.
- Сите активности и напори на новата влада до крајот на годината ќе бидат насочени кон заедничката цел – добивање на датум за почеток на преговорите за членство во ЕУ.
- Ќе понудиме нов содржаен пристап во билатералните и мултилатералните односи со соседите, членките на ЕУ, како и клучните партнери во меѓународната заедница САД, Кина и Русија.
- Ќе донесеме План за засилено учество и влијание на Република Македонија во сите регионални иницијативи.
- Во првата година ќе се иницира процес на именување на Главен преговарач по можност избран со консензус помеѓу власта и опозицијата. Главниот преговарач ќе формира Тим за преговори и ќе отпочне со изготвување на преговарачки позиции – прво за поглавјата за судство и темелни права [23] и за правда, слобода и безбедност [24].
- Целосно ќе го отвориме процесот на евроинтеграции кон заинтересираните граѓани и експерти кои ќе можат да го дадат својот придонес и да се чувствуваат како дел од промените во нашата држава. Граѓанските организации и другите засегнати страни ќе станат составен дел од сите работни групи за поддршка на пристапувањето на Република Македонија во ЕУ (Секторските работни групи на ИПА 2, работните групи на Националната програма за преземање на европското законодавство, Секторските мониторинг комитети на ИПА итн.).

- Ќе донесеме нов Закон за надворешни работи кој ќе даде одговор на среднорочните и долгорочни стратески интереси на Република Македонија. Тој ќе подразбира јасни цели, дефинирана координација и професионална дипломатска мрежа. Ќе зацртаме нова, надворешно-политички и финансиски оптимална, а пред сè ефикасна дипломатска мрежа.
- Врз основа на овие одлуки, ќе понудиме план за купување на објекти во следните 4 години за неопходните потреби на ДКП.
- Ќе го промениме сегашниот начин на избор на шефови на дипломатско-конзуларните претставништва и ќе гарантираме избор на вистински професионален и квалитетен кадар. Ќе започнеме ревизија на финансиските состојби во дипломатско-конзуларните претставништва.
- На соседите ќе им предложиме договори за развој на пограничните региони, отворање на нови и ревитализација на постојните гранични премини. Заедничката цел ќе биде слободно движење на граѓаните, запирање на иселувањето и развој на локалната економија.
- Ќе предложиме и конкретни форми за развој на зеднички комори и заеднички настап со државите од регионот на трети пазари. За таа цел, ќе понудиме т.н. Компендиум во кој ќе се дефинираат активностите, носителите и координацијата во тој процес.
- Од пасивен посматрач, Република Македонија ќе стане активен чинител во Берлинскиот процес. Регионалната канцеларија за млади конечно ќе профункционира откако ќе се спроведе транспарентен избор на претставник кој/а ќе го има и легитимитетот и поддршката на младите. Република Македонија ќе се ангажира и во спроведувањето на Агендата за поврзување на регионот која е дел од овој процес.
- Ќе формираме Фонд за развој, кој ќе ги кофинансира сите проекти кои ќе успеат да привлечат европски средства. Тоа значи дека организациите, општините и другите субјекти кои успеале да добијат европска финансиска поддршка, нема веќе да ги губат парите поради недостиг на кофинансирање.
- Република Македонија ќе иницира и свои проекти на регионален план. Во првите 180 дена ќе предложиме создавање на институција – Регионален родов омбудсман кој ќе се грижи за реализација на политиките за еднакви можности на жените и мажите на Западен Балкан.
- Ќе го објавиме точниот износ на неискористени средства од фондовите на ЕУ (по проекти) и ќе отвориме преговори со ЕУ за побрзо и целосно искористување (со можност за обезбедување на макрофинансиска помош за Буџетот на Република Македонија).
- Ќе подготвиме и предложиме на ЕУ партнерите нов (реформиран) систем на управување со ЕУ фондовите за да нема повеќе губење или ненаменско трошење на средствата (издвојување на CFCD во посебна единица надвор од МФ, со посебен систем за вработување, контрола и награда по учинок).
- Ќе го објавиме точниот износ на неискористени средства за рурален развој во ИПАРД Агенцијата и ќе отвориме преговори со ЕУ за конкретни мерки за забрзување и целосно искористување.
- Посебен тим ќе се посвети на искористување на значителните средства и поволности што ги нудат Инвестициската рамка за Западен Балкан (WBIF) и помошта за изработка на инфраструктурни проекти во европските региони (JASPERS).
- ИПА 2 ќе стане поразбирлива, потранспарентна и подостапна до корисниците со помош на новите креирани сетови на податоци кои треба да ги доближат европските проекти до македонските граѓани.

- Ќе направиме тимови кои ќе бидат испратени на обука во странство и кои по враќањето ќе добијат договори за рамковни консултанти кои ќе работат со организациите и ќе им помагаат при подготовката на проектите. На тој начин ќе создадеме организации кои ќе бидат способни да се носат со своите европски партнери и да учествуваат на конкурсите и на програмите на Унијата како КОСМЕ (за мали и средни претпријатија), Еразмус плус (за студенти, ученици, професори, универзитети, училишта), Хоризонт 2020 (за истражувачки центри, универзитети, претпријатија, иноватори), Медиуми (за продукциски куќи и медиуми), EaSI (за социјални иновации наменети за граѓанското општество, општини, јавни претпријатија), Европа за граѓаните (за организации на граѓанското општество, јавни претпријатија, општини, универзитети, училишта, истражувачки центри), Култура (за културни центри, продукциски куќи, уметници, театри итн.), Царина (за царинските управи од Европа), Фискалис (за даночните администрации од Европа), Механизмот за цивилна заштита (за општини и региони) итн.
- Ќе иницираме повеќе проекти за прекугранична соработка, финансирани од ИПА 2. Вистинските резултати доаѓаат само кога локалното население вложува напори за да си ја подобри сопствената положба. Ќе помогнеме тие напори да бидат плодни и да нема застој во натамошниот развој на пограничните предели.

ПЛАН 24М

ИТНИ РЕФОРМСКИ
ПРИОРИТЕТИ
НА НОВАТА ВЛАДА
ВО ПРВИТЕ
2 ГОДИНИ

НОВИ РАБОТНИ МЕСТА

ПОВЕЌЕ ПАРИ КАЈ ГРАЃАНИТЕ

ПОДДРШКА ЗА ДОМАШНИТЕ ФИРМИ

- Ќе основаме инвестициски фонд за вложување во старт-ап бизниси и МСП со малцинско учество на државата, а преку 51% да биде во приватна сопственост на заинтересирани приватни субјекти. Менаџирањето ќе биде целосно професионално со неколку контролни механизми за заштита од политички одлуки при алокација на средствата. Државата ќе зацрта рок од 10 години во кој постепено би излегувала од овој фонд (би ги продавала своите удели).
- Македонската банка за поддршка на развојот (МБРП) ќе се докапитализира со цел да се зголеми кредитната поддршка и нејзината способност за реализација на гарантна шема.
- Ќе поддржиме заеднички технолошки проекти на претпријатија со различна дејност, како и заеднички настап на странски пазари на претпријатијата што се во однос добавувач-купувач.
- Проценката на влијание на регулативата ќе го земе предвид и влијанието врз приватниот сектор, а не само врз државниот буџет.
- Инспекциите нема да бидат користени за притисок, ниту нелојална конкуренција. За таа цел, инспекциските служби ќе бидат задолжени да обезбедат целосна транспарентност: сите извештаи за инспекции и наоди ќе бидат јавно достапни.
- Ќе го зајакнеме и финансиски и кадровски капацитетот на Агенцијата за поддршка на претприемништво, со цел да постигнеме делегирање на права и обврски за координација на спроведувањето на политиките за развој на малите и средни претпријатија (МСП).
- Целосно ќе ги имплементираме препораките од проектот за реформа на системот на Трезорско работење, во насока на подобро планирање на ликвидност и скратување на периодот на реализација на плаќањата на државата кон економските субјекти.
- Целосно ќе ги укинеме давачките при увоз на опрема наменета за нови проекти, за проекти што ангажираат работна сила во недоволно развиени општини, како и за дејности кои се обединети во кластери.
- Ќе воведеме Кредитен правобранител, кој треба да го подобри дијалогот помеѓу малите и средни претпријатија и кредитните институции. Кредитниот правобранител треба да обезбеди фер и праведен однос на кредитните институции кон малите и средни претпријатија, коишто за разлика од големите претпријатија не поседуваат правни и други служби за заштита на своите интереси.
- Ќе формираме деловни развојни центри во секоја поголема општина. Целта на овие центри е да се одржуваат постојани семинари, предавања, презентации и друг вид настани што ќе имаат за цел континуиран проток на информации со малите и средните компании.
- Ќе дадеме поддршка на постојните и стимулирање на формирањето нови кластери. Ќе таргетираме СДИ кои ќе создаваат кластери во Република Македонија.

ТРУД

- Ќе го зголемиме работното време и бројот на вработени во јавните детски градинки низ целата држава, со цел да ги пресретнеме потребите на родители кои остануваат на работа и после 18 часот, или работат во смени.
- Ќе воведеме целосна транспарентност на процесите за унапредување и развој на кариерата.
- Ќе ги стимулираме работодавците да ангажираат лица кои повеќе од 5 години се надвор од пазарот на труд, како вработени на замена во случај на породилно, родителско или други видови неплатено отсуство. Оваа програма ќе биде и начин за обезбедување на обука на работно место за лицата кои се надвор од пазарот на труд повеќе од 5 години. Со ова ќе се олесни понатамошно вработување на оваа група граѓани.
- Ќе кофинансираме заедничка обука и преквалификација на работната сила на претпријатија со различна дејност што имаат кооперантски односи.
- Ќе воведеме финансиска поддршка на почетните инвестиции на социјални претпријатија основани од млади жени до 30 години.
- Ќе овозможиме намалување на работното време за повозрасни работници:
 - жени работнички со навршени 60 години старост да работат 6 часа (ја задржуваат целата плата) до пензија.
 - мажи работници со навршени 62 години старост да работат 6 часа (ја задржуваат целата плата) до пензија.
 - Ќе воведеме можност државата да субвенционира ангажман на млади кадри кои ќе ги заменуваат во преостанатите 2 часа.
- Ќе ги прошириме ингеренциите на Институтот за медицина на трудот со цел континуирано да го следиме здравјето на вработените кои работат на работни места со зголемена опасност и зголемен ризик.
- Ќе воведеме Регистар на професии коишто се изложени на определен степен на ризик, со цел да се креираат специфични мерки на заштита за секоја професија.
- „Да го спречиме незнаењето“ – секој работодавач кој формира трговско друштво и сите постоечки работодавачи ќе бидат информирани за обврските од Законот за безбедност и здравје на работа.

СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

- Ќе воведеме државна социјална пензија за секое лице над 65 години старост, кое во последните 20 години живеело на територијата на Република Македонија и не ги остварува условите за старосна пензија. Таквите лица ќе имаат право на државна пензија. Државната социјална пензија, на почетокот, ќе биде во висина од 40% од просечната старосна пензија.
- Ќе ја зголемиме висината и бројот на отпремнини за работникот во случај на прогласување на технолошки вишок за 20%.
- Ќе воведеме социјална дебитна картичка – Солидарност. Картичката, воедно, служи како идентификувачки образец со којшто се докажува дека лицето е корисник на оваа услуга. Регистарот на овие лица ќе го водат ПИО/МТСП/УЈП.

- Ќе ја вклучиме родовата перспектива во колективното договарање на сите нивоа, заради дополнително унапредување и заштита на жените работнички.
- Ќе воспоставиме функционална мрежа на институции за социјална заштита блиски до граѓаните и соодветни на нивните потреби. Дел од надлежноста ќе се префрли на локалната самоуправа со цел програмите и услугите за поддршка да бидат соодветни на потребите. Мрежата ќе опфаќа социјални услуги за поддршка и палијативна грижа за стари лица, центри за нега, грижа и вклученост, центри за лица со попреченост, заедници за домување на лица со попреченост над 26 години, услуги за заштита од родово базирано насилство и услуги за заштита на други групи на граѓани кои имаат потреба, а кои се во некој социјален ризик.
- Ќе обезбедиме функционирање на 8 регионални агенции за исплата на материјалните права од системот на социјална заштита. Со поделба на материјалните права од стручната социјална работа и со воведување посебни институции, што ќе се грижат за материјалните услуги, се овозможува подобро задоволување на социјалните потреби на граѓаните, а и поголема контрола на исплатата на социјалните бенефиции.
- Ќе воведеме семеен социјален работник, близок со граѓаните кој работи на превенција и интервенција во семејниот систем. Бројот на опфатени семејства од страна на секој социјален работник се предвидени со стандарди и нормативи кои за првпат гарантираат квалитет на социјалната работа во Македонија, како за граѓаните, така и за стручните работници.

- Ќе предложиме законски измени со цел да воведеме право на користење, не на сопственост, на социјалните станovi. Социјалните станovi ќе прераснат во колективни станбени заедници коишто ќе бидат управувани од локалната самоуправа. Право на користење ќе имаат граѓани кои се во системот на социјална заштита и граѓани со ниски примања, како и млади партнерски заедници и лица со попреченост кои не поседуваат друг имот.
- Ќе предложиме законски измени со кои ќе ги обврземе локалните самоуправи да издвојуваат пари за исплата на бенефиции за домување на лица кои немаат каде да живеат, доколку немаат можност да изградат колективни станбени заедници.
- Ќе отвориме преноќувалишта и пунктови за храна за бездомните лица, во соработка со националните и локалните здруженија на граѓани во сите општини каде што има потреба.

- Ќе воведеме флексибилно работно време за таткото во првите три месеци по раѓањето на децата.
- Ќе овозможиме заедничко користење на родителско отсуство на двајцата родители за првите 1-3 месеци (по истекот на 3. месеци, мајката или таткото продолжува до крајот на породилното отсуство). Во случај на раѓање на близнаци/тројки, родителското (заедничко) отсуство трае од 3-6 месеци (по истекот на 3. месеци, мајката или таткото продолжува до крајот на породилното отсуство). За второ/трето родено дете (не во исто време), родителското (заедничко) отсуство ќе трае од 3-6 месеци (по истекот на 3-6 месеци мајката или таткото продолжува до крајот на породилното отсуство).
- Ќе водиме политика на родово сензитивен јазик и надминување на стереотипите во обрзованието.
- Ќе ги стимулираме медиумите кои се грижат за претставување на реалната слика за вештините и потенцијалот на жените и на мажите во модерното општество, со цел да се избегне тие да се опишуваат на деградирачки и навредлив начин.
- Ќе спроведеме модернизација на здравствените и службите за нега на стари, изнемоштени и болни лица во поглед на подобрување на нивната пристапност, квалитетен одговор на новите и конкретни потреби на жените и мажите.

- Ќе го унапредиме работното законодавство со дополнителна заштита на бремените жени работнички.
- Ќе востановиме Секретаријат за родова рамноправност при Влада на Република Македонија кој ќе се грижи за имплементација на родова перспектива во креирање на политиките и буџетите на национално и локално ниво.

- Ќе промовираме бесплатни сервиси за еднородителските семејства (каде едниот родител е починат или е непознат/непризнат) со потпросечни примања на локално ниво за поддршка во секојдневното функционирање на овие граѓани.
- Ќе воспоставиме регионални мали групни домови за децата чиј социјален ризик не дозволува згрижувачко семејство. Интервенциите и третманот ќе бидат во насока на градење капацитети и вештини на детето преку посебен пристап за повторно вклучување во општеството.

- Ќе субвенционираме сместување во старски домови за пензионерите со ниски примања, без поддршка од семејството и без сопствен имот.
- Ќе воспоставиме пензионерски заедници, со организирано домување на стари лица во населби во кои домувањето ќе биде обезбедено по поволни цени, со лесно достапни медицински и други служби, со понуда на прехранбени продукти по поволни цени.

- Ќе ја укинеме квотата за поврат на ДДВ за увоз на специјална возила за лица со попреченост;
- Со законски измени ќе обезбедиме скратеното работно време за родителите на деца со попреченост да продолжи и после 26 години, односно да нема временско ограничување.
- Ќе воспоставиме телефонска линија за пријавување непристапни точки за лицата со телесна и сензорна попреченост.
- Ќе обезбедиме пристап до посебни програми за заштита и унапредување на репродуктивното здравје на жените со попреченост.
- Ќе го зголемиме бројот на паркинг-места на територија на РМ за лицата со посебни потреби;
- Лекарската комисија ќе ги посетува дома лицата кај кои треба да се обезбеди додаток за мобилност, слепило и глувост, а веќе има воспоставено дијагноза.
- Ќе обезбедиме право на додаток и за лица со тешка и најтешка интелектуална попреченост.
- Ќе отвориме центри за ран детски развој кои ќе ги опфаќаат децата на рана возраст, веднаш после раѓање, чијашто основна функција ќе им биде развојот на способностите на децата со одделен вид попреченост (церебрална парализа, аутизам и др.). Во центрите ќе бидат вработени стручни лица од сите профили, со што родителите ќе бидат поштедени од одење од еден до друг центар и губење на драгоцено време. Центрите за ран детски развој ќе работат по програма од МТСП, а ќе бидат финансирани делумно од МТСП и делумно од локалната самоуправа или граѓанскиот сектор.
- Мрежата на стандардизирани институции која го гарантира минималниот пакет на услуги за заштита од домашно насилство (според стандардите на Истанбулската конвенција) ќе биде поставена и во преостанатите шест региони.

ИНВЕСТИЦИИ

- Ќе подготвиме прв нацрт на новата Програма за јавни инвестиции 2017 – 2019 во сите области (инфраструктура, здравство, образование, култура...).
- Ќе подготвиме платформа за преговори за обезбедување на долгорочни извори на финансиски средства за реализација на Програмата за јавни инвестиции со Светската банка, Европската инвестициона банка, ЕБРД и други, вклучително и билатерални извори.
- Ќе вложиме 600 милиони евра, во првите две години, за изградба на патишта.
- Ќе ги зголемиме средствата за одржување на патиштата, по кои денеска сме на дното во регионот со само 3300 евра/км.
- Ангажманот на домашната градежна оператива, проектанти и надзор ќе биде прв приоритет во сите овие инфраструктурни проекти.
- Ќе ги завршиме преговорите (иницијатива 16 земји од Европа + НР Кина) за обезбедување на финансиски средства за реализација на 1 – 3 приоритетни инфраструктурни проекти.
- Ќе подготвиме Основен проект, со проценка на влијание врз животната средина и потребна документација (тендерско досие) за избор на изведувачи за приоритетните инфраструктурни проекти и ќе отпочнеме со градба.
- Договорите за финансирање и условите ќе бидат презентирани на јавноста (спротивно на досегашната практика на криење и договарање на провизии).
- Ќе изградиме нова пруга од аеродромот Александар Велики до Миладиновци, со што отвораме железнички превоз од аеродромот Александар Велики до Скопје.
- Ќе изградиме соларни системи на железничките станици, со што ќе добиеме модернизација и огромни заштеди на енергија.
 - Прва фаза – Скопје, Табановце, Куманово, Велес, Прилеп, Битола, Неготино, Д.Капија и Гевгелија.
- Ќе изградиме крак од железничката станица Миладиновци кон индустриската зона Бунарџик.
- Ќе ја електрифицираме пругата Скопје – Скопје Север – Ѓорче Петров – Волково – Блаце (Граница со Република Косово).
- Ќе ја довршиме реконструкцијата на пругата од Куманово до Бељаковце (Коридор 8).
- Ќе ги искористиме европските фондови од JASPERS програмата за изработка на проектна документација за делниците за кои сè уште се нема изработено таква документација. Ќе пристапиме кон реализација со приоритетните делници, а при тоа ќе внимаваме на рамномерна изградба и санација по плански региони во Република Македонија.
- Ќе изработиме основни проекти и друга потребна техничка документација за изградба и надзор на нова пруга на железнички краци до индустриските зони:
 - крак од железничката станица Штип кон индустриската зона Штип;
 - крак од железничката станица Тетово кон индустриската зона Тетово ;
 - довршување на пругата Битола – Креница и крак до индустриска зона Жабени.
- Ќе ставиме во употреба нови локомотиви и ќе го ревитализираме постоечкиот возен парк.

- Ќе ги модернизираме автопатиштата, експресните, магистралните и регионалните патишта во Македонија со најсовремена сигнализација.
- Граничните премини ќе бидат технолошки унапредени, со цел да се смали времето на чекање на граница.
- Ќе ја зголемиме безбедноста на вкрстувањето на патиштата со пругите преку осигурување и мониторинг на Коридорот 10 и Коридорот 8.
- Ќе ја зголемиме безбедноста во сообраќајот преку санација на црните точки.
- Охридскиот аеродром ќе го промовираме во low-cost аеродром, односно аеродром за нискобуџетни компании, кои ќе нудат евтини летови за бројни атрактивни дестинации.
- Ќе изградиме 3 хелиодроми во прва фаза, а уште 4 хелиодроми во втора фаза, наменети за медицински, полициски и воени потреби.
- Ќе направиме обележување и маркирање на 2 издвоени водени површини во прва фаза во природните езера, кои ќе се користат за оперирање на хидроавиони за посебни намени.
- Ќе ја реорганизираме, и правно редефинираме Капетанијата на пристаништата, со обезбедување на опрема и кадар.
- Ќе започнат со работа новите ветерни електрани со вкупен инсталиран капацитет од 100 мегавати.
- Ќе започнат со работа првите енергетско земјоделски зони кај кои со изградба на когенеративни постројки топлинската енергија ќе се користи за загревање на оранжерии, а електричната енергија за продажба на слободниот пазар.
- За прв пат во Македонија, ќе започне со работа независна лабораторија за испитување на квалитетот на течните горива и јавно ќе бидат објавувани резултатите од постојаните испитувања на квалитетот на течните горива на сите снабдувачи на нејзината веб-страница.
- Ќе изградиме когенеративни постројки во болниците во Македонија за да ги намалиме трошоците за енергија.
- Ќе ги намалиме даноците за енергетски ефикасната опрема, машини и уреди.
- Ќе изработиме физибилити студија и проект за јагленокопот Поповјани за да го продолжиме производниот век на ТЕЦ Осломеј и да обезбедиме нови работни места во кичевскиот регион.
- Ќе подготвиме законска и оперативна рамка за формирање на национална берза за струја (со отворена опција за регионално поврзување), во соработка со странски партнер со компаративна предност во областа.
- Со цел да се заштитат правата на потрошувачите во сите канцеларии на Народниот правобранител, ќе воведеме Енергетски народен правобранител (Energy Ombudsman).

ЗЕМЈОДЕЛСТВО

- Граѓаните, на кои основна дејност им е земјоделството и ги исполнуваат условите за паушално оданочување, ќе ги ослободиме од плаќање данок. Со тоа, покрај зголемувањето на праведноста, ќе се влијае и врз развојот и подобрувањето на конкурентноста на земјоделието;
- Ќе поттикнуваме изградба на современи складишни капацитети и откупно-дистрибутивни центри во производните региони за специфични земјоделски производи, чиј капацитет ќе биде над 5000 тони. Ќе поддржиме иницијативи од индивидуални земјоделски стопанства, задруги и здруженија, за изградба на мали ладилници за чување на земјоделски производи со капацитет до 500 тони.
- Ќе кофинансираме трошоци во висина од 50% при изградба на капацитети и набавка на опрема за ефикасно справување со биоразградливиот отпад од земјоделското производство.
- Шема за мали земјоделски стопанства. Ќе субвенционираме земјоделски стопанства кои имаат сопствена земја, или земја под закуп и кои се веќе пријавени за субвенции. Овие земјоделски стопанства можат да учествуваат во шемата на мали земјоделски стопанства. Сумата за исплата се одредува на годишно ниво, за максимум 5 хектари и се движи во рамки од 30.000 – 75.000 денари.
- Шема за квалитет на земјоделски и прехранбени производи. Поддршката од оваа мерка ќе опфаќа, за првпат, пристапување на земјоделците во шемите за квалитет, за сертификација на земјоделски стопанства, за земјоделски производи или храна. Оваа поддршка се однесува за специфични карактеристики на производите, за специфични методи за производство и фармерство, за поголем квалитет на финалниот производ од стандардниот.
- Ќе спроведеме реонизација на земјоделството според почвено-климатските услови на реоните за планско растително и сточарско производство и ќе направиме листи на препорачани култури и сорти, земајќи ги предвид и традиционалните производства.
- Ќе го спроведуваме процесот на консолидација и окрупнување на земјоделско земјиште. Окрупнувањето на земјоделското земјиште, како државна политика, ќе се одвива преку процеси на размена на парцелите со, или без промена на нивната форма, со цел добивање на окрупнети земјишни површини со правилна форма погодна за земјоделско производство. Поголемите парцели ќе овозможат примена на современи технологии, намалување на трошоците за производство, поголема продуктивност и зголемени приходи.
- Ќе спроведеме евиденција и категоризација на пасиштата. Ќе ја регулираме обврската за плаќање на пашарина за користење на државните пасишта по склучен договор, а врз основа на јавен оглас за користење на пасиштето. Надомест ќе плаќа само оној кој користи пасишта во сопственост на државата, а ќе биде ослободен оној кој има сопствени површини за испаша на добитокот.
- Ќе инвестираме во инфраструктура на пасиштата. Пасиштата изнесуваат 60% од вкупната земјоделска површина. Нивниот тревен состав е со низок квалитет и капацитет за испаша на добитокот.
- Ќе обезбедиме инфраструктура со водопоила, бањи, бачила, надстрешници на пасиштата, инфраструктура до потешко проодните планински фарми и набавка на агрегати за струја.
- Ќе воспоставуваме вредносни синџири за поефикасно работење – здружување во кооперативи. Поддршката ќе биде насочена кон формирање и јакнење на организа-

циските и човечките капацитети. Кооперативите ќе добиваат поголема финансиска дд од основната за 20% при остварена заедничка инвестиција. Исто така, ќе се воведат стимулација со повисока субвенција од основната во висина од 10 % наменета за исплата на мерките од директните плаќања.

- Постојана едукација за примена и развој на нови технологии, подигање на демонстративни фарми во производството. Ќе поддржиме организација на семинари, курсеви, практични обуки, снабдување со стручна литература за постојана едукација на земјоделските производители со цел создавање и поголема конкурентност во оваа дејност.
- Ќе поддржиме формирање и одржување на демонстративни фарми во рамките на средните училишта, научните институции, или, пак, на површините на земјоделски стопанства. Подигањето на показните фарми ќе се врши во типични производни региони за поедини култури.
- Ќе исплаќаме средства за извршени услуги од јавен интерес кон ветеринарните друштва најдоцна до крајот на годината, за тековната година со годишна корекција на цените.
- Клучна реформа во шумарството е трансформација на ЈП „Македонски шуми». Раководењето, зголемувањето на продуктивноста и финансиските резултати кои ќе ги постигнува претпријатието ќе бидат наши приоритети.
- Ќе почнеме со субвенционирање на нафтата за земјоделската механизација.
- Ќе го укинеме персоналниот данок за приходи остварени од земјоделска дејност. Со сегашната даночна политика, повеќето земјоделци го плаќаат овој данок што често пати изнесува повеќе од доделените субвенции.
- Ќе ги задржиме младите во руралните средини. Младиот земјоделец до 35 години ќе добива зголемена финансиска поддршка за 10% од основниот износ на субвенциите, пет години од периодот на започнување со земјоделска дејност.
- Младите земјоделци до 35 години ќе ги ослободиме од закуп на државно земјоделско земјиште во период од првите 3 год., и ќе обезбедиме зголемено учество на државата во трошоците за земјоделска механизација.
- Ќе поддржуваме истражувања за изнаоѓање на нови пазари за пласман на земјоделските производи врз основа на стандардите за квалитет и барања на потрошувачите во земјите кои се потенцијални пазари.
- Ќе поттикнуваме создавање и заштита на производи со препознатлив бренд, знак за квалитет или географско потекло. Целосно ќе ги субвенционираме трошоците за добивање и заштита на ознаките. За мотивирање на производителите, ќе предвидиме дополнителни 10% субвенции во првите три години по добивањето на ознаката.
- Ќе поддржуваме вертикално интегрирање (договорно производство) на примарните производители и преработувачите преку договорно производство и откуп на овошје и зеленчук. Ќе субвенционираме по единица производ за откупено овошје и зеленчук кое е наменето исклучиво за преработка. Исплатата ќе се реализира само врз основа на склучени и реализирани договори помеѓу примарните производители и преработувачите.
- Ќе го следиме здравјето на растенијата. За таа цел, ќе обезбедиме и инсталираме дигитални хидрометеоролошки станици во секој поголем произведен регион. Ќе ангажираме стручни лица –земјоделски инженери со задача следење на податоците од станиците и давање препорака за превентивна заштита на земјоделските култури. Ќе ја зајакнеме контролата при увозот и продажбата на пестицидите.
- Ќе стимулираме формирање на центри за производство на генетски материјал од генетски супериорни приплодници во говедарството. Во свињарството, ќе го поддр-

жиме формирањето на мали семејни фарми со капацитет до 50 мајки, со што би се зголемило домашното производство на свинско месо за 30%.

- Ќе се насочиме кон задоволување на критериумите за здравствена заштита на животните и за пласман на производите од животинско потекло. Пречките за исполнување на минималните здравствени критериуми за пласман на производите на домашниот пазар, а уште повеќе на странските пазари ќе ги елиминираме преку креирање, финансирање и спроведување на политики на ефективна здравствена заштита. Дел од субвенциите за сточарите ќе бидат наменети за превентива од внесување нови и за искоренување на веќе постоечките заразни болести.
- Ќе обезбедиме директна финансиска помош при набавка на модерни технологии во производниот процес на храна и храна за животни. Ќе издвојуваме по 10 милиони евра годишно за подобрување на конкурентноста, осовременување на производството и добивање финален производ на компаниите кои ќе набават современи машини и опрема за производство на храна.
- Ќе субвенционираме воведување на нови акредитирани методи од посебен интерес и акредитација на лабораториите, кои се занимаваат со контрола на безбедноста на храна за извоз и за домашниот пазар.
- Ќе воведуваме соодветни стандарди за безбедност на храната според ЕУ прописите кај традиционалните производи (пр. овчо сирење, пастрма, ширден итн.), затоа што постои опасност тие во иднина да бидат забранети, доколку не ги задоволат овие критериуми.
- Ќе формираме Агенција за шумарство и ловство и ќе обезбедиме интегрирано управување и раководење со шумарството и ловството, со што ќе го замениме досегашниот неефикасен и нефункционален систем на раководење со повеќе сектори.
- Ќе обезбедиме многу поквалитетно чување на шумите со преминување на секторот за шумска полиција од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во надлежност на Министерство за внатрешни работи. На тој начин ќе се зголеми ефикасноста во сузбивање на очигледниот криминал со нелегалната сеча на шумите.
- Ќе направиме комплетна ревизија на спроведување на акцијата „Ден на дрвото – засади ја својата иднина“ од стручен и финансиски аспект. Проектотот „Ден на дрвото – засади ја својата иднина“ е еден од најкриминалните проекти кој се спроведуваше во РМ. Ќе утврдиме на кои површини се спроведуваше акцијата, колку средства се потрошени и колкав е ефектот од пошумувањето.
- Дивечот во ловиштата на концесија ќе го даваме на оние правни лица кои нудат најдобри услови за развој на ловството, а не на фирми кои имаат парични средства, но немаат никакво искуство и знаење од ловството. Ќе го укинеме електронското наддавање за добивање на концесија каде единствен услов е цената на понудувачот, не водејќи сметка за стручните и материјално-техничките можности на понудувачите.
- Ќе го укинеме полагањето на ловечкиот испит по електронски пат и ќе формираме комисија која експедитивно и навремено ќе ги организира полагањата на испитите.
- Ќе формираме Агенција за води, институција надлежна за планско користење на водите. Оваа институција ќе има надлежност да ја следи состојбата со водите, од ниво на студиски решенија, планирање, зафаќање и реализација на проекти. Институција која ќе има надлежност да одговори на следните стратешки прашања: со колку вода располагаме, како е распределена по сливови и плански региони, колку и како ја користиме и потребите од вода за идниот развој или најкратко кажано каде, како и зошто се планира и ќе се инвестира во секторот водостопанство (некогашен Завод за водостопанство на РМ).

- Ќе формираме инвестициски фондови за осигурување на посевите, животните и растенијата. Овие фондови ќе ги покријат загубите на земјоделците, предизвикани од неповолни климатски услови, болести кај животните или растенијата.
- Ќе воведеме фонд за стабилизирање на приходите како надомест при значителен пад на приходите на земјоделците. Ваков тип на поддршка се доделува само во случај на пад на приходите над 30% од просечниот годишен приход на земјоделецот за претходниот тригодишен период.
- Ќе поддржаме соработка меѓу најмалку два субјекта или меѓу различни учесници во секторите на земјоделство и шумарство. Висината на поддршката е 80%.
- Ќе дадеме поддршка од максимум 90% од инвестицијата за подобрување на ефикасноста и одржливоста на земјоделското стопанство. Ќе поддржаме инвестиции за инфраструктура, модернизација или адаптација на земјоделството и шумарството, како пристап до фармата и шумата, консолидација и подобрување на земјиштето, снабдување со вода и заштеда на енергија.

ПОДОБАР ЖИВОТ ВО МАКЕДОНИЈА

- Ќе започнеме со десетгодишен развоен циклус во образованието, со сите специфики и интервенции во различните нивоа на образование. Промените ќе се воведуваат постапно и низ консултации.
- Ќе инвестираме во инфраструктура и организација во образованието кое ќе го намали бројот на ученици по паралелка од сегашниот просек од 34, на паралелки со просечен број од 25 ученици. Помали паралелки значат поквалитетно образование и поуспешни ученици.
- Ќе го намалиме бројот на предмети во основно и во средно образование. Ќе ставиме фокус на креативниот развој на децата, заедно со математичките и јазичните вештини (мајчин јазик и литература), како и физичката култура и спортот, важни за развивање на клучните компетенции кај децата.
- Системот на деветгодишно основно образование во првите 6 години ќе биде само со описно оценување. Дури потоа (последните 3 години од основното образование) ќе се применува нумеричко оценување. На тој начин, децата и наставниците ќе се посветат на квалитетот на наставата и знаењето, а не на трката по оценки.
- Ќе ја изедначиме почетничката наставничка плата со просечната плата во државата. Наставниците со повеќегодишно искуство и дополнителни работни задачи (стаж, менторство, класни раководители, учество во проекти на Институтот за развој на образование, организирање на училишни секции), ќе имаат коефициенти со кои ќе имаат соодветно повисоки примања.
- Ќе започнеме со воведување на задолжително едногодишно предучилишно образование. Ова ќе биде неопходна подготовка на децата за влез во деветгодишното основно образование. Процесот ќе биде фазен и ќе започне во руралните средини.
- Ќе формираме нов сектор за мултимедија во рамките на Министерството за образование и наука. Најголем дел од учебничките помагала и работни тетратки ќе бидат достапни во дигитална интерактивна форма. Тоа ќе биде и најголемата заштеда во областа на образованието и значаен капитал за сите идни генерации.
- Малкумина од средношколците имаат можност на практичен начин да ги развијат стекнатите вештини и знаења. За надминување на тој недостаток, ќе одредиме определен фонд на часови во годината за практична настава кои ќе се одржуваат во реалниот сектор. За ова ќе бидат потпишувани договори со организации и претпријатија кои ќе прифатат да бидат дел од системот за практична обука.

- Секој наставник со повеќе од 20-годишна образовна дејност ќе може да има помал број на часови (по два часа помалку неделно на секои 5 години стаж-значи; наместо 20 часа ќе има 18 часови, па 16 часа итн). Со тоа ќе се ослободат часови на кои ќе се примаат завршените студенти од државните универзитети со просек над 9. Наставниците на кои ќе им се намалат часовите ќе добиваат менторски задачи за работа со младите наставници и ќе бидат вклучени во стручниот тим на училиштето, или во тимови за подигнување на квалитетот на образовниот процес.
- Без истражување нема развој. Затоа, ќе формираме државен Фонд за научно истражување и развој, како поддршка на универзитетите, институтите, бизнисот и општествениот развој. Фондот ќе инвестира во индивидуални и тимски истражувачки проекти, а ќе ги поддржи домашните потенцијали кои учествуваат во меѓународни проекти. Ќе воведеме систем во кој научните институти ќе ги имаат неопходните ресурси, но и ќе бидат многу корисни за анализи и поддршка на општествениот развој на Македонија.
- Секој наставник ќе треба да помине редовна обука во траење од една недела на секои две години, заради подигнување на квалитетот на наставата. Овие обуки ќе бидат дизајнирани според анализите на Центарот за обезбедување на квалитет во образованието и Институтот за развој на образованието, а ќе бидат спроведувани од мобилни тимови во повеќе градови низ државата.
- Ќе воведеме нова политика за стипендирање на студентите: комбинација на државни стипендии и фискални олеснувања за фирмите кои ќе одвојуваат процент од добивката за стипендирање.
- Точно утврден дел од стипендиите ќе оди на стипендирање студенти од руралните средини и од помалите етнички заедници, студенти со посебни потреби, како и студенти од сиромашни семејства. Ќе ги преиспитаеме можностите на државата за долгорочно кредитирање на студентите кои не можат да ги платат трошоците за студирање.
- Ќе воведеме посебна студентска платежна картичка за користење на услугите во студентските кампуси, попусти за користење на меѓуградскиот превоз, попусти при посета на сите државни и национални институции, попусти за посета на спортски и културни настани од национален карактер.
- Во соработка со студентските организации, ќе промовираме регионален проект за размена на студенти. Одреден број студенти од Македонија ќе можат да поминат еден семестар на универзитетите од соседството. На тој начин, младите од Македонија ќе имаат можност да запознаат нови места, градови и култури, но ќе можат и да ја промовираат и прошират културата што се создава и негува во Република Македонија.
- Ќе ги вратиме асистентските позиции на универзитетот. На најдобрите дипломирани студенти, во зависност од условите, ќе им понудиме можност по дипломирањето да работат во образованието или на соодветни работни места.
- Ќе направиме програма за поддршка на лекторатите по македонски јазик на странските универзитети. Едно од најголемите „зло“ на оваа власт е негрижата и затворањето на лекторатите по македонски јазик на странските универзитети и негрижата за подмладокот од областа на македонистиката.
- Во Штип ќе изградиме универзитетски кампус заради задоволување на потребите на студентите на Универзитетот „Гоце Делчев“. Ова ќе значи изградба и реконструкција на дополнителни објекти кои ќе бидат ставени во функција на подигнување на квалитетот на студентскиот живот.
- Ќе го воведеме системот на доживотно учење по европски стандарди, а делумно со употреба и на европските фондови и програми кои се наменети точно за оваа цел. Доживотното учење не претставува посебен вид на учење. Тоа е концепт во кој се обединуваат сите видови на учење: формалното и неформалното.

ЗДРАВСТВО

- Ќе изградиме современ и функционален Универзитетски клинички центар во Скопје кој ќе обезбеди високо квалитетни здравствени услуги на населението во целата држава.
- Ќе започнеме со изградба на Клинички центар во Битола.
- Ќе обезбедиме матичен гинеколог за секоја жена во Македонија.
- Ќе отвориме Детска општа болница во Скопје со ургентен центар.
- Ќе овозможиме барем еден генерички лек да биде достапен без доплата.
- Ќе го покачиме капитациониот бод на матичните доктори на 90 денари.
- Ќе ја зголемиме капитацијата по пациент за матичните стоматолози од 45 на 70 денари.
- Ќе ги изградиме капацитетите на дневните болници во кои на пациентите, во текот на еден работен ден, ќе им се пружаат дијагностички и терапевтски услуги за кои не е потребна хоспитализација.
- Ќе ги зголемиме буџетските средства за лекови од „Листата на лекови“ кои паѓаат на товар на Фондот во примарна здравствена заштита.
- Со закон ќе ги дефинираме правата и обврските на лекарите во соработка со Лекарската комора.
- Ќе формираме нова здравствена установа за итна помош која ќе ги обедини сите такви служби и ќе ги поврзува сите болници. Следната година ќе се набават и два санитарски хеликоптери со современа опрема за итна медицинска помош.
- Ќе ги замениме пишаните рецепти со електронска прескрипција на лекови.
- Ќе ги укинеме квотите за број на издадени рецепти и потврди за боледувања.

ЖИВОТНА СРЕДИНА

- Ќе изградиме регионални центри за управување со отпадот во три региони.
- Ќе изградиме пречистителни станици за третман на отпадните води во сите населени места со над 30.000 жители.
- Ќе обезбедиме поволни кредити за замена на еколошки застарени технолошки линии и инсталација со ефикасни системи за намалување на загадувачките емисии.
- Ќе ја комплетираме мрежата на станици за следење на квалитетот на воздухот. Ќе поставиме станица во Кавадарци. Ќе воспоставиме систем за следење на загадувањето на водите и почвата. Дополнително, ќе ги поврземе тие три системи во еден интегриран систем, чишто податоци ќе се објавуваат јавно и ќе бидат достапни за граѓаните.
- Ќе кофинансираме start-up проекти кои во фокусот ќе го имаат одржливиот развој.

ЗАШТИТА ОД ПРИРОДНИ КАТАСТРОФИ

- Сите институции во системот за заштита и спасување од природни катастрофи ќе бидат екипирани со соодветен стручен кадар кој постојано ќе биде обучуван. Нивната соработка ќе се подигне на значително повисоко ниво. Ќе се набави современа опрема и ќе се додели на сите надлежни институции, а постоечката ќе се одржува во добра кондиција.
- Ќе воведеме интегриран систем на управување со водите преку формирање на Агенција за води. Сите податоци за водните ресурси, собрани од надлежните институции, ќе бидат интегрирани на едно место и сите активности ќе се координираат користејќи единствен систем за управување и делување. Така ќе се воспостави ефективен и ефикасен систем за управување и заштита од ефектите на водата. Граѓаните/јавноста ќе имаат право за пристап кон податаците за да учествуваат во процесот на планирање, превенција и делување.
- Ќе обезбедиме многу поквалитетно чување на шумите со преминување на секторот за шумска полиција од Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство во надлежност на Министерство за внатрешни работи. На тој начин ќе се зголеми ефикасноста во сузбивање на очигледниот криминал со нелегалната сеча на шумите.
- Ќе направиме комплетна ревизија на спроведување на акцијата „Ден на дрвото“ од стручен и финансиски аспект. Ќе утврдиме на кои површини се спроведуваше акцијата, колку средства се потрошени и колкав е ефектот од пошумувањето. Ќе употребиме анализа на терен со помош на сателитски и авионски снимки и податоци достапни кај нашите државни институции.
- Ќе воведеме забрана за изградба на објекти во коритата на реките и ќе го санираме коритото на Вардар чија пропустна моќ е дополнително намалена со градбите од „Скопје 2014“. Ширината на крајбрежниот појас ќе се дефинира согласно европските стандарди. Онаму каде е тоа можно, возводно од големите градови ќе се формираат акумулации за да се намалат врвовите од поплавни бранови.
- Ќе вложуваме повеќе средства во програми за истражување, предикција, анализа на ризици, можни последици и загуби (директни и индиректни) од природни непогоди. Значително ќе го подигнеме нивото на соработка со врвни европски и светски владини, невладини, едукативни, истражувачки и други институции во справување со природни непогоди.
- Ќе изработиме „Катастар на загрозуени подрачја од природни непогоди во РМ со степен на ризик“ кој ќе влезе во сите плански и секторски документи, при што ќе се дефинираат црвени зони (не смее да се гради), жолти зони (може да се гради, но само со заштитни мерки) и зелени зони (слободни за градба). Ќе се изработат и регионални и општински катастри, планови и стратегии за справување со природни непогоди (ерозија, поплави, порои, суши, топлотни бранови, студени бранови, невреме, шумски пожари, земјотреси, биохемиски катастрофи, колапсирања, урниси и одрони, свлечишта и др.). Ќе се зајакне експертската контрола во изготвување и спроведувањето на делот на заштита и спасување во просторните и урбанистички планови.
- Ќе ги уредиме сливните подрачја, ќе ги исчистиме речните корита и каналскиот систем. Изборот за чистење и уредување на речните корита и канали ќе биде според изготвена студија и приоритетна листа од страна на експерти во таа област.
- Ќе изградиме мали месни депонии (во соработка со општините) каде граѓаните ќе можат да го исфрлаат градежниот шут и отпад, наместо во каналите, речните корита и пропустите на патиштата. Ќе се спроведат засилени контроли и инспекции за заштита на речните корита, каналите и пропустите на патиштата.

- Ќе изградиме нови системи за наводнување и одводнување на земјоделските површини во подрачјата со најголем ризик од поплава. Секоја година ќе инвестираме 10 милиони евра годишно само за системи за наводнување и одводнување.
- Сите патишта ќе бидат квалитетно и навремено одржувани заради зголемена безбедност на сите учесници во сообраќајот. Локалните патишта ќе се градат исклучиво со проектиран систем за одводнување како пропусти, риголи, канелети итн. Уште во првата година ќе се направи санација на Скопската обиколница, бидејќи е важна сообраќајна артерија и е дел од Коридор 8. Ќе се обезбедат резервни средства во Фонд за патишта, кои би се искористиле исклучиво во ситуации за брзо санирање на последиците од временски непогоди.
- Ќе воспоставиме современ хидрометеоролошки систем за рано предупредување во случај на ризик од невреме, за населението да биде навремено информирано и подготвено да се справи со предизвиците. Ќе воспоставиме единствен систем за известување и тревожење и единствен комуникациско-информациски систем со реализација на повикувачкиот број за кризни ситуации – Е-11.

КУЛТУРА

- Кофинансирањето на проектите што добиле европска поддршка ќе го зголемиме до 25%.
- Ќе обезбедиме соодветни кадри во сферата на конзервацијата и на реставрацијата.
- Ќе формираме посебен фонд за копродукции и културна соработка со странски партнери.
- Ќе се изврши подобро екипирање на министерството со експерти од областа на културниот менаџмент и културната администрација.
- Сегашните одделенија, сектори и дејности во Министерството за култура ќе се реструктурираат во согласност со новите концепти и класификации во европската културна политика.
- Ќе се создаде електронска база на податоци за сè што е во домен на дејноста. Целосно ќе го дигитализираме македонското културно-уметничко богатство. Посебен акцент ќе ставиме на дигитализацијата на постарите книжни изданија, значајни научни трудови и друга периодика.
- Ќе се ревидираат сите нови решенија за заштита, донесени во последните осум години врз основа на професионални објективни критериуми.
- Ќе овозможиме во секоја општина или поголема урбана заедница, да се создаде барем еден културен центар на заедницата.
- Ќе ја ревидираме листата на постојните национални институции.
- Ќе ја зајакнеме бројноста на ансамблиите во театрите во внатрешноста во кои нема доволно кадар.
- Ќе создадеме постојан фонд за гостувања во странство на театрите и за ангажирање на меѓународно реномирани режисери.

ЛОКАЛНА САМПОУПРАВА

- Ќе ги зголемиме надлежностите на урбаните и месните заедници, во рамки на општините, со што ќе ја доближиме локалната самоуправа до граѓаните и тие сами ќе одлучуваат за приоритетите во нивните заедници.
- Ќе создадеме Центри за услуги во кои граѓаните ќе можат на едно место да ги добијат сите услуги од централната или локалната власт, брзо, квалитетно и евтино. Во првата година ќе формираме центри за услуги во осум општини од секој плански регион, за до крајот на мандатот секоја општина да добие по еден ваков центар за услуги. Со тоа ќе престане понижувањето на граѓаните по различни шалтери, или од врата на врата на локалната администрација.
- Ќе отпочнеме со процес на зајакнување на општините, со што ќе им ги пренесеме сите надлежности што може да ги извршуваат поуспешно од централната власт. До крајот на втората година ќе ги пренесеме: установите од областа на културата (со исклучок на тие што се од национално значење) и итната медицинска помош, социјалната заштита и центрите за вработување. Процесот на зајакнување на општините ќе продолжи и понатаму во мандатот.
- Ќе воведеме политипни општини со различни надлежности, во зависност од големината на изградените капацитети и моќта да генерираат сопствени приходи, или со поделба на надлежностите на задолжителни и изборни. Ќе ја преиспитаеме организацијата на Град Скопје за да се избегне паралелизмот на надлежности и конфликтот на интереси помеѓу Град Скопје и општините во негов состав.
- Заедно со преносот на надлежности, ќе ги зголемуваме изворните приходи на општините. Нашата цел е приходите од ДДВ за општините долгорочно да се подигнат од 4,5% на 7%, приходите од персонален данок на доход од 3% на 35%, а приходите од закуп на земјоделско земјиште од 20% на 80%. Достигнувањето на оваа цел ќе се одвива во фази.
- Граѓаните се селат во градовите и во Скопје токму поради лошите услови и услуги во помалите и рурални општини. Тој тренд ќе го промениме. За обезбедување на квалитетни услуги за сите граѓани, без разлика на нивното место на живеење, ќе изградиме објективен, правичен, транспарентен и одржлив систем за финансиско воедначување на општините во тесна соработка со ЗЕЛС. Целта е да се обезбедат повеќе финансиски средства за помалите и сиромашни општини кои континуирано, врз основа на реални показатели, имаат мал даночен капацитет, а имаат големи финансиски потреби.
- Ќе ја поедноставиме и поевтиниме процедурата за добивање одобрение за градење. Во помалите и руралните средини директно ќе го стимулираме градењето на објекти за домување и стопанисување. Во овие средини значително ќе ја намалиме цената на градежното земјиште и целосно ќе го субвенционираме уредувањето на градежното земјиште. За младите брачни парови, и оние семејства кои немаат сопствен дом, ќе воведеме дополнителни мерки за стимулирање на градбата на објектите за домување. Со тоа ќе го сопреме одливот на младите луѓе и ќе создадеме реални услови за враќање на животот во овие средини.
- Ќе почнеме со замена на сите водоводни азбест-цементни цевки и сите азбест-цементни покривни површини на јавните институции. До крајот на мандатот ќе бидат изведени термоизолациски фасади на сите јавни објекти, со што ќе се заштедат многу средства за огрев, ќе се намали сечата на дрва за огрев и ќе се подобрат условите за престој и работа.
- Ќе започнеме реформи во комуналниот сектор за да се подобри квалитетот на услугите и да се зголеми продуктивноста.

- Ќе основаме Фонд за поддршка на проекти од општините, кои ќе се финансираат од ИПА и други програми на ЕУ. Фондот ќе обезбеди постојани и сигурни финансиски средства за капитални инфраструктурни проекти како системи за водоснабдување, изградба и реконструкција на локални патишта и улици, регионални фабрики за третман на цврстиот комунален отпад, канализација и колекторски системи, пречистителни станици за фекални отпадни води, гасификација на општините, улично јавно осветлување, уредување на речни корита, паркови итн.
- На Советите на регионите ќе дадеме поголема поддршка и самостојност во одлучувањето и финансирањето на приоритетните регионални проекти. Ќе ги зајакнеме административните и финансиските капацитети на Центрите за регионален развој.
- Ќе обезбедиме буџет за забрзување на воведувањето широкопојасен пристап до интернет услуги во областите со ниска густина на население. Покрај во државниот буџет, и во локалните буџети на општините ќе бидат предвидени средства за оваа намена, а ќе го вклучиме и моделот на јавно-приватно партнерство.

СПОРТ

- Ќе воведеме ефикасен систем за целосна поддршка за спортот. Ќе се одредат максимални квоти за добивање на финансиски поволности од државата, а спортските субјекти ќе бидат поделени во три категории во зависност од степенот на натпреварувањето и неговото значење за популаризацијата на спортот и промоцијата на државата.

Во првата категорија ќе влегуваат спортистите и спортските клубови кои се натпреваруваат во највисокиот степен на меѓународни натпреварувања. Тие ќе имаат можност за користење на финансиски поволности до максимален износ од 300.000 евра за клуб, или 15.000 евра за поединечен спортист на годишно ниво.

Во втората категорија ќе влегуваат спортистите и спортски клубови кои се натпреваруваат во највисокиот степен на натпреварување во одреден спорт во Р.Македонија. Тие ќе имаат можност за користење финансиски поволности до максимален износ од 200.000 евра за клуб, или 10.000 евра за поединечен спортист на годишно ниво.

Во третата категорија ќе влегуваат спортистите и спортски клубови кои се натпреваруваат во втората лига во одреден спорт во Р.Македонија. Тие ќе имаат можност за користење финансиски поволности до максимален износ од 25.000 евра за клуб, или 1.200 евра за поединечен спортист на годишно ниво.

Финансиските поволности ќе се добиваат преку пренасочување на дел од данокот на добивка од претпријатијата. Претпријатијата ќе можат дел од својата обврска за данокот на добивка наместо да ја платат на државата да ја вложат во спортски клуб или спортист.

Услов за користење на финансиската поволност на спортскиот клуб е на натпреварите во домашното првенство најмалку 60% од играчите да потекнуваат од младинската школа, додека за поединечните спортисти условот е да потекнуваат од младинската школа на клубот.

ПРАВДА

СИГУРНОСТ

КОНТРОЛА НА ВЛАСТА

- Ќе создадеме правна обврска јавниот обвинител на Република Македонија да се избира во согласност со опозицијата.
 - Ќе иницираме уставни промени со кои ќе се намали бројот на пратеници во Собранието на Република Македонија.
 - Критериум за упис во Академијата за судии и јавни обвинители ќе биде квалитетот на кандидатите, а не нивната партиската припадност. Ќе обезбедиме континуирана *квалитетна едукација* на судиите во областа на европските стандарди за човекови права, чии *резултати ќе бидат мерливи*.
 - Ќе ја вклучиме Македонија во листата земји со значајна транспарентност на буџетот (како Словенија, Романија, Германија) со зголемување на тој индекс од 35 на 65.
 - Ќе формираме одделенија во судовите кои ќе ја анализираат еднообразната примена на законите и ќе се грижат за усогласување на судската практика.
 - Ќе воведеме реален надомест за лицата на кои им било прекршено некое човеково право. Тоа ќе биде и основа за лична одговорност на судиите и обвинителите кои учествувале во кршењето на правото.
 - Ќе предвидиме *законска рамка во која ќе бидат содржани европски стандарди за заштита на презумпцијата на невиност. Ќе промовираме* казнена политика согласно европските стандарди во случај на прекршување на ова право.
 - Ќе иницираме уставни измени и ќе побараме поддршка за *уставно ограничување на траењето на притворот. Ќе ги зајакнеме и законските основи и механизмите за контрола на основаноста на лишувањето од слобода и користењето на мерката притвор*.
 - Ќе спроведеме и обуки на судиите за препознавање на дискриминацијата, со цел да се обезбеди и ефикасна судска заштита од дискриминација.
 - Ќе овозможиме вистинска бесплатна правна помош за ранливите категории граѓани.
 - Ќе иницираме воведување на *специјализирани трговски судови*.
-
- Ќе спроведуваме систематски обуки на судовите, но и на пошироката јавност за препознавање и соодветно реагирање на говорот на омраза.
 - Ќе воведеме целосна контрола над остварувањето на полициските овластувања во казнено-поправните установи со цел да се отстранат појавите на несоодветен третман и прекумерна сила од страна на полицијата во овие институции.
 - Ќе воведеме и системска обука на затворските службеници, како и постапки за детално разгледување на сите поплаки за евентуално прекршување на право на достоинствен третман.
-
- Ќе воведеме *поцврсти законски гаранции за користење на правото на јавен собир*, со јасни и прецизни надлежности на полицијата, во насока на промовирање на користењето на ова клучно демократско право.

- Ќе пристапиме кон усогласување на основицата на платите на вработените во МВР и утврдување на надоместоците и додатоците на плата, согласно Колективниот договор на МВР и Законот за работните односи.
 - Ќе пристапиме кон промена на Законот за полиција во кој законски ќе ги уредиме надлежностите, правата и обврските на овластените службени лица во Шумската и Судската полиција.
 - Ќе обезбедиме услови за непречено функционирање на Пратеничките канцеларии низ цела држава. Воедно, секој пратеник ќе треба да ги објавува податоците за присуство, дискусии и гласање и во овие канцеларии.
 - Ќе воведеме систем за обуки и за избрани и именувани лица. Ќе создадеме централизирана база на податоци за обуки, за нивно подобро користење, анализа и унапредување.
-
- Ќе ги преиспитаеме образовните програми на државните и на приватните университети преку кои се школуваат идните медиумски професионалци. Ќе стимулираме нивно приспособување кон модерните потреби на медиумите и на демократската јавност во Македонија, а ќе ги стимулираме и неформалните образовни процеси и проекти кои го засилуваат капацитетот на новинарскиот и другиот медиумски кадар.
 - Ќе ги намалиме надоместоците за дозволи за работа на радиодифузерите.
 - Ќе промовираме саморегулација во медиумската сфера и ќе ги поддржиме финансиски сите такви тела.

АДМИНИСТРАЦИЈА

- Потребните документи за учество на јавен оглас за вработување кои кандидатот треба да ги обезбеди од други институции, по службена должност ќе ги обезбедува институцијата која ја спроведува постапката.
- Вработените во јавниот сектор ќе се наградуваат заради постигање на исклучителни резултати и поголема посветеност на работата.
- Ќе ја модернизираме, ќе ја поедноставиме и ќе ја забрзаме комуникацијата помеѓу граѓаните и државната администрација, заради зголемена транспарентност на јавниот сектор во обезбедување на јавните услуги, со воспоставување на централен портал *е-граѓани*.
- Во потполност ќе ги имплементираме трите основни електронски регистри: регистарот на граѓани, адресниот регистар и регистарот на просторни податоци.
- Овие регистри се основа за сите електронски владини услуги кои се даваат на граѓаните и бизнисите преку системите кои се користат во државната администрација (матични книги, единствен избирачки список и др.), како и основа за сите активности што треба да се преземат за реализација на пописот на населението во Македонија.
- Ќе спроведеме централизирање на ИКТ опремата и кадарот на ниво на Владата и министерствата во една заедничка институција. Со тоа ќе се зголеми степенот на искористување на ИКТ опремата и услугите што ги поседува или дава администрација. Ќе се подобрат и ИКТ услугите кон различни единици на државната администрација, со зголемување на повеќе параметри: проток на информации, брзина во комуникацијата, и безбедност на податоците и владините сервиси, преку нивно администрирање од централно тело.
- Максимално ќе ја развиеме е-владата и владините сервиси кон граѓаните и бизнисите, заради забрзување на процедурите во администрацијата и намалување на трошоците.

- Со примена на најмодерните ИКТ мерки и стратегии, ќе се подобри транспарентноста во работењето на владините институции преку целосна примена на концептот на отворена влада (*Open Government*).
- Автоматизација на процесите во државната администрација преку користење на ИКТ (идентификување, воспоставување и користење на основните регистри реално време, имплементација на систем за интероперабилност). Ќе се воспостави реален едношалтерски систем што ќе придонесе за полесно остварување на интересите на граѓаните. Тоа е една од задачите на новата влада во делот на професионализација на администрацијата.

ОДБРАНА

- Ќе гарантираме ефикасна реализација на доделените буџетски средства преку целосна примена и имплементација на ППБС – Системот за повеќегодишно планирање, програмирање и извршување на буџетот – (planning, programming budgeting system).
 - Ќе инвестираме во Проектот за модернизација и опремувањето на АРМ, со приоритет на набавка на неборбени моторни возила и на тактички комуникациско-информациони систем за средниот пешадиски баталјон деклариран за учество во мисиите.
-
- Во рамките на буџетот ќе обезбедиме финансиска структура и средства потребни за покривање и зголемување на трошоците на нашите мисии во странство во согласност со Концептот на НАТО за „паметна одбрана“, Стратегискиот концепт од 2010 година и препораките од Самитот на НАТО во Велс 2014 година и Самитот на НАТО во Варшава во текот на 2016 година.
 - Според реформските концепти на АРМ, предвидуваме обезбедување и достигнување 50% расположивост на копнените сили на АРМ за потребите на мисиите надвор од државата со 90% пополнетост на капацитетите. Во тој контекст, потребно е обезбедување и опремување на еден среден пешадиски баталјон и следствено, една средна пешадиска баталјонска група.
 - Посебни задачи и активности коишто ќе бидат опфатени во контекст на учеството на припадниците на АРМ во мисиите се: 1) понуда на посебни социјални пакети, 2) понуда на посебно здравствено осигурување и 3) решение за ресоцијализација и реафирмација на припадниците на АРМ, учесници во меѓународните воени мисии и нивните семејства по завршувањето на ротациите – етаблирање на „Family Support“ Центри.
 - Ќе го промовираме новиот Концепт на мала и ефикасна резервна структура – активна резерва. Ова претставува и една од опциите за решавање на статусот на професионалните војници по навршување на 45 години возраст.
 - Ќе го воспоставиме институтот – Воен правобранител – омбудсман, на сосема поинакви основи од формалните определби кои сега постојат. Следејќи ги процесите на сè поголема демократска, цивилна контрола на вооружените сили на земјите членки на НАТО алијансата, почитување на законските норми, поголема транспарентност на одбранбените структури, зголемување на ефикасноста и ефективноста на одбранбениот сектор, како и довербата кај воениот персонал, неопходно е воспоставување на овој институт.
 - Ќе го примениме новиот концепт за решавање на станбеното прашање на персоналот во АРМ и МО што ќе ја дефинира и воспостави станбената политика во АРМ. Овој концепт пред сè, ќе биде реално одржлив и неговата реализација ќе ја подобри ефикасноста на АРМ, но и ќе ги реши практичните проблеми на припадниците на АРМ.

- Во делот на реформата на логистиката и инфраструктурата, ќе понудиме нов Концепт за логистичка поддршка во МО и АРМ, со кој долгорочно ќе бидат обезбедени логистичките ресурси и начинот на нивното одржување за потребите на нашите мисии надвор, како и логистичката поддршка за интерни потреби.
- Ќе се фокусираме на развојот на капацитетите за спроведување на обуката и нивна регионализација. Тука спаѓаат: Проектот за доопремување на полигонот Криволак, Регионалниот тренинг-центар за комуникации, Командата за обука и доктрини во АРМ, Центарот за воено-медицинска обука, Центарот за обука „Џозеф Крузел“, Центарот за обука на пилоти и други капацитети.
- Што се однесува на статусот и функционирањето на Воената академија „Генерал Михаило Апостолски“, ќе понудиме нов Концепт за реорганизација и реструктурирање на оваа високо-образовна институција.

НАДВОРЕШНА ПОЛИТИКА И ЧЛЕНСТВО ВО ЕУ

- Ќе воведеме систем на консултации при подготовката на преговарачки позиции, како и во тек на преговорите. Ќе ги преговараме поглавјата 23 и 24 (судство и темелни права и правда, слобода и безбедност), но, исто така, ќе успееме да отвориме и други.
- Во 2018 година започнуваат неколкугодишните преговори за европската финансиска перспектива 2020-2027. Ќе ја вклучиме Република Македонија во овие преговори за седумгодишната буџетска рамка на ЕУ со свои идеи, концепти и планови.
- За ефикасна одбрана на интересите на државата и на нејзините граѓани, а за оформување на професионална дипломатија на мала држава ќе заврши процесот на: А) рационализација и квалитетна концентрација во МНР и во ДКП и на кадрите во нив, Б) перманентна обука на дипломатскиот кадар за потребите на идна членка на ЕУ и на НАТО и В) осовременување на дипломатските методи со новите техничко-технолошки постапки.
- Ќе ги завршиме консултациите околу неискористените средства од ЕУ и ќе ги имплементираме мерките и проектите со цел побрзо и целосно искористување на неискористените средства од ИПА. Ќе обезбедиме и макрофинансиска помош за Буџетот на Република Македонија.
- Ќе ги донесеме неопходните законски решенија, усогласени со ЕУ и ќе овозможиме почеток со работа на нов (реформиран) систем на управување со ЕУ фондовите за да нема повеќе губење, или ненаменско трошење на средствата. Една од можните опции е издвојување на CFCD во посебна единица надвор од МФ, со посебен систем за вработување, контрола и награда по учинок. Ќе обезбедиме техничка помош од ЕУ и/или билатерални партнери за поддршка на работењето на новиот систем во првите две години од функционирањето.
- Ќе ги завршиме преговорите со Комисијата и ќе ги имплементираме мерките и проектите за да ги забрзаме и целосно искористиме неискористените средства за рурален развој во ИПАРД Агенцијата.
- Ќе воведеме индикатори за следење на ефектот на ЕУ фондовите врз економскиот и општествениот развој, што ќе бидат основа за идно планирање и поставување на приоритети.
- Ќе овозможиме т.н. „виртуелни конзулати“, т.е. услугите неопходни за нашите исленици ќе ги направиме лесно достапни. Најголемиот број информации и услуги ќе бидат електронски достапни. Секоја амбасада или конзулат ќе мора да обезбеди достапен и ефикасен контакт и одговор.

- Ќе го ревитализираме запоставениот процес на правно советништво на нашата дијаспора. Ќе се фокусираме на меѓународните стандарди и следење на одлуките на меѓународните инстанци и посебно Европскиот суд за човекови права.
- Во странство, ќе ја прошириме мрежата на лекторати за македонски јазик, литература и култура кои во изминатиов период беа затворени или занемарени. Ќе направиме одржлив систем за учење на македонски јазик за децата во дијаспората.
- За полесно вмрежување со европските организации, ќе се направат бази на податоци на европски мрежи и ќе се стимулира градењето партнерства.

ЗА ЖИВОТ

ВО МАКЕДОНИЈА

zazivot.mk

